Kraków

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE ZA ROK 2020

Kraków 2021

1 WSTĘP 13

2 PRZECIWDZIAŁANIE SKUTKOM STANU EPIDEMII 14

2.1 Działania na rzecz mieszkańców Krakowa w stanie epidemii 14

2.2 Zapewnienie ciągłości realizacji zadań w stanie epidemii 14

3 ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO–DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW 16

3.1 Miasto Kraków – ogólne 16

3.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa 16

3.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych 19

3.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych 23

3.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie 30

3.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego 33

3.7 Osoby pobierające świadczenia wychowawcze 34

4 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA 35

4.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe 35

4.2 Praca socjalna ze społecznością lokalną – rewitalizacja społeczna 36
4.2.1 Programy aktywności lokalnej (PAL) 36
4.2.1.1 Programy aktywności lokalnej terytorialne 36
4.2.1.2 Program aktywności lokalnej kategorialne 38

4.3 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych 40

4.4 Kadra 41

4.5 Wnioski 41

5 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ – PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE, TERAPIA RODZIN ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA 43

5.1 Poradnictwo specjalistyczne, terapia 43
5.1.1 Infrastruktura 43
5.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 44
5.1.3 Kadra 44
5.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego 44
5.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 45
5.1.6 Wnioski 45

5.2 Interwencja kryzysowa 46
5.2.1 Infrastruktura 46
5.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 46
5.2.3 Kadra 46

5.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej 46
5.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 47
5.2.6 Wnioski 48

6 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM 49

6.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków 49

6.2 Świadczenia na rzecz osób starszych 56
6.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi 56
6.2.2 Usługi opiekuńcze 56
6.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 57
6.2.2.2 Kadra 57
6.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 57
6.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 60
6.2.2.5 Wnioski 60
6.2.3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych 61
6.2.3.1 Infrastruktura 61
6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 62
6.2.3.3 Kadra 63
6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 63
6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 64
6.2.3.6 Wnioski 66
6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych .. 66
6.2.4.1 Infrastruktura 68
6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 71
6.2.4.3 Kadra 71
6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 72
6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 74
6.2.4.6 Wnioski 74
6.2.5 Rodzinne Domy Pomocy 75
6.2.5.1 Infrastruktura 75
6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 75
6.2.5.3 Kadra 75
6.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 75
6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 76
6.2.5.6 Wnioski 76
6.2.6 Mieszkania chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku 76
6.2.6.1 Infrastruktura 76
6.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 77
6.2.6.3 Kadra 77
6.2.6.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 77
6.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 77
6.2.6.6 Wnioski 78
6.2.7 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze 78
6.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 78
6.2.7.2 Kadra 78
6.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 78
6.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 79
6.2.7.5 Wnioski 79

7 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI 80

7.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa 80

7.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi 82
7.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi 82
7.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 83
7.2.1.2 Kadra 83
7.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 83
7.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 85
7.2.1.5 Wnioski 85
7.2.2 Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi 87
7.2.2.1 Infrastruktura 87
7.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 87
7.2.2.3 Kadra 88
7.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 88
7.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 88
7.2.2.6 Wnioski 88
7.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy 88
7.2.3.1 Infrastruktura 89
7.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 91
7.2.3.3 Kadra 91
7.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 91
7.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 93
7.2.3.6 Wnioski 93
7.2.4 Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi 93
7.2.4.1 Infrastruktura 93
7.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 93
7.2.4.3 Kadra 93
7.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 94
7.2.4.5 Wnioski 94
7.2.5 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi 94
7.2.5.1 Infrastruktura 94
7.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 97
7.2.5.3 Kadra 97
7.2.5.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 97
7.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 99
7.2.5.6 Wnioski 99
7.2.6 Warsztaty terapii zajęciowej 99
7.2.6.1 Infrastruktura 100
7.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 101
7.2.6.3 Kadra 101
7.2.6.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej 102
7.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 103
7.2.6.6 Wnioski 103

8 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM 105

8.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa 105

8.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych 108

8.2.1 Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi 108
8.2.2 Usługa asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej 108
8.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 109
8.2.2.2 Kadra 109
8.2.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania 109
8.2.2.4 Wnioski 109
8.2.3 Mieszkanie wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi 109
8.2.3.1 Infrastruktura 109
8.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 109
8.2.3.3 Kadra 109
8.2.3.4 Beneficjenci projektu 109
8.2.3.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi” 110
8.2.3.6 Wnioski 110
8.2.4 Zasiłek stały 110
8.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 111
8.2.4.2 Kadra 111
8.2.4.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 111
8.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 113
8.2.4.5 Wnioski 113
8.2.5 Turnusy rehabilitacyjne 114
8.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 114
8.2.5.2 Kadra 114
8.2.5.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych 114
8.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 115
8.2.5.5 Wnioski 115
8.2.6 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych 115
8.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 116
8.2.6.2 Kadra 116
8.2.6.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych 116
8.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 117
8.2.6.5 Wnioski 118
8.2.7 Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym 118
8.2.7.1 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny 118
8.2.7.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 118
8.2.7.1.2 Kadra 118
8.2.7.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny 119
8.2.7.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 119
8.2.7.1.5 Wnioski 119
8.2.7.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika 120
8.2.7.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 120
8.2.7.2.2 Kadra 120
8.2.7.2.3 Nakłady finansowe 120
8.2.7.2.4 Wnioski 120
8.2.7.3 Program „Aktywny Samorząd” 120
8.2.7.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 122
8.2.7.3.2 Kadra 122
8.2.7.3.3 Nakłady finansowe 122
8.2.7.3.4 Wnioski 122
8.2.7.4 Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych 122
8.2.7.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 123
8.2.7.4.2 Kadra 123
8.2.7.4.3 Nakłady finansowe 123
8.2.7.4.4 Wnioski 123
8.2.7.5 Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi” 123

8.2.7.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 124
8.2.7.5.2 Kadra ... 124
8.2.7.5.3 Nakłady finansowe ... 124
8.2.7.5.4 Wnioski ... 124
8.2.7.6 System Obsługi Wsparcia ... 124

9 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY RODZINOM Z DZIEĆMI ... 125

9.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi ... 125

9.2 Usługa „Pomoc w domu" ... 125
9.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 125
9.2.2 Kadra ... 125
9.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 125
9.2.4 Wnioski ... 126

9.3 Usługa asystenta rodziny ... 126
9.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 127
9.3.2 Kadra ... 127
9.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 127
9.3.4 Wnioski ... 127

9.4 Placówki wsparcia dziennego ... 128
9.4.1 Infrastruktura ... 128
9.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 129
9.4.3 Kadra ... 129
9.4.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 129
9.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 129
9.4.6 Wnioski ... 130

9.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi ... 130
9.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 131
9.5.2 Kadra ... 131
9.5.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 132
9.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 133
9.5.5 Wnioski ... 133

9.6 Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością ... 134
9.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 134
9.6.2 Kadra ... 135
9.6.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 135
9.6.4 Wnioski ... 135

9.7 Rodzinna Piecza Zastępcza ... 135
9.7.1 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem ... 137
9.7.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 139
9.7.1.2 Kadra ... 140
9.7.1.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 140
9.7.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 141
9.7.1.5 Wnioski ... 142
9.7.2 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka ... 142
9.7.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 143
9.7.2.2 Kadra ... 144

9.7.2.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 144
9.7.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 144
9.7.2.5 Wnioski ... 145

9.8 Placówki opiekuńczo – wychowawcze ... 145
9.8.1 Infrastruktura ... 146
9.8.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 146
9.8.3 Kadra ... 147
9.8.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 147
9.8.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 148
9.8.6 Wnioski ... 149

9.9 Pomoc dla osób usamodzielnianych ... 149
9.9.1 Infrastruktura ... 150
9.9.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 150
9.9.3 Kadra ... 150
9.9.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ... 150
9.9.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 152
9.9.6 Wnioski ... 153

9.10 Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi ... 153
9.10.1 Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!" ... 153
9.10.2 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku ... 153
9.10.2.1 Wnioski ... 154
9.10.3 Kluby Rodziców ... 154
9.10.4 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne ... 155
9.10.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 157
9.10.4.2 Kadra ... 157
9.10.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 157
9.10.4.4 Wnioski ... 158
9.10.5 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020 – 2022 ... 158
9.10.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 159
9.10.5.2 Kadra ... 159
9.10.5.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 159
9.10.5.4 Wnioski ... 160

10 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY ... 161

10.1 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie ... 161
10.1.1 Infrastruktura ... 162
10.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 162
10.1.3 Kadra ... 162
10.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie ... 162
10.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 164
10.1.6 Wnioski ... 165

10.2 Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia ... 166
10.2.1 Infrastruktura ... 166
10.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 166
10.2.3 Kadra ... 166
10.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia 166
10.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 167

10.2.6 Wnioski 167

10.3 Mieszkania chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi 167
10.3.1 Infrastruktura 167
10.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 167
10.3.3 Kadra 168
10.3.4 Osoby i rodziny korzystające z mieszkań chronionych treningowych dla kobiet i kobiet z dziećmi 168
10.3.5 Nakłady finansowe 168
10.3.6 Wnioski 168

11 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM 169

11.1 Bezrobocie w Krakowie 169

11.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych 172
11.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi 172
11.2.2 Zatrudnienie socjalne 172
11.2.2.1 Kluby Integracji Społecznej 173
11.2.2.1.1 Infrastruktura 173
11.2.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 173
11.2.2.1.3 Kadra 173
11.2.2.1.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 173
11.2.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 177
11.2.2.2 Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej 177
11.2.2.2.1 Infrastruktura 177
11.2.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 178
11.2.2.2.3 Kadra 178
11.2.2.2.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 178
11.2.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 179
11.2.2.3 Wnioski 180

12 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH 181

12.1 Ubóstwo 181

12.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach 182
12.2.1 Zasiłek okresowy 182
12.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 182
12.2.1.2 Kadra 182
12.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 182
12.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 185
12.2.1.5 Wnioski 186
12.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy 187
12.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 187
12.2.2.2 Kadra 187
12.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 187
12.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 190
12.2.2.5 Wnioski 191
12.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku 191

Gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia, MOPS udzielał pomocy finansowej w formie zasiłku na zakup żywności lub posiłku poza programem osłonowym. Pomocą objęto 2 430 gospodarstw domowych na łączną kwotę 674 107,28 zł, średnia roczna wartość pomocy na gospodarstwo wyniosła 277 zł. 192
12.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 192
12.2.3.2 Kadra 192
12.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 192
12.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 196
12.2.3.5 Wnioski 196
12.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej 197
12.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 197
12.2.4.2 Kadra 197
12.2.4.3 Nakłady finansowe na realizacje zadnia 197
12.2.5 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych 198
12.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt 199
12.2.5.2 Kadra 199
12.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 199
12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania 201
12.2.5.5 Wnioski 201

13 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZDOMNYM 202

13.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa 202

13.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych 209
13.2.1 Zapewnienie usług związanych z zabezpieczaniem schronienia i noclegu osobom bezdomnym 209
13.2.1.1 Infrastruktura 209
Pomoc w formie schronienia realizowana jako zadanie z zakresu pomocy społecznej 209
13.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 213
13.2.1.3 Kadra 213
13.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 214
13.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 217
13.2.1.6 Wnioski 217
13.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych 218
13.2.2.1 Infrastruktura 218
13.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 219
13.2.2.3 Kadra 219
13.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 219
13.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania 220
13.2.2.6 Wnioski 220
13.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu 221
13.2.3.1 Organizacje pozarządowe 221
13.2.3.2 Kadra 221
13.2.3.3 Wnioski 221
13.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej 221
13.2.4.1 Infrastruktura 221
13.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 222
13.2.4.3 Kadra 222

13.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 222
13.2.4.5 Wnioski ... 222
13.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku ... 222
13.2.5.1 Infrastruktura ... 223
13.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 223
13.2.5.3 Kadra ... 223
13.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 224
13.2.5.5 Wnioski ... 224
13.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych ... 224
13.2.6.1 Infrastruktura ... 224
13.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 224
13.2.6.3 Kadra ... 225
13.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 225
13.2.6.5 Wnioski ... 225
13.2.7 Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych ... 225
13.2.7.1 Infrastruktura ... 226
13.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 226
13.2.7.3 Kadra ... 226
13.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 226
13.2.7.5 Wnioski ... 226
13.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych ... 227
13.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 227
13.2.8.2 Kadra ... 227
13.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 227
13.2.8.4 Wnioski ... 228
13.2.9 Streetbus dla osób bezdomnych ... 228
13.2.9.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 228
13.2.9.2 Kadra ... 228
13.2.9.3 Nakłady finansowe na realizację zadania ... 228
13.2.9.4 Wnioski ... 228

14 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „RODZICU, NIE JESTEŚ SAM!" ... 229

14.1 Organizacje współrealizujące projekt ... 229

14.2 Kadra ... 229

14.3 Beneficjenci projektu ... 230

14.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!" ... 230

14.5 Wnioski ... 230

15 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „W SILE WIEKU" ... 231

15.1 Infrastruktura ... 231

15.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie ... 232

15.3 Kadra ... 232

15.4 Beneficjenci projektu ... 232

15.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku" ... 233

15.6 Efekt trwałości projektu „W sile wieku" ... 233

15.7 Nakłady finansowe na realizację efektu trwałości projektu ... 233

15.8 Wnioski 233

16 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „W SILE WIEKU 2” 234

16.1 Infrastruktura 234

16.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 234

16.3 Kadra 234

16.4 Beneficjenci projektu 234

16.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku 2” 235

17 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „SAMI – DZIELNI! NOWE STANDARDY MIESZKALNICTWA WSPOMAGANEGO DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI SPRZĘŻONYMI” 236

17.1 Infrastruktura 236

17.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie 236

17.3 Kadra 236

17.4 Beneficjenci projektu 236

17.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi” 237

18 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „AKTYWNI ZAWODOWO – AKTYWNI SPOŁECZNIE” 238

18.1 Organizacje współrealizujące projekt 239

18.2 Kadra 239

18.3 Beneficjenci projektu 239

18.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” 239

18.5 Wnioski 240

19 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „ZAWSZE RODZINA” 241

19.1 Organizacje współrealizujące projekt 241

19.2 Kadra 242

19.3 Beneficjenci projektu 242

19.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Zawsze Rodzina” 242

19.5 Wnioski 242

20 MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE 243

20.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie 244

20.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2018 – 2020 246

20.3 Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne 252

1 Wstęp

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienia jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2020 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendów zmian w strukturze społeczności lokalnej Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane z banku danych lokalnych GUS, w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny, dane sprawozdawcze Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również dane wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawarte w Raportach o Stanie Miasta Krakowa.

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadrę, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2020 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W związku z wprowadzonym w 2020 r. stanem epidemii, rozdział 2 poświęcono opisowi działań wpierających mieszkańców Krakowa oraz mających na celu zapewnienie ciągłości realizacji zadań w ramach systemu pomocy społecznej.

W rozdziale 3 dokonano analizy sytuacji społeczno – demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z perspektywy potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy w tym zakresie.

Rozdziały 4 i 5 charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału 4 jest praca socjalna jako istotne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale 5 skupiono się na poradnictwie specjalistycznym, terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach 6-13 dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, osób dotkniętych przemocą w rodzinie, osób bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

W rozdziale 14 opisano działania w ramach projektu pn.: „Rodzicu nie jesteś sam!”, w rozdziale 15 działania w ramach projektu pn.: „W sile wieku”, w rozdziale 16 działania w ramach projektu pn.: „W sile wieku 2 ”,w rozdziale 17 działania w ramach projektu pn.: „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”, w rozdziale 18 działania w ramach projektu pn.: „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”, a w rozdziale 19 działania w ramach projektu pn.: „Zawsze rodzina” .

W ostatnim rozdziale przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące kadry, infrastruktury oraz planów wydatków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

2 Przeciwdziałanie skutkom stanu epidemii

W związku ze stanem epidemii, począwszy od marca 2020 r., MOPS uruchomił szereg działań wpierających mieszkańcom Krakowa oraz mających na celu zapewnienie ciągłości realizacji zadań w ramach systemu pomocy społecznej.

2.1 Działania na rzecz mieszkańców Krakowa w stanie epidemii

1) Dostawa zakupów do seniorów i osób niesamodzielnych w ramach bieżącej działalności Ośrodka – zrealizowano 1 361 zakupów dostarczonych do miejsca zamieszkania.
2) Dostawa zakupów do osób przebywających w kwarantannie i w izolacji domowej – zrealizowano 109 zakupów dostarczonych do miejsca odbywania kwarantanny.
3) Dostawa ciepłych posiłków do osób przebywających w kwarantannie i w izolacji domowej – wsparciem objęto 129 osób.
4) Dostawa leków do osób przebywających w kwarantannie i w izolacji domowej – wsparciem objęto 9 osób.
5) Dostawa paczek żywnościowych do osób przebywających w kwarantannie i w izolacji domowej – wsparciem objęto 1 075 osób w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa, jak również w ramach bieżącej współpracy z Bankiem Żywności w Krakowie.
6) Realizacja Rządowego Programu „Wspieraj Seniora" (uruchomionego w dniu 20 października 2020 r.) – wsparciem objęto 466 osób, m.in. w formie dostarczania zakupów, dostarczania ciepłych posiłków, pomocy w załatwieniu bieżących spraw wymagających opuszczenia miejsca zamieszkania (np. wyprowadzanie psów) – wsparcie udzielane było przez pracowników MOPS i wolontariuszy.

Zadania realizowane były we współpracy z Bankiem Żywności w Krakowie, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Auchan Kraków al. Pokoju, 11 Małopolską Brygadą Obrony Terytorialnej oraz wolontariuszami z ZHP i ZHR.

2.2 Zapewnienie ciągłości realizacji zadań w stanie epidemii

1) Organizacja pracy w MOPS celem przyjmowania wniosków o przyznanie pomocy telefonicznie, za pośrednictwem poczty elektronicznej lub z wykorzystaniem skrzynek kontaktowych.
2) Przystosowanie stanowisk pracy do wymagań reżimu sanitarnego – wprowadzenie procedur uwzględniających zachowanie wymaganego dystansu, zabezpieczenie środków ochrony osobistej i środków dezynfekujących, wprowadzenie pracy zdalnej, testowanie w kierunku zakażenia koronawirusem SARS–CoV–2 (zlecono wykonanie 160 testów na obecność SARS–CoV–2 dla mieszkańców DPS i pracowników MOPS).
3) Zapewnienie ciągłości realizacji zadań zlecanych organizacjom pozarządowym, także z wykorzystaniem alternatywnych sposobów realizowania działań. Przekazywanie środków czystości i środków ochrony osobistej do organizacji pozarządowych realizujących zadania zlecone.
4) Koordynowanie działań mających na celu zapewnienie ciągłości realizacji wsparcia w domach pomocy społecznej:
   - Uruchomienie całodobowego ośrodka, w którym odbywały kwarantannę osoby kierowane do domów pomocy społecznej. W okresie od kwietnia do czerwca 2020 r., dla ograniczenia ryzyka transmisji zakażeń koronawirusem SARS–CoV–2, funkcjonował ośrodek wsparcia z miejscami pobytu całodobowego, w którym przebywały osoby kierowane do domów pomocy społecznej przed umieszczeniem w docelowym domu. Ośrodek mieścił się w lokalu na os. Krakowiaków 2 i funkcjonował w okresie, w którym działalność Specjalistycznego Klub Samopomocy

była zawieszona. Placówka dysponowała 4 miejscami, odpowiednio wyposażonymi i dostosowanymi do potrzeb osób niepełnosprawnych. W ośrodku zapewniano całodobową opiekę i wyżywienie. Kadrę ośrodka stanowiło 16 osób, w tym m.in. opiekunowie, terapeuci zajęciowi, pielęgniarka. Praca w ośrodku świadczona była w systemie zmianowym – 8 bądź 12 godzinnym. Z pobytu w ośrodku skorzystało w sumie 25 osób.

- Testowanie na obecność koronawirusa SARS–CoV–2 personelu domów pomocy społecznej, osób kierowanych do domów pomocy społecznej oraz osób powracających ze szpitali do domów pomocy społecznej.
- Organizacja systemu wspierania domów pomocy społecznej poprzez zatrudnianie dodatkowych osób w sytuacji licznych zakażeń wśród personelu i kierowanie ich do pracy w domach pomocy społecznej w celu zapewnienia ciągłości opieki nad podopiecznymi.

5) Przekazywanie środków czystości i środków ochrony osobistej do domów pomocy społecznej i całodobowych placówek opiekuńczo–wychowawczych.
6) W ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi" podpisano umowę na przygotowanie, w związku z zagrożeniem i skutkami COVID–19, 60 miejsc do ewakuacji mieszkańców placówek całodobowych lub czasowego pobytu poza placówką opieki całodobowej, zlokalizowanych w Krakowie przy ul. Księcia Józefa 52 (2 budynki) – kwota dofinansowania 1 050 000 zł.
7) W ramach projektu „Kooperacje 3D, Moduł 2, Kooperacje przeciw COVID – PO WER" pozyskano dotację na zakup środków ochrony osobistej w kwocie 429 701,44 zł.

3 Analiza lokalnej sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków

3.1 Miasto Kraków – ogólne

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 326,91 km^2 i jest podzielony na 18 pomocniczych dzielnic (I–XVIII). Jest stolicą województwa małopolskiego z siedzibą Wojewody Małopolskiego oraz Marszałka Województwa Małopolskiego, Starosty Krakowskiego.

Miasto Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju. Pełni rolę regionalnego i międzynarodowego centrum życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

3.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa

Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie jak: wykształcenie, struktura rodzin i gospodarstw domowych, sytuacja ekonomiczna zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r., interpolacji tychże danych oraz w sytuacji dostępności, danych z lat 2012 – 2020.

Według stanu na koniec roku 2019 populacja Krakowa wyniosła 779 115 i wzrosła o 8 046 osób, tj. ponad 1% w stosunku do 2018 roku[1].

Według danych z Rejestru mieszkańców Krakowa w 2019 roku wzrosła liczba mieszkańców zameldowanych na stałe o – 4 952 osób, jak i zameldowanych czasowo – o 609 osób. Najwięcej (71 752) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (15 235) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki - Borek Fałęcki. W 2019 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 2% ludności Polski i 22,8% mieszkańców województwa małopolskiego. Średnia gęstość zaludnienia w roku 2019 wynosiła 2 384 mieszkańców na 1 km^2. Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 225. Kobiety stanowiły 53,3% populacji Krakowa. Na 100 mężczyzn przypadało 114 kobiet. W województwie małopolskim ten wskaźnik wyniósł 106 kobiet na 100 mężczyzn.

Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć w latach 2015-2019

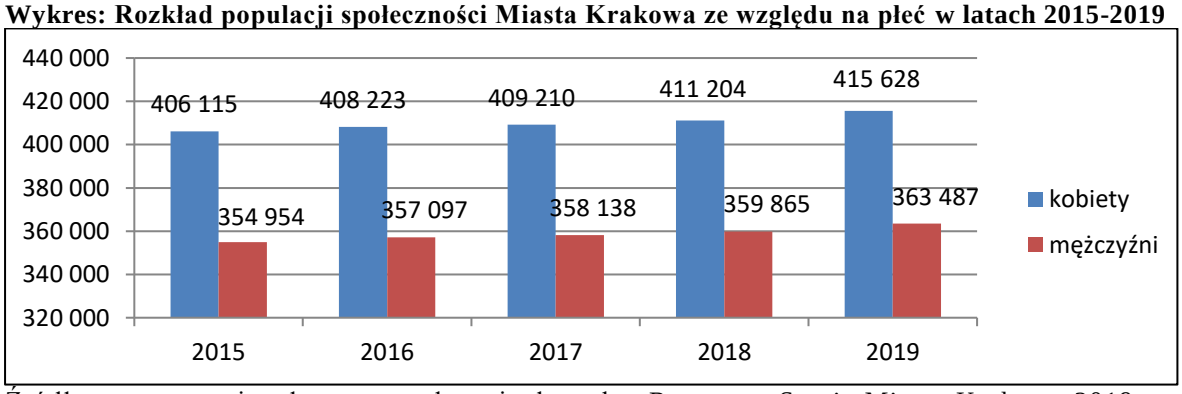

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o Stanie Miasta Krakowa 2019 r.

[1] *Raport o Stanie Miasta Krakowa 2019 r.*

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju.

W okresie międzyspisowym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,6% w 2011 roku tj. o 7,2%. Największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 roku do 17% w 2011 roku (tj. 7,1%).

Porównanie aktualnych wyników NSP 2011 z danymi pochodzącymi z NSP 2002 wykazało iż, podobnie jak to miało miejsce w województwie małopolskim i Polsce, także w Krakowie nastąpił istotny wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym – o ponad 11%, co wskazuje poniższy wykres. Z badań wynika, że ponad 67% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2002 r. liczba ta wynosiła 60,4%.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa i Polski w latach 2002 i 2011 (w %)

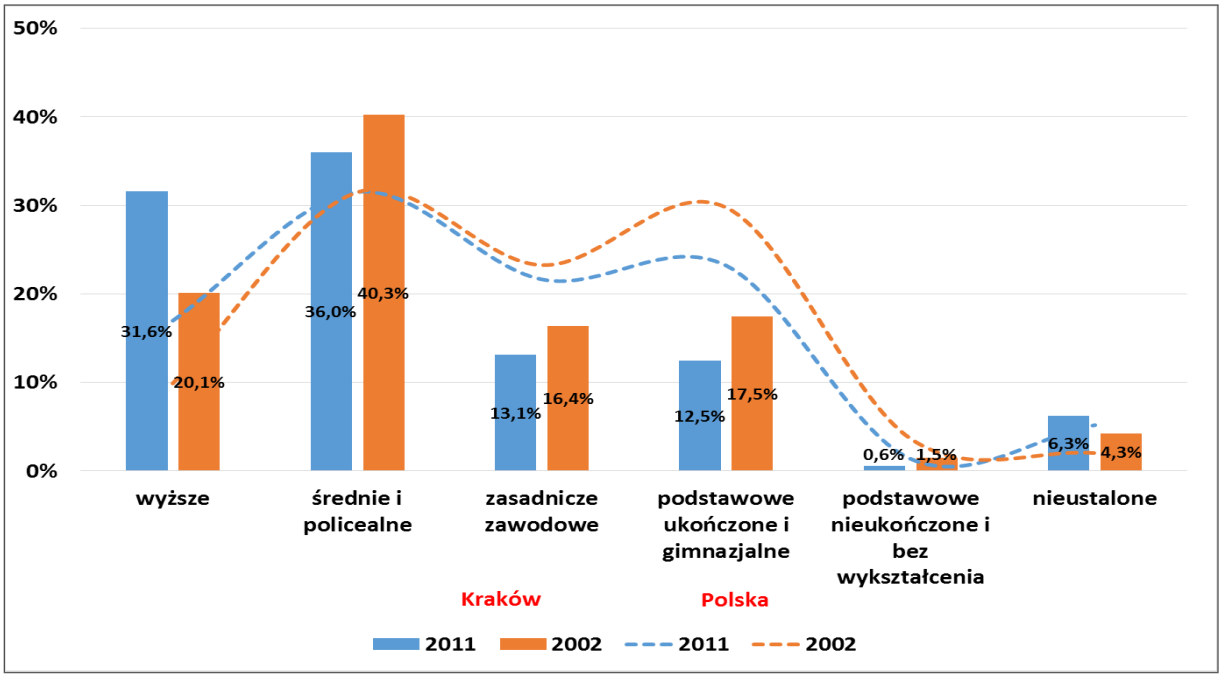

Źródło: opracowania własne na podstawie GUS (w 2002 bez wykształcenia gimnazjalnego)

Poziom wykształcenia mieszkańców Małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2011 r.

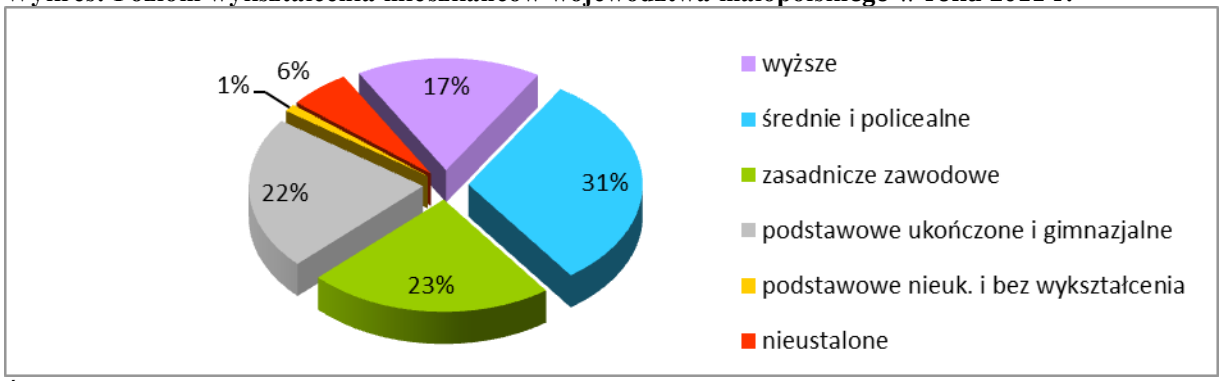

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS („*Ludność w województwie małopolskim. Stan i struktura demograficzno–społeczna". Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2013)

Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. Nadal lepiej wykształcone są kobiety. W 2011 roku wśród ogółu mężczyzn 14,8% ukończyło szkoły

wyższe, i w porównaniu do 2002 roku odnotowano wzrost o 5,5%. Natomiast znacznie lepiej przedstawia się sytuacja kobiet w tym zakresie. W 2002 roku co 10 kobieta posiadała dyplom ukończenia szkoły wyższej, natomiast 9 lat później już niemal co 5 kobieta (19%) była absolwentką szkoły wyższej.

W Krakowie pod względem płci nie zaobserwowano znaczących różnic wśród osób z średnim i policealnym oraz wyższym wykształceniem. Jedynie wśród osób z zawodowym wykształceniem, można zaobserwować większy odsetek mężczyzn – 17% w stosunku do kobiet – 10%.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku wg płci

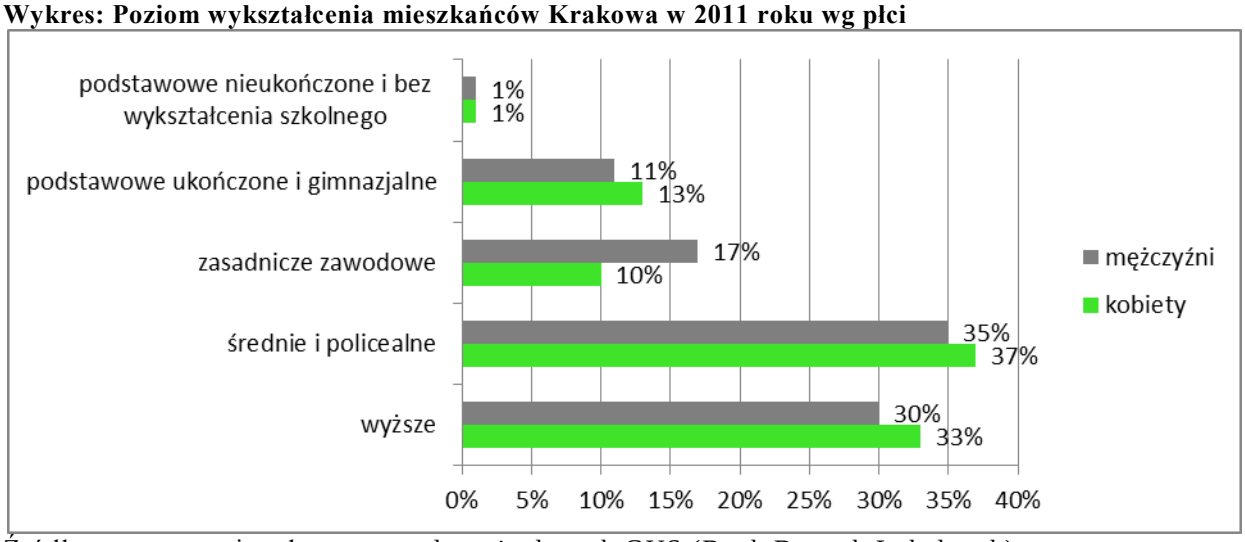

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Poniższy wykres wskazuje różnice w poziomie wykształcenia pomiędzy Krakowem, a wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta w 2011 r. (w %)

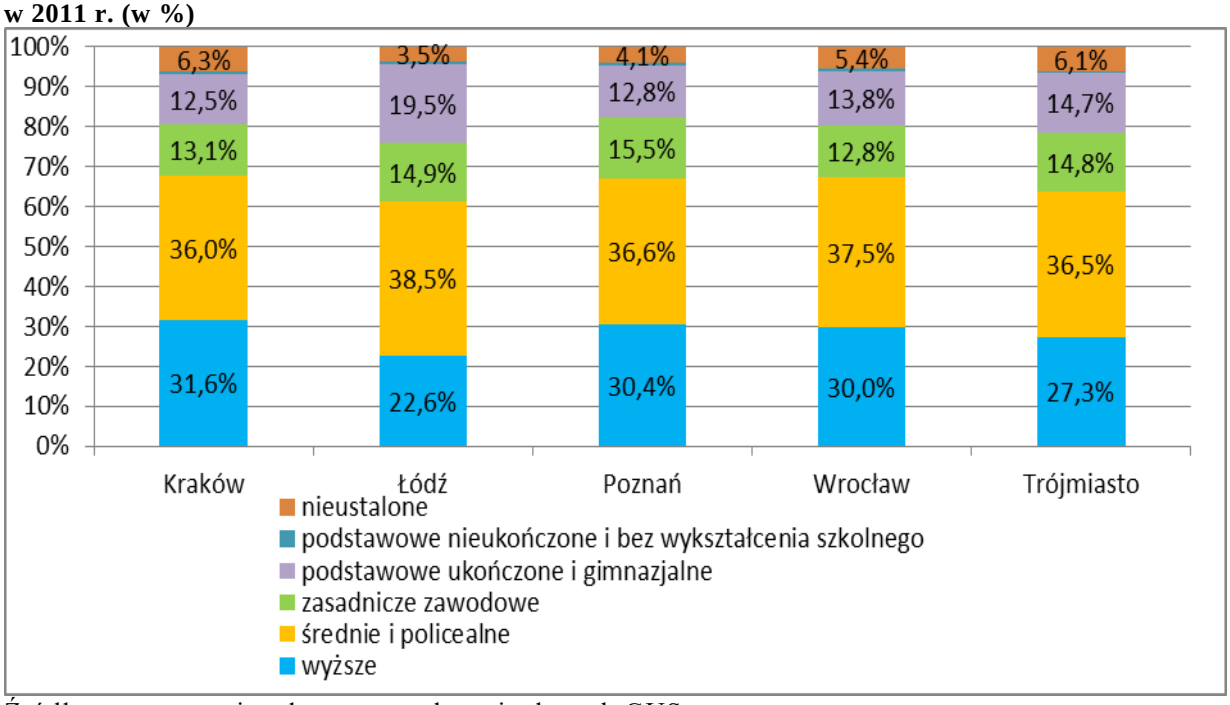

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu z wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem, Kraków charakteryzuje się najwyższym odsetkiem osób z wykształceniem wyższym, którzy stanowią

31,6% populacji osób wykształconych[2]. Najbardziej zbliżona do krakowskiej struktura wykształcenia występuje w Poznaniu i Wrocławiu. Biorąc pod uwagę stopień wykształcenia mieszkańców Krakowa należy stwierdzić, iż Kraków jest jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

3.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych.

Według Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 w końcu marca 2011 r. w Polsce funkcjonowało 13 568 tys. gospodarstw domowych[3]. W porównaniu do roku 2002 było ich o 231 tys. więcej tj. blisko 2% więcej. Z kolei nieznacznemu zmniejszeniu uległa średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 2,84 w roku 2002 do 2,82 w roku 2011.

Dostępne informacje wskazują, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych, definiowanych jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się bez względu na stopień pokrewieństwa, wynosiła w roku 2011 ponad 320 tysięcy. W skład gospodarstw domowych wchodzi około 98% mieszkańców Krakowa[4].

Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,32, przy średniej dla województwa małopolskiego wynoszącej 3,07 (dla kraju, jak wyżej wskazano, 2,82). Dominującą grupę stanowią gospodarstwa jednorodzinne, stanowiące 57,2% ogółu gospodarstw.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa i Polski w 2002 r. i 2011 r.

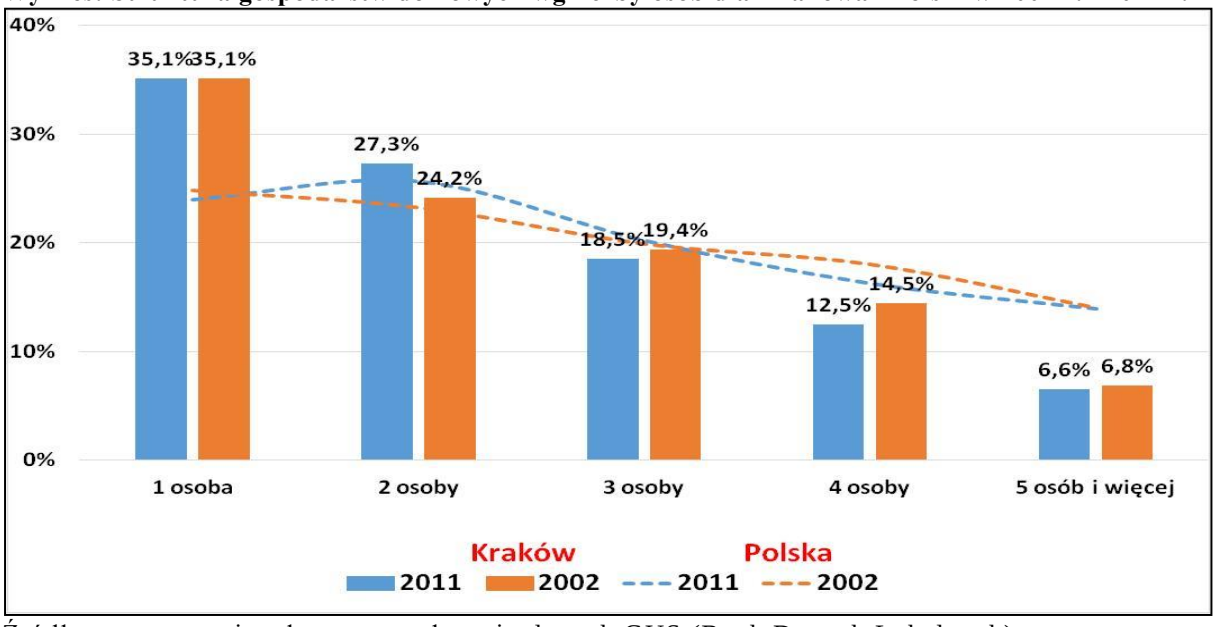

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Jak wskazuje powyższy wykres, w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa, które stanowią ponad 35% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest ponad 27%. W okresie międzyspisowym odnotowano dość wyraźny wzrost liczby gospodarstw dwuosobowych – w roku 2011 było ich o 13,5 tys. więcej niż w roku 2002 oraz jednoosobowych – było ich o ponad 5 tys. więcej. Zwraca również uwagę dużo niższa niż średnia krajowa liczba gospodarstw 4 i więcej osobowych – 19,1% w Krakowie (30,1% dla

[2] Poziom wykształcenia został określony dla osób w wieku 13 lat i więcej.

[3] Główny Urząd Statystyczny, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2014 r.

[4] Pozostali mieszkańcy Krakowa wchodzą w skład gospodarstw zbiorowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Polski). Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie. Natomiast powstawaniu gospodarstw dwuosobowych sprzyja przede wszystkim odkładanie przez młodych ludzi decyzji o posiadaniu potomstwa.

Poniższy wykres obrazuje strukturę gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu i Trójmieście w 2011 r. (w %)

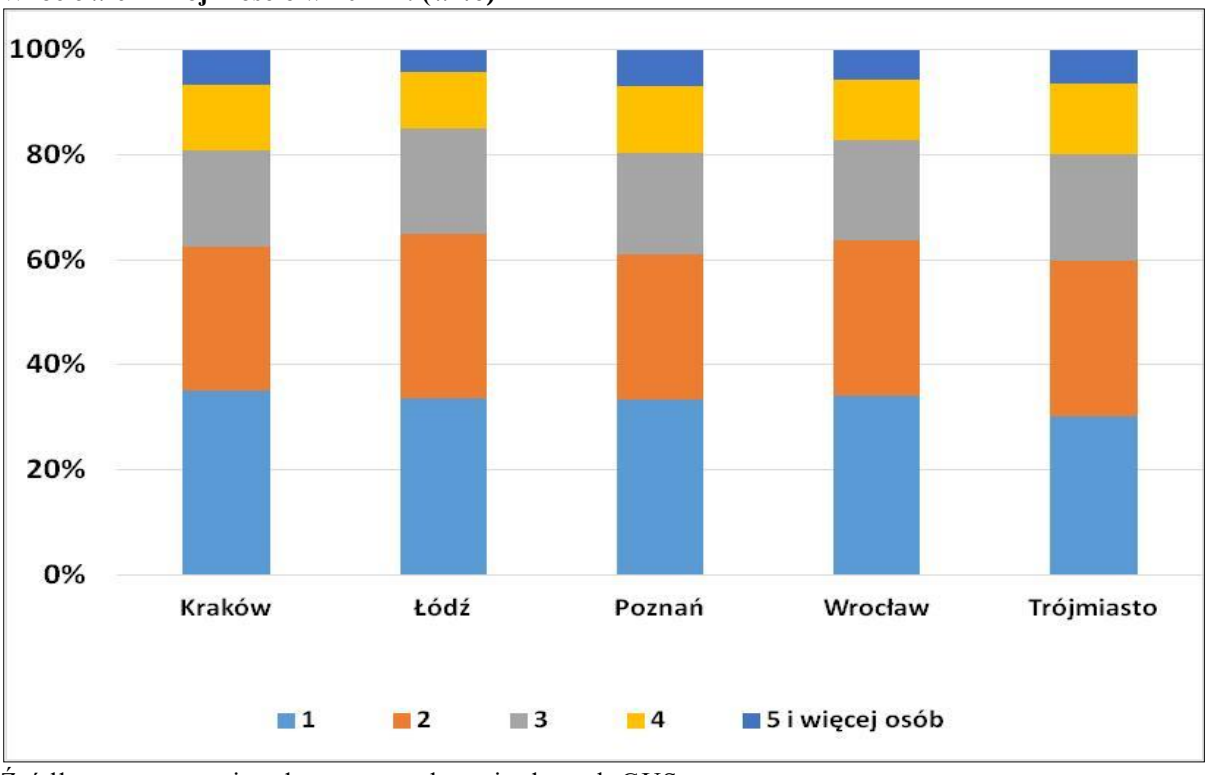

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wynika z niego, iż struktura gospodarstw domowych Krakowa nie odbiega znacząco od tej występującej w pozostałych poddanych analizie miastach. Trzeba jednak podkreślić, że to właśnie w Krakowie występuje najwięcej 1– osobowych gospodarstw domowych – 35,1%, najmniej jest ich natomiast w Trójmieście – 30,2%. Pod względem liczby gospodarstw 3 i więcej osobowych przoduje Trójmiasto, gdzie łącznie stanowią one 40,1% wszystkich gospodarstw domowych.

Wśród ponad 320 tysięcy krakowskich gospodarstw domowych 60,9% stanowią gospodarstwa tworzone przez co najmniej 1 rodzinę (dla Polski wskaźnik ten wynosi 72,9%). Liczba rodzin w Krakowie w roku 2011 r. wyniosła 208 tys. (nastąpił wzrost w porównaniu z rokiem 2002 o około 7 tys.). Za rodzinę uznaje się parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, czyli mające obydwoje współmałżonków, jednak ponad 26% rodzin stanowią rodziny niepełne, przy czym na jednego samotnego ojca przypada 5 samotnych matek. W okresie międzyspisowym nastąpił wzrost rodzin niepełnych o 2,1%.

W opisywanej grupie odnotowano, obejmującą ponad 8 tysięcy rodzin, grupę rodzin opartych na związkach partnerskich (wśród których blisko 40% posiada na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko). Należy zaznaczyć, iż w okresie międzyspisowym nastąpił dwukrotny wzrost liczby rodzin opartych na związkach partnerskich.

Wykres: Struktura rodzin w Krakowie w 2011 r. (w %)

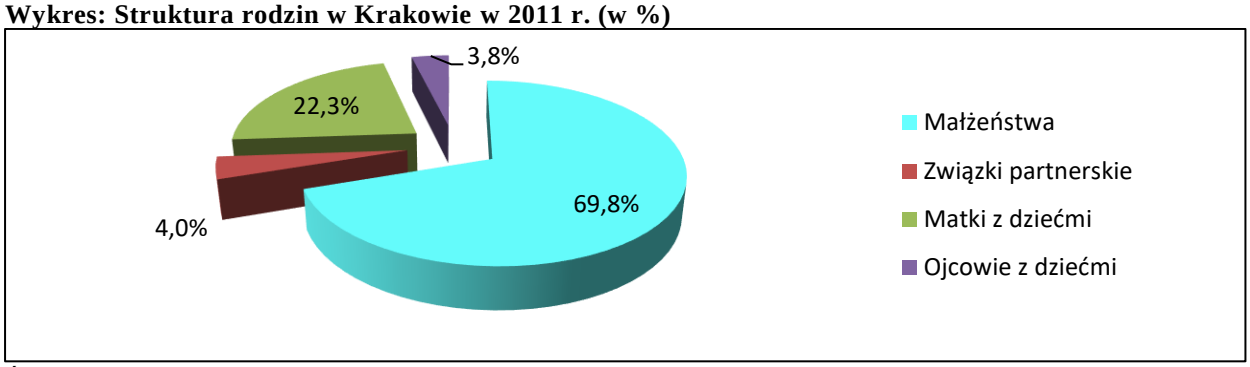

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Informacje demograficzne wskazują[5], że około 148 tysięcy rodzin w Krakowie (prawie 71% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi[6], a około 94 tys. (45% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi do lat 24[7] pozostającymi na utrzymaniu rodziny[8].

Wykres: Struktura rodzin z dziećmi wg liczby dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu w Krakowie w 2011 r. (w %)

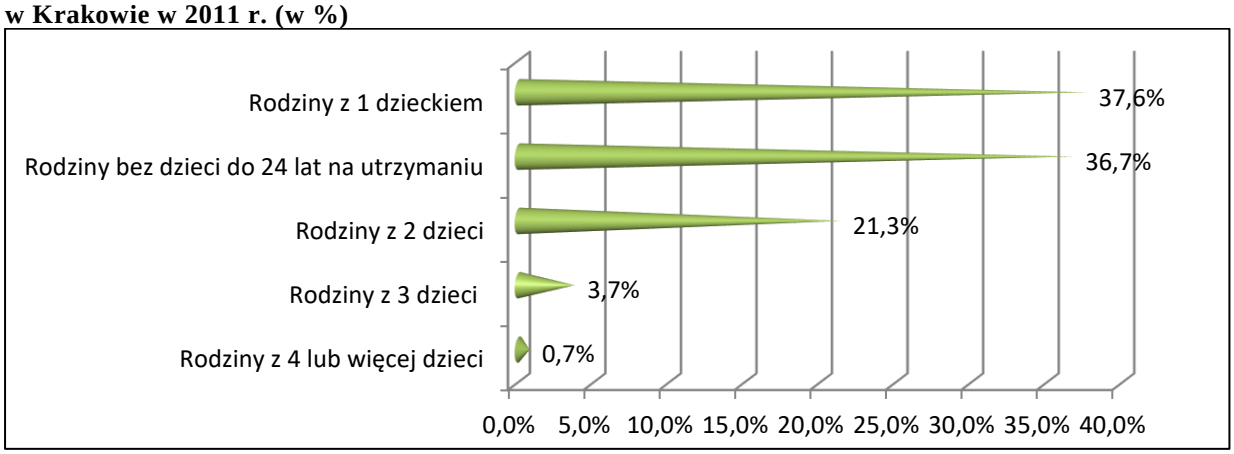

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie wśród grupy rodzin z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu dominują rodziny z jednym dzieckiem, które stanowią 37,6%. Rodziny wielodzietne (3 i więcej dzieci) stanowią zaledwie 4,4% ogółu rodzin z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu.

Łączna liczba dzieci w rodzinach to prawie 220 tys. Dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu jest blisko 140 tys. Przeciętna liczba dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w rodzinach to 1,49 osoby (w woj. małopolskim 1,72 osoby, w Polsce 1,62 osoby).

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0-17 lat systematycznie malała w okresie 2000 – 2011 (ubytek o około 27 tys. osób), począwszy jednak od 2012 roku nastąpiła zmiana trendu i lekki wzrost liczby dzieci. Związane jest to zapewne z częstszym podejmowaniem decyzji o posiadaniu potomstwa przez osoby z wyżu demograficznego z początku lat osiemdziesiątych.

[5] Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.

[6] Jako dziecko określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym (lub przebywa w gospodarstwie zbiorowym) wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

[7] Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu to osoba w wieku 0-24 lat, która nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

[8] Około 54 tys. rodzin to rodziny, w których albo nie ma dzieci w wieku 0-24 lat, albo dzieci w wieku poniżej 25 lat mają własne źródło utrzymania i nie pozostają na utrzymaniu rodzica.

Wykres: Populacja dzieci w wieku 0-17 r. ż. w Krakowie w wybranych latach

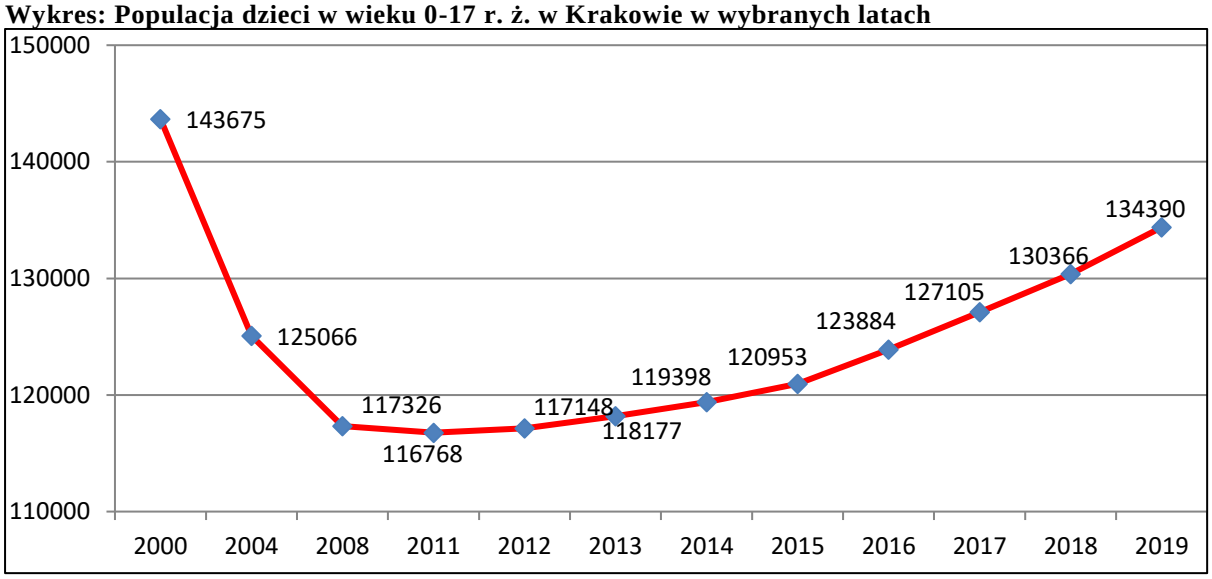

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Według przygotowanej przez GUS „Prognozy dla gmin na lata 2017 – 2030”[9] liczba dzieci w wieku 0-17 będzie rosła do roku 2025 i wyniesie 138 016, a później zacznie spadać aby w roku 2030 osiągnąć wartość 132 279. Prognoza ta została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia „Prognozy ludności Polski na lata 2014 – 2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014 – 2050”. Rozbieżności między rzeczywistymi a prognozowanymi wielkościami obserwowane w ciągu kolejnych lat wymagały dokonania korekty danych wejściowych i aktualizacji założeń na poziomie kraju. W związku z powyższym, wyniki prognozy dla gmin po zagregowaniu nie są w pełni spójne z opublikowanymi wynikami prognoz ludności dla jednostek wyższego poziomu[10].

Wykres: Prognoza liczby dzieci w wieku 0-17 r. ż. w Krakowie w latach 2020 – 2030

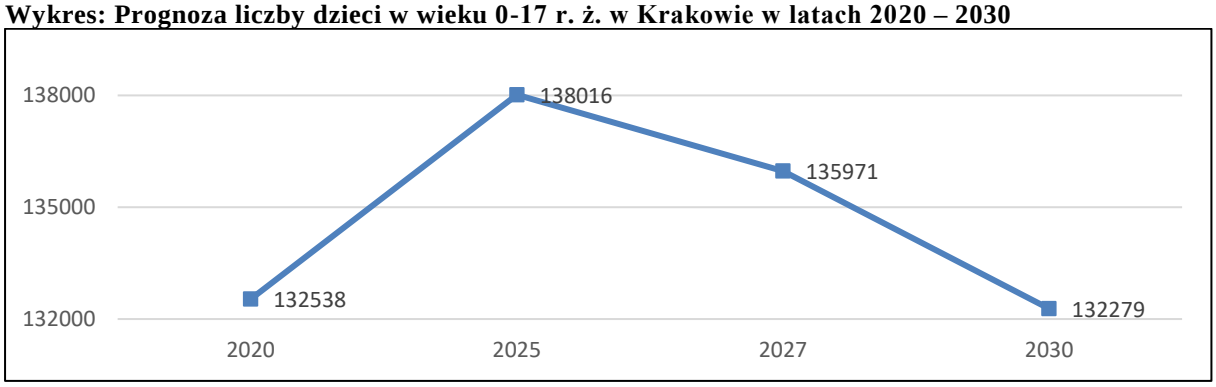

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyniki opracowanej przez GUS długookresowej prognozy gospodarstw domowych na lata 2016 – 2050[11] dla województwa małopolskiego wskazują, że w latach 2016 – 2030 ogólna liczba gospodarstw domowych wzrośnie. Tempo przyrostu zwiększy się o około 14% i będzie to największy zakładany wzrost w Polsce[12]. Prognoza zakłada wzrost gospodarstw domowych w całym omawianym okresie. W perspektywie 2030 roku przewiduje się znaczące zmiany

[9] *Prognoza dla gmin na lata 2017-2030,* (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.
[10] *Raport o stanie miasta Krakowa 2018,* strona 19.
[11] Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza gospodarstw domowych GUS na lata 2016-2050,* Warszawa 2016 r.
[12] P. Szukalski, Uniwersytet Łódzki, Instytut Socjologii, „*Prognoza gospodarstw domowych GUS z 2016 r. - co z niej wynika?”,* Demografia i Gerontologia Społeczna. Biuletyn Informacyjny, 2016, nr 5, strona 3.

w strukturze gospodarstw domowych pod względem ich wielkości. Łącznie liczba gospodarstw 1– i 2– osobowych w 2030 r. wzrośnie w stosunku do 2016 r. o 8,7%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniesie 56,7%, natomiast łączna liczba gospodarstw 3– osobowych i większych zmaleje w tym samym okresie o 8,7%. Gospodarstwa te będą stanowić 43,3% wszystkich gospodarstw domowych.

Wykres Prognozowana struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla województwa małopolskiego w latach 2016 – 2030

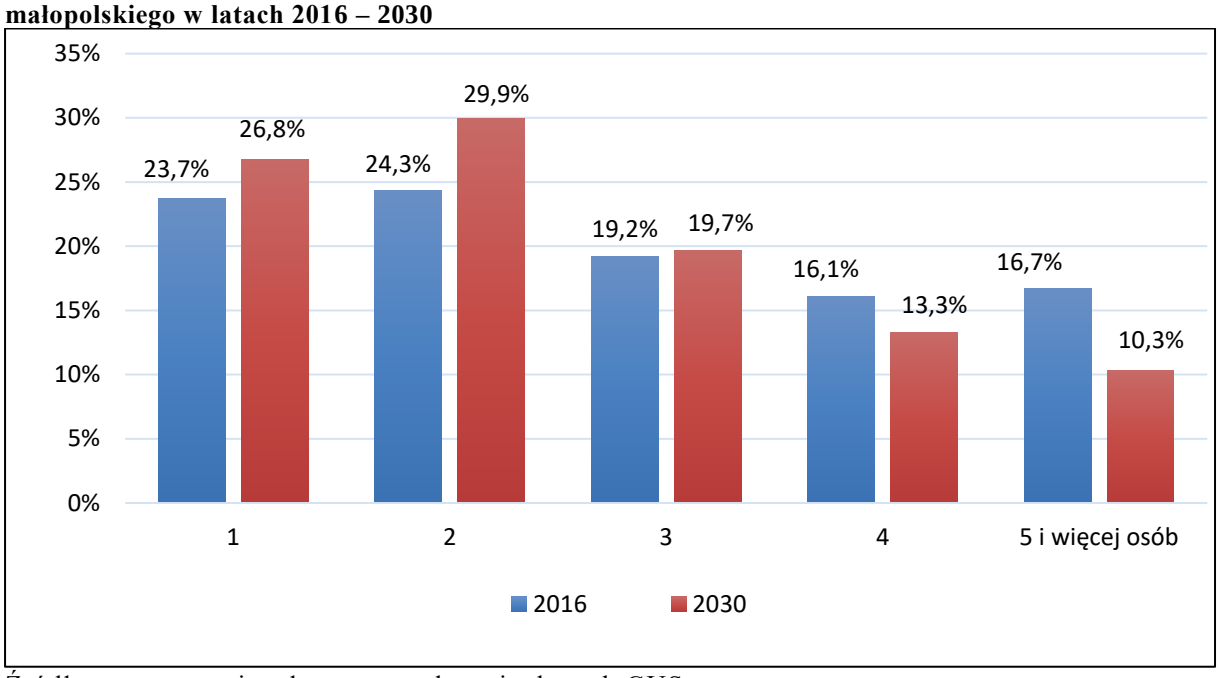

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gospodarstwa 2–osobowe pozostaną grupą najliczniejszą. Najmniej liczną grupę stanowić będą gospodarstwa 5–osobowe i większe. Udział gospodarstw 1–osobowych w strukturze ogółem wzrośnie z 23,7% w 2016 r. do 26,8% w 2030 r. Tendencję wzrostową będą wykazywać również gospodarstwa domowe 2– i 3– osobowe. Ponadto prognozowany jest spadek przeciętnej liczby dzieci (0–17 lat) w gospodarstwie domowym – z 0,55 w 2016 r. do 0,44 w 2030 r. W okresie do 2030 roku zmaleje także przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym – z 2,94 osób w 2016 r. do 2,59 w 2030 r.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego zwiększa się liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym mieszkających samotnie. Biorąc pod uwagę obecną strukturę wieku ludności – w perspektywie 20 lat zjawisko to nasili się tj. wzrośnie liczba osób w starszym wieku, tym samym wzrośnie liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym starych osób samotnych[13].

3.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

[13] Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050,* Warszawa 2014 r., strona 15.

Spośród wyodrębnionych ponad 320 tysięcy gospodarstw domowych (w 2002 – 307 tys.), najliczniejszą grupę, bo liczącą około 181 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy (bez względu na charakter zatrudnienia)[14]. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 52,9% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – około 31,7%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Praca				
	Najemna		**Na rachunek własny**	
	W sektorze publicznym	**W sektorze prywatnym**	**Poza rolnictwem**	**W rolnictwie**
Ogółem w tys.	57 348	95 763	27 529	508
% ogółu	17,9%	29,8%	8,6%	0,2%
Ogółem %	56,5%			

Niezarobkowe źródło				**Dochody z własności i inne**	**Na utrzy-maniu**	**Nieustalone**
	Emerytura	**Renta**	**Pozostałe niezarobkowe źródło**			
Ogółem w tysiącach	83 307	15 862	2 906	24 312	1 062	12 332
% ogółu	26,0%	4,9%	0,9%	7,6%	0,3%	3,8%
Ogółem %	31,8%			11,7%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS–Urząd Statystyczny w Krakowie

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich gospodarstw domowych można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem – dotyczy to aż 56,3% gospodarstw domowych. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,2%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (31,8%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów – w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 30,9%.

[14] Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2014, str. 210-211.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku

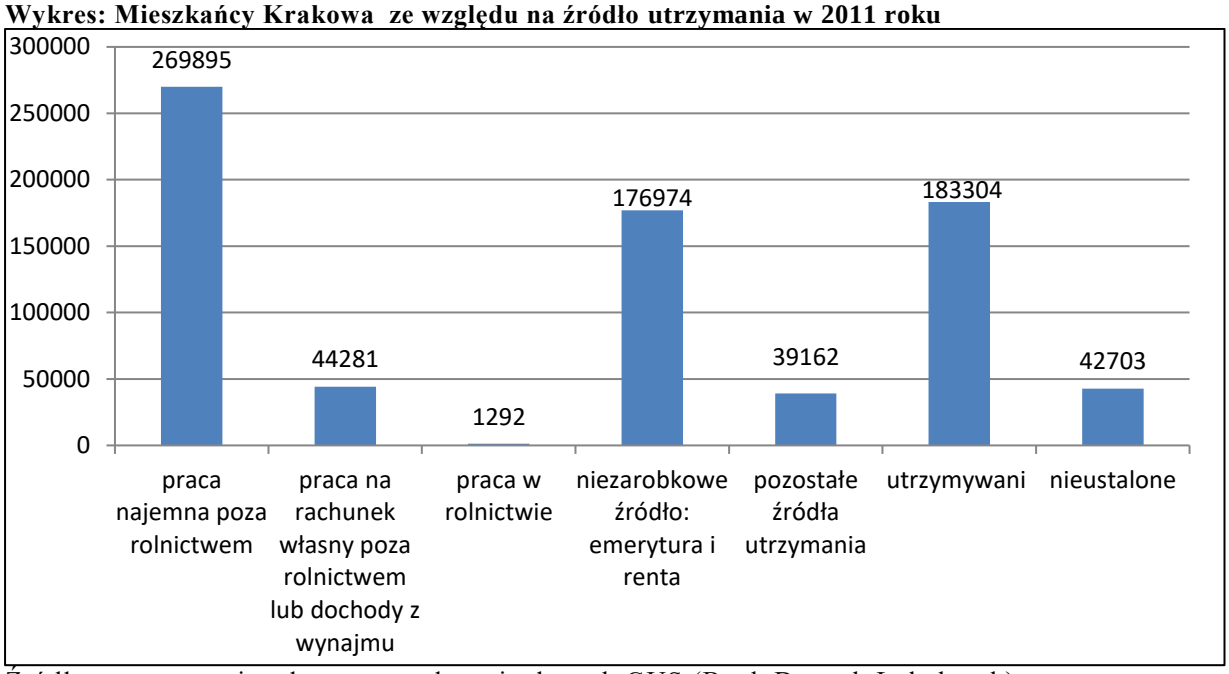

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W oparciu o dane z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku należy stwierdzić, że najwięcej mieszkańców Krakowa – 35,6% utrzymywało się z pracy najemnej poza rolnictwem (przy średniej dla woj. małopolskiego wynoszącej 30,4%), 24,2% osób pozostawało na utrzymaniu innych osób (w woj. małopolskim średnio 31,6%), a dla 23,3% głównym źródłem utrzymania była renta lub emerytura (w woj. małopolskim średnio 22,5%).

Poniższy wykres prezentuje różnice dotyczące głównych źródeł utrzymania pomiędzy mieszkańcami Krakowa, oraz wybranych miast wojewódzkich i Trójmiasta. Struktura dochodów najbardziej zbliżona do krakowskiej występuje w Poznaniu i Trójmieście.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta ze względu na główne źródło utrzymania w 2011 r. (w %)

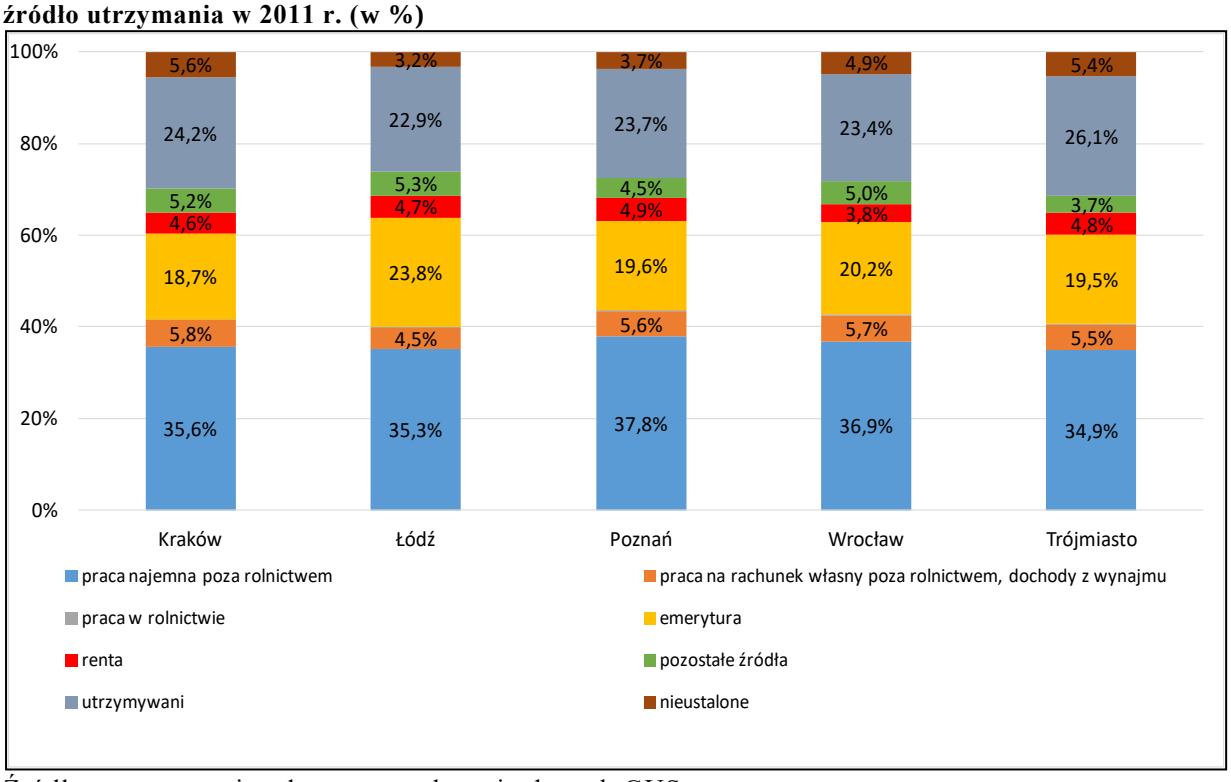

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z dostępnych badań budżetów gospodarstw domowych (w okresie prac nad opracowaniem Oceny Zasobów Pomocy Społecznej), przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny[15] wynika, że w roku 2019 podobnie jak w poprzednim wystąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce.

Gospodarstwa domowe miały wyższe dochody i w porównaniu z rokiem poprzednim również nieco więcej wydawały. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę ukształtował się w 2019 r. na poziomie 1 819 zł i był realnie wyższy o 5% od dochodu z roku 2018.

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w 2019 r. wyniosły 1 252 zł, były realnie wyższe o 3,1% od wydatków z roku 2018.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły 1 201 zł i były realnie wyższe o 3,3% w stosunku do 2018 r.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta był wyższy o 28,4,% niż na wsi. Różnice te wynikały z wysokości dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe, jak również związane były z większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych zamieszkujących wieś. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta były o 34,8% wyższe niż na wsi.

Podobnie jak w latach poprzednich poprawia się subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych. W roku 2019 utrzymał się wzrost odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako dobrą albo raczej dobrą (48,6% gospodarstw domowych ogółem wobec 44,0% w 2018 r.). Obniżył się odsetek gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (7,0% wobec 8,1,2% w 2018 r.). Swoją sytuację materialną najlepiej oceniają gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym (73,4% ocen pozytywnych wobec 70,1% w 2018 r.), najgorzej zaś gospodarstwa domowe rencistów (22,4% ocen pozytywnych wobec 18,1% w 2018 r.).

Z badania budżetów gospodarstw domowych wynika, że rok 2019 przyniósł poprawę sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce, co znalazło odzwierciedlenie w niewielkim spadku zasięgu ubóstwa ekonomicznego, w tym ubóstwa skrajnego (z ok. 5% w 2018 r. do ok.4% w 2019 r.)

Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: relatywna granica ubóstwa, ustawowa granica ubóstwa oraz minimum egzystencji.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2019 wyniósł 858 zł dla gospodarstwa jednoosobowego oraz 2 317 zł dla gospodarstwa 4–osobowego (poziom granic w IV kwartale 2019 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14)[16].

Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. Od 1 października 2018 r. kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosiła 701 zł dla gospodarstwa jednoosobowego i 528 zł na osobę w rodzinie, tj. 2 112 zł dla gospodarstwa 4–osobowego.

Z kolei minimum egzystencji nazywane też minimum biologicznym określane jako zasięg ubóstwa skrajnego, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Minimum egzystencji uznaje się za dolną granicę obszaru

[15] Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2019 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, Informacje sygnalne, 29.05.2020 r.

[16] *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2019 r.*, GUS, Informacje sygnalne, 30.06.2020 r.

ubóstwa. Wysokość minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Dla jednoosobowego gospodarstwa wyniósł on w 2019 roku 614 zł, a dla gospodarstwa 4–osobowego (poziom granic w IV kwartale 2019 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14) – 1 658 zł[17].

Po obserwowanym od 2015 do 2017 r. stopniowym zmniejszaniu się, szacowanego w oparciu o wydatki gospodarstw domowych, zasięgu ubóstwa ekonomicznego, w 2018 r. nastąpiło zahamowanie tej tendencji. W zależności od przyjętej granicy, zasięg ubóstwa kształtował się na zbliżonym lub nieco wyższym poziomie niż w 2017 r. Natomiast w 2019 r. odnotowano niewielki spadek zasięgu wszystkich trzech rodzajów ubóstwa.

Wykres: Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2010–2019 według przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

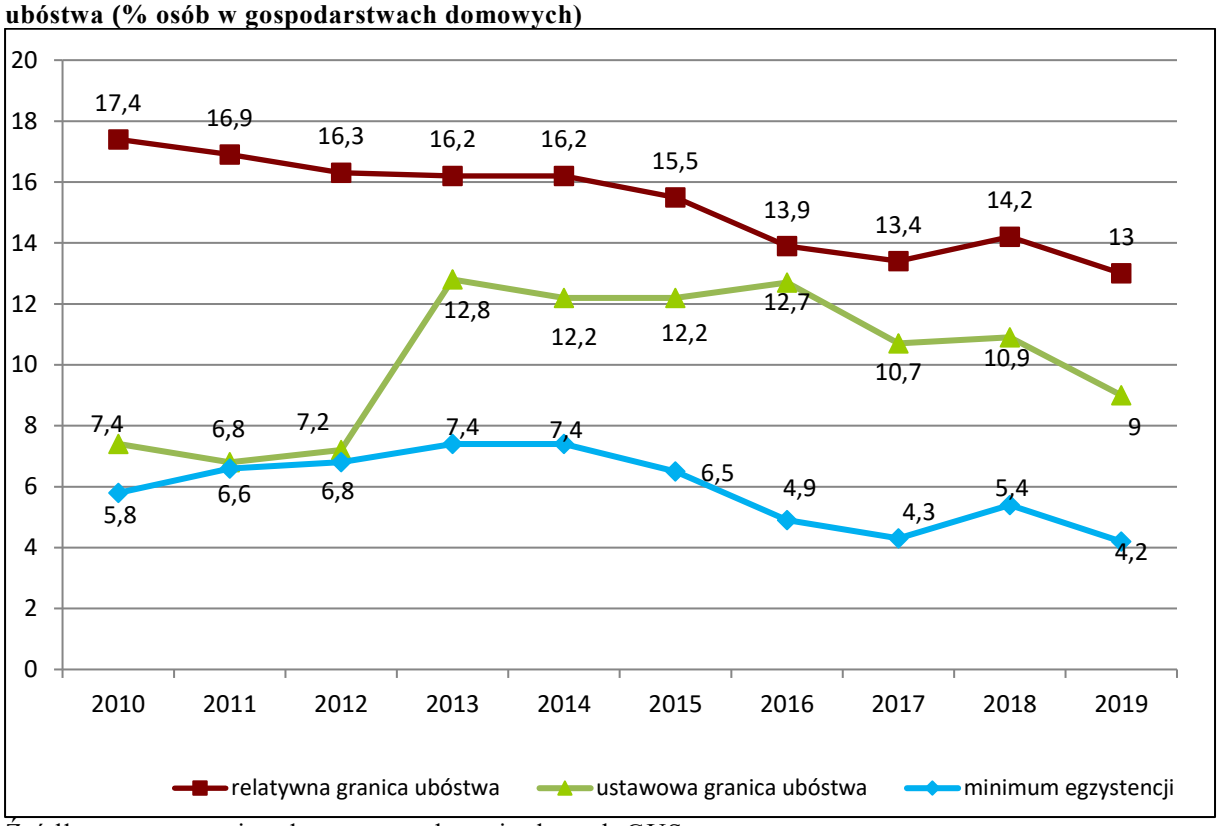

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy ludności, jednak społeczna i terytorialna mapa zagrożenia ubóstwem w Polsce istotnie nie zmienia się od lat. Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego były w 2019 r. gospodarstwa osób utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł (w tym przede wszystkim świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty), gospodarstwa domowe rolników i rencistów, rodziny wielodzietne (z 3 lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu), dzieci w wieku 0-17 lat, gospodarstwa z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, a także gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi. Biorąc pod uwagę terytorialne zróżnicowanie zasięgu ubóstwa, częściej niż przeciętnie biedy doświadczali mieszkańcy wsi i małych miast.

W 2019 r. zaobserwowano wyraźny wzrost wartości wskaźnika ubóstwa skrajnego wśród osób w gospodarstwach utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł. Ta grupa należy do najbardziej zagrożonych ubóstwem.

[17] *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2018 r.*, GUS, Warszawa, 28.06.2019 r.

Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2018 roku objęły 8,8% wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju[18].

W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2019 roku stanowiły one 55,3% ogółu (dla kraju - 51,8%). Drugim co do wielkości źródłem dochodów gospodarstw domowych były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznych, w tym ze świadczenia wychowawczego „Rodzina 500+". Udział tych dochodów w województwie małopolskim nieznacznie wzrósł w ujęciu rocznym i wyniósł 30,1% (w kraju – 32,1%).

Sytuacja materialna badanych gospodarstw domowych w województwie małopolskim w ujęciu rocznym w 2019 r. poprawiła się. Na przestrzeni roku nastąpił wzrost przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł 1 773,08 zł i był wyższy o 8,9% niż przed rokiem.

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę wyniosły 1 077,73 zł i były wyższe o 5,9%. od zanotowanych rok wcześniej. Zwiększyła się nadwyżka dochodów nad wydatkami, co pozwoliło gospodarstwom domowym na zwiększenie swoich oszczędności.

Według badań pt.: „Diagnoza Społeczna 2015…[19]" województwami o najwyższej ogólnej jakości życia były w 2015 r. małopolskie, pomorskie i wielkopolskie. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Poznania, Zielonej Góry i Krakowa.

Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zlecanych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

Ostatnie badania przeprowadzono w 2019 r.[20] Badaniem objęto 1 305 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa. Doboru respondentów dokonano warstwowo dla każdej z 18 dzielnic samorządowych, proporcjonalnie do liczby mieszkańców dzielnicy. Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe. Podobnie jak w latach poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (65,7% kobiet i 34,3% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,57 (w 2018 roku 2,62). Najliczniejszą grupę respondentów – 67,3% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 19,8% stanowiły osoby posiadające – 1 dziecko, 9,5% – 2 dzieci, 3,4% – 3 dzieci i więcej.

Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 2 008,13 zł. W badaniach z roku 2018 analogiczna średnia wyniosła 1 820,24 zł, zaś w roku 2017 r. 1 664,32 zł.

Analizując poniższy wykres widoczny jest jednocześnie wzrost średniego dochodu na gospodarstwo oraz wzrost średniego dochodu na osobę. Wskazuje to na poprawę sytuacji finansowej krakowskich gospodarstw domowych. Można przypuszczać, że ta tendencja będzie utrzymywać się w najbliższych latach.

[18] *Budżety gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2019 r*., Urząd Statystyczny w Krakowie, Informacje sygnalne, 12.10.2020 r.

[19] J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport,* Warszawa, 2015, strona 16.

[20] Z uwagi na stan epidemii w 2020 r. badania nie zostały przeprowadzone.

Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2014 – 2019)

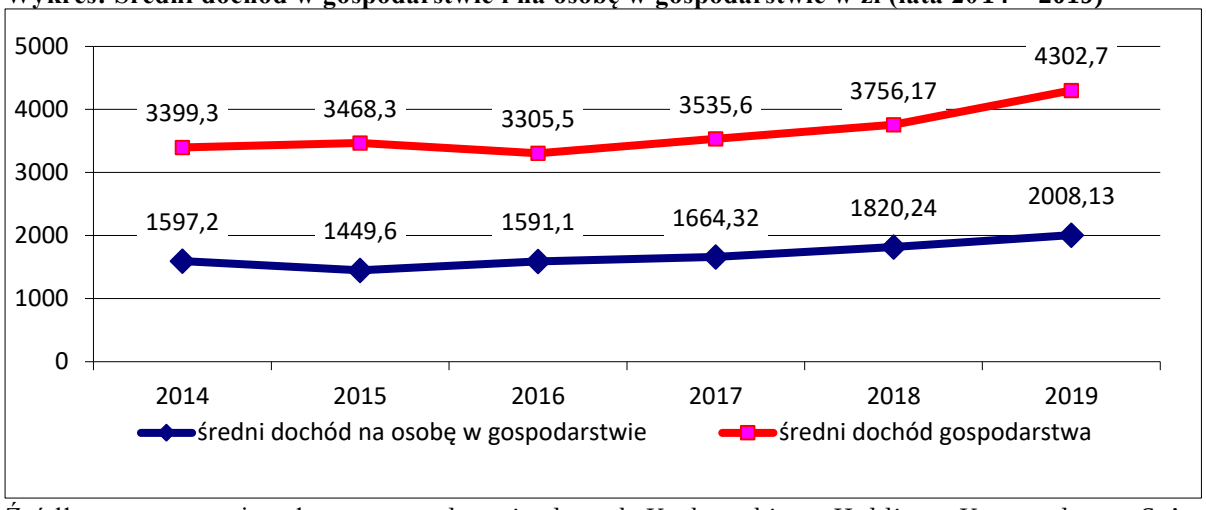

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2019 r.

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny.

Zestawienie danych za rok 2019 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa (wg danych KHK) są o 189 zł (w 2018 roku o 127 zł) wyższe niż w Polsce i o 235 zł wyższe niż średnia wojewódzka (w 2018 roku o 192 zł).

Wykres: Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie dla Krakowa, dla województwa małopolskiego i Polski w latach 2014 – 2019 w złotych

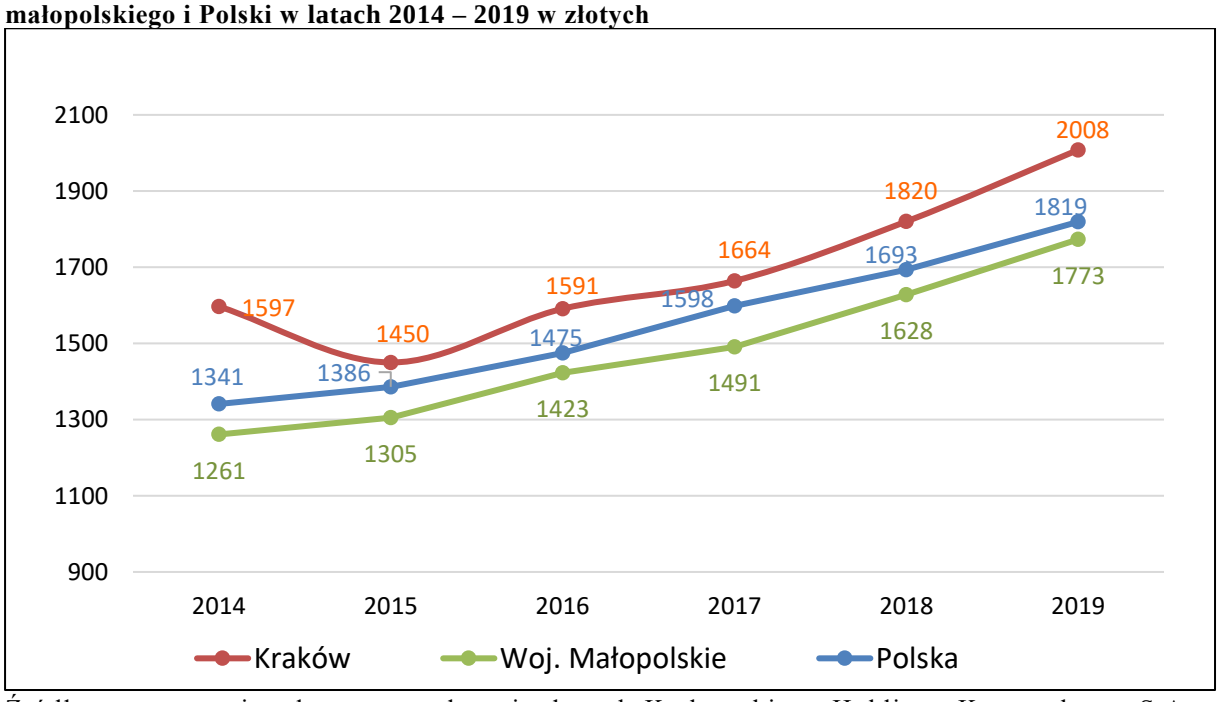

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. (dane dla Krakowa), GUS (dane dla woj. małopolskiego i Polski).

Fakt, że większość krakowian nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. W roku 2019 – 54,8% respondentów oceniło

swoją sytuację materialną pozytywnie. Osoby oceniające negatywnie swoją sytuację materialną stanowiły 9,8% badanych.

Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2014–2019 (w %)

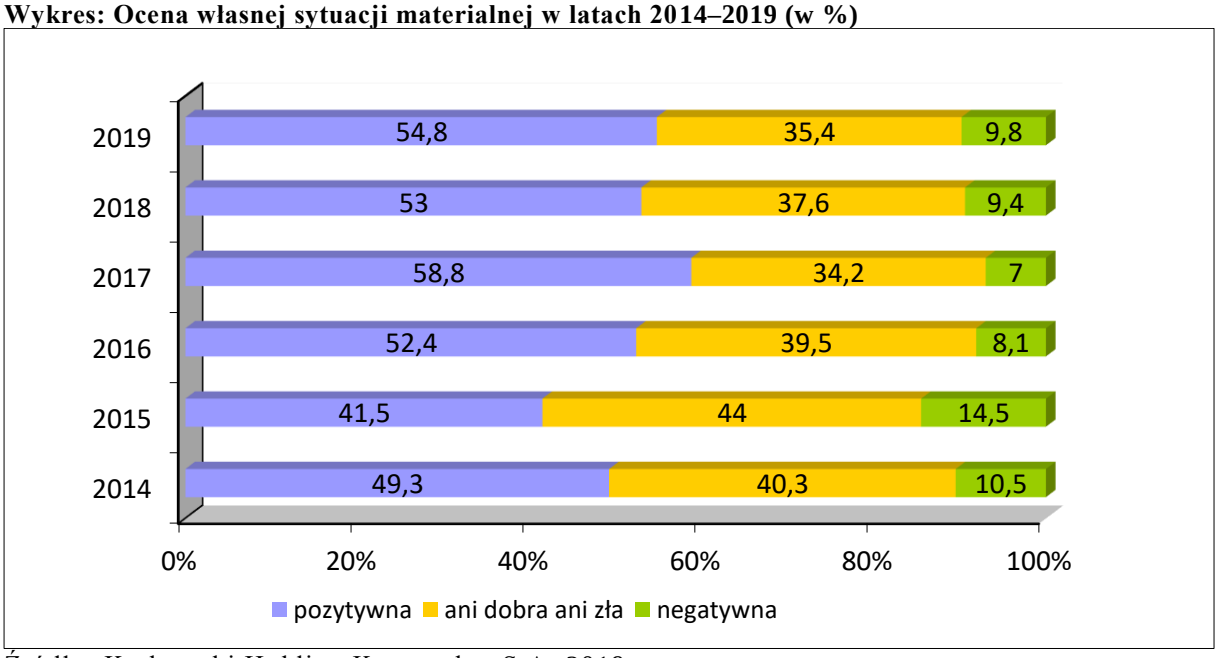

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2019 r.

3.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się do ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. W 2020 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymało 23 228 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 33 196 dzieci.

Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 674 zł, a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko niepełnosprawne – kwoty 764 zł[21], otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami[22]. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności”[23]. Według stanu na koniec grudnia 2020 r. zasiłek rodzinny wypłacono 8 044 rodzinom dla 14 872 dzieci.

W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1 623 rodzin (2 210 dzieci), z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 897 rodzin (1 145 dzieci) oraz z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 888 rodzin (9 517 dzieci).

[21] Dziennik Ustaw RP Warszawa, dnia 7 sierpnia 2018 r. poz. 1497 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2018 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna.

[22] W przypadku przekroczenia kwoty uprawniającej daną rodzinę do zasiłku rodzinnego, o której mowa w ust. 3, zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują w wysokości różnicy między łączną kwotą zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, o której mowa w ust. 3, a kwotą, o którą został przekroczony dochód rodziny - Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 111).

[23] Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 111).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych przeprowadzono na postawie danych za miesiąc październik 2020 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych).

Tabela: Rodziny pobierające zasiłki rodzinne wg stanu – październik 2020 r.

Wyszczególnienie	Wykonanie miesięczne				
	Liczba rodzin				
	z 1 dzieckiem	z 2 dzieci	z 3 dzieci	z 4 i więcej dzieci	Suma
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 088	1 889	819	326	4122
bez dochodu*	114	115	41	15	285
do 400 zł	423	770	356	152	1701
od 400,01 do 574 zł	320	565	233	72	1190
od 574,01 do 674 zł	201	326	131	61	719
od 674,01 do 754 zł	28	105	48	17	198
od 754,01 do 1 100 zł	2	8	9	9	28
pow. 1 100,01 zł	0	0	1	0	1
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	93	227	110	51	481
bez dochodu*	13	19	4	2	38
do 400 zł	35	80	39	28	182
od 400,01 do 664 zł	30	81	45	15	171
od 664,01 do 764 zł	12	34	14	5	65
od 764,01 do 844 zł	3	12	6	1	22
od 844,01 do 1 100 zł	0	1	2	0	3
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 222	747	200	70	2239

bez dochodu*	163	52	10	4	229
do 400 zł	537	352	96	41	1026
od 400,01 do 574 zł	276	193	56	14	539
od 574,01 do 674 zł	171	107	24	9	311
od 674,01 do 754 zł	50	35	13	1	99
od 754,01 do 1 100 zł	23	8	1	1	33
pow. 1 100,01 zł	2	0	0	0	2
Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	129	92	35	14	270
bez dochodu*	21	13	1	0	35
do 400 zł	54	41	17	12	124
od 400,01 do 664 zł	29	23	9	2	63
od 664,01 do 764 zł	15	9	4	0	28
od 764,01 do 844 zł	4	4	2	0	10
od 844,01 do 1 100 zł	6	2	2	0	10
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0

*obliczone zgodnie z Ustawą o świadczeniach rodzinnych

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających zasiłki rodzinne dominują rodziny pełne, które stanowią 65% ogółu. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 36% i 42%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 16%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 6%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne pobierających zasiłki rodzinne jest prawie 11%. W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najwięcej jest rodziców wychowujących jedno dziecko.

Wykres: Liczba dzieci w rodzinach pobierających zasiłki rodzinne

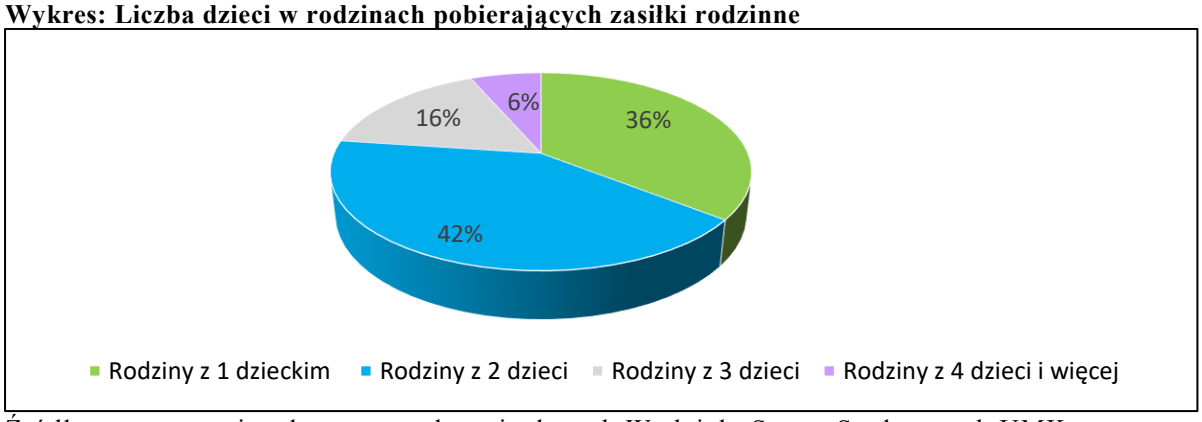

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin – 49% wykazuje dochód między 400,01 zł a 1 100 zł. Rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej, tj. bez dochodu stanowią 8%. W porównaniu z rokiem 2019 widoczny jest spadek świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych – o ponad 20% zmniejszyła się liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dla Krakowa dotyczące liczby dzieci, zgodnie z którymi w najbliższych latach będzie się zwiększać ich liczba, mając jednocześnie na uwadze poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa, można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania zasiłków rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

3.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów[24]. Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 900 zł.

W 2020 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosła 2 129, natomiast liczba osób uprawnionych 2 727.

Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na postawie danych za miesiąc wrzesień 2020 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego 1 012 rodzin jest z jedną osobą uprawnioną do tego świadczenia. Rodzin wielodzietnych, tj. z trojgiem i więcej dzieci było 133.

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny bez dochodu – 18% oraz o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 0,01 zł do 252 – 28% zł oraz pomiędzy 252,01 do 504 – 28% zł.

[24]Dz. U. z 2020 r. poz. 808, 875, 1517

W 2020 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenie z funduszu alimentacyjnego zmniejszyła się w stosunku do roku 2019 o ponad 5%.

3.7 Osoby pobierające świadczenia wychowawcze

Świadczenia wychowawcze przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci[25]. Z pomocy mogą korzystać rodzice oraz opiekunowie dzieci do 18 roku życia. Od 1 lipca 2019 r. rodzina może otrzymać 500 zł na każde dziecko. Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Dodatkowe wsparcie w wysokości 500 zł otrzymują także rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego oraz rodzinne domy dziecka, na każde dziecko, na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł nie jest wliczane do dochodu przy ustalaniu prawa do świadczeń z innych systemów wsparcia, dotyczy to w szczególności świadczeń z pomocy społecznej, funduszu alimentacyjnego, świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych, oraz stypendiów dla uczniów i studentów.

W Krakowie w roku 2019 świadczenie otrzymało 89 711 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 137 703 dzieci. W porównaniu do roku 2019 zwiększyła się liczba rodzin otrzymujących świadczenie o 3% oraz liczba dzieci korzystających z świadczenia o 6%.

[25] Dz. U. z 2019, poz. 2407

4 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

W 2020 roku 12 277 osób/rodzin zostało objętych wsparciem w ramach prowadzonych działań wynikających z art. 119 ustawy o pomocy społecznej, w tym pracą socjalną. Praca socjalna na rzecz osób, rodzin, a także społeczności lokalnych, prowadzona jest z wykorzystaniem metod adekwatnych do specyfiki potrzeb odbiorców usługi i skoncentrowana na ich wzmocnieniu, skutkującym odzyskaniem zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie. W pracy socjalnej swoje zastosowanie znajdują zarówno indywidulane, jak i grupowe formy oddziaływania.

4.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe

Praca socjalna ma charakter długofalowego procesu, a w jej ramach oferowany jest różnorodny katalog działań przyczyniających się do wzmocnienia potencjału osoby/rodziny i zwiększenia gotowości do pokonywania życiowych trudności.

Pracownicy socjalni realizują również działania pomocowe, które od procesu pracy socjalnej odróżnia ich doraźny charakter. W ich ramach, adekwatnie do identyfikowanych potrzeb i oczekiwań osoby/rodziny, organizują pomoc w uzyskaniu poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów, udzielają informacji i wskazówek, podejmują współpracę z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii, skutków negatywnych zjawisk społecznych.

W 2020 roku, z uwagi na stan epidemii, w pracy z osobami/rodzinami szczególnym obszarem oddziaływania było wsparcie w radzeniu sobie z nową rzeczywistością, wprowadzonymi ograniczeniami, poczuciem zagrożenia zdrowia i życia. W przeciągu roku odnotowano 247 sytuacji zakończenia pracy socjalnej z uwagi na usamodzielnienie się osoby/rodziny oraz osiągnięcie ustalonych celów współpracy, a pozytywny efekt uzyskano w przypadku 41 590 oddziaływań pracowników socjalnych, podejmowanych zarówno w toku pracy socjalnej, jak i działań pomocowych. Poniższy wykres prezentuje wskaźniki ilościowe odzwierciedlające najczęściej wybierane kategorie rezultatów:

Wykres: Rezultaty pracy socjalnej prowadzonej z osobą i rodziną w 2020 r

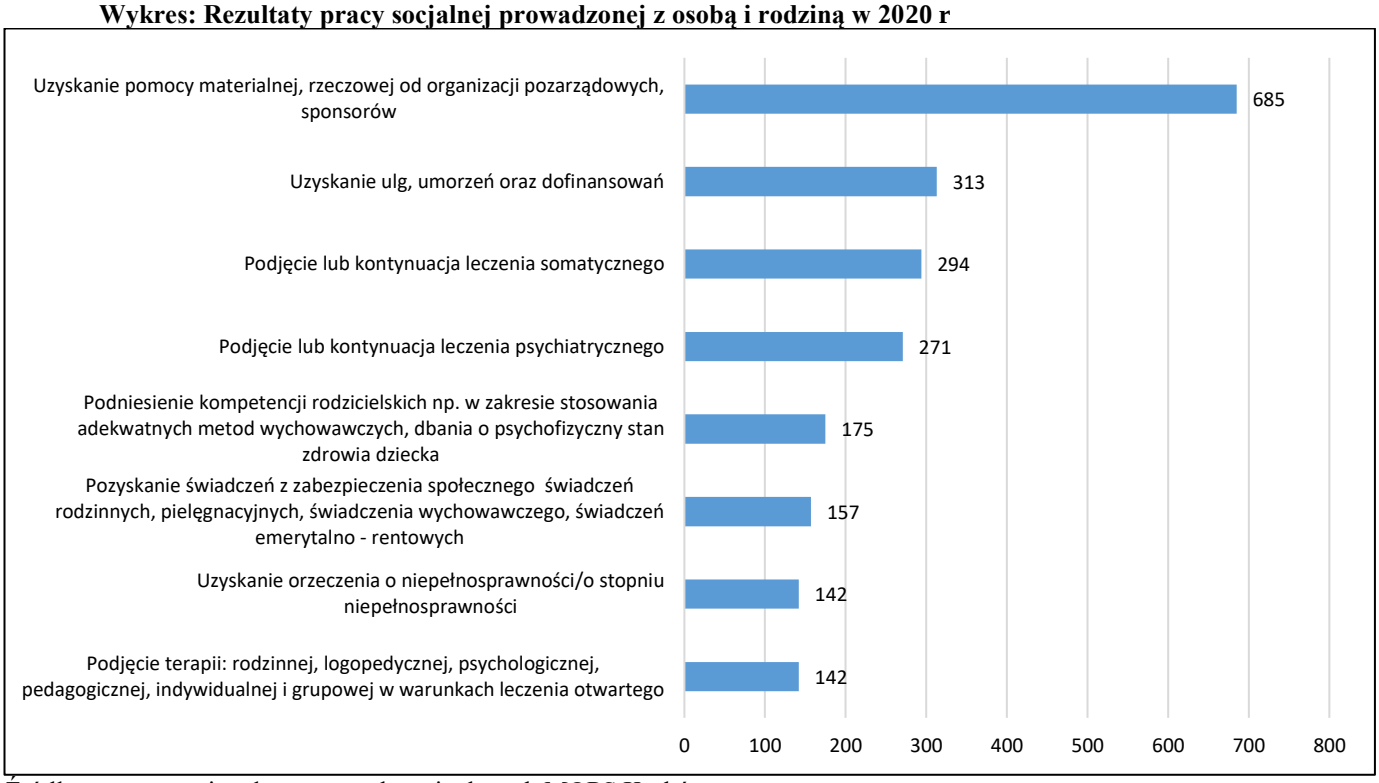

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Uzyskane wyniki odzwierciedlają oddziaływania pracowników socjalnych w procesie wspierania osób/rodzin w pokonywaniu trudności ekonomicznych i zdrowotnych. Efektywna pomoc w rozwiazywaniu tego typu problemów, zważywszy na ich bezpośredni, determinujący wpływ na całokształt sytuacji życiowej osoby/rodziny oraz stan epidemii, była w 2020 roku szczególnie ważna i pozostawała w centrum aktywności pracowników socjalnych.

4.2 Praca socjalna ze społecznością lokalną – rewitalizacja społeczna

Organizowanie społeczności lokalnej (OSL), czyli praca socjalna ze społecznością lokalną, wychodzi poza obszar działań pomocy społecznej i w swoisty sposób łączy ze sobą pracę socjalną z innymi działaniami z obszaru polityki społecznej.

OSL to metoda aktywizująca, która w swoich założeniach zawiera elementy organizowania się społeczności, a więc działania oddolne, co najwyżej inicjowane przez organizatora społeczności lokalnej, który raczej animuje i koordynuje proces zmiany społecznej niż nim zarządza na zasadzie władztwa administracyjnego. Model OSL opiera się bowiem na aktywizacji i integracji społeczności lokalnych przede wszystkim w oparciu o sieci i więzi poziome, a nie relacje hierarchiczne. W modelu tym osoby i grupy w systemie pomocy społecznej traktowane są jako partnerzy, którzy mają swój potencjał. OSL kładzie nacisk na aspekt samopomocy, którego idea polega na wyzwoleniu i wykorzystywaniu wewnętrznych zasobów oraz kompetencji osób, grup oraz społeczności lokalnych.

W Gminie Miejskiej Kraków prowadzenie pracy socjalnej metodą środowiskową realizowane jest w formie Programów Aktywności Lokalnej (PAL), których cele szczegółowe są dostosowane do zdiagnozowanych potrzeb konkretnej społeczności. Część z nich jest wspólna dla wszystkich, m.in. zwiększenie kompetencji społecznych mieszkańców oraz motywacji do działania głównie na rzecz społeczności lokalnej, wzrost poczucia sprawczości oraz odpowiedzialności za miejsce zamieszkania, wzmocnienie więzi międzypokoleniowych, zbudowanie i konsolidacja współpracy między partnerami lokalnymi, działania o charakterze edukacyjnym, integracyjnym, aktywizującym, informacyjnym, wzrost kompetencji rodzicielskich i wychowawczych.

4.2.1 Programy aktywności lokalnej (PAL)

W 2020 r. funkcjonowało 14 Programów Aktywności Lokalnej, w tym 1 PAL jako zadanie zlecone organizacji pozarządowej.

W ciągu roku w ramach PAL zrealizowano 25 379 godzin animacji lokalnej, w tym 8 387,5 godzin treningów kompetencji społecznych (m.in. warsztaty, wyjścia grupowe) oraz 432 godziny wsparcia w postaci konsultacji psychologicznych. Łączna liczba uczestników wyniosła 799 osób.

W ramach Działu Rewitalizacji Społecznej MOPS zatrudnionych było 29 osób w wymiarze 26,49 etatów (stan na 31 XII 2020 r.).

4.2.1.1 Programy aktywności lokalnej terytorialne

- PAL „Jeziorko” dla mieszkańców osiedla Ruszcza,
- PAL „Ugorek” dla mieszkańców osiedla Ugorek oraz osiedli sąsiadujących,
- PAL „Stare Podgórze – Zabłocie” dla mieszkańców wyodrębnionego fragmentu Dzielnicy XIII – Stare Podgórze i Zabłocie,
- PAL „Na Olszy” dla mieszkańców osiedli Olsza i Olsza II,
- PAL „Sikorki” dla mieszkańców ul. Ks. Siemaszki oraz okolic,
- PAL „Zesławice i Kantorowice” dla mieszkańców osiedli Zesławice i Kantorowice,
- PAL „Na Skarpie” dla mieszkańców osiedla Na Skarpie,

- PAL „Azory” dla mieszkańców osiedla Azory,
- PAL „Rybitwy i Przewóz” dla mieszkańców osiedli Przewóz i Rybitwy,
- PAL „Krzemieniecka” dla mieszkańców bloku przy ul. Krzemienieckiej 63 (funkcjonujący do października 2020 r.),
- PAL „Mistrzejowice” dla mieszkańców Dzielnicy XV oraz Dzielnicy XVI (w szczególności osiedla Złotej Jesieni).

Założone cele w 2020 roku były realizowane poprzez takie działania, jak: konsultacje psychologiczne, treningi kompetencji i umiejętności społecznych (wyjścia do instytucji kultury oraz wyjazdy integracyjne), warsztaty (m.in. rękodzieła, zapamiętywania i koncentracji, filmowe, fotograficzne, ogólnorozwojowe, edukacyjne), zajęcia językowe, ruchowe, taneczne, plastyczne i muzyczne, inicjatywy i akcje społeczne, wydawanie gazetki lokalnej, spotkania z mieszkańcami o charakterze integracyjnym, konsultacyjnym, informacyjnym, współpraca z instytucjami i z partnerami lokalnymi.

Z uwagi na wprowadzony stan epidemii i związane z tym zmiany i ograniczenia w życiu społecznym ważną częścią działań PAL była pomoc uczestnikom w przystosowaniu się i funkcjonowaniu w nowej rzeczywistości poprzez rozmowy wspierające, spotkania indywidualne, udzielanie informacji i pomoc w załatwianiu spraw urzędowych oraz wsparcie psychologiczne. Znaczna część działań PAL odbywała się zdalnie – za pośrednictwem mediów społecznościowych.

Najważniejsze inicjatywy zrealizowane w ramach Programów Aktywności Lokalnej:

- Kino plenerowe „OdPALamy kino” – plenerowe pokazy filmowe zorganizowane w Parku Reduta we współpracy z Zarządem Zieleni Miejskiej. Wydarzenie miało charakter cykliczny i obejmowało 3 pokazy filmowe. W świat filmu za każdym razem widzów wprowadzał pomysłodawca wydarzenia – uczestnik PAL i jednocześnie miłośnik kina oraz bloger.
- Spotkania dla najmłodszych mieszkańców osiedli Złotej Jesieni oraz Mistrzejowice zorganizowane w Parku Reduta we współpracy ze Strażą Miejską. W czasie spotkań prowadzone były gry edukacyjne związane z bezpiecznym poruszaniem się po ulicy oraz nauka przestrzegania zasad drogowych i rozpoznawania znaków drogowych. Również we współpracy ze Strażą Miejską w PAL zorganizowano konkurs dla dzieci w wieku 7–9 lat, polegający na przygotowaniu dowolną techniką pracy plastycznej pt. „Kevin sam w domu – bezpieczny dom”. Laureatom zostały wręczone upominki.
- Projekt socjalny „Paczka świąteczna dla Złotej Jesieni”, którego celem było modelowanie postaw inicjujących w społeczności lokalnej chęć działania na rzecz drugiego człowieka. W ramach projektu odbyło się 5 spotkań, w trakcie których realizowano warsztaty twórczości (przygotowanie kartek świątecznych). W finale projektu animatorka lokalna wraz z Przewodniczącym Rady Dzielnicy XVI odwiedzili każdego mieszkańca bloku 11a i 11b przy os. Złotej Jesieni, składając życzenia świąteczne i wręczając stroiki wraz z przygotowanymi kartkami.
- Projekt socjalny „Rozruch” skierowany do 25 osób, które posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie o niezdolności do pracy, zamieszkujących na terenie Dzielnicy XVII. Osoby uczestniczące miały możliwość skorzystania z zabiegów ogólnousprawniających, porad dietetyka na temat zdrowego odżywiania, treningu kompetencji społecznych oraz wzięły udział w wyjściu do instytucji kultury. Czwarta edycja projektu trwała od lipca do grudnia 2020 r. Projekt finansowany był ze środków Rady Dzielnicy XVII.
- Projekt socjalny „Międzypokoleniowa Integracja … Być Aniołem każdy może 2020”, którego celem było zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością poprzez pobudzenie do aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym. W ramach projektu zostały zorganizowane warsztaty tworzenia ekosystemu „Las w słoiku”, wykonywania stroików świątecznych, zdobienia bombek

świątecznych, wykonywania kartek świątecznych 3D i warsztaty ceramiczne. Ponadto odbyły się spotkania indywidualne z laureatami tytułu „Anioł Dzielnicy XVII 2020" oraz wyjście do instytucji kultury. W projekcie wzięło udział 147 osób.

- Projekt socjalny „Zapaleni do aktywności", który zakładał organizację działań aktywizujących społeczność lokalną. W jego ramach odbyły się warsztaty dla kobiet oraz prace ogrodnicze w Ogrodzie Społecznym. Ze względu na stan epidemii, dla uczestników PAL „Siemaszki" i mieszkańców okolicy przygotowane zostały niewielkie paczki ochrony osobistej, które zawierały jednorazowe maseczki, rękawiczki i żel antybakteryjny.
- Wyjście na Festiwal Teatrów dla Dzieci zorganizowane przez PAL „Na Skarpie" przy współpracy z Nowohuckim Centrum Kultury. W wydarzeniu wzięło udział 15 osób.
- Projekt socjalny „Dzielnicowe pośrednictwo w pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym" realizowany w PAL „Na Olszy" oraz „Ugorek". Jego głównym celem było wsparcie i aktywizacja osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu odbyły się zajęcia taneczne, ćwiczenia rehabilitacyjne, warsztaty edukacyjno–rozwojowe dla młodzieży, warsztaty zapamiętywania i wyjścia do instytucji kultury. Łącznie w zajęciach wzięło udział 90 osób. Zajęcia odbywały się stacjonarnie, w plenerze oraz online.
- „Mobilny Orszak Świętego Mikołaja" zorganizowany przez PAL „Rybitwy i Przewóz" we współpracy z Klubem Przewóz Centrum Kultury Podgórza, podczas którego wręczono drobne upominki dla dzieci. Do akcji włączyli się lokalni liderzy i przedstawiciele instytucji działających na rzecz społeczności lokalnej: V Komisariat Policji, lokalne firmy oraz mieszkańcy osiedla.
- Projekt „ZaPALamy choinkę", w ramach którego przeprowadzono cykl warsztatów o charakterze świątecznym dla uczestników PAL „Rybitwy i Przewóz" oraz liderów lokalnej społeczności. Odbyły się 4 warsztaty wykonywania bombek świątecznych. Każdy uczestnik wykonał ozdoby, w tym bombkę, którą następnie zawiesił na choince przed budynkiem PAL.
- PAL „Azory" we współpracy z partnerami lokalnymi pomógł Świętemu Mikołajowi rozdać 50 paczek seniorom, dzieciom i młodzieży. Działania były współfinansowane ze środków Rady Dzielnicy IV.

Dodatkowe działania na rzecz rodzin objętych pomocą PAL i wybranych filii MOPS:

- Zakończenie remontu domu rodziny objętej pomocą Filii nr 4 MOPS w ramach projektu „Trzy Kolory" w Nowej Hucie przy ul. Podbrzezie.
- Przygotowanie i dostarczenie, we współpracy z anonimowym darczyńcą, paczek świątecznych dla osób starszych i niepełnosprawnych objętych wsparciem Filii nr 3 MOPS.
- Zorganizowanie, we współpracy z anonimowym sponsorem, akcji dostarczania pizzy z lokalnej restauracji dla 20 osób niepełnosprawnych i samotnych objętych wsparciem Filii nr 3 MOPS.
- Organizacja pomocy finansowej dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi w ramach współpracy z Polskim Stowarzyszeniem Obrońców Życia.

W 2020 r. funkcjonowanie PAL finansowane było z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Kwota środków finansowych wydatkowanych na realizację oferty Programów Aktywności Lokalnej wyniosła 77 040,76 zł.

4.2.1.2 Program aktywności lokalnej kategorialne

- PAL „Streetwork – odkryj potencjał osiedla" dla młodzieży do 25 roku życia, zagrożonej wykluczeniem społecznym z terenu Dzielnic III, IV, XIV, XVI, XVII oraz XVIII Gminy Miejskiej Kraków,

- PAL „Znaczenie Rodziny” dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich opiekunów,
- PAL skierowany do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków, realizowany jako zadanie zlecone przez Fundację Nowe Centrum.

Praca socjalna na ulicy z młodzieżą

Praca socjalna prowadzona metodą streetwork (na ulicy) kierowana jest do osób do 25 roku życia. Młodzież, wobec której podejmowane są działania, należy do grupy zagrożonej wykluczeniem społecznym, dlatego ważnym elementem pracy jest wspieranie osób w trudnej sytuacji życiowej poprzez spotkania indywidualne i grupowe, podczas podejmowania istotnych decyzji oraz motywowanie do wzięcia odpowiedzialności za własne zachowania.

W 2020 roku wsparcie otrzymało 145 uczestników, w tym 19 nowych osób. Po rozeznaniu przez streetworkerów sytuacji życiowej podopiecznych udzielano wsparcia indywidualnego (konsultacje psychologiczne, rozmowy wychowawcze, towarzyszenie w działaniach związanych z poszukiwaniem pracy, podjęciem nauki i nauką zdalną), grupowego (warsztaty dotyczące funkcjonowania w grupie i sytuacji problemowych, warsztaty plastyczne i fotograficzne) oraz zorganizowano, w ramach treningu kompetencji społecznych, wyjścia grupowe o charakterze kulturalno–rekreacyjnym. Część uczestników została zmotywowana do poprawy swojej sytuacji na rynku pracy lub podjęcia dalszej edukacji.

Wybrane przedsięwzięcia zrealizowane w 2020 roku:

- Akcja społeczna „Wspieraj Psiaka i Kociaka”, podczas której artykuły zebrane od mieszkańców zostały przekazane Schronisku Psie Pole w Racławicach.
- Wolontariat na rzecz osób starszych (robienie zakupów, rozmowa, ćwiczenia usprawniające procesy myślowe i logopedyczne).

W 2020 r. funkcjonowanie PAL „Streetwork – odkryj potencjał osiedla” finansowane było z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Kwota środków finansowych przeznaczona na realizację oferty wyniosła 4 307,17 zł.

Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny”

Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny” jest programem skierowanym do osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin. Głównym celem Programu jest podniesienie aktywności społecznej i wzrost integracji społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, ich rodzin i opiekunów. Do kwietnia 2020 r. PAL miał swoją siedzibę w dwóch lokalizacjach: przy ul. Ugorek 1 oraz przy ul. Chmielowskiego 6A, a od maja 2020 r. siedziba znajduje się jedynie przy ul. Ugorek 1. W 2020 roku wsparciem zostało objętych 78 osób.

Realizowane były następujące formy wsparcia grupowego:

- spotkania edukacyjne ze specjalistami z dziedziny psychiatrii dla osób z problemami w obszarze zdrowia psychicznego oraz ich rodzin,
- treningi kompetencji społecznych, realizowane do marca w obu siedzibach, w formie warsztatów o różnorodnej tematyce, m.in. z zakresu rzemiosła artystycznego, warsztaty plastyczne, warsztaty szycia na maszynie,
- warsztaty rozwoju osobistego – trening stabilności emocjonalnej, trening redukcji stresu metodą mindfulness, trening komunikacji społecznej,
- wyjścia grupowe do instytucji kultury (np. muzeum, galerii sztuki, teatru), w tym udział w cyklu warsztatów „Wizualność w teatrze” organizowanych przez Teatr Łaźnia Nowa,
- terapia tańcem i ruchem – zajęcia prowadzone na platformie ZOOM.

W zakresie wsparcia indywidualnego przez wolontariuszy – psychoterapeutów prowadzona była przez cały rok terapia indywidualna. W miarę potrzeb uczestnicy korzystali ze spotkań indywidualnych z animatorami PAL. Animatorzy lokalni współpracowali z osobami i instytucjami działającymi w środowisku lokalnym na rzecz ochrony zdrowia psychicznego. Podejmowane działania wpłynęły pozytywnie na zmianę postaw społecznych w stosunku do osób z zaburzeniami psychicznymi.

Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny" w 2020 r. był finansowany ze środków Gminy Miejskiej Kraków – na jego realizację przeznaczono 7 955,75 zł.

Program Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych

Program Aktywności Lokalnej skierowany jest do rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków. Zlecone w ramach PAL działania mają na celu wyrównywanie szans rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka poprzez:

- zwiększenie kompetencji rodzin zastępczych,
- integrację rodzin zastępczych z terenu Gminy Miejskiej Kraków,
- rozwój pasji i zainteresowań dziecięcych,
- pomoc w nauce,
- poprawę warunków funkcjonowania społeczności rodzin w Krakowie,
- zaoferowanie rodzinom możliwości dostępu do usług specjalistycznych.

Program realizowany był przez Fundację Nowe Centrum w dwóch lokalizacjach – przy ul. Basztowej 15 oraz na os. Słonecznym 14.

W zajęciach organizowanych przez PAL w 2020 r. uczestniczyło łącznie 150 osób, w tym w zajęciach grupowych wzięło udział 38 rodzin zastępczych, natomiast w indywidualnych 72 rodziny. Łącznie przeprowadzono 1 160 godzin zajęć. Łączna kwota środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowanych na realizację zadania w 2020 r. wyniosła 120 246,20 zł.

W ramach PAL dla rodzin zastępczych realizowane były w roku 2020:

- konsultacje logopedyczne,
- konsultacje dietetyczne,
- zajęcia z fizjoterapeutą,
- pomoc w nauce i odrabianiu zadań domowych, realizowana w pierwszej kolejności dla dzieci, w przypadku których brak jest możliwości zapewnienia pomocy wolontaryjnej,
- jazda konna,
- nauka pływania,
- zajęcia rozwijające talenty (muzyczne, taneczne, językowe, sportowe),
- zajęcia w świetlicy weekendowej,
- cykl przedsięwzięć o charakterze ogólnorozwojowym realizowanych w okresie wakacji i ferii zimowych.

W ramach zajęć rodziny wychodziły do kina, teatru oraz parku trampolin. Natomiast w ramach zajęć o charakterze integracyjnym i edukacyjnym członkowie rodzin brali udział w warsztatach robienia czekolady w Krakowskiej Manufakturze Czekolady.

Liczba zajęć organizowanych przez PAL w 2020 r. została znacznie ograniczona ze względu na obostrzenia wynikające ze stanu epidemii.

4.3 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych

W ramach wsparcia osób i rodzin, obok pracy socjalnej prowadzonej metodą indywidualnego przypadku, w MOPS realizowane są projekty socjalne oparte na oddziaływaniach grupowych.

Pracownicy socjalni na podstawie rozeznanych potrzeb osób objętych pomocą społeczną opracowywali i wdrażali działania mające na celu integrację, reintegrację społeczną i tworzenie sieci współpracy. Projekty służyły przełamywaniu stereotypu osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, a poprzez angażowanie grup odbiorców niebędących klientami Ośrodka, także poprawę wizerunku instytucji pomocy społecznej i zwiększenie wiedzy na temat ich roli i zadań. Projekty socjalne tworzone były z myślą o poszczególnych grupach odbiorców i kierowane do dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, rodzin (w tym niepełnych i wielodzietnych), a także lokalnych społeczności. Celem podejmowanych działań było zaktywizowanie osób i rodzin oraz zachęcanie ich do udziału w życiu społecznym.

Projekty socjalne realizowane w celu reintegracji społecznej dotyczyły w szczególności kształtowania i wzmacniania kompetencji społecznych, osobistych i komunikacyjnych osób korzystających z pomocy. Realizacja niektórych projektów w latach ubiegłych odbywała się w formie spotkań okolicznościowych, wycieczek oraz udziału w wydarzeniach o charakterze kulturalnym lub społecznym. W związku ze stanem epidemii znaczna część działań w 2020 r. musiała ulec zmianie. Planowane początkowo spotkania i niektóre wycieczki nie mogły się odbyć ze względu na wprowadzone obostrzenia. W porozumieniu z Radami Dzielnic z części zadań (dotyczących np. dofinansowania wyjazdów, spotkań) zrezygnowano, a środki przeznaczono na nowe zadania dotyczące m.in. zakupu środków ochrony osobistej, tj. maseczki, rękawiczki jednorazowe, środki do dezynfekcji rąk. W pozostałych przypadkach realizowano zadania z zachowaniem reżimu sanitarnego.

Na realizację zadań w 2020 r., w tym na dofinansowanie realizacji projektów socjalnych oraz przyznanie pomocy finansowej na wypłatę zasiłków celowych i celowych specjalnych, Rady Dzielnic przeznaczyły, zgodnie z podjętymi uchwałami, kwotę 297 435,83 zł (w tym na wypłatę zasiłków przekazano 121 300 zł), a wydatki MOPS dotyczące realizacji projektów wyniosły 3 356,89 zł.

W 2020 r. zrealizowano łącznie 25 projektów socjalnych, które miały na celu reintegrację społeczną klientów MOPS i ich rodzin, tworzenie sieci współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym, specjalistami innych instytucji, integrację ze środowiskiem oraz tworzenie grupy wsparcia. Łącznie wsparciem w ramach projektów socjalnych zostało objętych 768 osób.

4.4 Kadra

W 2020 roku w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej było zatrudnionych 392 pracowników socjalnych.

4.5 Wnioski

W stosunku do 2019 roku można zaobserwować wzrost efektywności oddziaływań pracowników socjalnych (w 2019 roku liczba pozytywnych rezultatów podjętych działań kształtowała się na poziomie 34 471). Zwiększenie skuteczności w obszarze wdrażania rozwiązań odpowiadających na potrzeby i oczekiwania odbiorców wsparcia ma kluczowe znaczenie w procesie przeciwdziałania utrwalaniu się sytuacji problemowej. Obserwowany progres wskazuje na celowość dalszego kształtowania warunków sprzyjających doskonaleniu warsztatu zawodowego pracowników socjalnych, m.in. poprzez podnoszenie jakości nadzoru merytorycznego, tworzenie przestrzeni do rozwijania praktyki refleksyjnej, samokształcenia, badanie potrzeb szkoleniowych oraz udostępnianie różnorodnych metod i narzędzi służących rozwijaniu kompetencji zawodowych.

Analiza działań podejmowanych w ramach realizacji pracy socjalnej metodą środowiskową za pomocą programów aktywności lokalnej w 2020 roku wskazuje na ciągłą potrzebę ich funkcjonowania. Ze względu na sytuację epidemiczną i powstałe ograniczenia liczba osób korzystających z oferty PAL w porównaniu z rokiem poprzednim zmalała, jednak zapotrzebowanie na działalność miejsc skupiających się na integracji mieszkańców oraz mieszkanek i aktywizujących społeczności w ocenie osób korzystających jest nadal wysoka.

5 Zasoby pomocy społecznej – poradnictwo specjalistyczne, terapia rodzin oraz interwencja kryzysowa

5.1 Poradnictwo specjalistyczne, terapia

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Poradnictwo jest ogólnodostępne, świadczone bez względu na dochód oraz bez rejonizacji. Poradnictwo prawne realizowane jest poprzez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach między innymi z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. Poradnictwo psychologiczne realizowane jest poprzez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje zaś szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną i grupową.

5.1.1 Infrastruktura

W 2020 roku zadanie to było realizowane przez prawników i psychologów zatrudnionych w MOPS Kraków (poradnictwo prawne i psychologiczne) oraz przez 4 ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone na zlecenie Gminy Miejskie Kraków przez dwie organizacje pozarządowe.

Zakres świadczonych przez ww. ośrodki usług obejmował działania diagnostyczne, terapeutyczne oraz z zakresu poradnictwa specjalistycznego, w szczególności pomocy psychologicznej. Pomoc świadczona przez ośrodki terapii i poradnictwa skoncentrowana była głównie wokół złożonej problematyki wychowawczej, między innymi napotykanych przez rodziców trudności w postępowaniu z dziećmi, nieprawidłowych relacji rodzic – dziecko, problemu rozwodu rodziców, zachowań destrukcyjnych dzieci (wagary, ucieczki, używki, itp.), a także wspieraniu osób znajdujących się w kryzysie psychicznym. Podmioty prowadzące ośrodki terapii i poradnictwa zapewniały funkcjonowanie ośrodków co najmniej 5 dni w tygodniu w wymiarze nie mniejszym niż 40 godzin tygodniowo, w godzinach pomiędzy 10.00 a 20.00. Z uwagi na ogłoszony stan epidemii, ośrodki realizowały usługi również przy wykorzystaniu systemów teleinformatycznych.

Dodatkowo w ramach projektu pn.„Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” były świadczone przez organizacje pozarządową usługi wzmacniające lub odbudowujące naturalny system wsparcia, tj. rodzinę w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Szczegółowe informacje o projekcie zawiera rozdział 18 „Działania w ramach projektu „Aktywni Zawodowo-Aktywni społecznie”.

Tabela: Wykaz ośrodków realizujących usługi poradnictwa i terapii

Nazwa jednostki	Adres jednostki
Krakowski Instytut Psychoterapii „Podbrzezie”, „Krakowiaków”, „Ptaszyckiego”	ul. Podbrzezie 6
	os. Krakowiaków 2
	ul. Ptaszyckiego 6
Ośrodek poradnictwa i terapii rodzin „Dobra Nadzieja”	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniowców 7
Usługi realizowane w ramach projektu pn.:„Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”	ul. Lubelska 4/1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodki poradnictwa i terapii prowadzone były przez Stowarzyszenie Siemacha oraz Stowarzyszenie Dobrej Nadziei w ramach zlecania realizacji zadań.

Realizacja usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia, w ramach projektu pn.„Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie" została zlecona Towarzystwu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu.

5.1.3 Kadra

Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2020 r. realizowane było przez 5 pracowników (w ramach 4 etatów). Organizacje pozarządowe zatrudniały 33 pracowników (w ramach 19,2 etatu), w tym 26 osób zatrudnionych było na umowę o pracę, a 7 osób zatrudnionych na umowę zlecenie. Ponadto w ww. organizacjach pozarządowych zaangażowanych do pomocy było 76 wolontariuszy.

W ramach projektu pn.„Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie" w realizację usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia zaangażowane były 24 osoby.

5.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego

Podstawowym celem realizacji poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja poczynań związanych z różnymi aspektami funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp.

Ze wsparcia w ramach poradnictwa psychologicznego świadczonego przez pracowników MOPS skorzystało 76 osób, w ramach poradnictwa prawnego 237 osób. Udzielono łącznie 1500 porad, w tym 630 porad prawnych oraz 870 porad psychologicznych.

W ramach porad prawnych pracownicy Ośrodka pomagali w wyjaśnieniu obowiązujących przepisów, sporządzaniu pism procesowych, a przede wszystkim w poszukiwaniu takiego rozwiązania, które będzie najkorzystniejsze dla osoby zgłaszającej się po pomoc. Najwięcej porad prawnych udzielonych zostało z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, w tym m. in. w sprawach rozwodów i separacji, alimentów, władzy rodzicielskiej i ubezwłasnowolnienia. Niewiele mniej osób skorzystało z porad dotyczących prawa lokalowego, w tym w kwestiach dotyczących eksmisji, zadłużenia, utraty tytułu prawnego do lokal czy uprawienia do lokalu mieszkalnego z zasobów Gminy Miejskiej Kraków. Ponadto prawnicy udzielali porad z zakresu zabezpieczenia społecznego, czyli spraw związanych z bezpieczeństwem socjalnym, niezdolnością do pracy z przyczyn zdrowotnych, bezrobociem, orzekaniem o niepełnosprawności, świadczeniami rodzinnymi, dodatkami mieszkaniowymi, ubezpieczeniem społecznym w tym rentami, emeryturami oraz zasiłkami chorobowymi, zasiłkiem macierzyńskim, a także świadczeniami rehabilitacyjnymi. We wskazanych powyżej sprawach, pomoc prawników Ośrodka polegała również na sporządzaniu, wspólnie z klientem, pism procesowych.

Porady psychologiczne natomiast udzielane były najczęściej z zakresu zdrowia psychicznego i zaburzeń psychicznych. Dotyczyły również rozwiązywania problemów rodzinnych i wychowawczych, funkcjonowania społecznego poza rodziną, problemów dotyczących przemocy w rodzinie, uzależnień.

Działania ośrodków poradnictwa i terapii obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W ramach prowadzonej działalności ośrodki poradnictwa i terapii udzielają wsparcia rodzinom, w których występują problemy związane z: przemocą, przeżywaniem żałoby, chorobą psychiczną, występującymi uzależnieniami w rodzinie, sytuacjami kryzysowymi. Ponadto prowadzone są terapie grupowe mające na celu wspieranie

i rozwijanie kompetencji społecznych uczestników. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były kryzys i konflikt rodzinny, zaburzenia osobowości i zachowania, różnorakie zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia. W ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi.

W 2020 r. z pomocy ośrodków skorzystało 1107 osób. W ośrodkach przeprowadzono 1615 diagnoz oraz 7172 spotkania terapeutyczne (indywidualne, rodzinne, grupowe). Ponadto udzielono 2598 porad specjalistycznych.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą ośrodkach poradnictwa i terapii w latach 2015 – 2020

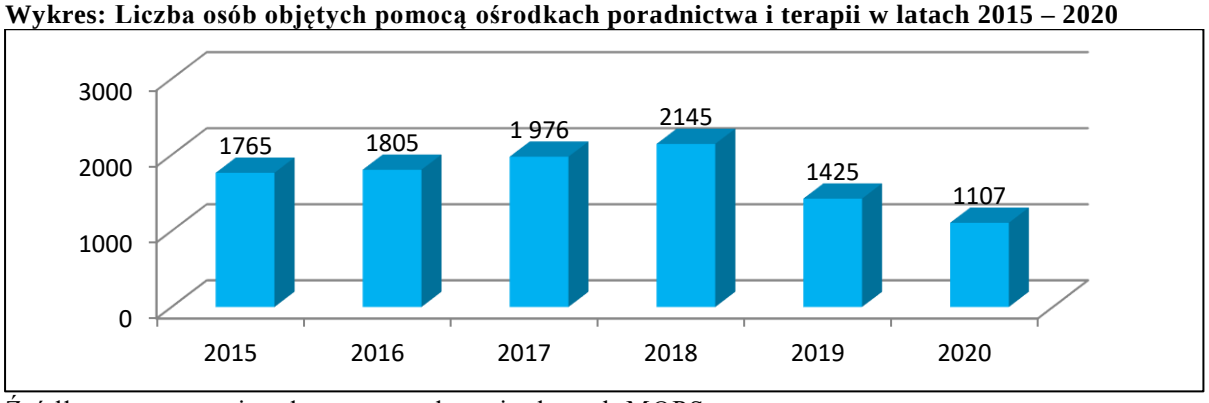

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach projektu pn.„Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie" z usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia skorzystało 165 uczestników projektu.

5.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków poradnictwa i terapii przekazano dotację w wysokości:

- w 2015 r.: 1 495 160,12 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 282 900 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność" w ramach POKL kwotę 212 260,12 zł;
- w 2016 r.: 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2017 r.: 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2018 r.: 1 621 131,76 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2019 r.: 1 675 040 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2020 r.: 1 685 765,20 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

  Dodatkowo w ramach projektu pn.„Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie" na realizację usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia wydatkowano 324 000 zł.

5.1.6 Wnioski

Liczba osób korzystających ze wsparcia ośrodków poradnictwa i terapii w latach 2015 – 2018 utrzymywała się na podobnym poziomie. Od roku 2019 zauważyć można tendencję spadkową. Zaznaczyć należy, że liczba osób, przedstawiona jest jako liczba osób narastająco w skali roku. Spośród osób zgłaszających się o pomoc obecnie większa ilość osób decyduje się na podjęcie terapii. W związku z powyższym liczba usług wzrasta przy jednocześnie stałej liczbie osób korzystających. Z kolei rok 2020 wiązał się z trudnościami w realizacji usług z uwagi na ogłoszony stan epidemii. Ośrodki poradnictwa i terapii funkcjonowały w reżimie

sanitarnym, zapewniając konieczne wsparcie również przy wykorzystaniu systemów teleinformatycznych.

Pomimo wspomnianych wyżej ograniczeń, liczba usług realizowanych przez ośrodki poradnictwa i terapii utrzymuje się na stałym poziomie, co świadczy o tym, że wśród mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków nadal istnieje zapotrzebowanie na tę formę pomocy.

5.2 Interwencja kryzysowa

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy[26].

5.2.1 Infrastruktura

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Szczegółowe informacje dotyczące SOW znajdują się w podrozdziale 10.2.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu, poprzez prowadzenie pomocy w ramach interwencji kryzysowej w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, długoterminową pomoc psychologiczną w sytuacjach skrajnie urazowych, a także poradnictwo prawne i pomoc socjalną. Celem interdyscyplinarnych działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa osoby z uwagi na doświadczany kryzys, Ośrodek zapewnia interwencyjne miejsca całodobowego pobytu. Ośrodek Interwencji Kryzysowej do końca 2020 roku realizował zadanie interwencji kryzysowej również dla mieszkańców powiatu krakowskiego, na podstawie porozumienia Gminy Miejskiej Kraków z powiatem krakowskim z dnia 8 października 2019 roku, na lata 2020 –2022.

5.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie *(szerzej zob. podrozdział 10.2).*

5.2.3 Kadra

Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było w 2020 roku przez 27 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej (w ramach 23,25 etatu).

5.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej

W roku 2020 ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej dla mieszkańców Krakowa skorzystało 5 383 osoby, dla których była to pomoc świadczona

[26] Art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.)

po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym. W ramach porozumienia pracownicy OIK realizowali też zadania na rzecz powiatu krakowskiego. Spośród mieszkańców powiatu krakowskiego z pomocy OIK skorzystało 200 osób.

Od stycznia 2016 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będący elementem Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków.

Od 1 lipca 2020 r. Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie rozpoczął realizację Projektu pn: „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemocy" finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Beneficjentami projektu są osoby zagrożone przemocą oraz osoby doświadczające przemocy w bliskich relacjach rodzinnych i partnerskich, które mieszkają, pracują lub uczą się na terenie Krakowa. Pomoc skierowana jest do osób dorosłych, młodzieży i dzieci. W ramach działań projektowych dla uczestników zapewnione jest bezpłatne wsparcie terapeutyczne indywidualne dla dorosłych i dzieci, dla par lub rodzin, grupowe dla dorosłych, psychoedukacyjne grupowe dla dzieci, konsultacje psychiatryczne.

Wykres : Liczba osób korzystających ze wsparcia Ośrodka Interwencji Kryzysowej[27]

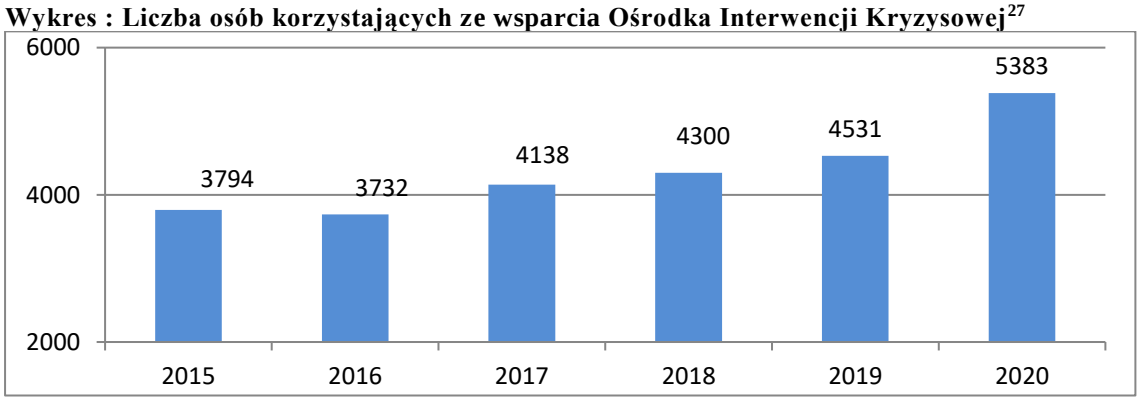

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszty realizacji zadania interwencji kryzysowej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej wyniosły:

- w 2015 r.: 1 621 134 zł;
- w 2016 r.: 1 865 874 zł;
- w 2017 r.: 2 201 425 zł w tym środki w wysokości 217 785 zł na realizację projektu pn. „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych" w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 – 2020;
- w 2018 r.: 2 482 817 zł, w tym środki w wysokości 247 714 zł na realizację projektu „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 2020";
- w 2019 r.: 2 501 801 zł, w tym środki w wysokości 241 883 zł na realizację projektu „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach

[27] Mieszkańcy Krakowa, którzy w danym roku po raz pierwszy skorzystali z pomocy w OIK.

trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 – 2020";

- w 2020 r.: 2 512 006 zł, w tym środki w wysokości 124 351 zł na realizację projektu „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemocy" finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020.

5.2.6 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w 2020 roku wzrosła liczba osób korzystających z pomocy w obszarze interwencji kryzysowej, co ukazuje potrzebę realizacji tej formy pomocy. Z uwagi na stan epidemii w kraju w 2020 roku uruchomiono dodatkowe linie telefoniczne, po którymi dyżurowali interwenci reagujący na sytuacje kryzysu związane ze stanami lękowymi, kryzysami emocjonalnymi, utratą pracy czy też troską o swoje zdrowie. Odpowiedzią na zwiększające się potrzeby mieszkańców Krakowa oraz rodzaj problemów, z jakimi osoby zgłaszają się do Ośrodka, jest realizacja projektu pn. „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemocy" finansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020. Dzięki temu możliwe jest rozszerzenie zakresu realizowanego wsparcia poprzez realizację zadań na rzecz rodzin z dziećmi oraz osób starszych.

6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

6.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2019 roku wyniósł 23,6% (w roku 2015 – 22,1%, w roku 2016 – 22,7%, w roku 2017 – 23,1%, w roku 2018 – 23,5%).

Pod koniec 2019 roku ludność w wieku poprodukcyjnym liczyła 184,2 tys. osób (ponad 3 tys. osób więcej niż w 2018 roku). W ciągu 10 lat liczba ta wzrosła z 146,5 tys. do 184,2 tys., tj. o 37,7 tys. Udział w ogóle ludności populacji w wieku poprodukcyjnym wzrósł z 19,4% w 2010 roku do poziomu 23,6%. W 2019 roku nieznacznie wzrosła liczba osób w wieku produkcyjnym przy znacznym wzroście populacji w wieku poprodukcyjnym, co oznacza starzenie się siły roboczej. W ciągu 10 lat udział osób w wieku produkcyjnym spadł z 65,2% w 2010 roku do 59,1% w 2019 roku[28].

Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2015 – 2019

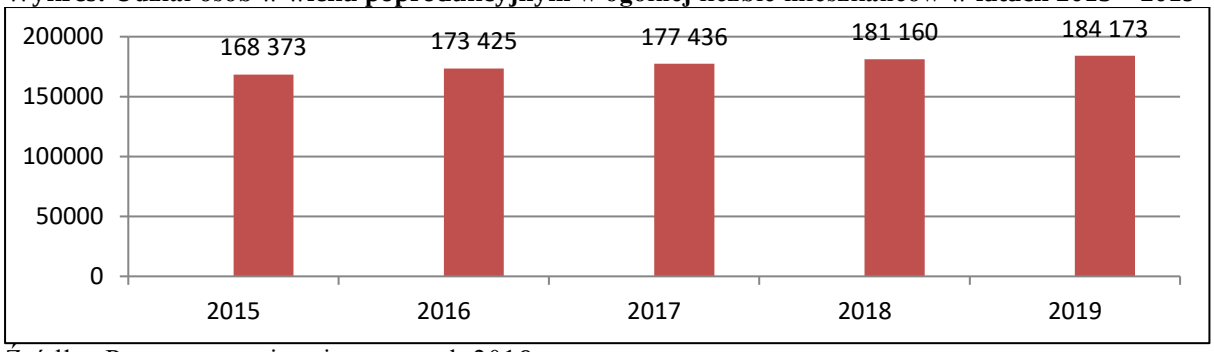

Źródło: Raport o stanie miasta za rok 2019

Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej, podobnie jak duże miasta Polski ujęte na wykresie poniżej.

Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa, Łodzi, Wrocławia, Poznania i Gdańska w 2019 r. (w %)

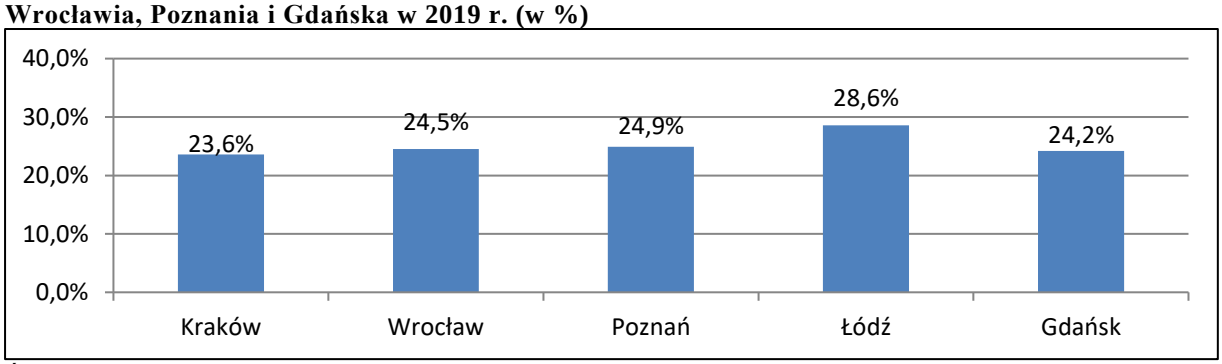

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

[28] *Raport o Stanie Miasta Kraków 2019*

Kraków posiada także podobną jak Poznań liczbę seniorów powyżej 80 r. ż. w ogólnej liczbie mieszkańców. Największa ich liczba występuje w Łodzi – 5,8%.

Wykres: Udział seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r. ż.) w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańska w 2019 r. (w%)

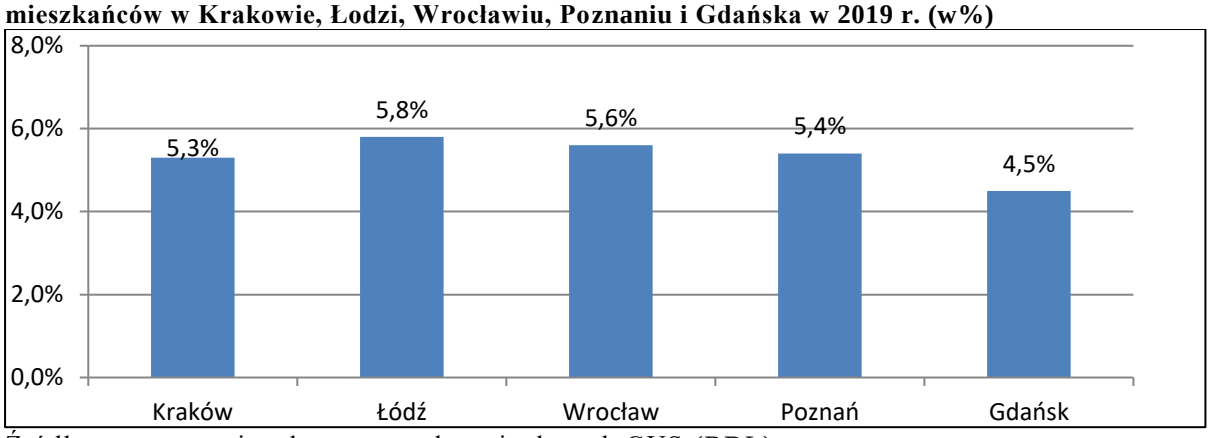

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym w roku 2019 67,1% stanowiły kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich rocznikach powyżej 25 roku życia. Wraz z wiekiem ta dysproporcja staje się coraz większa. W grupie wiekowej 65-69 lat populacja kobiet liczyła 28 892 osób, a populacja mężczyzn wynosiła 21 186 osób (nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn wynosiła 7 706 osób).

Wykres: Udział kobiet i mężczyzn w 5–letnich grupach wiekowych w Krakowie w 2019 r.

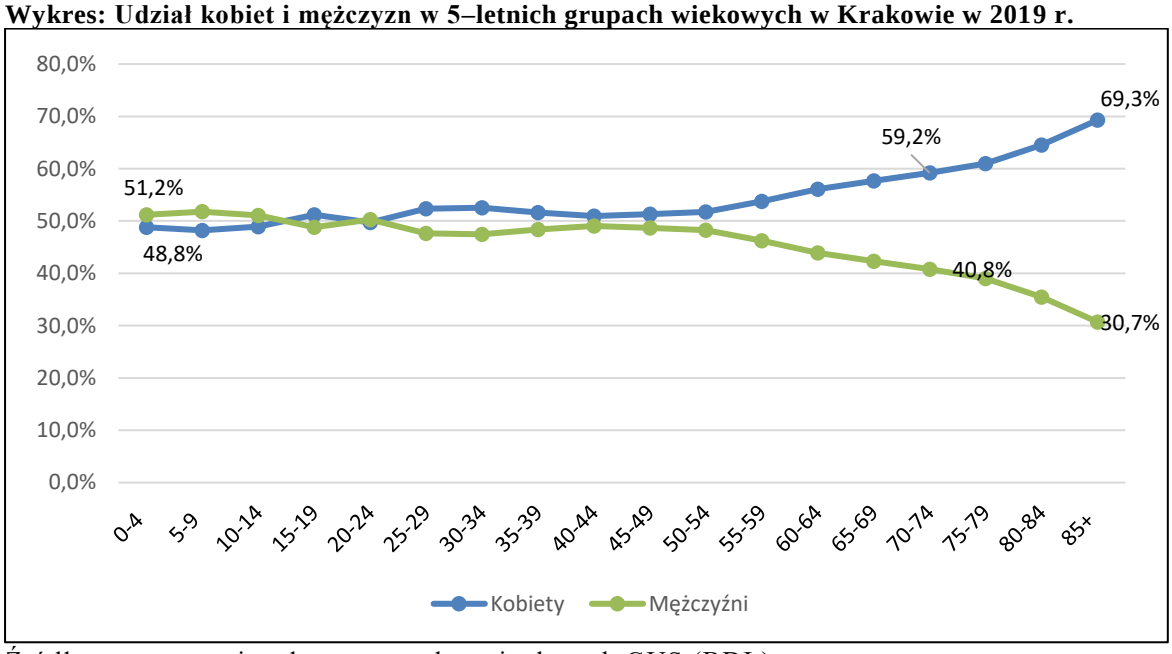

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Największa liczba ludności występowała w przedziale wiekowym 35-39 lata i wynosiła 36 804 osób w populacji mężczyzn oraz 39 288 kobiet. Stosunkowo duża liczebność w tym przedziale wiekowym wynika z faktu, że są to osoby urodzone w latach osiemdziesiątych czyli w okresie wyżu demograficznego.

Piramida wieku dla Krakowa w 2019 roku wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45-64 do liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

Coraz później podejmowane są również decyzje o posiadaniu dzieci. Obserwowane po 1990 roku zmiany w Polsce spowodowały przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29, a obecnie także do grupy 30-34 lata. W latach 1990 – 2018 udział matek w wieku co najmniej 30 lat podwoił się i stanowią one 52% kobiet, które urodziły dziecko w 2018 r. Zmiany wzorca płodności kształtują średni wiek matek w chwili rodzenia. W konsekwencji wzrostu płodności, w starszych grupach wieku rozrodczego nastąpiło podwyższenie mediany wieku kobiet rodzących dziecko, która w 2018 r. wyniosła 30 lat wobec ok. 26 lat w latach 1990 – 2000. W tym okresie zwiększył się także – o prawie 5 lat średni wiek urodzenia pierwszego dziecka[29].

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2019 r.

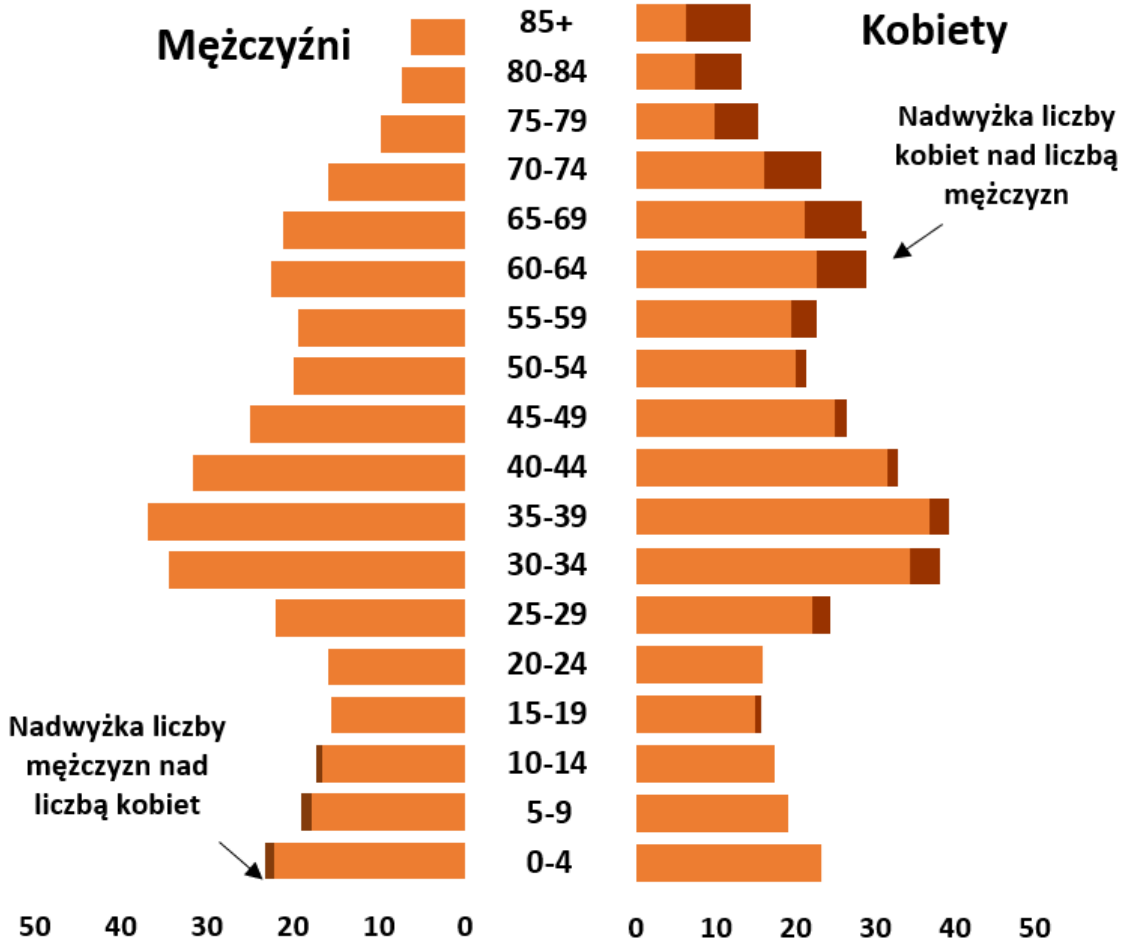

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji wewnętrznej (w 2019 roku – 8,2‰, w 2018 roku – 5,37‰) – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza.

W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że od 2008 r. obserwowany jest w Krakowie dodatni przyrost naturalny. W roku 2019 przyrost naturalny był dodatni (o 1 525 osób). Współczynnik przyrostu naturalnego od 2017 r. jest na tym samym poziomie 2‰ (w Małopolsce 1,2‰, w Polsce odnotowano ujemny przyrost natomiast – 0,9‰, wobec – 0,7‰ rok wcześniej)[30].

[29] *Sytuacja demograficzna Polski do 2018 r. Tworzenie i rozpad rodzin, GUS, Warszawa, 2019 r.*

[30] *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalnyw przekroju terytorialnym w 2019 r.*, GUS, Warszawa, 2020

Liczba ludności mieszkańców Krakowa w latach 2010 – 2019 uległa zwiększeniu. Wzrost wyniósł w całym analizowanym okresie 21 375 mieszkańców.

Według „Prognozy dla gmin na lata 2017 – 2030”[31] opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny w 2017 r. liczba ludności Krakowa będzie wolno rosła i wyniesie w 2027 roku 780 044 osoby, a później lekko zacznie spadać, aby w roku 2030 osiągnąć wartość 779 104.

Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2030 roku

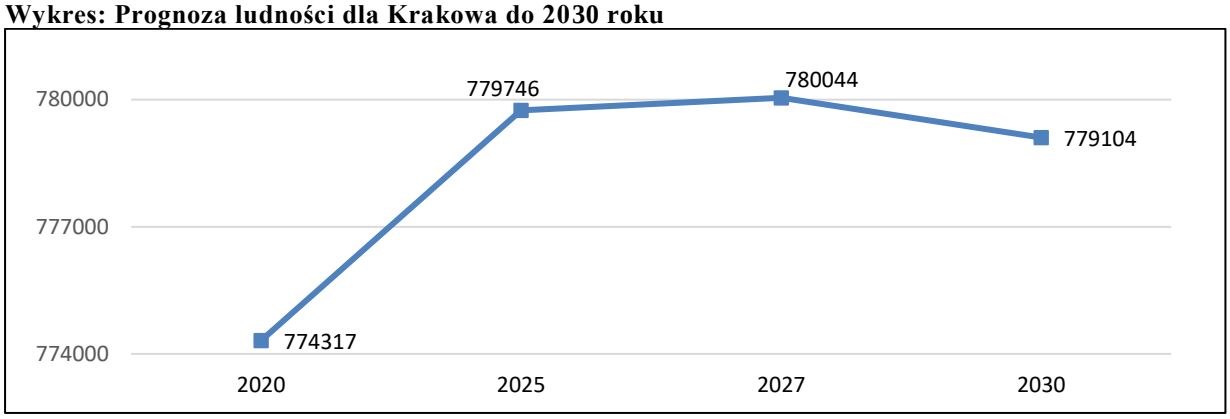

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik obciążenia demograficznego dotyczący ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym) wzrasta od lat i w 2019 roku wyniósł 69,2 osób (w 2010 roku – 53,4 osób w 2015 r. – 61, w 2016 r.– 63, w 2017 r. – 65,8, w 2018 r. – 67,8).

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych[32]. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy (od 18 r. ż. do wieku emerytalnego). Prognozy według ekonomicznych grup wieku zostały oszacowane zgodnie z obowiązującymi zasadami w momencie opracowania prognozy.

Wykres: Prognoza udziału ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych do 2030 roku

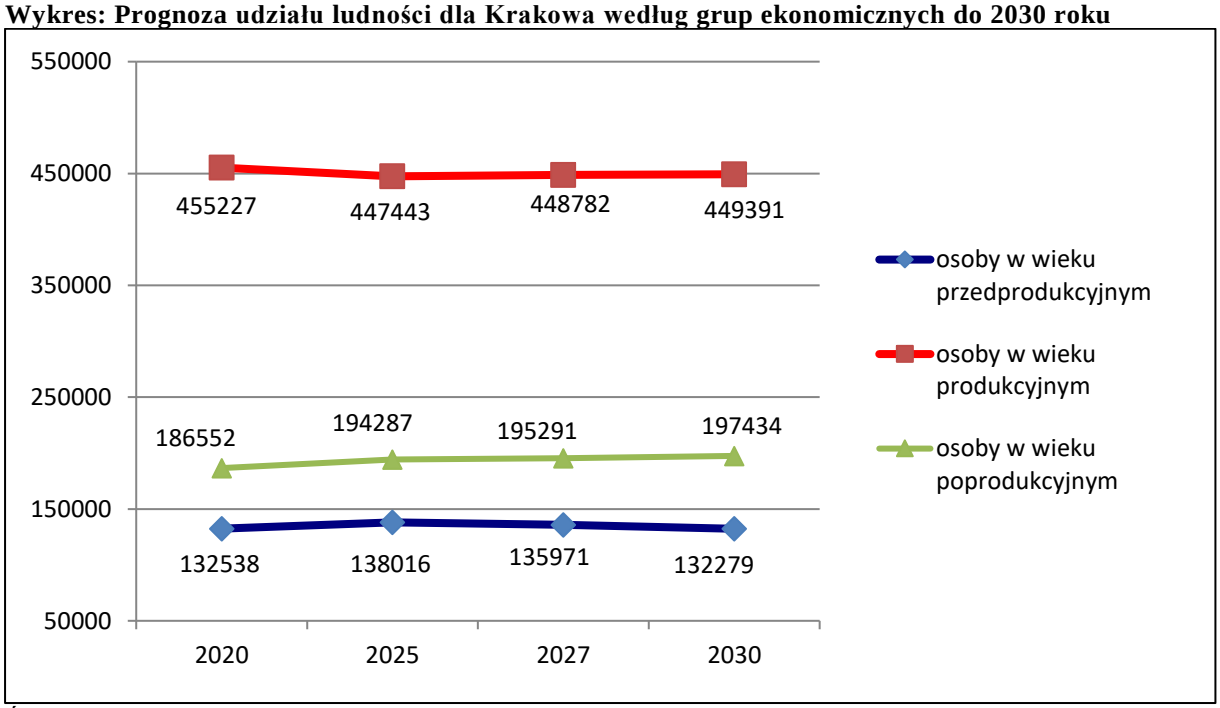

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

[31] *Prognoza dla gmin na lata 2017 – 2030,* (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.
[32] *Prognoza dla gmin na lata 2017 – 2030,* (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.

Według prognoz[33], podobnie jak w Krakowie, w najbliższych latach będzie wzrastać również liczba osób w wieku poprodukcyjnym w innych dużych miastach Polski. Szacuje się, ze w 2030 roku 25,3% mieszkańców Krakowa będzie w wieku poprodukcyjnym.

Wykres: Prognoza udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu i Poznaniu do roku 2030 (w %)

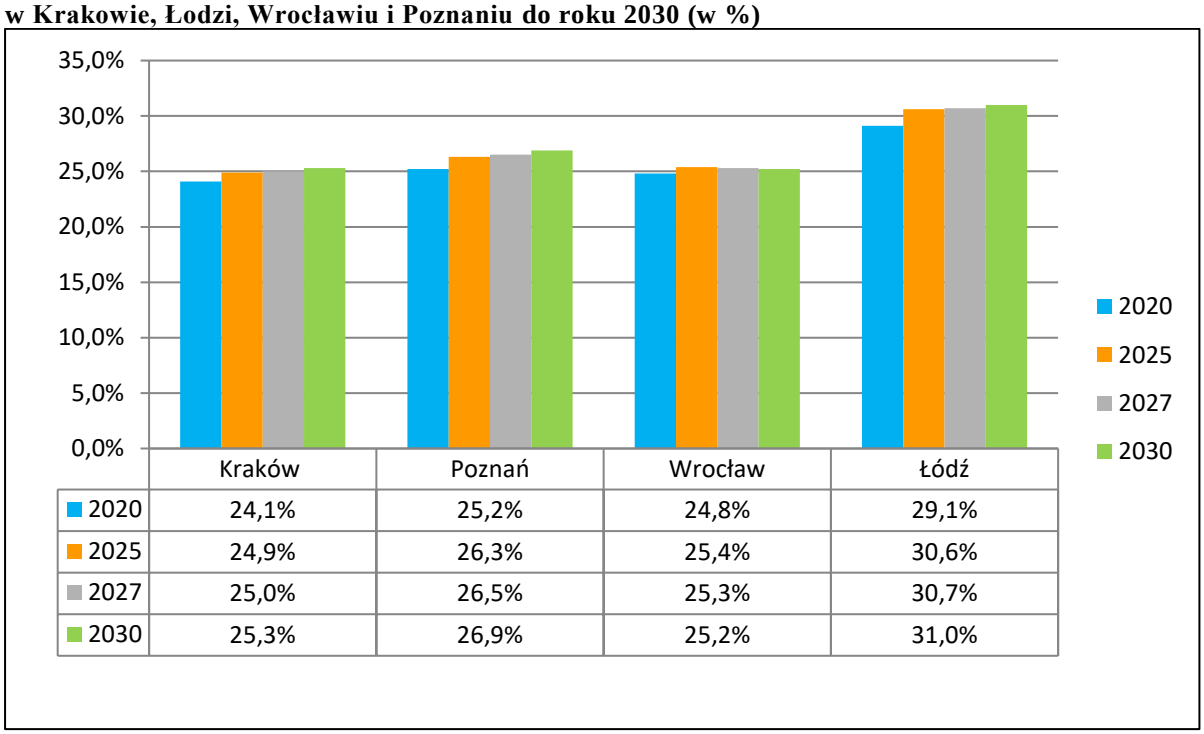

	Kraków	Poznań	Wrocław	Łódź
2020	24,1%	25,2%	24,8%	29,1%
2025	24,9%	26,3%	25,4%	30,6%
2027	25,0%	26,5%	25,3%	30,7%
2030	25,3%	26,9%	25,2%	31,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wzrost odsetka ludzi starszych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodczości i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa

Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat					
	0	15	30	45	60
2000					
Kobiety	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
Mężczyźni	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
2015					
Kobiety	82,6	67,9	53,0	38,4	24,6
Mężczyźni	76,3	61,7	47,1	32,9	20,5
2016					
Kobiety	83,1	68,3	53,4	38,3	24,6
Mężczyźni	77,1	62,5	47,9	33,6	21,2

[33] *Prognoza dla gmin na lata 2017-2030*, (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.

2017					
Kobiety	82,7	68,2	53,3	38,7	24,9
Mężczyźni	76,8	62,1	47,5	33,3	21,0
2018					
Kobiety	83,2	68,4	53,6	39	25,2
Mężczyźni	76,7	62,1	47,5	33,3	20,8
2019					
Kobiety	83,0	68,2	53,4	38,8	25,0
Mężczyźni	76,5	61,9	47,4	33,3	20,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Korzyści wynikające z rozwoju nowych technologii medycznych i nowoczesnych metod diagnostycznych oraz poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców Polski realizowana przez prozdrowotny styl życia, wpływają na trwający już od ponad dwudziestu lat spadek natężenia zgonów, a tym samym wydłużanie przeciętnego trwania życia. Średnia długość życia w Polsce w 2019 roku dla mężczyzn wyniosła 74,1 lat, a dla kobiet 81,8[34]. W porównaniu z 1990 r. trwanie życia wydłużyło się odpowiednio o 7,9 i 6,6 lat.

W województwie małopolskim przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 75,3 lat, a kobiet 82,7 lat. Mieszkańcy województwa małopolskiego żyją dłużej niż ludność w większości województw, lepsza sytuacja występuje tylko województwie podkarpackim – gdzie kobiety żyją przeciętnie 83,2 lata, a mężczyźni 75,4 lat[35]. W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 76,5 lat dla kobiet 83 lata (jest to najdłuższe trwanie życia wśród kobiet zanotowane w miastach w Polsce)[36].

Tak duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn. Mimo pozytywnych zmian przeciętnego trwania życia, Polska nadal wypada niekorzystnie na tle czołówki krajów europejskich. Na terenie Europy występuje duże zróżnicowanie przeciętnej długości trwania życia. Najdłużej żyją mężczyźni w Szwajcarii – 81,9 lat, najkrócej na Litwie – 70,9 lat. Wśród kobiet najwyższe oczekiwane trwanie życia odnotowano w Hiszpanii – 86,3 lat, najkrótsze w Serbii – 78,4 lat[37].

Z charakterystyki społeczno – demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce opracowanej przez MRPiPS[38]wynika, że w końcu 2019 roku ponad 25% ludności Polski stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej (ponad 9,7 mln). W stosunku do 2018 r. liczba osób w wieku senioralnym wzrosła o 195 tys. osób tj. o 2,1%.

W subpopulacji osób w starszym wieku najliczniejszą grupę (prawie 1/3) stanowią osoby 60-64 – letnie. Drugą pod względem liczebności grupę stanowią osoby w wieku 65-69 (ponad jednej czwartej osób w wieku senioralnym). 17,4% osób starszych stanowią osoby w wieku co najmniej 80 lat.

Wśród populacji osób w starszym wieku większość stanowiły kobiety – 58,1%. Przewaga liczebna kobiet wzrasta wraz z przechodzeniem do kolejnych grup podeszłego wieku, np. w grupie wieku 60-64 lata kobiety stanowiły ponad 53%, a wśród osób co najmniej 85 –letnich już niemal 72% to kobiety. W miastach ludność w starszym wieku stanowi prawie 27,4% populacji; na terenach wiejskich mieszka ich mniej i stanowią 22% mieszkańców.

[34] *Trwanie życia w 2019 r*. GUS, Warszawa 2020, strona 8.
[35] *Trwanie życia w 2019 r*. GUS, Warszawa 2020, strona 18
[36] *Trwanie życia w 2019 r*. GUS, Warszawa 2020, strona 19.
[37] *Trwanie życia w 2019 r*., GUS, Warszawa, 2020, strona 20.
[38] *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2019,* Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W strukturze ludności według stanu cywilnego najbardziej liczną grupą stanowią osoby pozostające w związku małżeńskim. Jednakże wraz ze wzrostem wieku tendencja ta ulega znaczącym zmianom. Wśród osób w wieku sędziwym – aż 2/3 to osoby owdowiałe. Przedstawione tendencje wynikają ze zjawiska wyższej umieralności mężczyzn, która w konsekwencji powoduje częstsze owdowienia kobiet. W rezultacie najczęściej starsi mężczyźni do końca życia pozostają żonaci, a starsze kobiety są wdowami.

Zgodnie z wynikami badania budżetów gospodarstw domowych w 2019 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby starsze, w wieku 60 lat i więcej wyniósł 2 108,93 zł i był o 14,6% wyższy niż w gospodarstwach, w skład których wchodziły wyłącznie osoby młodsze, mające poniżej 60 lat. Analizując te dane należy wziąć pod uwagę średnią liczbę osób w tych gospodarstwach. W gospodarstwach domowych wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej dominowały gospodarstwa 1– i 2– osobowe, podczas gdy w skład gospodarstw domowych bez osób starszych wchodziło przeciętnie około 3 osób (w tym dzieci, które pozostawały na utrzymaniu). Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej utrzymywały się przede wszystkim z emerytur lub rent, które stanowiły 79,1% ich dochodów. Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej, w porównaniu z gospodarstwami bez osób starszych, rzadziej oceniały swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą lub dobrą, a częściej jako przeciętną i raczej złą lub złą. Szczególnie negatywnie swoją sytuację materialną oceniały osoby w wieku 60 lat i więcej, zamieszkujące samotnie na wsi – 19,2% z nich oceniła swoją sytuację jako raczej złą lub złą.

Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę i strukturę dochodów oraz wydatków jest miejsce zamieszkania gospodarstwa domowego. Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych zamieszkujących w miastach jest lepsza niż gospodarstw domowych na wsi. Ta ogólna tendencja dotyczyła również gospodarstw zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby w wieku 60 lat i więcej. W miastach gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej miały dochody wyższe o 22,9% oraz o 27,1% w przypadku gospodarstw bez osób starszych niż gospodarstwa na wsi. Również wydatki gospodarstw domowych wyłącznie osób starszych zamieszkujących w miastach były wyższe o 19,7%, a w przypadku gospodarstw wyłącznie z osobami poniżej 60 roku życia o 30,6% niż gospodarstw na wsi.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80-85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki. Grupa osób starszych wymagających opieki będzie stale wzrastać, a liczba potencjalnych opiekunów stopniowo maleć. W Małopolsce według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 roku potencjał pielęgnacyjny (tj. stosunek liczby kobiet w wieku 45-64 lat do osób w wieku 80+) zmaleje i będzie wynosić 128 opiekunów na 100 osób potrzebujących w stosunku do 325 potencjalnych opiekunów rodzinnych w roku 2013[39].

Zgodnie z wnioskami i rekomendacjami znajdującymi się w dokumencie przygotowanym przez MRPiPS „Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2019 r.”[40] postępujący w naszym kraju proces zmiany proporcji między pokoleniami sprawia, że priorytetowymi wyzwaniami dla polityki społecznej są działania z zakresu polityki rodzinnej, w tym polityki kierowanej do starszej i najstarszej części społeczeństwa. Ogólnym wyzwaniem na najbliższe lata w sferze polityki wobec osób starszych będzie kontynuowanie procesu przygotowania całego społeczeństwa do skutków zachodzących obecnie zmian demograficznych, w tym wynikających ze starzenia się populacji oraz zmian struktury rodzin i gospodarstw

[39] Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, *Opiekunowie rodzinni osób starszych-problemy, potrzeby wyzwania dla polityki społecznej. Raport z badania*, Kraków 2015 r.

[40] *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2019,* Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2020 r.

domowych, problemów osamotnienia i samotności seniorów, a także zwiększenia w tej grupie odsetka osób niesamodzielnych.

6.2 Świadczenia na rzecz osób starszych

Podstawowym założeniem systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych w Krakowie jest umożliwienie im jak najpełniejszego i najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Instytucjonalne, całodobowe formy opieki są formą pomocy, która powinna być stosowana tylko w przypadku niemożności rozwiązywania problemów innymi sposobami. Jednocześnie działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zmierzają do tego, aby system wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych był na tyle zróżnicowany, by zapewniał ofertę dostosowaną do stanu zdrowia oraz sytuacji rodzinnej i bytowej każdej osoby wymagającej wsparcia.

6.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest podeszły wiek. Podeszły wiek jest stanem, który nie wynika z zakłócenia funkcjonowania osobistego czy społecznego. Jego nadejście jest naturalne i obszar zmiany nie dotyczy „wyjścia z sytuacji podeszłego wieku", jak w przypadku innych wyróżnionych obszarów problemowych. Zmiana polegać ma na zmianie podejścia do siebie, postrzeganiu siebie i swojej sytuacji. Praca socjalna w tym obszarze skupia się przede wszystkim na utrzymywaniu, wspieraniu i poszerzaniu niezależności osobistej oraz aktywności poprzez wzmacnianie jej zdolności sprawczej, a także rozwiązywaniu (lub pomocy w rozwiązywaniu) problemów w osobistych związkach z innymi osobami oraz szerszym otoczeniu.

6.2.2 Usługi opiekuńcze

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem[41].

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 roku (tekst jedn. Dz. Urz. Woj. Małopol. z 2018 r. poz. 5923 ze zm.). Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zlecenia realizacji zadania publicznego zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami bądź jej rodzinę. Usługi nie przysługują w sytuacji, gdy dochód osoby lub rodziny przekracza 450% kryterium dochodowego (w przypadku osoby samotnie gospodarującej jest to 3 154,50 zł, natomiast

[41] Art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1–3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.)

w przypadku osoby w rodzinie 2 376 zł). Ograniczenie to nie dotyczy osób samotnych, czyli takich, które samotnie gospodarują, nie pozostają w związku małżeńskim i nie posiadają wstępnych ani zstępnych.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (701 zł „netto" dla osoby samotnie gospodarującej oraz 528 zł „netto" na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2020 roku 25,5 zł.

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 8 godzin dziennie. W przypadku osób samotnych, w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony maksymalnie do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

W 2020 r. na realizację usług opiekuńczych wpływ miał stan epidemii. Część usług opiekuńczych została odwołana lub ograniczona do czynności takich jak dostarczanie żywności czy wykonywanie niezbędnych czynności pielęgnacyjnych w przypadku osób niesamodzielnych.

Na realizację usług opiekuńczych w 2020 r. pozyskano środki w ramach Programu „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych" – edycja 2020 w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, które pozwoliły na realizację 15 250 godz. Celem Programu było wsparcie społeczne w formie usług opiekuńczych osób niepełnosprawnych w wieku do 75 roku życia ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz dzieci w wieku do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności.

6.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze świadczone były przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2020 roku Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

6.2.2.2 Kadra

W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2020 bezpośrednio zaangażowane były w organizacjach pozarządowych 673 osoby (opiekunowie) świadczące usługi opiekuńcze w ramach umowy zlecenia oraz 23 osoby (w ramach 18,5 etatu) koordynujące realizację usług opiekuńczych. Wykonano 759 079,25 godzin usług opiekuńczych.

6.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych w 2020 roku spadła do poziomu z lat 2013-2014. Od 2014 obserwowana była tendencja wzrostowa. W 2014 r. był to nieznaczny wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 3,4%, a w 2015 r. bardziej znaczący o 10,2%. W 2017 r. nastąpił kolejny wzrost liczby osób objętych usługami opiekuńczymi o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego; w 2018 r. i 2019 r. nastąpił niewielki spadek liczby osób odpowiednio o 2,2% i 4%. Natomiast w 2020 r. spadek wyniósł 10% w stosunku do roku wcześniejszego.

W 2020 r. wykonano łącznie 759 079,25 godzin usług opiekuńczych. Pomocą w formie usług opiekuńczych objęto 2 125 osób.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych[42]

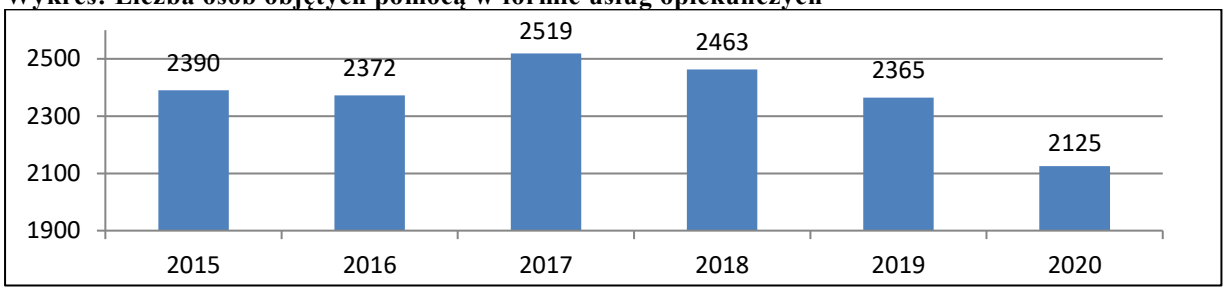

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Dla scharakteryzowania osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych, którym przyznano pomoc tego typu, posłużono się danymi z próby 1 986 osób[43]. Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią 76% ogółu objętych wsparciem.

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje ponad 87% ogółu świadczeniobiorców. Ponad 92% kobiet oraz ponad 71% mężczyzn objętych usługami opiekuńczymi to osoby powyżej 65 roku życia. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy 57,4% oraz panny ponad 21%, natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie 32,6%, osoby pozostające w związku małżeńskim 27,9% i wdowcy 20,4%. W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ponad 39 % ogółu. Drugą, co do wielkości grupą są osoby legitymujące się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym 21,8%. Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców można stwierdzić, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn, natomiast więcej mężczyzn posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe. W porównaniu z rokiem 2019 cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych nie uległy znaczącym zmianom.

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
0–24	0,0%	0,2%	0,1%
25–34	0,2%	0,4%	0,2%
35–44	0,5%	2,8%	1,1%
45–59	3,0%	11,3%	4,9%
60–64	3,8%	14,0%	6,2%
65 i więcej	92,5%	71,3%	**87,5%**
stan cywilny			
panna/kawaler	21,4%	32,6%	24,0%
rozwiedziona/rozwiedziony	10,6%	18,5%	12,4%
separowana/separowany	0,4%	0,6%	0,5%
wdowa/wdowiec	57,4%	20,4%	**48,6%**

[42] Źródło: Pomost Std.
[43] Źródło: Pomost Std.

zamężna/żonaty	10,2%	27,9%	14,5%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	22,8%	18,5%	21,8%
zasadnicze zawodowe	11,9%	28,4%	15,8%
średnie ogólne i zawodowe	42,3%	28,1%	**39,0%**
policealne	1,3%	0,2%	1,0%
wyższe	16,0%	15,7%	16,0%
nieustalony poziom wykształcenia	5,7%	9,1%	6,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe 86%. Procent tych gospodarstw w stosunku do roku 2019 uległ zwiększeniu o prawie 3%.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych

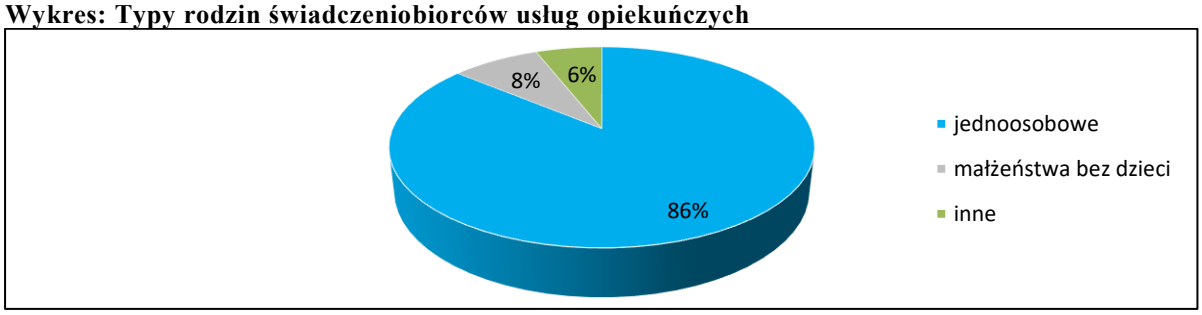

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – prawie 92% ogółu. Generalnie wysokość dochodu na osobę w rodzinie świadczeniobiorców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 1 000 – 2 499 zł miesięcznie 83,6%, z tego 17% rodzin osiąga dochód w przedziale 1 000–1 499 zł miesięcznie, 47,4% osiąga dochód w przedziale 1 500–1 999 zł miesięcznie, natomiast 19,2% osiąga dochód w wysokości 2 000–2 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	0,8%
1–499	0,7%
500–999	7,6%
1000–1499	17,0%
1500–1999	**47,4%**
2000–2499	19,2%
2500–2999	5,6%
3000 i powyżej	1,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

6.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

- w roku 2015: 9 779 278 zł;
- w roku 2016: 13 973 461 zł;
- w roku 2017: 15 431 324 zł;
- w roku 2018: 16 312 962 zł;
- w roku 2019: 18 520 621 zł, w tym 280 353 zł to środki pozyskane w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych;
- w roku 2020: 19 087 803 zł, w tym 388 875 zł to środki pozyskane w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

6.2.2.5 Wnioski

W związku ze wzrostem kosztów pracy osób świadczących usługi opiekuńcze oraz w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu świadczenia usług opiekuńczych przeprowadzono proces zwiększania stawki za godzinę usług. W 2020 r. stawka ta wynosiła 25,5 zł.

Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia (osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek podejmowanych działań, mających na celu zapewnienie możliwości jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji.

Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

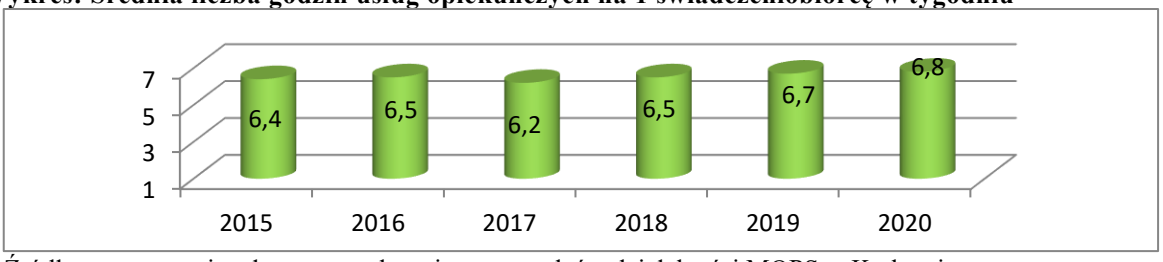

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

W celu poszerzenia diagnozy potrzeb i barier osób objętych usługami zaangażowano przedstawicieli podmiotów realizujących usługi w proces diagnozy sytuacji osób ubiegających się o wsparcie w formie usług opiekuńczych polegający na udziale przedstawiciela zleceniobiorcy w spotkaniu diagnostycznym przeprowadzanym u osoby obejmowanej usługami. W okresach największych ograniczeń związanych ze stanem epidemii zrezygnowano z przeprowadzania spotkań diagnostycznych w miejscu zamieszkania osoby obejmowanej usługami, tak aby nie narażać podopiecznego.

W 2020 r. liczba zrealizowanych godzin usług opiekuńczych wyniosła 759 079,25 godzin i była niższa o ponad 70 tys. godzin niż w roku 2019. Bezpośredni wpływ na ten fakt miał obowiązujący od marca 2020 r. na terenie całego kraju stan epidemii. Zakres ograniczeń m.in. w przemieszczaniu się, robieniu zakupów, dostępu do urzędów czy przychodni zmieniał się w trakcie roku. Niemniej jednak w okresach największych ograniczeń, tj. marzec-maj i listopad-grudzień 2020 r. realizacja usług opiekuńczych była znacznie utrudniona. Z jednej strony osoby objęte usługami i ich rodziny z obawy przez zakażeniem same odwoływały lub ograniczały wizyty opiekunów, z drugiej strony podmioty realizujące usługi zmagały się z brakami kadrowymi wynikającymi m.in. opieki nad dziećmi, zwolnień chorobowych, a nawet z rezygnacji z pracy. Pomimo znacznych ograniczeń pomoc usługowa dla osób jej

wymagających została zapewniona. W trzech przypadkach uruchomione zostały usługi opiekuńcze dla osób przebywających w kwarantannie lub izolacji, zadanie to realizowane było przez osoby zatrudnione bezpośrednio przez MOPS.

Jak wskazano w podrozdziale 6.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się zwiększania liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

6.2.3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w wieku podeszłym mogą zaspokajać bardzo ważną potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych[44].

Celem działania ośrodków jest podtrzymywanie sprawności psychofizycznej osób starszych dla umożliwienia im jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Dzięki pomocy w tej formie, osoby starsze mogą zaspokoić potrzebę kontaktu i integracji społecznej bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym. Placówki te świadczą osobom starszym określone usługi, pomoc, porady, organizację czasu wolnego. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką doświadczonych specjalistów – pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych.

W związku ze stanem epidemii w roku 2020 decyzjami Wojewody działalność ośrodków wsparcia była kilkukrotnie zawieszana. Pomimo tego ośrodki zapewniały uczestnikom wsparcie i pomoc poprzez zastosowanie alternatywnych sposobów działania, polegających na realizowaniu usług:

- w formie zdalnej z wykorzystaniem różnorodnych środków i technologii, w tym np. za pomocą telefonu, internetu i dostępnych platform do komunikowania się,
- w formie zajęć ruchowych (spacery z uczestnikami),
- w formie zajęć rotacyjnych w ośrodku, z zachowaniem takiego samego wymiaru usług dla każdego z uczestników,
- poprzez dostarczanie posiłków.

6.2.3.1 Infrastruktura

Krakowscy seniorzy mogą korzystać z szerokiej oferty usług, które świadczone są przez placówki zapewniające dzienny pobyt. W 2020 r. funkcjonował Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej będący jednostką budżetową, w skład którego wchodziło 6 domów oraz 5 klubów samopomocy zlokalizowanych w różnych Dzielnicach Krakowa. Ponadto w strukturach MDDPS prowadzony był klub dla osób starszych w ramach drugiego modułu Programu wieloletniego „Senior +". Należy zaznaczyć, że infrastruktura Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej wykorzystywana jest dla przygotowywania posiłków

[44] Art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).

dla Domu Pomocy Społecznej Nowa Huta, klientów Filii MOPS oraz klientów noclegowni, korzystających z pomocy w formie gorącego posiłku.

Dodatkowo Gmina Miejska Kraków zleciła organizacjom pozarządowym prowadzenie 5 ośrodków wsparcia – klubów samopomocy dla osób starszych.

Od 1 marca 2017 roku do 28 lutego 2020 r. MOPS realizował projekt „W sile wieku", w ramach którego uruchomiono 5 klubów samopomocy *(szerzej zob. rozdział 15).*

Od dnia 1 lipca 2020 r. został uruchomiony Klub Samopomocy – Specjalistyczny w ramach projektu „ W sile wieku 2" *(szerzej zob. rozdział 16).*

Ośrodki wsparcia dla osób starszych w roku 2020 dysponowały 848 miejscami. Z pomocy w tej formie skorzystało łącznie 1 110 osób.

Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób starszych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2015 – 2020 wraz z liczbą miejsc*

Nazwa i adres jednostki	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2019	Liczba miejsc 2020
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej	385	385	385	385	385	385
Niepubliczne Ośrodki Wsparcia - Kluby Samopomocy	210	210	210	184	185	155
Kluby Samopomocy znajdujące się w strukturze MDDPS w tym Klub Senior +**	175	155	155	130	160	190
Kluby Samopomocy „W sile wieku",	–	–	100	100	100	100
Klub Samopomocy – Specjalistyczny „ W sile wieku 2"	-	-	-	-	-	18
Łączna liczba miejsc	750	750	850	799	830	848

*wg danych na 31 grudnia danego roku
**funkcjonują w wybrane dni tygodnia
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Dzienne ośrodki wsparcia dla osób starszych

Adres	Liczba miejsc (wg stanu na 31.12.2020 r.)	Liczba korzystających w 2020 r.
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 20	545	773
Klub Senior +	30	35
Ośrodki wsparcia - kluby samopomocy dla osób starszych	155	197
Kluby Samopomocy „W sile wieku", os. Krakowiaków 2, ul. Grzegórzecka 19/1–2, ul. Gdańska 5, ul. Okulickiego 51/279, ul. Bronowicka 19/5.	100	98
Klub Samopomocy – Specjalistyczny „W sile wieku 2"	18	7
SUMA	**848**	**1 110**

6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wg stanu na 31.12.2020 r. były: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca

Jezusowego, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes, Stowarzyszenie Unicorn oraz Stowarzyszenie Pomocy Ludziom Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II.

W ramach projektu „W sile wieku" prowadzenie jednego z Klubów Samopomocy – Aktywizacyjnych powierzono Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

6.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowanych było 12 osób (w ramach 7,75 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 97 pracowników (w ramach 77,12 etatów) Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31.12.2020 r.).

W ramach projektu „W sile wieku" zaangażowanych było 30 pracowników MOPS (w ramach 26,6 etatów) oraz 7 osób (w ramach 5,75 etatów) z organizacji pozarządowej realizującej projekt. W ramach projektu „W sile wieku 2" zaangażowanych było 8 osób (w ramach 6,5 etatu).

6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2015 – 2020 średniorocznie korzystało około 1 186 osób starszych. W roku 2020 ze świadczeń skorzystało 1 110 osób.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób starszych w latach 2015 – 2020 (MDDPS, OW, Kluby Samopomocy)

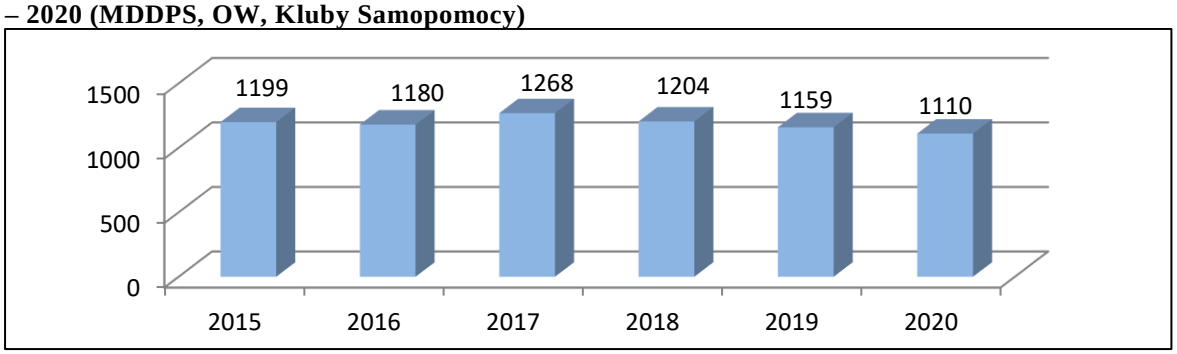

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 221 osób[45], które korzystały z tej formy pomocy w roku 2020. Większość prawie 73% uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych stanowią kobiety. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę.

W analizowanej grupie prawie 84% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest wdów i żonatych 68,3%. Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy najwięcej 35% jest wdowcami oraz 35% pozostaje w związkach małżeńskich. Ponad 30% uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych legitymuje się wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym.

Głównym źródłem utrzymania 96,8% osób jest świadczenie emerytalno – rentowe. Ponad 75% uczestników ośrodka wsparcia dla osób starszych jest w wieku między 70 a 89 rokiem życia. 90 i więcej lat ma prawie 9% uczestników. W porównaniu z rokiem 2019 cechy

[45] Źródło: Pomost Std.

demograficzno – społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób starszych według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno – społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r.ż.	0,0%	1,7%	0,5%
60–69	16,8%	13,3%	15,8%
70–79	41,0%	48,3%	**43,0%**
80–89	32,9%	30,0%	32,1%
90 i więcej	9,3%	6,7%	8,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	19,2%	13,3%	17,6%
zasadnicze zawodowe	13,7%	35,0%	19,5%
średnie ogólne i zawodowe	34,2%	21,7%	**30,8%**
wyższe	19,3%	18,3%	19,0%
nieustalony poziom wykształcenia	13,6%	11,7%	13,1%
stan cywilny			
panna/kawaler	16,1%	20,0%	17,3%
rozwiedziona/rozwiedziony	15,5%	10,0%	14,0%
wdowa/wdowiec	47,8%	35,0%	**44,3%**
zamężna/żonaty	20,6%	35,0%	24,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych zawiera się głównie w przedziale pomiędzy 1 000 zł – 2 499 zł miesięcznie – 87,8%. U 10% uczestników dochód na osobę w rodzinach wynosi ponad 2 500 zł miesięcznie.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych (w zł)

500–999	2,3%
1000–1499	19,9%
1500–1999	**40,3%**
2000–2499	27,6%
2500 i powyżej	10,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych w ostatnich latach wyniosły:

- w 2015 r.: 4 986 731 zł, w tym 4 667 131 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 319 600 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. (Środki przeznaczone na działalność Dziennego Domu Senior–Wigor wyniosły 360 500 zł, w tym 98 500 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 262 000 zł to środki pochodzące z budżetu państwa).

- w 2016 r.: 5 464 322,00 zł, w tym 5 377 922,00 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 86 400 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie GMK przez NGO wyniosły 882 523,98 zł.
- w 2017 r.: 9 000 045,59 zł, w tym 86 400 zł pochodziło z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne wyniosły 1 279 464,73 zł.
  Wartość dotacji ze środków UE na działalność ośrodków wsparcia dla osób starszych w ramach projektu „W sile wieku" w 2017 roku wyniosła na zadania realizowane przez MOPS 2 280 790,66 zł oraz 396 667,50 zł na zadania zlecone podmiotom niepublicznym.
- w 2018 r.: 6 953 428,01 zł, w tym 6 853 600,01 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 99 828,00 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie GMK przez NGO wyniosły 1 096 921,35 zł.
  Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu „W sile wieku" w 2018 r. wyniosła 3 060 519,14 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS– 2 532 307,34 zł w tym ze środków własnych – 250 853,52 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 528 211,80 zł.
- w 2019 r.: 6 823 380,91 zł, w tym 831 999,91 zł to wydatki na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne.
  Ponadto w ramach Modułu I Programu Wieloletniego „Senior +" wyremontowano lokal przy ul. Krowoderskich Zuchów 6, w którym prowadzony będzie Klub Senior+. Wysokość otrzymanej dotacji z budżetu Państwa wyniosła 150 000 zł natomiast wkład Gminy Miejskiej Kraków wyniósł 273 004,74 zł.
  Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu „W sile wieku" w 2019 r. wyniosła 2 949 858,82 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS – 2 421 647,02 zł, w tym ze środków własnych – 224 110,41 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 528 211,80 zł.
- w 2020 r.: 7 549 843,05 zł, w tym 707 110,02 zł to wydatki na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne. Ponadto na bieżącą działalność Klubu Senior+ przy ul. Krowoderskich Zuchów 6 przeznaczona została dotacja z budżetu państwa w wysokości 54 857,29 zł, natomiast wkład Gminy Miejskiej Kraków wyniósł 142 738,48 zł. Dodatkowo w ramach środków otrzymanych z zarządzania kryzysowego na walkę z koronawirusem SARS–CoV–2 MDDPS wydatkował środki w wysokości 349 254,75 zł.
  Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu „W sile wieku" w 2020 r. wyniosła 586 277,51 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS – 500 803,07 zł, w tym ze środków własnych – 44 452,97 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 85 474,44 zł. Dodatkowo łączna kwota środków wydatkowanych przez MOPS na realizację efektu trwałości projektu wyniosła 1 692 301,54 zł.
  Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu „W sile wieku 2" w 2020 r. w ramach wydatków bieżących wyniosła 391 890,16 zł, w tym 375 935,11 zł ze środków pochodzących z otrzymanego dofinansowania oraz 15 955,05 zł w ramach środków własnych. Wydatki na inwestycje w ramach projektu wyniosły 149 275 zł. W ramach środków inwestycyjnych został zakupiony specjalistyczny samochód przystosowany do transportu osób niepełnosprawnych.

6.2.3.6 Wnioski

Poziom potrzeb w zakresie dostępności do dziennych domów pomocy oraz aktywizacyjnych klubów samopomocy dla osób starszych jest w pełni zabezpieczony. Jednakże wychodząc naprzeciw potrzebom mieszkańców i ich rodzin zasadny jest sukcesywny rozwój infrastruktury w zakresie tworzenia nowych miejsc w ośrodkach wsparcia, w których znajdą dzienną opiekę i wsparcie osoby starsze wymagające opieki specjalistycznej np. po przebytym udarze, z chorobą Alzheimera lub zespołami otępiennymi. Utworzenie w/w ośrodków przyczyni się do wydłużenia funkcjonowania osób starszych w ich środowisku, pozwoli na utrzymanie ich optymalnego poziomu psychofizycznego, zapewni wsparcie opiekunom faktycznym oraz wpłynie na wzrost świadomości na temat chorób otępiennych w środowisku lokalnym.

W celu poszerzenia oferty ośrodków wsparcia MOPS realizował projekty pod nazwą „W sile wieku" oraz „W sile wieku 2". Szczegółowe informacje o projektach znajdują się w rozdziale 15: „Działania w ramach projektu „W sile wieku" oraz w rozdziale 16: „Działania w ramach projektu „W sile wieku 2".

W 2017 roku wskaźnik liczby miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie wynosił 2,48. Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują również inne formy wspierania aktywności seniorów, np. Centra Aktywności Seniorów. W 2020 roku funkcjonowało w Krakowie 45 Centrów Aktywności Seniorów.

Wykres: Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Gdańsku

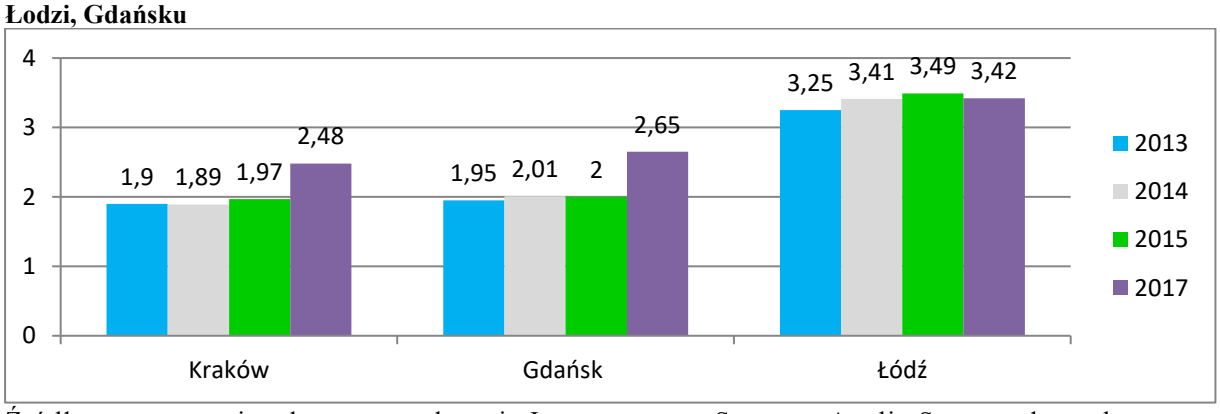

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych

Podstawową formą instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania[46].

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu oraz świadczony zakres usług musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność,

[46] Art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.)

godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności[47].

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób[48]. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie kierującej do domu pomocy społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania, a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę[49].

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:
– dla osób w podeszłym wieku,
– dla osób przewlekle somatycznie chorych,
– dla osób przewlekle psychicznie chorych,
– dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
– dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualne,
– dla osób uzależnionych od alkoholu[50],
– dla osób niepełnosprawnych fizycznie[51].

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Osoby starsze zamieszkują praktycznie we wszystkich wymienionych typach domów, z wyjątkiem domu dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Z założenia najwięcej mieszkańców w wieku senioralnym zamieszkuje w domach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych.

W roku 2020 w domach pomocy społecznej wszystkich typów umieszczono 370 osób, z czego 336 w domach zlokalizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a 34 osoby w domach znajdujących się na terenie innych powiatów. W 2020 r. poniesiona została odpłatność za 183 osoby umieszczone w domach pomocy społecznej poza Gminą Miejską Kraków, a wydatki związane z pobytem tych osób wyniosły 5 066 398 zł.

W roku 2020, w związku ze stanem epidemii, w krakowskich domach pomocy społecznej zastosowano szereg rozwiązań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom i pracownikom, a także, w uzgodnieniu z Państwową Powiatową Stacją Sanitarno – Epidemiologiczną w Krakowie, opracowano procedury dotyczące postępowania w przypadku wystąpienia zakażenia koronawirusem SARS–CoV–2. Wobec osób powracających np. ze szpitali i nowo przyjmowanych mieszkańców podejmowane były dodatkowe środki ostrożności (pobyt w izolatkach). Dodatkowo nowoprzyjmowane do DPS osoby przed przyjęciem poddawane były testom na obecność koronawirusa SARS–CoV–2, początkowo finansowanym ze środków własnych. W okresie od kwietnia do czerwca 2020 r. przed przyjęciem do DPS dla przewlekle somatycznie chorych i w podeszłym wieku osoby umieszczano w ośrodku wsparcia na os. Krakowiaków 2 (*szerzej zob. rozdział 2).*

W domach pomocy społecznej na bieżąco monitorowana była absencja pracowników

[47] Art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.)
[48] Art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).
[49] Art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej(tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.)
[50] Dom Pomocy Społecznej przy ul. Rozrywka 1 przeznaczony dla osób uzależnionych od alkoholu jest jednostką gminną, prowadzoną przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie. W 2020 roku posiadał 60 miejsc.
[51] Art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.)

zespołów opiekuńczo–terapeutycznych i w celu zapewnienia ciągłości opieki w tych jednostkach została utworzona rezerwa kadrowa, w skład której wchodzili wolontariusze, pracownicy ośrodków wsparcia oraz osoby zainteresowane pracą w domu pomocy społecznej na podstawie umowy zlecenia. W okresie od marca do grudnia 2020 r. skierowano do pracy 19 osób, które przepracowały w sumie 1 977 godzin w 7 domach pomocy społecznej.

Na bieżąco uzupełniane były zapasy środków dezynfekcyjnych i środków ochrony osobistej do codziennego użytku.

W okresie od marca do grudnia 2020 r. jednostki otrzymały dodatkowe środki na walkę z koronawirusem SARS–CoV–2:

- 3 196 742 zł – z budżetu Gminy Miejskiej Kraków,
- 500 000 zł – darowizna od KI ONE Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie,
- 2 344 957 zł – z budżetu państwa na dofinansowanie bieżącej działalności domów pomocy społecznej w zakresie przygotowania i zabezpieczenia przed wzrostem zakażeń wywołanych koronawirusem SARS–CoV–2, w tym na zapewnienie kadry niezbędnej do zapewnienia ciągłości usług świadczonych przez domy pomocy społecznej, na wypłatę dodatkowych składników wynagrodzenia osobom zatrudnionym w DPS, w szczególności narażonym na negatywne skutki wystąpienia stanu epidemii, na zakup środków ochrony osobistej.

Ponadto w roku 2020 domy pomocy społecznej skorzystały z możliwości dofinansowania działań mających na celu walkę z chorobą COVID–19 i pozyskały środki zewnętrzne w ramach następujących projektów:

- „Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Społeczny. Bezpieczny dom" – kwota dofinansowania 2 099 399 zł oraz 276 088 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kraków (wkład własny do projektu),
- „Bezpieczny dom – wsparcie dla kadry małopolskich domów pomocy społecznej w związku z zagrożeniem COVID–19" – kwota dofinansowania 6 239 575 zł,
- „Zapewnienie bezpieczeństwa i opieki pacjentom oraz bezpieczeństwa personelowi zakładów opiekuńczo–leczniczych, domów pomocy społecznej, zakładów pielęgnacyjno – opiekuńczych i hospicjów na czas COVID–19" – kwota dofinansowania 777 935 zł.

Dodatkowo w ramach projektu „Sami–Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi" MOPS realizował zadanie grantowe pn. „Sami–Dzielni! – razem przeciw COVID–19", w ramach którego 11 domów pomocy społecznej otrzymało w sumie 56 zestawów sprzętu umożliwiającego kontakt online mieszkańców i personelu z rodziną i otoczeniem. Koszt zakupu wyniósł 267 369 zł, w tym 230 720 zł to dofinansowanie z grantu.

Łącznie na walkę z chorobą COVID–19 domy pomocy społecznej w roku 2020 wydatkowały 14 294 283 zł, w tym 3 472 830 zł w ramach środków własnych, 500 000 zł z darowizny, 2 344 957 zł z budżetu państwa oraz 7 976 496 zł z grantów.

6.2.4.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa funkcjonowało w 2020 r. 10 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych, z czego 6 domów to miejskie jednostki organizacyjne. W roku 2020 ogólna liczba miejsc dla obu typów pozostała bez zmian, natomiast zmniejszyła się liczba miejsc w DPS dla osób w podeszłym wieku na rzecz osób przewlekle somatycznie chorych – poprzez zmiany w strukturze Domu Pomocy Społecznej przy ul. Kluzeka 6 w zakresie typu. Aktualnie jednostka przeznaczona jest dla 40 osób w podeszłym wieku oraz 50 osób przewlekle somatycznie chorych. Dodatkowo od 1 listopada 2020 r. zwiększona została liczba miejsc z dotychczasowych 55 do 79 w DPS ul. Radziwiłłowska 8, w tym 55 miejsc w budynku położonym przy ul. Radziwiłłowskiej 8 oraz 24 miejsca w budynku położonym przy

ul. Ułanów 25, przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych. Powyższa zmiana nie miała wpływu na łączną liczbę miejsc w dps-ach tego typu ze względu na fakt, że z dniem 31 października wygasła umowa na prowadzenie DPS ul. Ułanów 25 dla osób przewlekle somatycznie chorych.

Wg stanu na 31 grudnia 2020 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 9 domów pomocy społecznej, które dysponowały 1160 miejscami.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2015 – 2020 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2015	liczba miejsc 2016	liczba miejsc 2017	liczba miejsc 2018	liczba miejsc 2019	liczba miejsc 2020
1	DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	140	140	140	140	140	140
2	DPS ul. Radziwiłłowska 8		55	55	55	55	55	79
3	DPS ul. Helclów 2		332	332	312	387	387	387
4	DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175	175	175	175
5	DPS os. Sportowe 9**		45	45	45	45	45	45
6	DPS ul. Praska 25		-	57	81	81	81	81
7	DPS ul. Kluzeka 6		-	-	-	-	-	50
8	DPS ul. Ułanów 25***		20	20	20	24	24	0
9	DPS ul. Łanowa 1B***		37	37	37	46	46	46
10	DPS ul. Podgórki Tynieckie 96****		50	50	50	50	50	50
			854	911	915	1003	1003	1053
11	DPS ul. Praska 25	dla osób w podeszłym wieku	81	24	0	0	0	0
12	DPS ul. Kluzeka 6		90	90	90	90	90	40
13	DPS ul. Sołtysowska 13d***		67	67	67	67	67	67
			238	181	157	157	157	107
	Łączna liczba miejsc		1092	1092	1072	1160	1160	1160

*wg danych na 31 grudnia danego roku
** DPS os. Sportowe 9–w strukturze DPS Nowa Huta
***jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Liczba wniosków o skierowanie do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych w roku 2020 spadła w porównaniu do roku 2019. W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS tego typu. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. W roku 2015 wnioski te stanowiły – 74% ogólnej liczby wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, w 2016 odsetek ten wynosił – 66%, w roku 2017 – 64%, w roku 2018 – 65%, w roku 2019 oraz w roku 2020 – 60%. W roku 2020 w porównaniu do roku 2019 zwiększyła się liczba osób opuszczających domy pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2015 – 2020

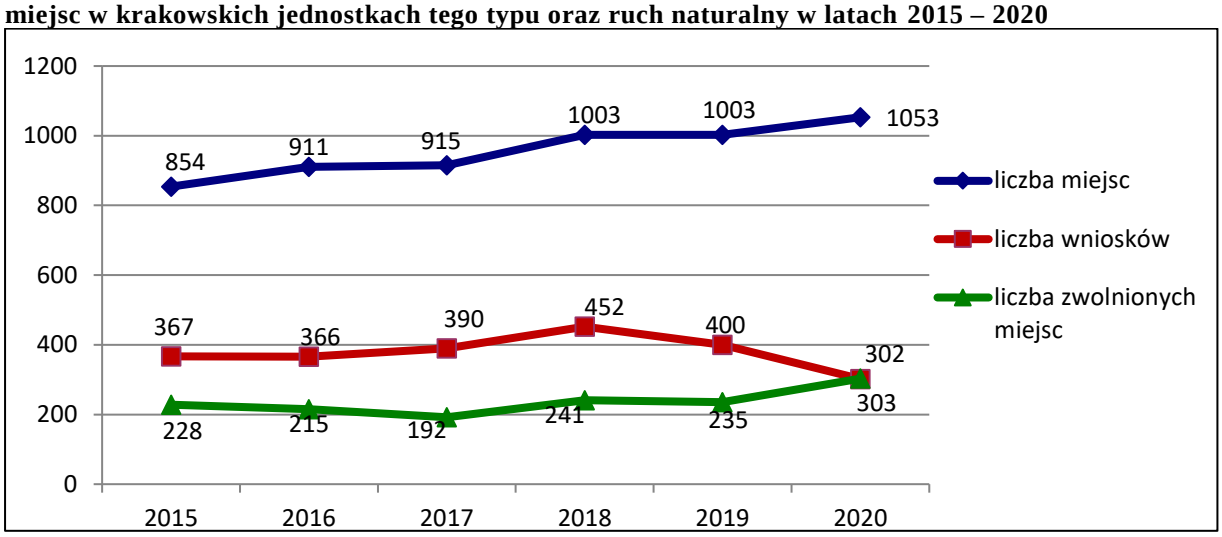

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku stanowiły 5% ogółu złożonych wniosków w roku 2020. Ilość wpływających wniosków w roku 2020 w porównaniu do roku 2019 zmniejszyła się o blisko połowę. Ruch naturalny w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku od kilku lat utrzymuje się na podobny poziomie – średniorocznie DPS tego typu opuszcza 30 osób

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2015 – 2020

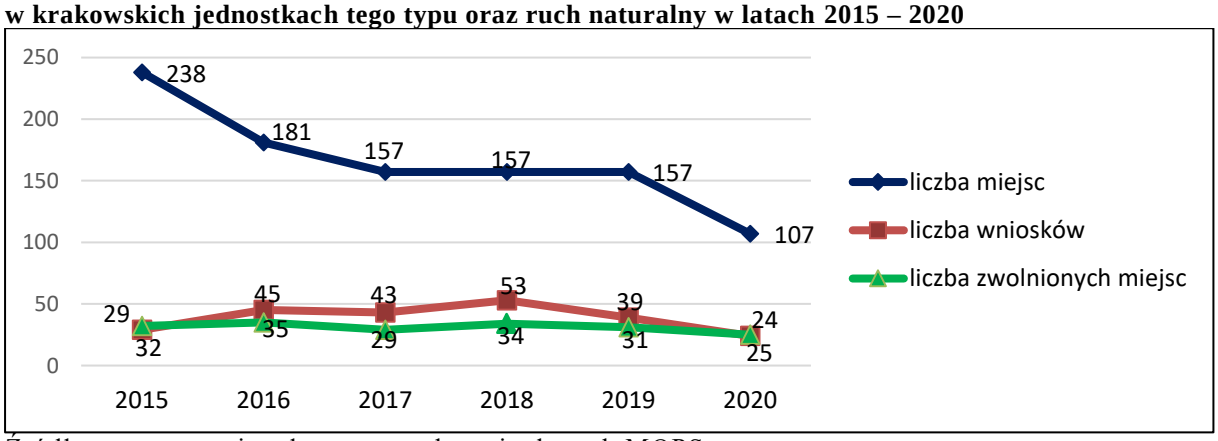

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od roku 2014 do 2017 rosła liczba wniosków osób wymagających pomocy w formie umieszczenia w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych co miało bezpośredni wpływ na liczbę osób oczekujących na miejsce. Wg stanu na 31.12.2017 r. liczba oczekujących wyniosła 204 osoby. Natomiast od roku 2018 w związku z uruchomieniem nowych miejsc w domach dla osób w przewlekle somatycznie chorych liczba oczekujących na DPS stopniowo maleje. W roku 2020 w związku z mniejszą ilością wniosków osób ubiegających się o skierowanie do DPS oraz rezygnacjami z umieszczenia wynikającymi w znacznej części z obawy przed zakażeniem koronawirusem SARS-CoV-2, liczba oczekujących znacząco spadła. Na dzień 31.12.2020 r. na umieszczenie w domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych oczekiwało 10 osób.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2015 – 2020

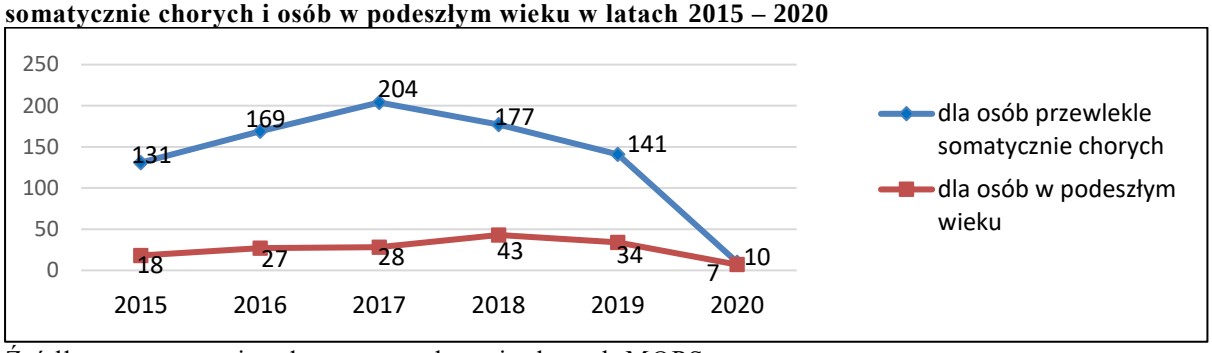

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2015 – 2020

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2015		20116		2017		2018		2019		2020	
	Kobiety	Kobiety	Kobiety	Mężczy–źni	Kobiety	Mężczy–źni	Kobiety	Mężczy–źni	Kobiety	Mężczy–źni	Kobiety	Mężczy–źni
dla osób w podeszłym wieku	3 miesiące	3 miesiące	5 miesiący	5 miesiący	9 miesięcy	9 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	1 miesiąc	1 miesiąc
dla osób przewlekle somatycznie chorych	6 miesięcy	6 miesięcy	10 miesięcy	10 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	10 miesięcy	10 miesięcy	8 miesięcy	8 miesięcy	0 miesięcy	0 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2020 r zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość", oraz Zakon Przenajświętszej Trójcy OO. Trynitarzy. Ponadto w okresie od stycznia do października 2020 r. zadanie realizowała Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie „Dom z Marzeń".

6.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowane były 972 osoby (w ramach 926,52 etatów), w tym 124 osoby (w ramach 110,14 etatów) w organizacjach pozarządowych. (wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Wszystkie jednostki spełniają przyjęty wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle somatycznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 222 osób[52], które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2020 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 63% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie 86% prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – prawie 57%, a wśród mężczyzn – kawalerowie 32,5%. Najwięcej osób posiada wykształcenie średnie ogólne i zawodowe 31,5%. Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych znajduje się w wieku powyżej 80 lat – 50%. Kobiet w tym przedziale wiekowym jest najwięcej – 61,9%, a mężczyzn – 30,1%. Prawie 52% mężczyzn w chwili złożenia wniosku nie miało ukończonego 70 roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 18%. Głównym źródłem dochodu dla ponad 80% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno – społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
poniżej 60 r. ż.	7,2%	19,3%	11,7%
60–69	10,8%	32,5%	18,9%
70–79	20,1%	18,1%	19,4%
80 i więcej	61,9%	30,1%	**50,0%**
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	20,1%	20,5%	20,3%
zasadnicze zawodowe	13,7%	37,3%	22,5%
średnie ogólne i zawodowe	38,1%	20,5%	**31,5%**
wyższe	17,3%	8,4%	14,0%
policealne	0,7%	1,3%	0,9%
nieustalony poziom wykształcenia	10,1%	12,0%	10,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	23,0%	32,5%	26,6%
rozwiedziona/rozwiedziony	10,1%	25,3%	15,8%
wdowa/wdowiec	56,8%	22,9%	**44,1%**
zamężna/żonaty	9,4%	19,3%	13,1%
separowana/separowany	0,7%	0,0%	0,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

[52] Źródło: Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby przewlekle somatycznie chore skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną – 67,6% dysponuje miesięcznym dochodem przekraczającym 1 500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (w zł)

0–499	7,6%
500–999	12,2%
1000–1499	12,6%
1500 i powyżej	**67,6%**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku wykorzystano dane z próby 23 osób[53], które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Wśród skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku 70% stanowią kobiety. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest: długotrwała lub ciężka choroba. 96% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Największą grupę stanowią osoby owdowiałe – 39,1%. Największy odsetek badanych to osoby posiadające wykształcenie średnie ogólne i zawodowe – 34,8% oraz wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 30,4%. 82,6% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku powyżej 70 roku życia.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno – społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
poniżej 70 r. ż.	6,32%	42,8%	17,4%
70–79	25,0%	14,3%	21,7%
80–89	56,3%	42,9%	52,2%
90 i więcej	12,5%	0,0%	8,7%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	18,8%	57,1%	30,4%
zasadnicze zawodowe	0,0%	14,3%	4,4%
średnie ogólne i zawodowe	43,8%	14,3%	**34,8%**
wyższe	25,0%	14,3%	21,7%
nieustalony poziom wykształcenia	12,4%	0,0%	8,7%
stan cywilny			
panna/kawaler	37,5%	28,6%	34,8%
rozwiedziona/rozwiedziony	25,0%	14,3%	21,7%
wdowa/wdowiec	31,3%	57,1%	**39,1%**
konkubinat	6,2%	0,0%	4,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

[53] Źródło: Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby w podeszłym wieku skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną prawie 70% dysponuje dochodem w wysokości od 1 500 zł i wyżej.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku (w zł)

0–499	8,7 %
500–999	8,7%
1000–1499	13,0%
1500–1999	**47,8%**
2000–2499	4,4%
2500 i wyżej	17,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Pobyt w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych z roku na rok stopniowo się zwiększają a w ostatnich 6 latach kształtowały się na następującym poziomie:

- w 2015 roku 53 771 835 zł, w tym 48 074 202 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 5 697 633 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 roku 58 561 765 zł, w tym 51 973 801 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 587 964 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 roku 63 052 975,40 zł, w tym 56 649 635,76 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 403 339,64 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2018 roku 70 078 774,87 zł, w tym 63 258 182,44 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 820 592,43 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2019 roku 77 716 527,25 zł, w tym 71 234 712,25 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 481 815,00 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2020 r. 80 468 141,58 zł, w tym 74 670 270,15 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 5 797 871,43 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

Ponadto w roku 2020 wydatkowano środki na walkę z koronawirusem SARS-CoV-2 - szczegóły zostały opisane w podrozdziale 6.2.4.

6.2.4.6 Wnioski

W 2020 r. złożono o 113 wniosków mniej o umieszczenie w domach pomocy społecznej niż w roku 2019. Mniejsza liczba wniosków wynika prawdopodobnie ze stanu epidemii i związanej z tym obawy przed zakażeniem w zamkniętym środowisku. W związku z mniejszą ilością wniosków osób ubiegających się o skierowanie do DPS oraz rezygnacjami z umieszczenia, okres oczekiwania na DPS uległ znacznemu skróceniu. W domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych osoby umieszczane są na bieżąco natomiast dla osób w podeszłym wieku okres oczekiwania wynosi około jednego miesiąca.

Mając na uwadze procesy demograficzne, można założyć, że po ustania stanu epidemii liczba osób ubiegających się o skierowanie do DPS-ów ulegnie ponownemu zwiększeniu.

Zasadne jest zatem zwiększanie infrastruktury w tym obszarze oraz podwyższanie standardów, celem poprawy jakości usług dla osób starszych.

6.2.5 Rodzinne Domy Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, są rodzinne domy pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w tych jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Placówki te przeznaczone są dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób[54].

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków aktualnie funkcjonuje rodzinny dom pomocy przeznaczony wyłącznie dla osób w podeszłym wieku.

Mieszkańcy rodzinnych domów pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków i załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

6.2.5.1 Infrastruktura

W 2020 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonował 1 rodzinny dom pomocy przeznaczony dla 8 osób.

6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Funkcjonujący w Krakowie Rodzinny Dom Pomoc prowadzony był na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

6.2.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowane były 3 osoby (w ramach 1,75 etatu) w podmiocie niepublicznym.

6.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa rodzinnych domów pomocy, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z całodobowych usług opiekuńczych w rodzinnym domu pomocy w 2020 roku skorzystało 10 osób.

[54]Art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).

6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość przekazanych środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w roku 2015: 213 734 zł;
- w roku 2016: 213 734 zł;
- w roku 2017: 213 734 zł;
- w roku 2018: 255 034 zł;
- w roku 2019: 268 800 zł;
- w roku 2020: 268 800 zł.

6.2.5.6 Wnioski

Rozwój Rodzinnych Domów Pomocy wpisuje się w procesy deinstytucjonalizacji wsparcia mającego na celu zapewnienie opieki osobom starszym w warunkach zbliżonych do domowych. Wsparcie w formie skierowania do tego rodzaju placówki jest formą pośrednią pomiędzy świadczeniem pomocy w postaci usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania, a skierowaniem do domu pomocy społecznej, przy czym miesięczny koszt utrzymania osoby w rodzinnym domu pomocy jest niższy niż wysokość nakładów finansowych niezbędnych na zapewnienie pomocy usługowej w wymaganym wymiarze godzinowym. Jednocześnie brak jest osób oczekujących na przyznanie tej formy pomocy. Ze względu natomiast na utrzymujące się zapotrzebowanie na pomoc w formie mieszkania chronionego dla osób w podeszłym wieku należy uznać, że mieszkania chronione są ofertą tańszą, bardziej adekwatną do potrzeb seniorów, cieszącą się większym zainteresowaniem niż rodzinne domy pomocy.

6.2.6 Mieszkania chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku

Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki. Pobyt w mieszkaniu chronionym może zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę[55].

Mieszkanie chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku jest formą pomocy społecznej dla osób, które ze względu na wiek lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Pod opieką specjalistów osoby zamieszkujące w mieszkaniu chronionym otrzymują istotne wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków.

6.2.6.1 Infrastruktura

W roku 2020 na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały 4 mieszkania przeznaczone łącznie dla 17 osób w podeszłym wieku prowadzone przez jednostki organizacyjne oraz na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Z pobytu w mieszkaniach chronionych dla osób w podeszłym wieku w 2020 roku skorzystało 21 osób.

[55] Art. 53 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.) .

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych dla osób w podeszłym wieku w latach 2017–2020

	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2019
	Liczba miejsc	Liczba miejsc	Liczba miejsc	Liczba miejsc
mieszkania chronione dla osób w podeszły wieku	8	13	17	17

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

6.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem realizującym zadanie prowadzenia mieszkań chronionych wspieranych dla osób w podeszłym wieku było Stowarzyszenie „Być".

6.2.6.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowane były 3 osoby (w ramach 1,12 etatu) z organizacji pozarządowej. Ponadto zadanie realizowało 7 pracowników (1,1 etatu) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2020 r.).

6.2.6.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa mieszkań chronionych dla osób starszych, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym wspieranym dla osób w podeszłym wieku w roku 2020 skorzystało 21 osób. Wg stanu na dzień 31.12.2020 r. na umieszczenie w mieszkaniach chronionych oczekiwało 8 osób w podeszłym wieku.

6.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosły:

- w roku 2015: 48 449,37 zł, w tym na wyposażenie lokalu 37 412,95 zł;
- w roku 2016: 51 559,55 zł. Ponadto na utworzenie mieszkania chronionego–remont pomieszczeń oraz zakup wyposażenia wydatkowano środki w wysokości 153 016,13 zł, w tym 130 063,70 zł to środki zewnętrzne (realizacja projektu „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem" współfinansowanego w ramach Szwajcarsko–Polskiego Programu Współpracy) oraz 22 952,43 zł to wkład własny Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 74 164,40 zł;
- w roku 2018: 171 978,27 zł, w tym 87 995,01 zł na remont i wyposażenie nowego mieszkania chronionego;
- w roku 2019: 257 380,69 zł, w tym 135 200 zł na remont i wyposażenie nowego mieszkania chronionego;
- w roku 2020: 159 734,31 zł.

6.2.6.6 Wnioski

Mieszkania chronione dla osób w podeszłym wieku są alternatywą dla instytucjonalnych form pomocy dla osób mniej samodzielnych, którzy w codziennym funkcjonowaniu wymagają wsparcia innych osób. Zasadnym jest dążenie do sukcesywnego rozwoju infrastruktury w tym zakresie.

6.2.7 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze objęte dofinasowaniem ujęte są w katalogu, który jest załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie[56].

Osoby z niepełnosprawnością, które otrzymały dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w przypadku, gdy otrzymane z NFZ dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób niepełnosprawnych wynosi do 150% limitu przyznanego w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli taki udział był wymagany.

6.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

6.2.7.2 Kadra

Zadanie było realizowane przez 2 pracowników MOPS (w ramach 1,5 etatu).

6.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2020 r. złożonych zostało 3 353 wniosków o dofinansowanie do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Dofinansowanie otrzymało 1 791 osób niepełnosprawnych, w tym 1 649 osób dorosłych i 142 dzieci i młodzieży. Średnia wartość dofinansowania wyniosła 1 596 zł na osobę i była niższa o 85 zł od roku poprzedniego. Dofinansowano zakupy między innymi: wózków inwalidzkich, protez, ortez, pieluchomajtek, cewników, obuwia ortopedycznego, aparatów słuchowych itp.

[56] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie.

Wykres: Wnioski na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze w latach 2015 – 2020

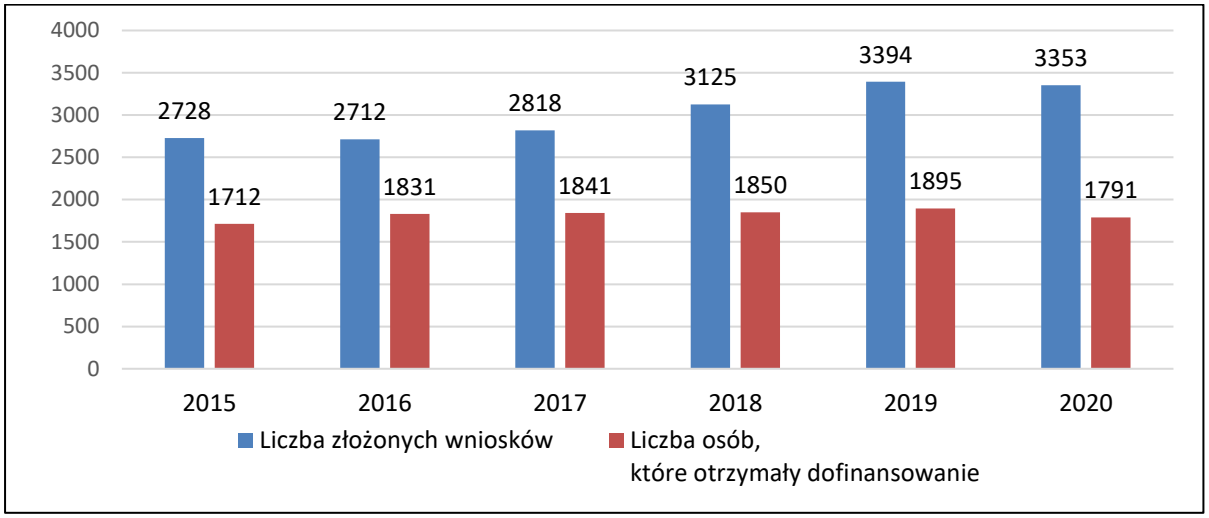

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Duża różnica między liczbą złożonych wniosków a liczba osób objętych dofinansowaniem wynika z faktu, że jedna osoba z niepełnosprawnością ubiegała się o dofinansowanie kilka razy.

6.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wyniosła:

- w roku 2015: 2 310 200 zł;
- w roku 2016: 2 439 535 zł;
- w roku 2017: 2 552 876 zł;
- w roku 2018: 2 656 322 zł;
- w roku 2019: 3 184 911 zł;
- w roku 2020: 2 859 161 zł.

6.2.7.5 Wnioski

Począwszy od 2012 roku zwiększa się roczna kwota dofinansowania do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Znaczny wzrost kwoty dofinansowania ze środków PFRON w 2019 wynikał ze wzrostu limitów NFZ. W 2020 roku wydatkowano w ramach zadania kwotę mniejszą o 325 750 zł w porównaniu do roku poprzedzającego, na co wpływ miała m.in. mniejsza liczba złożonych wniosków z uwagi na ograniczony dostęp związany ze stanem epidemii do lekarzy specjalistów i usługodawców realizujących zlecenia.

Pomimo, iż zadanie traktowane jest jako priorytetowe, pod koniec każdego roku brakuje środków finansowych, aby wszystkie złożone wnioski mogły być objęte dofinansowaniem. Aby zapewnić jak największej liczbie osób niepełnosprawnych pomoc finansową przy zakupie podstawowych środków ułatwiających codzienne funkcjonowanie, rozważa się zmniejszenie maksymalnej kwoty dofinansowania do poszczególnych przedmiotów. Prognozuje się wzrost kosztów zadania.

7 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi

7.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi" odnosi się do osób, które są:

- chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
- upośledzone umysłowo;

wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym[57].

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, domach pomocy społecznej.

Działania zapobiegawcze w zakresie ochrony zdrowia psychicznego powinny być podejmowane przede wszystkim wobec dzieci, młodzieży, osób starszych oraz wobec osób znajdujących się w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla ich zdrowia psychicznego.

Brak aktualnych, wyczerpujących danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie będących mieszkańcami Krakowa wynika z faktu, iż w zakresie lecznictwa psychiatrycznego Kraków nie jest poddawany odrębnym, pełnym analizom lub też niektóre dane w tym zakresie nie są gromadzone systematycznie, a jedynie na potrzeby jednorazowych opracowań, a niektóre z gromadzonych informacji prezentowane są ze znacznym opóźnieniem.

Dane dotyczące liczby osób leczonych psychiatrycznie pochodzą z różnych źródeł, wśród głównych można wymienić dane GUS (dane za 2018 r.[58]), oraz dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego (dane za 2018 r.[59]).

Według danych GUS w Polsce w warunkach ambulatoryjnych w ciągu 2017 r.[60] w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych

[57] Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2020 r. poz. 685).

[58] *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2018 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa, Kraków, 2019 r.

[59] Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie Wydział Polityki Społecznej, *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego w 2018 roku,* Kraków 2020 r.

[60] Najnowsze, dostępne dane dotyczą 2017 r. (zawarte w *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2018 r.,* GUS, US w Krakowie, Warszawa, Kraków 2019 r.).

substancji leczyło się ponad 1,6 mln osób, czyli blisko 5% wszystkich Polaków tj. o ponad 40 tys. więcej niż przed rokiem.

Uwzględniając przyczyny korzystania z tej formy opieki można powiedzieć, że ponad 1,4 mln osób będących pod opieką tych poradni potrzebowało pomocy z uwagi na występujące zaburzenia psychiczne lub zaburzenia zachowania. Kolejne 167 tys. osób leczyło się z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, a ponad 42 tys. osób – z powodu używania środków psychoaktywnych. Wśród zaburzeń psychicznych oraz zaburzeń zachowania leczonych w warunkach ambulatoryjnych dominowały szeroko pojęte zaburzenia nerwicowe (1246 leczonych na 100 tys. ludności) oraz zaburzenia nastroju (857 leczonych na 100 tys. ludności). Te dwie grupy diagnoz stwierdzono w sumie u prawie 49% ogółu pacjentów leczonych w tych trzech poradniach. Co 10 pacjent leczył się z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, głównie z powodu zespołu uzależnienia, a blisko co 40–ty z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych.

Porównując dane z kolejnych dwóch lat, można stwierdzić, że w 2017 r. wzrosła znacząco liczba pacjentów, u których zdiagnozowano zaburzenia nerwicowe (o ponad 14 tys. osób więcej), zaburzenia afektywne (o prawie 11 tys.) oraz zaburzenia rozwojowe (o blisko 7 tys. osób więcej) niż przed rokiem. Nieznacznie więcej osób leczonych było z powodu organicznych zaburzeń psychicznych oraz zaburzeń osobowości i zachowania dorosłych. Mniej natomiast osób leczono z powodu pozostałych zaburzeń psychicznych. Zwiększyła się nieznacznie (o ponad 2 tys.) liczba leczonych z powodu używania alkoholu, głównie z powodu wzrostu liczby pacjentów z zespołem uzależnienia. Zwiększyła się również o prawie 3,5 tys. liczba osób leczonych z powodu używania środków psychoaktywnych; główną tego przyczynę stanowił wzrost liczby osób z rozpoznaniem zespołu uzależnienia lub zespołu abstynencyjnego.

Dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego wskazują, iż łączna liczba leczonych ambulatoryjnie osób z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) w województwie małopolskim wyniosła w roku 2018 ponad 123 tys. osób (w 2017 - 124,5 tys. osób), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu prawie 12,5 tys. (w 2017 r. –11,5 tys.), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem substancji psychoaktywnych ponad 2,7 tys. (w 2017 – 2,5 tys.)[61].

Wśród leczonych z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) 9% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0-18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wynosiła ponad 28 tys. co stanowi ponad 23% ogółu leczonych. Mężczyźni stanowili 40,5% leczonych. Wśród leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu mężczyźni stanowili 76%.

W Krakowie wśród osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w roku 2018 r. (66 667 osób ogółem) najczęstszymi rozpoznaniami były: zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne – 31,5%, epizody afektywne, depresje, zaburzenia dwubiegunowe i inne zaburzenia nastroju – 21,5%, zaburzenia organiczne – 13,5%, schizofrenia – 10,5% oraz zaburzenia schizoafektywne i urojeniowe – 2%.

U części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zniekształcając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

[61] *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego …,* op. cit.

7.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi

7.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym[62]. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi obejmują czynności polegające na:
1) uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia:
a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych, wspieranie w codziennych czynnościach życiowych,
b) interwencje i pomoc w życiu w rodzinie,
c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,
2) pielęgnacji, jako wspierania procesu leczenia:
a) pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych,
b) uzgadnianie i pilnowanie wizyt lekarskich, badań diagnostycznych, kontakt z lekarzem w sprawach dotyczących zdrowia osoby objętej opieką,
c) pomoc w wykupywaniu lub zamawianiu leków oraz obserwowanie ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
d) w szczególnie uzasadnionych przypadkach zmiana opatrunków, pomoc w użyciu środków pomocniczych i materiałów medycznych, przedmiotów ortopedycznych, a także w utrzymaniu higieny,
e) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia,
f) pomoc w dotarciu do placówek rehabilitacyjnych.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby.

Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych[63]. W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, określonego w ustawie o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy) specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie tabeli zawartej w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2020 r. 30,00 zł za godzinę.

W 2020 r., w związku z ogłoszonym stanem epidemii, wiele osób korzystających dotychczas ze wsparcia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi zrezygnowało z tej formy pomocy w obawie przed zakażeniem koronawirusem SARS–CoV–2 lub z powodu przejęcia opieki przez rodzinę. Tam, gdzie specjalistyczne usługi nadal były realizowane, opiekunowie wyposażeni byli w środki ochrony osobistej, a realizacja usług przebiegała z zachowaniem zasad reżimu sanitarnego.

[62] Art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 ze zm.)
[63] Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm.

7.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone były przez podmiot wyłoniony w drodze otwartego konkursu ofert. W 2020 roku zadanie realizowane było przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

7.2.1.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2020 zaangażowanych było 103 opiekunów oraz 3 koordynatorów.

7.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w prezentowanym przedziale czasu kształtowała się na względnie stałym poziomie ok. 400 osób w skali roku. W roku 2020 wykonano 97 969,5 godziny specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2015 – 2020

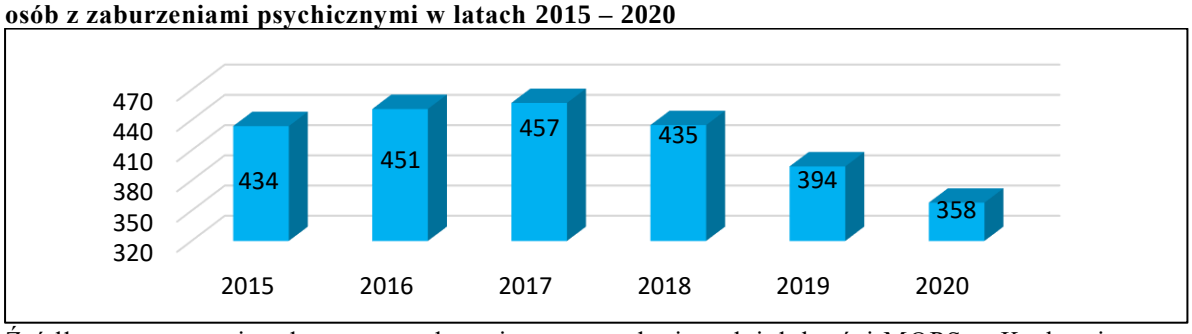

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Krakowie wykorzystano informacje dotyczące próby 353 osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2020[64]. Wśród świadczeniobiorców 58% stanowią kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	1,0%	2,7%	1,7%
25–34	4,3%	11,6%	7,4%
35–44	10,7%	18,4%	13,9%
45–54	22,8%	29,9%	25,8%
55–64	11,7%	18,4%	14,4%
65 i więcej	49,5%	19,0%	**36,8%**
wykształcenie			

[64] Źródło: Pomost Std.

gimnazjalne i niższe	21,4%	26,5%	23,6%
zasadnicze zawodowe	21,4%	25,2%	22,9%
średnie ogólne i zawodowe	34,0%	25,9%	**30,6%**
policealne	1,4%	2,0%	1,7%
wyższe	11,7%	10,2%	11,0%
nieustalony poziom wykształcenia	10,1%	10,2%	10,2%
stan cywilny			
konkubinat	0,0%	1,4%	0,6%
panna/kawaler	40,3%	74,8%	**54,7**%
rozwiedziona/rozwiedziony	14,6%	14,3%	14,4%
separowana/separowany	1,0%	0,0%	0,6%
wdowiec/wdowa	28,1%	3,4%	17,8%
zamężna/żonaty	16,0%	6,1%	11,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej (36,8%). Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 65 lat i więcej (48,7%), natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym 45-54 lat (22,8%.) Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny (40,3%) oraz wdowy (28,1%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (74,8%). W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym (30,6%).

Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Jednoosobowe	**75,6 %**
Małżeństwo bez dzieci	6,2%
Wieloosobowe	2%
Inne	6,4%
Matka z jednym dzieckiem	7,3%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	2,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe 75,6%. Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – 75,6% ogółu.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

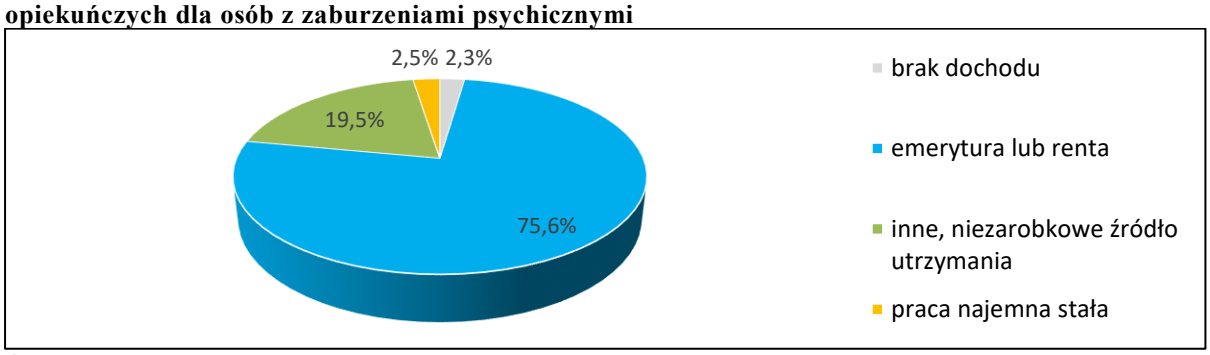

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

61,9% rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale 1 000–1 999 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie (w zł)

0*	2,0%
0,1–499	2,8%
500–999	18,7%
1000–1499	30,7%
1500–1999	**31,2%**
2000–2499	9,3%
2500–2999	4,2%
3000 i powyżej	1,1%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej
Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

7.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ramach środków z budżetu państwa kształtuje się następująco:

- w roku 2015: 2 949 840 zł;
- w roku 2016: 3 111 945 zł;
- w roku 2017: 3 030 744 zł;
- w roku 2018: 2 894 742 zł;
- w roku 2019: 2 891 635 zł;
- w roku 2020: 2 904 582,95 zł.

7.2.1.5 Wnioski

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi do 2020 roku utrzymywała się na względnie stałym poziomie (średnia liczba osób korzystających z pomocy w tej formie 432). W roku 2020, z uwagi na panujący stan epidemii, zanotowano spadek liczby świadczeniobiorców, co przyczyniło się również do mniejszej liczby zrealizowanych specjalistycznych usług opiekuńczych.

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym od 2013 r. podwyższono stawkę do kwoty 18 zł za godzinę, od 2016 roku do kwoty 23 zł za godzinę,

a w roku 2018 stawka za godzinę wyniosła 23,90 zł. W okresie I-VIII 2019 r. stawkę za godzinę usług zwiększono do 25 zł, a od IX 2019 r. koszt usług wynosił 26 zł. Stawka za godzinę specjalistycznych usług w 2020 r. wynosiła 30 zł. Wzrost kosztu jednej godziny usług ma na celu zapewnienie stabilizacji w sferze zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, gwarantując tym samym zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami.

Ponadto, zgodnie z zawartą umową realizator zobowiązany jest zapewnić pracownikom minimalne wynagrodzenie (bez kosztów pracodawcy), które w 2020 r. wyniosło nie mniej niż 17,00 zł brutto za godzinę usług. Wymóg zapewnienia określonej stawki minimalnego i średniego wynagrodzenia opiekunów ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych.

Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

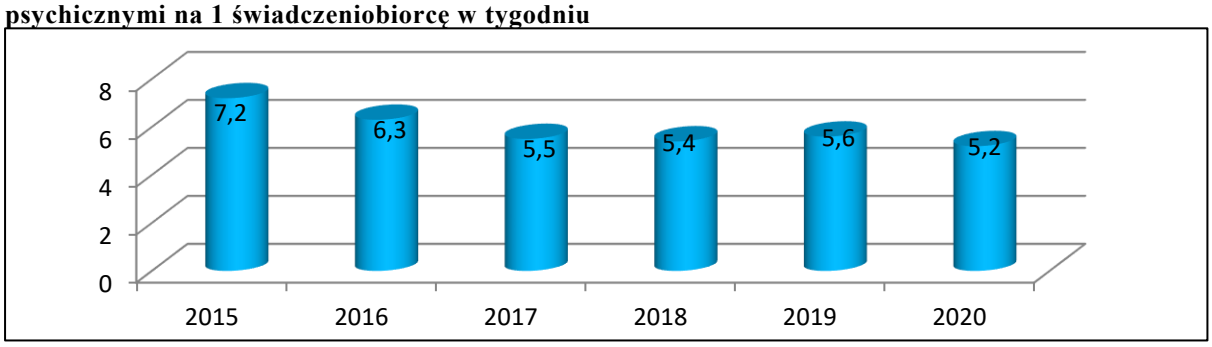

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu nieznacznie spadła w porównaniu do lat ubiegłych. Zauważalny jest również spadek liczby zrealizowanych godzin usług przy jednoczesnym spadku liczby świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych.

W 2020 r. na poziom realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi znaczący wpływ miało ogłoszenie stanu epidemii w kraju. Część specjalistycznych usług opiekuńczych została zawieszona lub całkowicie odwołana, a część ograniczona do niezbędnego minimum. Świadczeniobiorcy, zwłaszcza Ci, którym opiekę w tej sytuacji mogła zapewnić rodzina, rezygnowali ze specjalistycznych usług w obawie przez zakażeniem koronawirusem SARS–CoV–2. Osoby, na rzecz których specjalistyczne usługi nadal były świadczone, w przypadku choroby dotychczasowego opiekuna, nie wyrażały zgody na zastępstwo. W tym przypadku również podmiot realizujący specjalistyczne usługi borykał się z trudnościami związanymi z koniecznością zapewnienia ciągłości świadczenia usług. Pomimo tego, konieczne wsparcie było zapewnione z zachowaniem wszelkich zasad reżimu sanitarnego.

Na realizację świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi mają wpływ oprócz specyfiki przyznawania i realizacji pomocy, również czynniki niezależne od Gminy. Możliwość faktycznej realizacji przez zleceniobiorcę godziny usług osobie z zaburzeniami psychicznymi zależna jest także od indywidualnej sytuacji osób objętych pomocą. Brak realizacji usług najczęściej wynika z odwołania spowodowanego krótkotrwałym pobytem poza miejscem zamieszkania osoby np. pobyt w szpitalu, sanatorium, u rodziny; złym samopoczuciem czy chociażby terminem wizyty u lekarza.

Zadanie polegające na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest zlecane do realizacji w trybie otwartego konkursu ofert organizacji

pozarządowej. Wartość umowy równa jest kwocie środków z dotacji otrzymanej przez Wojewodę.

Wsparcie w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi przyczynia się do osiągnięcia poprawy jakości życia, wzrostu samodzielności i aktywności świadczeniobiorców, co jednoznacznie wskazuje na poprawę funkcjonowania w społeczeństwie osób objętych pomocą w formie usług.

Na podstawie dostępnych danych wynika, że odsetek osób w Krakowie z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnej liczbie osób objętych pomocą utrzymuje tendencję wzrostową.

Wykres: Udział osób, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w Krakowie, Gdańsku i Łodzi

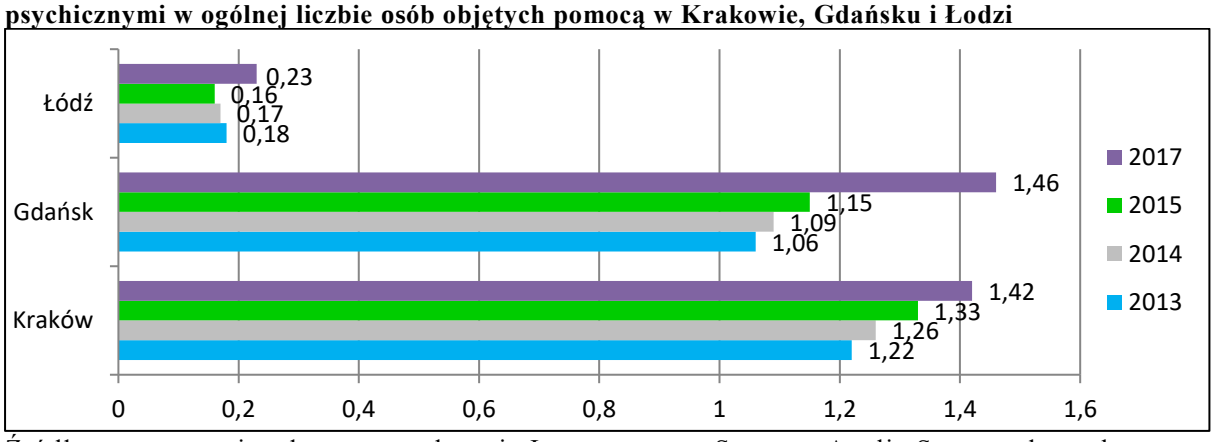

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, można spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe, zwłaszcza w przypadku osób w podeszłym wieku, cierpiących na różnego typu zaburzenia o charakterze dementywnym.

7.2.2 Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

7.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2020 r. funkcjonowało 12 mieszkań chronionych wspieranych przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, z czego 5 mieszkań funkcjonowało w strukturze jednostek budżetowych i było prowadzonych przez Domy Pomocy Społecznej. Łączna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych tego typu, w 2020 roku wyniosła 60.

7.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Siedem z dwunastu funkcjonujących w roku 2020 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” oraz Fundację Pomocy Chorym Psychicznie

im. Tomasza Deca i Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół "Ognisko".

7.2.2.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowanych było 12 osób (w ramach 6,91 etatu), w tym 7 osób w organizacjach pozarządowych (w ramach 4,16 etatu).

7.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym wspieranym dla osób przewlekle psychicznie chorych korzystało w latach 2015 – 2019 średniorocznie 65 osób. W roku 2020 z tej formy pomocy skorzystało 68 osób.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2015 – 2020 w zestawieniu z liczbą miejsc

mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc
	43	43	52	60	60	60

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

7.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wynosiły:
- w roku 2015: 220 772 zł.
- w roku 2016: 226 689 zł;
- w roku 2017: 489 697,76 zł, oraz 83 697 zł środki z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem”.
- w roku 2018: 563 925,46 zł oraz 55 000,00 zł środki z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem”;
- w roku 2019: 525 045,83 zł;
- w roku 2020: 570 338,06 zł.

7.2.2.6 Wnioski

Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych sukcesywnie wzrasta. Pomimo to wskazany jest dalszy rozwój tej formy pomocy, w zależności od stwierdzonych potrzeb w tym zakresie, również ze względu na możliwość umieszczania w mieszkaniach chronionych mieszkańców domów pomocy społecznej, rokujących poprawę swojej sytuacji, a w dalszej kolejności usamodzielnienie.

7.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu, w tym przewlekle psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji

rządowej[65]. Wysokość miesięcznej kwoty dotacji na jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy ustala Małopolski Urząd Wojewódzki, z tym, że dotacja nie może być niższa niż 200% kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej.

Dotacja ze środków budżetu państwa dla jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy wynosiła 1 752,50 zł. Oprócz kwoty podstawowej w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem" dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną lub spektrum autyzmu zostały przekazane dodatkowe środki w wysokości 525,75 zł miesięcznie na jednego uczestnika. Łącznie dla 151 osób przekazano kwotę w wysokości 855 658,13 zł.

Środowiskowe domy samopomocy to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczaniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z „zespołem otępiennym typu Alzheimera". Obie jednostki są prowadzone przez organizacje pozarządowe, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

W związku ze stanem epidemii w roku 2020, decyzją Wojewody, działalność środowiskowych domów samopomocy była kilkukrotnie zawieszana, a praca została nakierowana na realizację zadania z wykorzystaniem metod i technik porozumiewania się na odległość oraz w formie alternatywnych sposobów realizacji zajęć, prowadzonych poza siedzibą Ośrodka. W godzinach funkcjonowania placówek wprowadzono dyżur pracownika, który przeprowadzał, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu, indywidualne spotkania z uczestnikami. W sytuacjach szczególnych, w celu zapewnienia koniecznych usług, z uwzględnieniem sytuacji uczestnika i jego rodziny oraz w uzgodnieniu z osobą kierującą Ośrodkiem, za zgodą uczestników lub ich opiekunów prawnych prowadzone były zajęcia grupowe, zgodnie z wytycznymi Wojewody.

7.2.3.1 Infrastruktura

Według stanu na 31.12.2020 r. w Krakowie funkcjonowało 13 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej oraz 12 prowadzonych (z 2 filiami) przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wśród środowiskowych domów samopomocy: 5 dysponuje 180 miejscami dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 3 dysponują 126 miejscami dla osób przewlekle chorujących psychicznie, a 2 dysponujące miejscami dla 45 osób z innymi rodzajami zaburzeń

[65] Art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)
.

psychicznych. Ponadto 3 domy obejmujące różnego rodzaju zaburzenia dysponują 103 miejscami. Łącznie placówki dysponują 454 miejscami.

Ze świadczeń oferowanych przez ŚDS w latach 2016 – 2018 korzystało średniorocznie około 520 osób, w roku 2020 skorzystało 510 osób.

Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2015 – 2020 wraz z liczbą miejsc*

lp	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2019	Liczba miejsc 2020
1	ŚDS „Vita”, os. Młodości 8**	dla osób przewlekle psychicznie chorych	57	57	57	57	57	57
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekle psychicznie chorych	27	27	27	22	22	22
3	ŚDS, ul. Olszańska5	dla osób przewlekle psychicznie chorych	47	47	47	47	47	47
4	ŚDS, ul. Komandosów 18	dla osób z upośledzeniem umysłowym i przewlekle psychicznie chorych	60	58	58	58	58	58
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym	47	48	48	48	48	48
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób z upośledzeniem umysłowym oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób z upośledzeniem umysłowym	30	29	29	29	29	29
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1	dla osób z upośledzeniem umysłowym	60	60	60	60	60	60
9	ŚDS, al. Pokoju 7	dla osób z upośledzeniem umysłowym	21	21	21	21	21	21
10	ŚDS, ul. Ułanów 25	dla osób z upośledzeniem umysłowym	0	0	0	0	0	0
11	ŚDS, ul. Grottgera 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm	15	15	22	22	22	22
12	ŚDS, os. Słoneczne 15	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	23	23	23	23	23	23

13	ŚDS, ul. Kurczaba 5	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22	22	22	22
14	ŚDS, os. Wandy 23	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm lub schorzenia pokrewne oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych		15	15	15	15	15
Łączna liczba miejsc			439	452	459	454	454	454

*wg danych na 31 grudnia danego roku
**jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków w 2020 r. były: Krakowska Fundacja „Hamlet", Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimera, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko", Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes", Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Przystanek Betlejem", Krajowe Towarzystwo Autyzmu – Oddział Kraków, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo" oraz Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „Tęcza".

7.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowanych było 130 osób (w ramach 114 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 13 pracowników (w ramach 12,75 etatów) jednostki budżetowej – ŚDS "VITA".

7.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 450 osób[66], które korzystały z tej formy pomocy w roku 2020.

W grupie osób korzystających z Środowiskowych Domów Samopomocy było prawie tyle samo kobiet co mężczyzn. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy jest niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy nie założyła własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie

[66] Źródło: Pomost Std.

umysłowe: 71,7% kobiet korzystających z tej formy pomocy to panny, 90% mężczyzn to kawalerowie. Ponad 41% osób żyje w jednoosobowych gospodarstwach domowych. Głównym źródłem ich utrzymania jest świadczenie emerytalno–rentowe. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode – 41,6% ma do 39 lat. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej 30,7%, u 24% osób nie ustalono poziomu wykształcenia. W porównaniu z rokiem 2019 cechy demograficzno – społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno – społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
18–29	9,7%	19,5%	14,7%
30–39	23,3%	30,3%	**26,9%**
40–49	24,2%	21,6%	22,9%
50–59	15,5%	12,6%	14,0%
60–69	10,0%	8,2%	9,1%
70–79	8,2%	5,2%	6,7%
80 i więcej	9,1%	2,6%	5,7%
poziom niepełnosprawności			
brak orzeczenia	17,7%	8,2%	12,9%
znaczny	53,4%	53,7%	**53,6%**
umiarkowany	24,7%	35,5%	30,2%
lekki	3,7%	1,7%	2,6%
dziecko niepełnosprawne	0,5%	0,9%	0,7%
stan cywilny			
kawaler/panna	71,7%	90,0%	**81,1%**
rozwiedziony/rozwiedziona	2,3%	0,9%	1,6%
wdowiec/wdowa	16,9%	1,3%	8,9%
żonaty/zamężna	8,2%	7,8%	8,0%
separowana/separowany	0,9%	0,0%	0,4%
główne źródło utrzymania			
inne, niezarobkowe źródło utrzymania: w tym emerytura lub renta	95,9%	94,8%	95,3%
praca najemna stała	2,3%	3,0%	2,7%
praca najemna dorywcza	0,0%	0,4%	0,2%
brak dochodu	1,8%	1,7%	1,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak prawie 19% osób jest ubezwłasnowolnionych częściowo lub całkowicie.

44,5% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę powyżej 2 000 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy (w zł)

0–499	0,6%
500–999	7,1%
1000–1499	17,8%

1500–1999	**30,0%**
2000–2499	24,7%
2500 i powyżej	19,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

7.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy zostały przekazane środki z budżetu państwa w wysokości:

- w roku 2015: 4 837 505,28 zł. Ponadto w roku 2015 środowiskowe domy samopomocy otrzymały z budżetu państwa dodatkowe środki na malowanie pomieszczeń oraz zakup wyposażenia w łącznej wysokości 154 224 zł;
- w roku 2016: 6 662 155,67 zł. Ponadto na utworzenie nowej placówki–remont, adaptację i zakup pierwszego wyposażenia przeznaczono 179 123,88 zł, w tym 93 123,88 zł z budżetu państwa oraz 86 000 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 7 378 244,17 zł, w tym 245 000 zł na remont i wyposażenie lokalu przy ul. Grottgera;
- w roku 2018: 8 688 971,36 zł;
- w roku 2019: 10 294 968,64 zł;
- w roku 2020: 10 325 815,00 zł.

7.2.3.6 Wnioski

W związku z wprowadzeniem nowego typu ŚDS dla osób ze spektrum autyzmu i z niepełnosprawnością sprzężoną oraz potwierdzonymi potrzebami, konieczne jest uruchomienie nowego ŚDS-u tego typu.

7.2.4 Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi działa w oparciu o aktywność własną uczestników, wspieranych przez pracowników. W Klubie można skorzystać z warsztatów kulinarnych, tanecznych, plastycznych, kulturalnych oraz komputerowych. Świadczone jest także poradnictwo psychologiczne. Z pomocy mogą skorzystać osoby, które ukończyły 18 lat, mają problem ze zdrowiem psychicznym i pozostają w stałym leczeniu.

7.2.4.1 Infrastruktura

Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi funkcjonuje od 2017 roku. Przeznaczony jest dla 20 osób. W roku 2020 z oferty Klubu skorzystały 22 osoby.

7.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie realizowane było w 2020 r. na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Krakowską Fundacja „Hamlet”.

7.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowane były 4 osoby (w ramach 1,1 etatu) w organizacjach pozarządowych.

7.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność klubu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi zostały przekazane środki z budżetu państwa w wysokości:
- w roku 2017: 56 061,51 zł;
- w roku 2018: 124 944 zł;
- w roku 2019: 134 952 zł;
- w roku 2020: 134 592 zł.

7.2.4.5 Wnioski

Tego rodzaju placówka jest alternatywą dla osób z zaburzeniami psychicznymi dla pomocy w formie skierowania do środowiskowego domu samopomocy.

7.2.5 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób drugich, przedstawiono w podrozdziale 6.2.4 „Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych". W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

7.2.5.1 Infrastruktura

W roku 2020 krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi tworzyło 6 domów pomocy społecznej, z których 1 prowadzony był przez podmiot niepubliczny, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2015 – 2020 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2019	Liczba miejsc 2020
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	165	165	165	165	165	165
			165	165	165	165	165	165
2	DPS ul. Krakowska 55	dla osób przewlekle psychicznie chorych	235	260	260	260	260	260
3	DPS ul. Łanowa 41		374	378	378	378	378	378
4	DPS os. Szkolne 28**		50	50	50	50	50	55
			659	688	688	688	688	693
5	DPS ul. Babińskiego 25**	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	87	87	87	87	87	87
6	DPS os. Hutnicze 5***		40	45	45	45	45	40

			127	132	132	132	132	127
7	DPS ul. Ułanów 25****	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	25	25	25	25	25	0
			25	25	25	25	25	0
Łączna liczba miejsc			976	1010	1010	1010	1010	985

*wg danych na 31 grudnia danego roku
**wyłącznie dla kobiet
***45 miejsc dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w budynku na os. Hutniczym 5, wchodzącym w strukturę DPS os. Szkolne 28
****jednostka prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Na podstawie analizy rozpatrzonych pozytywnie wniosków o przyznanie pomocy w formie umieszczenia w DPS należy stwierdzić, że osoby przewlekle psychicznie chore nadal stanowią drugą co do wielkości grupę wymagającą zapewnienia całodobowej opieki w warunkach domu pomocy społecznej. W roku 2020 wpłynęło 159 wniosków co stanowi 31% wszystkich wniosków osób ubiegających się o umieszczenie w DPS-ach. Ze względu na większy ruch naturalny w jednostkach, na jedno zwolnione miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2020 przypadało 2,04 nowych wniosków (w 2019 roku – 2,60).

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2015 – 2020

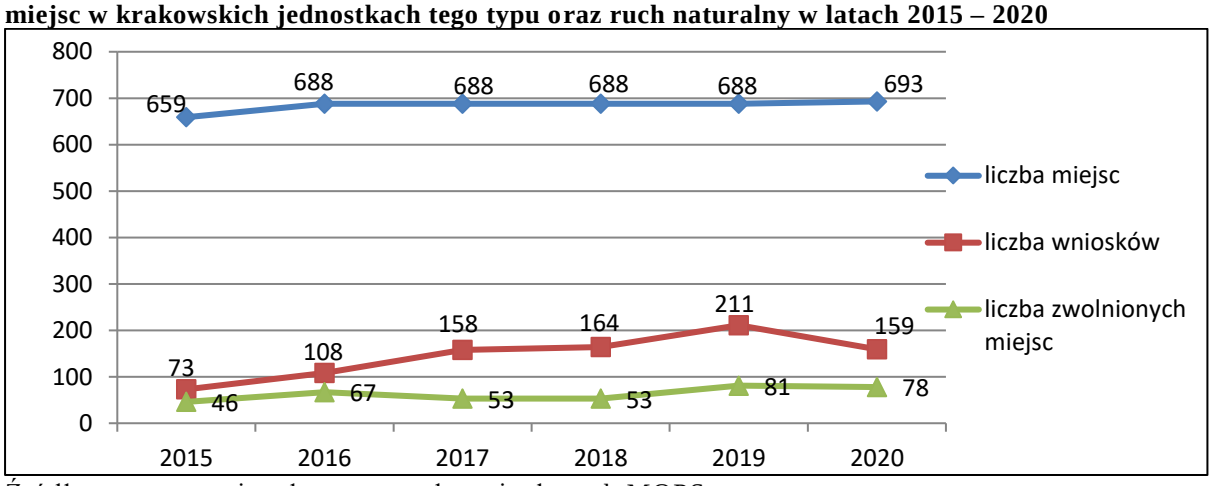

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby przyjęte do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowiły w 2020 roku 3,27% ogółu osób przyjętych do domów pomocy społecznej.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2015 – 2020

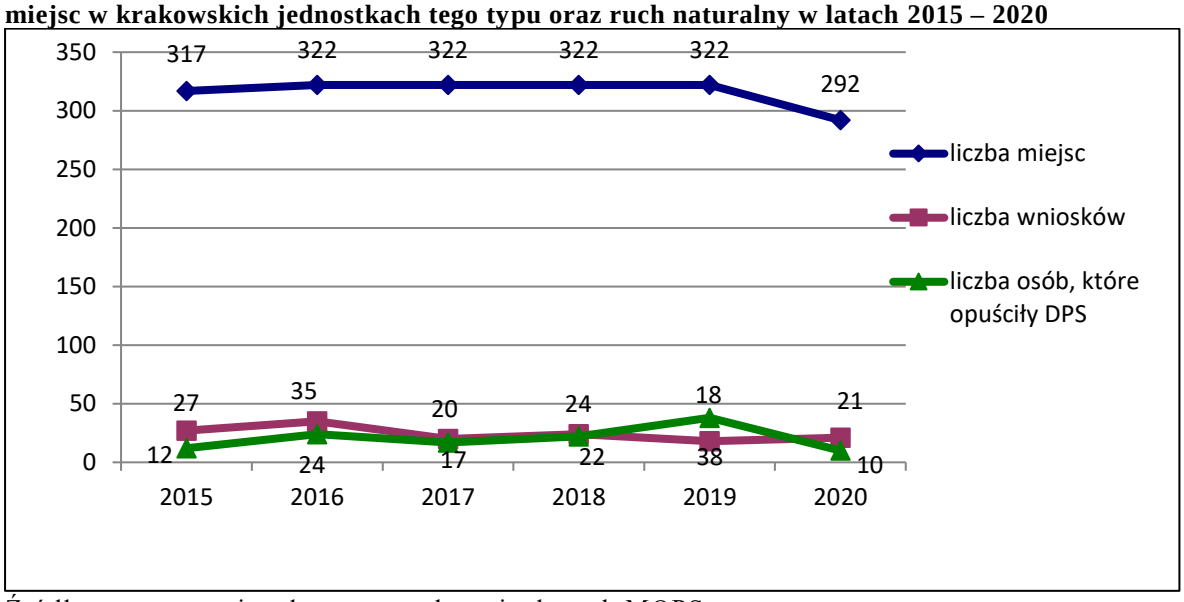

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dzięki powstaniu nowych miejsc w roku 2014 liczba osób oczekujących na miejsce w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych znacznie się zmniejszyła i wg stanu na dzień 31.12.2015 r. wyniosła 3. W dwóch kolejnych latach liczba oczekujących nie przekroczyła 20 osób. Natomiast od roku 2018 zauważalny jest ciągły wzrost osób oczekujących na miejsce w domach dla osób przewlekle psychicznie chorych. Wg stanu na dzień 31.12.2019 r. na umieszczenie w DPS tego typu oczekiwały 52 osoby. W roku 2020 nastąpił spadek oczekujących w wg stanu na 31.12.20 r. na umieszczenie czekały 23 osoby.

Liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie oczekujących na umieszczenie od roku 2016 utrzymuje się na podobnym poziomie średnio 4 osoby. Wg stanu na 31.12.2020 r. na umieszczenie oczekiwało 5 osób.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2015 – 2020

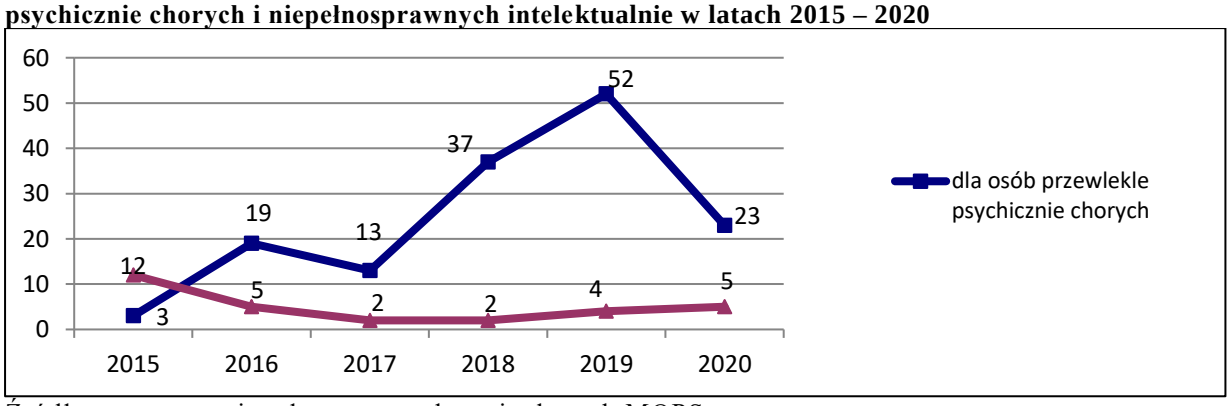

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Średni czas oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych wyniósł dla mężczyzn 5 miesięcy natomiast kobiety umieszczane są na bieżąco. Z kolei czas oczekiwania dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie bez względu na płeć wyniósł 6 miesięcy.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2015 – 2020 wg typów

Typ placówki	Średni czas oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2015 r.		2016 r.		2017 r.		2018 r.		2019 r.		2020 r.	
	Kobiety	Kobiety	Kobiety	Kobiety	Kobiety	Kobiety	Kobiety	Mężczy – źni	Kobiety	Mężczy –źni	Kobiety	Mężczy –źni
dla osób przewlekle psychicznie chorych	0 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	10 miesięcy	10 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	0 miesięcy	5 miesięcy
dla dorosłych niepełnospra wnych intelektualnie	12 miesięcy	3 miesiące	1 miesiąc	1 miesiąc	3 miesiące	3 miesiące	1 miesiąc	3 miesiące	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	6 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W roku 2020 zadanie realizowane było przez okres 1 miesiąca (styczeń) przez Fundację dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie „Dom z Marzeń". Od lutego 2020 r. zadanie realizują wyłącznie jednostki publiczne.

7.2.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowanych było 786 pracowników (w ramach 762,20 etatu) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – 0,5 natomiast dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie wynosi nie mniej niż 0,6 na jednego mieszkańca.

7.2.5.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 91 osób[67], które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2020 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych było 52% mężczyzn. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Ponad 86% analizowanej grupy prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet najwięcej jest wdów – 29,5%, a wśród mężczyzn kawalerów – 57,5%. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na Gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 29,7%. Najbardziej liczną grupa osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma w 60 lat – 62,7%. Głównym źródłem utrzymania dla 68% osób jest emerytura lub renta.

[67] Źródło: Pomost Std.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno – społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 30 r. ż.	0,0%	8,6%	4,3%
30–39	2,4%	10,6%	6,6%
40–49	9,1%	12,8%	11,0%
50–59	13,6%	17,0%	15,4%
60–69	22,7%	21,3%	**22,0%**
70–79	22,7%	10,6%	16,5%
80 i więcej	29,5%	19,1%	24,2%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	25,0%	19,1%	22,0%
zasadnicze zawodowe	18,2%	40,4%	**29,7%**
średnie ogólne i zawodowe	36,4%	21,3%	28,6%
wyższe	13,6%	6,4%	9,9%
nieustalony poziom wykształcenia	6,8%	12,8%	9,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	34,1%	57,5%	46,2%
rozwiedziona/rozwiedziony	27,3%	17,0%	22,0%
wdowa/wdowiec	29,5%	8,5%	18,7%
zamężna/żonaty	9,1%	17,0%	13,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, analizowana grupa jest stosunkowo dobrze sytuowana. Miesięczny dochód na osobę w przypadku 44% badanych przekracza 1 500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych (w zł)

brak dochodu*	9,9%
0,1–500	2,1%
500,1–999	23,1%
1000–1499	20,9%
1500 i powyżej	44,0%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Z uwagi na małą liczebność próby nie dokonano szczegółowej charakterystyki dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej było 65% kobiet. Wszystkie osoby były stanu wolnego, a 96% prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe.

7.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi wyniosły:

- w 2015 r.: 47 483 418 zł, w tym 35 814 592 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 11 668 826 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 r.: 52 803 386 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 40 105 761 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 12 697 625 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 r.: 58 038 175,67 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 44 396 893,96 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 641 281,71 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2018 r.: 64 572 740,57 zł, w tym 50 639 333,78 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 933 406,79 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.
- w 2019 r.: 67 688 084,64 zł, w tym 53 352 040,64 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 14 336 044 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2020 r.: 69 315 593,88 zł, w tym 55 631 093,31 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 684 500,57 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

Ponadto w roku 2020 wydatkowano środki na walkę z chorobą COVID-19 *(szerzej zob. podrozdział 6.2.4).*

7.2.5.6 Wnioski

Ze względu na rosnącą liczbę osób z zaburzeniami psychicznymi zasadnym jest rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych. Ponadto zasadnym jest rozwój infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami, w tym osoby ze spektrum autyzmu oraz ich opiekunów wymagający całodobowej opieki.

7.2.6 Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. Warsztat Terapii Zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Uczestnikami Warsztatów mogą być osoby niepełnosprawne, ze wskazaniem do terapii zajęciowej.

Celem funkcjonowania WTZ jest zdobycie samodzielności, umiejętności i kwalifikacji umożliwiających w efekcie podjęcie pracy przez korzystających z terapii uczestników.

W 2020 roku MOPS podpisał 1 umowę oraz 2 aneksy z Warsztatami Terapii Zajęciowej w związku z realizacją programu „Zajęcia Klubowe w WTZ". Umowa została zawarta na realizację zadania od 1 sierpnia 2020 roku do 31 stycznia 2021 roku, natomiast aneksy na okres od 1 lutego 2020 roku do 31 stycznia 2021 roku. W ramach programu objętych wsparciem zostało 26 osób z niepełnosprawnością: 6 w WTZ ul. Królowej Jadwigi 81; 4 w WTZ ul. Łanowa 43 oraz 16 w WTZ ul. Fatimska 41 i ul. Estery 3. Miesięczna stawka na jednego uczestnika wynosiła 450 zł. Łączna kwota środków finansowych przeznaczona na realizacje programu w 2020 roku wynosiła 97 200 zł. W październiku 2020 został rozpoczęty nabór na kontynuację programu w 2021, ponownie do MOPS wpłynęły trzy wnioski złożone

przez Warsztaty, które już prowadziły Zajęcia Klubowe w 2020 roku. Celem programu jest wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji dla osób, które opuściły Warsztat i weszły na rynek pracy oraz osób z niepełnosprawnością przed rozpoczęciem procesu rehabilitacji w WTZ.

W 2020 roku zostało podpisane porozumienie w sprawie pokrywania kosztów rehabilitacji uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej w Konarach oraz Rzozowie działających na terenie Powiatu Krakowskiego dla osób z niepełnosprawnością będących mieszkańcami Gminy Miejskiej Kraków w części nieobjętej dofinansowaniem ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Ze wsparcia skorzystało w sumie 8 osób. Na pokrycie kosztów rehabilitacji w WTZ niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa, poza Gminą Miejską Kraków, Miasto przeznaczyło kwotę 16 887,09 zł.

7.2.6.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w roku 2020 roku funkcjonowało 14 warsztatów terapii zajęciowej: 3 publiczne oraz 11 niepublicznych prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Łączna liczba miejsc przeznaczonych dla osób z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, posiadających wskazanie do uczestnictwa w WTZ w 2020 roku wynosiła 563, w tym 99 miejsc w podmiotach publicznych.

Z rehabilitacji społecznej i zawodowej w warsztatach terapii zajęciowej w 2020 r. skorzystało 608 osób niepełnosprawnych.

Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków w latach 2015 – 2020

Lp.	Adres Warsztatu Terapii Zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach:					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	WTZ ul. Miodowa 9	75	75	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70	70	70
3	WTZ ul. Basztowa 3	40	40	40	40	40	40
4	WTZ ul. Babińskiego 29*	40	40	40	40	40	40
5	WTZ os. Wandy 18	38	38	38	38	38	38
6	WTZ ul. Królowej Jadwigi 81	35	35	35	35	35	35
7	WTZ ul. Rondo Mogilskie 1	35	35	35	35	35	35
8	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35	35	35
9	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35	35	35
10	WTZ ul. Cechowa 142**	35	35	35	35	35	35
11	WTZ ul. Za Torem 22	28	28	28	28	28	28

12	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25	25	25
13	WTZ ul. Łanowa 43***	24	24	24	24	24	24
14	WTZ ul. Fatimska 41 a, b i ul. Estery 3****	25	28	28	48	48	48
15	WTZ ul. Estery 3	20	20	20	x	x	x
Łączna liczba miejsc			560	563	563	563	563

*WTZ przy Szpitalu Klinicznym im. dr Józefa Babińskiego
**WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 41
***WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43
**** WTZ funkcjonował do 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2020 roku Gmina Miejska Kraków dofinansowała prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej, które były prowadzone przez następujące organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes", Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko", Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS", Fundacja im. Brata Alberta, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei", Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA".

7.2.6.3 Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było 183 pracowników (w ramach 154,5 etatów), w tym 154 pracowników (w ramach 129 etatów) WTZ w organizacjach pozarządowych oraz 29 pracowników (w ramach 25,5 etatów) WTZ prowadzonych przez jednostki publiczne (Szpital Kliniczny im. dr Józefa Babińskiego i Domy Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 41 oraz ul. Łanowej 43).

Koordynacją zadania z ramienia MOPS zajmowało się dwóch pracowników (w ramach 2 etatów).

W zależności od profilu warsztatu bezpośrednią opiekę nad uczestnikami sprawuje kadra WTZ, której rodzaj kwalifikacji zawodowych jest zgodny z danym profilem. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 roku w sprawie warsztatów terapii zajęciowej, na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie przypada więcej niż pięciu uczestników warsztatu.

W umowach z podmiotami prowadzącymi warsztaty zawarte są zapisy, które gwarantują minimalne wymagania odnośnie wykształcenia, np. instruktorów terapii zajęciowej tj. zgodnie z zapisami umowy każdy musi posiadać co najmniej wykształcenie średnie o profilu ogólnym lub zawodowym umożliwiającym wykonywanie zadań na stanowisku + ukończoną szkołę policealną odpowiedniej specjalności.

W warsztatach zatrudnieni są ponadto psychologowie, rehabilitanci, terapeuci, którzy posiadają kwalifikacje zgodne z wykonywanym zawodem. Działalność WTZ podlega corocznej kontroli. W ramach kontroli przeprowadzanej przez pracowników MOPS, weryfikowane są m.in. kwalifikacje pracowników WTZ wskazane w umowie z podmiotem.

7.2.6.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

Łączna liczba miejsc przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych, posiadających wskazanie do uczestnictwa w WTZ w 2020 roku wynosiła 563. W zajęciach w sumie uczestniczyło 608 osób niepełnosprawnych.

W 2020 roku 47 uczestników opuściło Warsztat, w tym 6 osób z niepełnosprawnością podjęło zatrudnienie zarówno na otwartym rynku pracy jak i w zakładach aktywności zawodowej oraz zakładach pracy chronionej.

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej 58,4% stanowią osoby w wieku 19-40 lat. Drugą co do wielkości grupą są osoby w wieku od 41 do 60 roku życia, stanowią oni 40,5% uczestników warsztatów. Najmniej liczną grupę 1,1% stanowią uczestnicy powyżej 60 roku życia. W WTZ na terenie GMK nie ma uczestników poniżej 19 lat.

Wykres: Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej

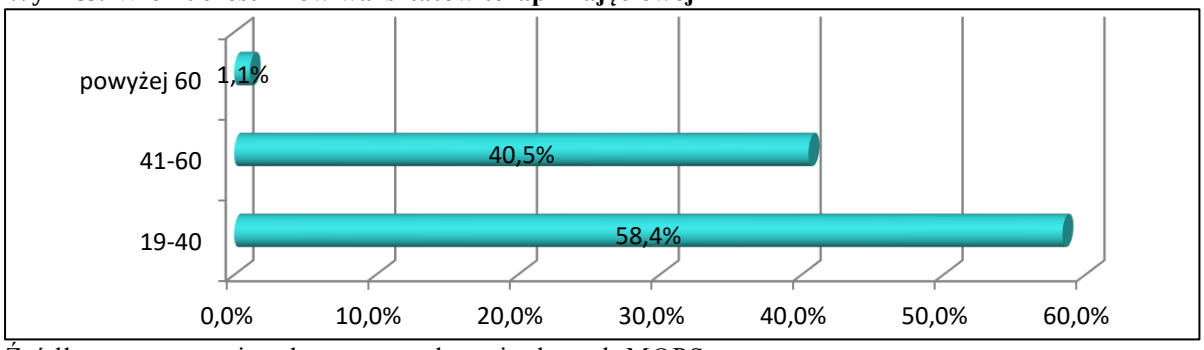

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Największą grupę 43% uczestników stanowią osoby uczestniczące w zajęciach WTZ – powyżej 8 lat. Z jednej strony zjawisko to może być odbierane negatywnie jako sprzeczne z ideą funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej jako narzędzia aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością. Z drugiej jednak strony pokazuje, jak ważne jest to miejsce dla osoby z niepełnosprawnością oraz jej najbliższego otoczenia. Terapia, która jest realizowana w pracowniach warsztatów wpływa na poczucie podniesienia ich własnej wartości, a w konsekwencji jest czynnikiem zapobiegającym wykluczeniu społecznemu.

Równie duża grupa 42% uczestników to osoby korzystające z terapii zajęciowej poniżej 5 lat, co wskazuje na rotację uczestnictwa w WTZ. Rotacja spowodowana jest zmianą WTZ, rezygnacją z terapii, celem skorzystania z innej formy wsparcia środowiskowego lub co jest celem WTZ tj. wejściem lub powrotem na rynek pracy.

Wykres: Czas pobytu uczestników w WTZ

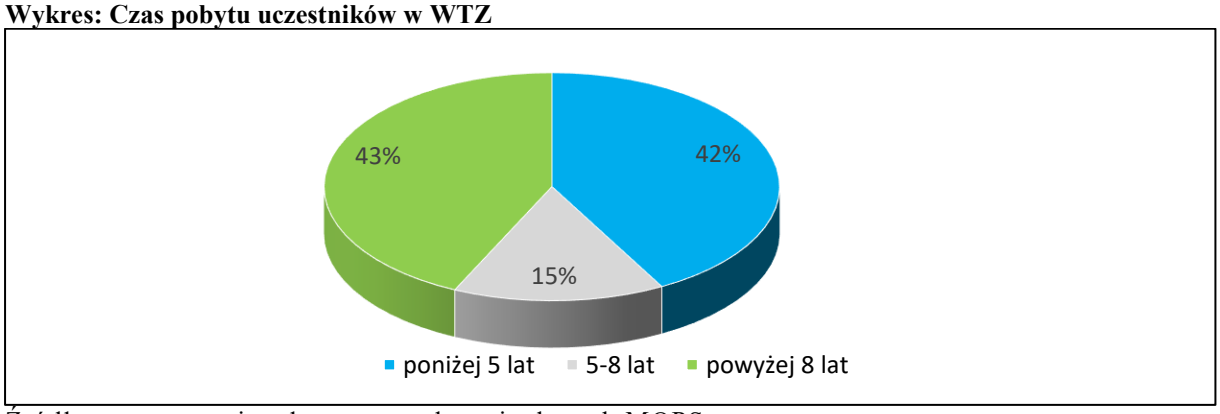

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe przyznane przez PFRON i GMK na działalność warsztatów w danym roku wynosiły:

Rok	Środki PFRON przyznane wg algorytmu	Środki należne PFRON	Środki należne GMK	Razem PFRON i GMK
2015	8 506 894 zł	8 466 206 zł	1 175 420 zł	9 641 626 zł
2016	9 005 748 zł	8 936 804 zł	992 686 zł	9 929 490 zł
2017	9 005 748 zł	8 961 695 zł	1 215 147 zł	10 176 842 zł
2018	9 343 548 zł	9 297 909 zł	1 565 907 zł	10 863 816 zł
2019	10 019 148 zł	10 138 284 zł	1 709 304 zł	11 847 588 zł
2020	11 539 248 zł	11 482 882 zł	1 853 676 zł	13 336 558 zł

Kwota przyznanych środków przez PFRON nie wykorzystywana jest w 100% z uwagi na konieczność pomniejszenia jednemu warsztatowi dotacji ze względu na uczestniczenie w nim osób niepełnosprawnych, które na co dzień przebywają w jednostce organizacyjnej (w domu pomocy społecznej), która zapewnia w ramach jej funkcjonowania terapię zajęciową (na podstawie §17 *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej*).

Kwota dofinansowania ze środków PFRON rocznego pobytu uczestników w Warsztatach Terapii Zajęciowej obliczana jest na podstawie iloczynu liczby uczestników w WTZ według stanu na 31 grudnia roku poprzedniego oraz kwoty wskazanej w Rozporządzeniu w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym. Kwota dofinansowania Gminy musi stanowić co najmniej 10% łącznych kosztów działalności WTZ w danym roku. W 2020 roku kwota ta stanowiła średnio 14,03% łącznych kosztów działalności WTZ (publicznych pomiędzy 13,69% a 17,63% i niepublicznych 13,69%).

7.2.6.6 Wnioski

W porównaniu z innymi wybranymi ośrodkami miejskimi, Kraków charakteryzuje wysoki wskaźnik liczby miejsc w Warsztatach Terapii Zajęciowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wynosił w 2019 roku 0,72.

Wykres: Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi i Gdańsku

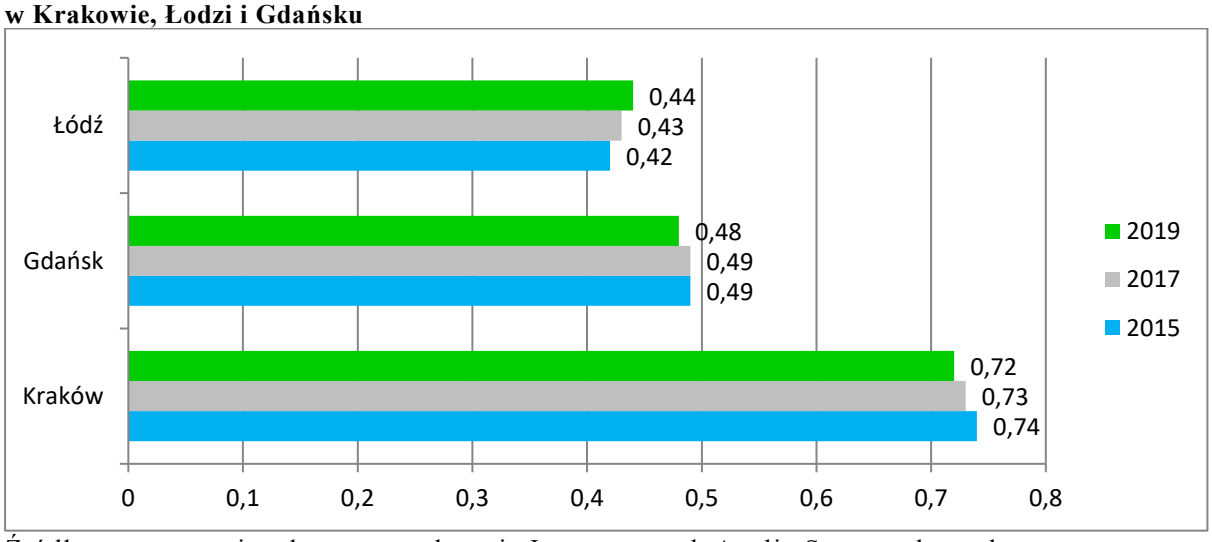

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowych Analiz Samorządowych

W wykresie należałoby uwzględnić procent osób niepełnosprawnych w poszczególnych miastach zestawionych z informacją o ilości osób, które otrzymują wskazanie do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej. Dane w takim zestawieniu nie są jednak dostępne, toteż nie można się do nich odnieść.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających zwiększenie dostępności do Warsztatów Terapii Zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób na miejsca uczestników długotrwale nieobecnych w WTZ.

Alternatywne rozwiązanie zostało wprowadzone w umowach z jednostkami, celem uzyskania przez podmiot mechanizmu umożliwiającego wykreślenie z listy uczestników osób długotrwale nieobecnych. Dzięki temu następuje większa rotacja uczestników w WTZ i umożliwia się innym osobom z niepełnosprawnością korzystanie z terapii.

Analiza danych z lat 2014–2020 pokazuje wzrost liczby osób, które są zainteresowane uczestnictwem w terapii w warsztatach. Należy zauważyć, iż pomimo sytuacji epidemii oraz izolacji społecznej, która często negatywnie wpływa na stan zdrowia osób niepełnosprawnych, 6 uczestników warsztatów podjęło w 2020 roku zatrudnienie zarówno na otwartym rynku jak i w zakładach aktywności zawodowej oraz zakładach pracy chronionej. Główny cel warsztatów w stosunku do ww. osób został osiągnięty, a uczestnicy zostali przygotowani do funkcjonowania w czasie pandemii.

Dotacja powiatu na prowadzenie WTZ winna wynieść minimum 10% łącznych kosztów utrzymania warsztatu. Z analizy danych dotyczących finansowania WTZ przez powiaty wynika, że najwyższy wskaźnik dotacji występuje w: Poznaniu 20%, Katowicach 15,64%, Krakowie 13,9% oraz Warszawie 11,07%. W pozostałych dużych miastach tj. Łodzi, Gdańsku, Wrocławiu wynosi 10%. Zwiększona dotacja Gminy Miejskiej Kraków uwzględnia zatem, wzrastające koszty zatrudnienia pracowników oraz podwyższane co roku koszty utrzymania WTZ.

8 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym

8.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa

W definiowaniu niepełnosprawności wyróżnia się model medyczny i społeczny. W modelu medycznym uznaje się niepełnosprawność za bezpośrednią konsekwencję choroby czy uszkodzenia, natomiast zgodnie z modelem społecznym niepełnosprawność powstaje wskutek ograniczeń, których doświadczają osoby nią dotknięte w różnych obszarach życia.

Termin „niepełnosprawność" jest różnorodnie rozumiany i definiowany ze względu na fakt, iż do grupy osób z niepełnosprawnościami zalicza się jednostki o bardzo różnych zaburzeniach i różnym stopniu upośledzenia funkcji bio – psychospołecznych[68]. Wykorzystując elementy definicji osoby niepełnosprawnej z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych przyjęto, że osoby niepełnosprawne to osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Osoby niepełnosprawne dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku[69] wykazały, że osoby niepełnosprawne stanowiły 12,2% ludności kraju (4 697 tys. osób niepełnosprawnych). W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 roku spisu – liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 759,7 tys., tj. o 13,9%.

Należy jednak podkreślić, iż w związku z deklaratywnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności ponad 1,3 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania z tego obszaru. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne. Odmowy odpowiedzi, jak i braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych, są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych nadal przeważały kobiety (53,9% wobec 46,1% mężczyzn), natomiast w 2002 roku udział kobiet niepełnosprawnych był nieco niższy (52,9%).

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,5 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i uprawnień pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 55,5%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia prawnego, natomiast odczuwają ograniczenia sprawności (1 565,6 tys.).

[68] Załącznik do uchwały Nr XVI/323/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 22 maja 2019 r. *Powiatowy Program Działania Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2019-2022,* Zespół Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego oraz Utilitia Sp. z o.o., Urząd Miasta Krakowa, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia – Referat ds. Problematyki Osób z Niepełnosprawnościami, Kraków 2019 r.

[69] GUS, *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i Struktura społeczno-ekonomiczna,* Cześć I. *Ludność NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013.

W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan z czego 55,1% stanowiły niepełnosprawne kobiety[70].

Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku populacja osób niepełnosprawnych w Krakowie liczyła 107 460 osób tj. 14% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 14 mieszkańców niepełnosprawnych. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002, liczba osób niepełnosprawnych w Krakowie zmalała. W 2002 roku populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Sytuacja ta, może mieć wpływ na wysokość środków przeznaczonych przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki te wyliczane są na podstawie algorytmu, który obejmuje między innymi liczebność populacji osób niepełnosprawnych w powiecie.

Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych w stosunku do ogólnej liczby ludności, Kraków plasuje się na drugim miejscu (po Łodzi) na tle miast o liczbie ludności powyżej 500 tys. mieszkańców. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę oraz strukturę osób z niepełnosprawnością wg płci, najbardziej zbliżona do krakowskiej charakterystyka populacji niepełnosprawnych występuje w Łodzi.

Wykres: Liczba osób niepełnosprawnych w populacji mieszkańców Krakowa, Poznania, Wrocławia, Łodzi i Trójmiasta w 2011 (w %)

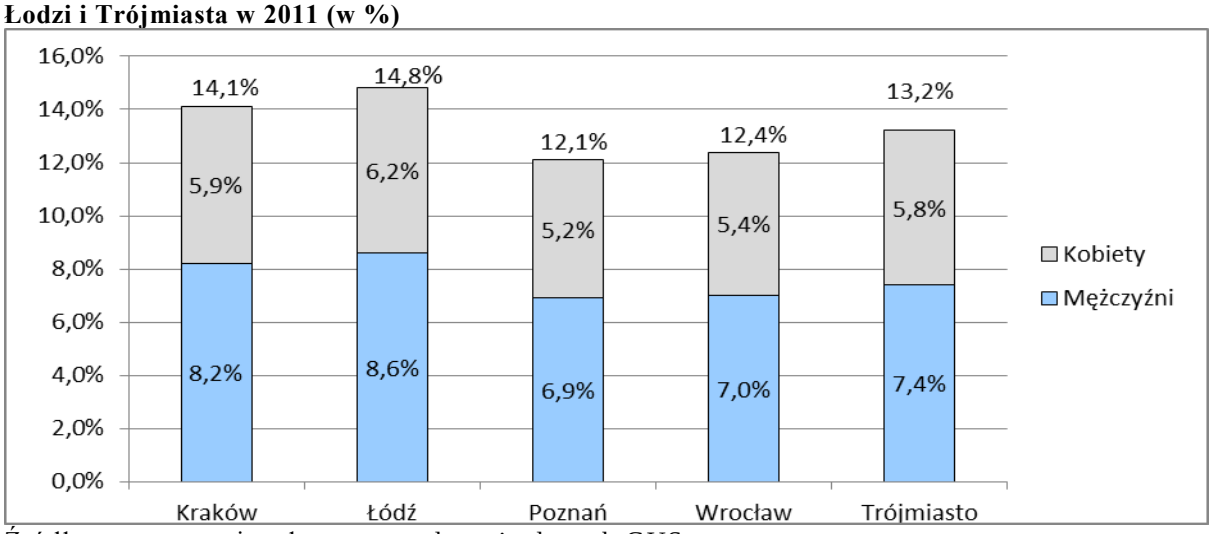

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Większość wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa stanowiły kobiety.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci

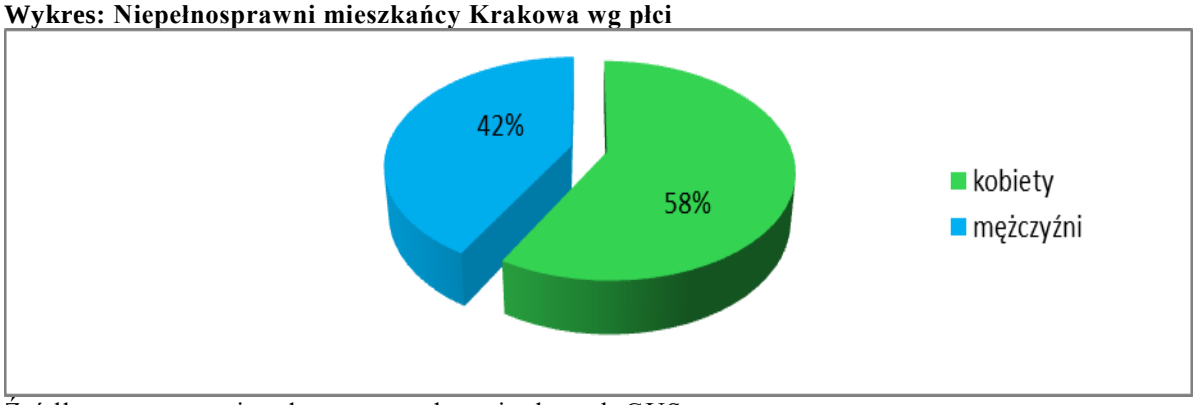

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

[70] Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna NSP Ludności i mieszkań 2011*, Kraków 2014.

U około 76% niepełnosprawność została potwierdzona przez uprawniony organ, pozostała grupa obejmuje osoby niepełnosprawne biologicznie tj. nie posiadające orzeczenia o niepełnosprawności, odczuwające ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności.

Osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 0–15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności było 1 557, co stanowi 1% ogółu osób niepełnosprawnych w Krakowie.

Wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa 59% stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku

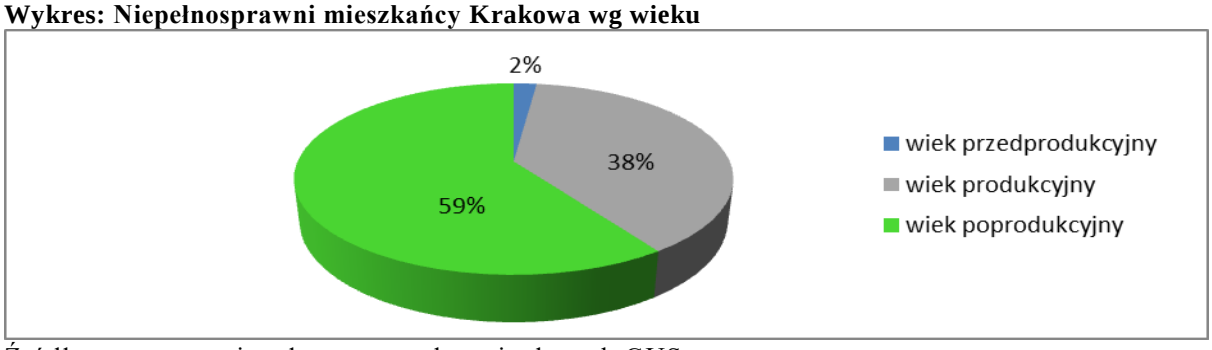

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród niepełnosprawnych mężczyzn dominowały osoby w wieku produkcyjnym 52%, a wśród kobiet w wieku poprodukcyjnym–70%.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku i płci

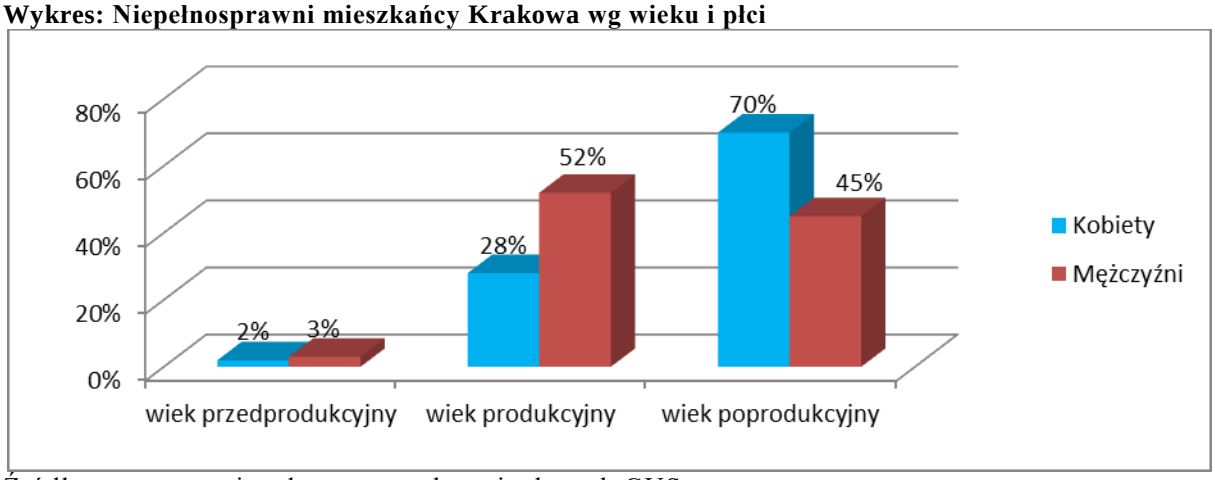

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Krakowie można natomiast stwierdzić, że do roku 2015 systematycznie wzrastała liczba wydawanych orzeczeń z określonym stopniem niepełnosprawności: z niespełna 7 000 w roku 2005 do ponad 9 000 na koniec dekady. W 2014 roku takich orzeczeń wydano 9 615, a w 2015 r. – 12 739 (w tym o zaliczeniu do stopnia lekkiego 2 459, do stopnia umiarkowanego 8 565 i do stopnia znacznego 1 715). W 2016 roku nastąpił znaczny spadek w stosunku do roku 2015 liczby wydanych orzeczeń – o ponad 42% (7 307 w tym: o zaliczeniu do stopnia lekkiego 1 794, do stopnia umiarkowanego 4 239 i do stopnia znacznego 1 274). W 2020 roku wydano 6 473 orzeczenia w tym: 1 426 o zaliczeniu do stopnia lekkiego, 3666 do stopnia umiarkowanego, 1381 do stopnia znacznego. Można zaobserwować dalszy spadek liczby wydanych orzeczeń – o 14,3% w stosunku do roku 2019.

W 2020 r. wydano 848 orzeczeń o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych (dot. osób które nie ukończyły 16 roku życia), jest to o prawie 7% mniej niż w roku 2019.

Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. Na dzień 31 grudnia 2020 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa podwyższeniu o prawie 8,7% tj. o 76 osób w stosunku do roku 2019.

Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2015 – 2020 wg stanu na koniec roku

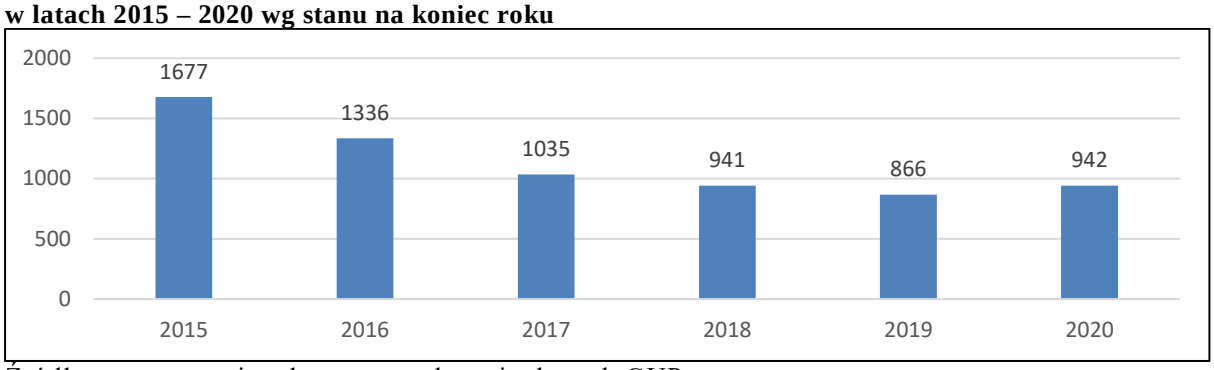

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Postępujący proces starzenia się społeczności Krakowa przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w najbliższych latach będzie wzrastał. Należy liczyć się z poważnym narastaniem problemu samodzielnej egzystencji wśród osób starszych, a szczególnie wśród seniorów wymagających pomocy – opieki, leczenia i rehabilitacji.

8.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych

8.2.1 Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest niepełnosprawność. Celem działań w tym obszarze jest dążenie do stanu, w którym osoba z niepełnosprawnością jest zdolna do samodzielnej egzystencji. Dotyczy to funkcjonowania w warunkach domowych, społecznych i w dziedzinach składających się na całokształt ludzkiego działania.

8.2.2 Usługa asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej

Uchwałą Rady Miasta Krakowa z dnia 18 grudnia 2019 r. nr XXXII/834/19 Gmina Miejska Kraków przystąpiła do realizacji Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej" edycja 2019 – 2020. Program, finansowany ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, zapewniał usługę asystenta osobistego mającą na celu pomoc pełnoletnim osobom niepełnosprawnym ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w wykonywaniu codziennych czynności oraz w funkcjonowaniu w życiu społecznym. Asystenci między innymi towarzyszyli w działaniach wspierających proces leczenia, rehabilitacji, pomagali w dotarciu do placówek ochrony zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych, zakupie leków, wspierali w uzyskaniu zatrudnienia. Asystenturą osobistą w 2020 roku zostało objętych 113 osób z orzeczoną niepełnosprawnością w stopniu przynajmniej umiarkowanym. Osoby z niepełnosprawnością nie ponosiły żadnych kosztów w związku z realizacją usługi.

8.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.2.2 Kadra

W 2020 r. zawarto umowy zlecenia z 39 asystentami osobistymi oraz z 1 firmą zewnętrzną, kierującą do realizacji usługi 6 asystentów.

8.2.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano: w 2020 roku łącznie 259 073,30 zł ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

8.2.2.4 Wnioski

Asystowanie w codziennych czynnościach życiowych, pomaganie przy załatwianiu spraw urzędowych, kształtowanie właściwych relacji interpersonalnych efektywnie przyczynia się do przywrócenia możliwości funkcjonowania społecznego osoby z niepełnosprawnością. Usługa asystenta osobistego osoby niepełnoprawnej stanowi ważną formę wsparcia, a rosnące zainteresowanie ze strony odbiorców wskazuje na potrzebę rozwijania pomocy w tej formie.

8.2.3 Mieszkanie wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi

W ramach projekt pn.: „Sami – dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi" zostało uruchomione w 2020 r. mieszkanie treningowe, gdzie osoby w nim przebywające przygotowywane są pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia. Szczegółowe informacje dotyczące projektu znajdują się w rozdziale 17.

8.2.3.1 Infrastruktura

Mieszkanie wspomagane funkcjonuje w budynku przy ul. Ludwisarzy 12. Zgodnie z wymogami Projektu budynek jest pozbawiony barier architektonicznych. Warunki lokalowe umożliwiają zapewnienie pobytu dla maksymalnie 5 osób.

8.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Działania w ramach projektu nie są realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.3.3 Kadra

Pracownicy mieszkania wspomaganego – 5 osób (w ramach 4,25 etatu).

8.2.3.4 Beneficjenci projektu

Projekt skierowany jest do osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi w tym: z niepełnosprawnością fizyczną i intelektualną, głuchoniewidomych, niewidomych z niepełnosprawnością fizyczną, chorujących psychicznie z niepełnosprawnością fizyczną, które ze względu na swoje ograniczenia wymagają pomocy w codziennym życiu. Wsparciem programu obejmowani są również rodziny i opiekunowie osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, a oferowane im usługi są dopasowane do ich indywidualnych potrzeb.

Pierwsi uczestnicy zostali objęci wsparciem w mieszkaniu przy ul. Ludwisarzy 12 w dniu 10 marca 2020 r. Do dnia 31 grudnia 2020 r. z usług w ramach mieszkania wspomaganego skorzystało 7 osób. Od rozpoczęcia realizacji projektu do dnia 31 grudnia 2020 r. łącznie ze wsparcia skorzystało 15 osób – 7 w ramach mieszkania wspomaganego oraz 8 w ramach mieszkań własnych.

Rekrutacja uczestników do projektu jak i funkcjonowanie mieszkania były utrudnione z uwagi na stan epidemii i wprowadzone ograniczenia.

8.2.3.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi"

Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu w 2020 r. wyniosła 358 792,75 zł. Projekt finansowany jest w całości ze środków zewnętrznych.

8.2.3.6 Wnioski

Uruchomienie mieszkania wspomaganego przeznaczone jest dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, które ze względu na swoje ograniczenia wymagają pomocy w codziennym życiu. Osoby te otrzymają w mieszkaniu wsparcie, pomoc prawną, psychologiczną, terapeutyczną i socjalną. Usługi wspierające osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi będą świadczone również w mieszkaniach tych osób. Interdyscyplinarność wsparcia umożliwi tym osobom funkcjonowanie w środowisku lokalnym i zmniejszy koszty opieki instytucjonalnej.

Rozwój wsparcia w formie mieszkań chronionych dla osób w podeszłym wieku jest odpowiedzią na wyzwania wynikające z przemian demograficznych, w wyniku których rośnie zapotrzebowanie na wsparcie dla osób w wieku senioralnym. Osoby, które ze względu na wiek lub chorobę potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu otrzymują w mieszkaniach chronionych specjalistyczne wsparcie.

8.2.4 Zasiłek stały

Wypłacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

a) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
b) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej - różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 645 zł miesięcznie;
2) w przypadku osoby w rodzinie – różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje[71].

[71] Art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1878 z późn. zm.).

8.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.2.4.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W perspektywie wieloletniej, liczbę świadczeniobiorców zasiłku stałego cechuje tendencja spadkowa. Wyjątkiem jest tu rok 2017, gdzie w związku z wejściem w życie od 1 października 2017 r. ustawy, która przywróciła obniżony wiek emerytalny, kilka roczników uzyskało uprawnienie do emerytury/do zasiłku stałego z tytułu wieku.

W 2020 r. nastąpił dalszy spadek liczby świadczeniobiorców do poziomu najniższego od 2010 r., a w stosunku do roku poprzedniego o 5%. W 2020 r. spadek liczby osób w stosunku do roku poprzedniego jest większy niż odnotowany w 2019 r. W 2019 r. liczba osób w stosunku ro roku poprzedniego spadła o 3,7%.

Wykres: Liczba osób, którym wypłacono zasiłek stały w latach 2015 – 2020

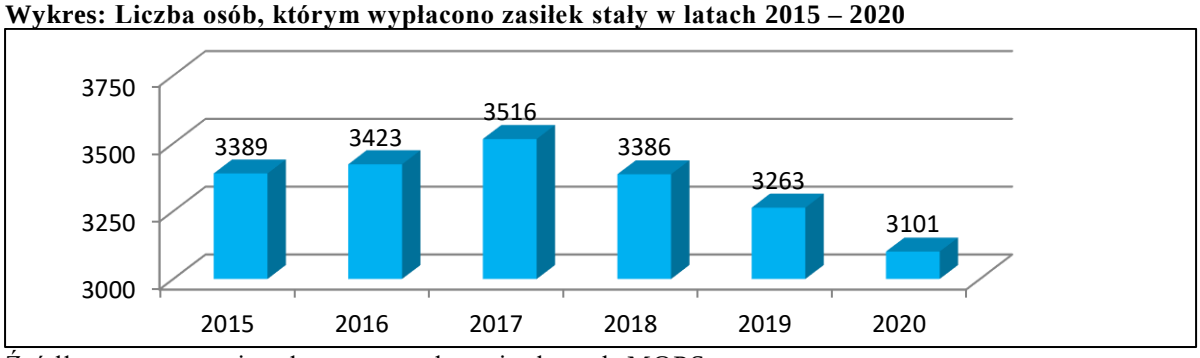

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Cechy demograficzno – społeczne tej grupy biorców rok do roku nie ulegają znaczącym zmianom, co wynika bezpośrednio ze specyfiki świadczenia (długiego okresu korzystania z tej formy pomocy).

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych

Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	0,8%	0,8%	0,8%
25–34	4,7%	4,2%	4,3%
35–44	10,9%	10,2%	10,4%
45–59	37,7%	33,7%	**34,9%**
60–64	21,6%	24,4%	23,6%
65 i więcej	24,3%	26,7%	26,0%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	12,1%	8,7%	9,7%
gimnazjalne i poniżej	29,7%	28,8%	29,1%
zasadnicze zawodowe	20,6%	35,9%	**31,2%**
średnie ogólne i zawodowe	26,5%	21,1%	22,8%
policealne	2,2%	0,6%	1,1%

wyższe	8,9%	4,9%	6,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	35,6%	46,0%	**42,8%**
konkubina/konkubent	0,5%	0,1%	0,3%
rozwiedziona/rozwiedziony	30,1%	34,1%	32,8%
separowana/separowany	2,4%	2,5%	2,5%
wdowa/wdowiec	14,5%	4,2%	7,4%
zamężna/żonaty	16,9%	13,1%	14,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych (z próby 2955 osób) to przede wszystkim mężczyźni stanowiący 69% ogółu osób. Najliczniejszą grupę odbiorców, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 37,7%, natomiast mężczyźni 33,7%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 31,2% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 29,1% gimnazjalne i poniżej. Odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym wynosi 22,8%, a łącznie policealnym i wyższym 7,3%.

Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet dominują: panny 35,6% oraz osoby po rozwodzie 30,1%.W przypadku mężczyzn: kawalerowie 46% oraz osoby po rozwodzie 32,8%.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

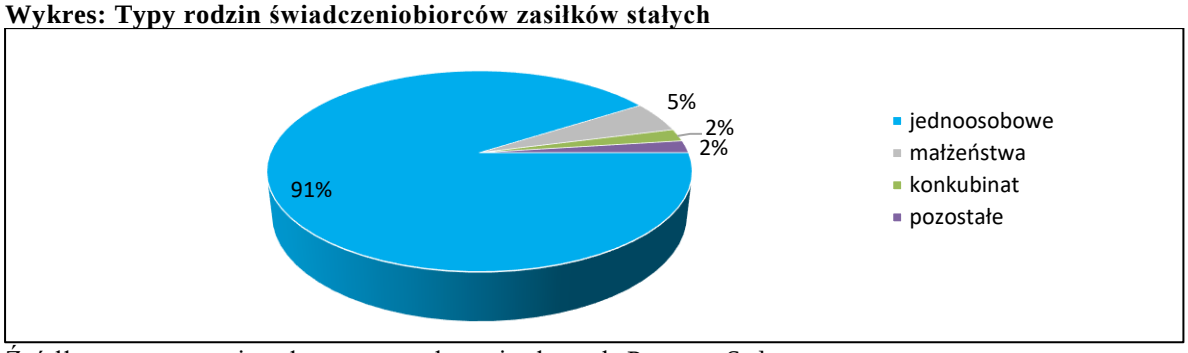

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe – 91% ogółu świadczeniobiorców. Osoby pozostające w rodzinach stanowią 9% ogółu świadczeniobiorców, w tym małżeństwa – 5%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

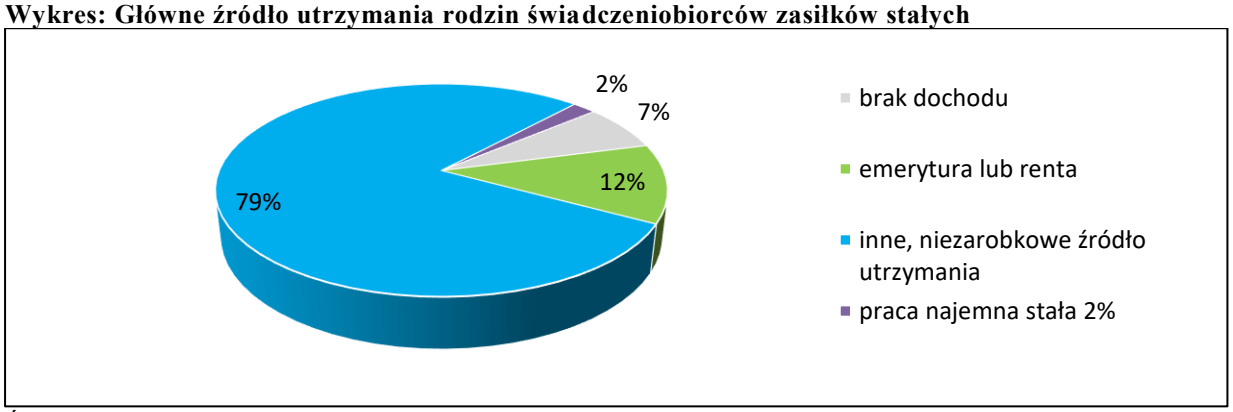

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych pochodzą najczęściej z gospodarstw domowych których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 79% lub utrzymują się ze

świadczeń emerytalno-rentowych – 12%. 7% nie posiada żadnego własnego dochodu. Ponad 15% osób osiąga dochód nieprzekraczający 500 zł.

Poza niepełnosprawnością i długotrwałą ciężko chorobą głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków stałych są kolejno: alkoholizm, bezdomność bezrobocie i ubóstwo.

8.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki z budżetu państwa:

- w 2015 r.: 15 306 209 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 458 zł;
- w 2016 r.: 17 397 611 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 505 zł;
- w 2017 r.:17 044 351 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 495 zł;
- w 2018 r.: 16 669 734,61 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 498 zł;
- w 2019 r.: 17 203 879,20 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 520 zł;
- w 2020 r.: 16 902 190,29 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 524 zł.

8.2.4.5 Wnioski

W Gminie Miejskiej Kraków notowana jest tendencja spadkowa liczby osób objętych pomocą w formie zasiłku stałego.

Szacuje się, że na liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać następujące czynniki:

- skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji uprawnień wynikających z posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. W grupie osób pobierających zasiłek stały mniej niż połowa świadczeniobiorców legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony.
- sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać;
- skala aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, rozumiana jako odpływ świadczeniobiorców, zaktywizowanych zawodowo z powodu uzyskania własnego źródła dochodu z tytułu pracy zarobkowej.

Przewiduje się również, że koszty udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych w roku 2021 będą wyższe niż w 2020 r. Wynika, to z planowanego od października 2021 r. podniesienia kwot kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń z pomocy społecznej. Szacuje się, że w roku 2021 nakłady finansowe na realizację zadania będą oscylować około 17,5 miliona złotych.

8.2.5 Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób niepełnosprawnych jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także poprzez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba niepełnosprawna, której przyznano dofinansowanie, dokonuje wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim.

8.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.5.2 Kadra

Zadanie realizował jeden pracownik MOPS (w ramach 1 etatu).

8.2.5.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Analiza danych z lat 2015 – 2020 pokazuje zróżnicowaną liczbę osób ubiegających się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym.

Od roku 2015 odnotowuje się spadek liczby złożonych wniosków. W 2020 r. wpłynęło 2 367 wniosków, tj. 325 mniej niż w roku 2019. Dofinansowanie w 2020 roku przyznano 1 617 osobom, w tym 1 160 to osoby niepełnosprawne, a 457 opiekunowie. Natomiast z przyznanego dofinansowania skorzystało 865 osób niepełnosprawnych (w tym 709 dorosłych i 156 niepełnosprawnych dzieci i młodzieży) oraz 314 opiekunów. Wynika to ze specyfikacji roku, w którym uczestnictwo w turnusach rehabilitacyjnych było ograniczone z uwagi na restrykcje rządowe, dotyczące okresowego zamknięcia ośrodków prowadzących tę formę wsparcia dla osób niepełnosprawnych. Średnie dofinansowanie na osobę niepełnosprawną wyniosło 1 560 zł i było mniejsze o ok. 200 zł od roku poprzedniego.

Wykres: Wnioski osób niepełnosprawnych o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych w latach 2015 – 2020

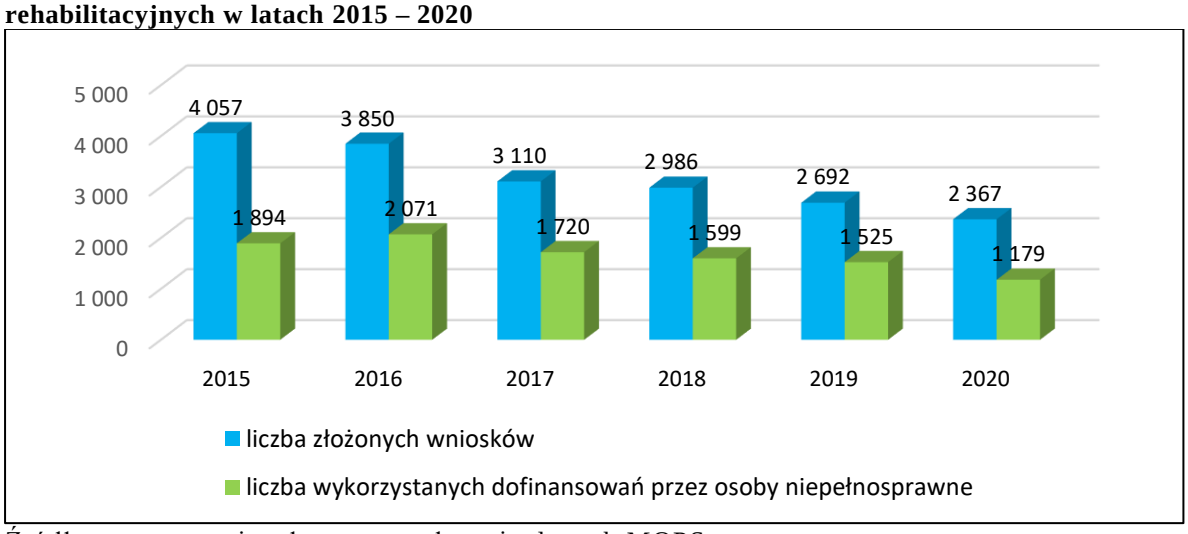

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych wyniosła:

- w 2015 r.: 1 894 390 zł;
- w 2016 r.: 2 096 482 zł;
- w 2017 r.: 1 799 116 zł;
- w 2018 r.: 1 799 999 zł;
- w 2019 r.: 1 849 462 zł;
- w 2020 r.: 1 349 161 zł.

Średnie dofinansowanie na osobę niepełnosprawną wyniosło 1 560 zł. Limit środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania wynosił 1 700 000 zł. Z uwagi na brak możliwości skorzystania z turnusu, w miesiącach, w których wprowadzono ograniczenia i restrykcje, wykorzystana przez wnioskodawców kwota na ten cel była mniejsza.

8.2.5.5 Wnioski

Liczba przyznanych dofinansowań do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym zasadniczo uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Spośród osób, które złożyły wnioski o dofinansowanie: w roku 2015 z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 46,68%, w roku 2016 – 53,7%, w roku 2017 – 55,3%, w roku 2018 – 53,54%, w roku 2019 – 56, 64%, a w roku 2020 – 49,81%.

Aby zapewnić możliwość udziału w turnusie co roku innej grupie osób, Ośrodek określa szczegółowe zasady przyznawania dofinansowania wg hierarchii dotyczącej stopnia niepełnosprawności uwzględniając przy tym ostatni rok przyznanego dofinansowania ze środków PFRON, przy czym dzieci dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych mogą otrzymać co roku.

W związku z powyższym w 2020 roku osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które nigdy nie otrzymały dofinansowania lub ostatni raz otrzymały dofinansowanie do turnusu nie później niż w 2010 roku stanowiły prawie 46% wszystkich osób niepełnosprawnych, które w roku 2020 otrzymały pomoc.

Ze względu na stan epidemii oraz zamknięcie ośrodków oferujących turnusy rehabilitacyjne, w 2020 roku złożono 438 rezygnacji z przyznanego dofinansowania.

8.2.6 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej ma na celu umożliwienie jej lub w znacznym stopniu ułatwienie wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania.

W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do budowy:

- pochylni dla osób niepełnosprawnych ruchowo umożliwiającej samodzielne poruszanie się,
- zakupu i montażu podnośników,
- platform schodowych,

– dostosowania łazienki i innych pomieszczeń pod indywidualne potrzeby osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem m. in. wolnego miejsca kąpielowego, uchwytów, krzesełka, dostosowanej umywalki oraz wc.,
– wyrównywania powierzchni podłogowej w celu polepszenia warunków samodzielnego funkcjonowania osoby niepełnosprawnej.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie osobie niepełnosprawnej wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem.

W ramach tych 2 zadań najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do:
- oprogramowania do komunikacji wspomagającej i alternatywnej MÓWik,
- programów logopedycznych,
- programów wspierających rozwój,
- specjalistycznych myszek,
- oprogramowania do komunikacji za pomocą wzroku,
- komputerów,
- krzeseł toaletowych,
- wózków toaletowych,
- schodołazów,
- podnośników wannowo kąpielowych,
- uchwytów wspomagających,
- słuchawek wzmacniających słuch.

Dofinansowanie nie może obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

8.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.6.2 Kadra

Zadanie realizowało 2 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (w ramach 2 etatów).

8.2.6.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

W roku 2020 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych wyniosła 1 112. W związku z limitem środków na realizację zadania dofinansowanie otrzymało 921 osób.

Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczyło barier w komunikowaniu się.

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

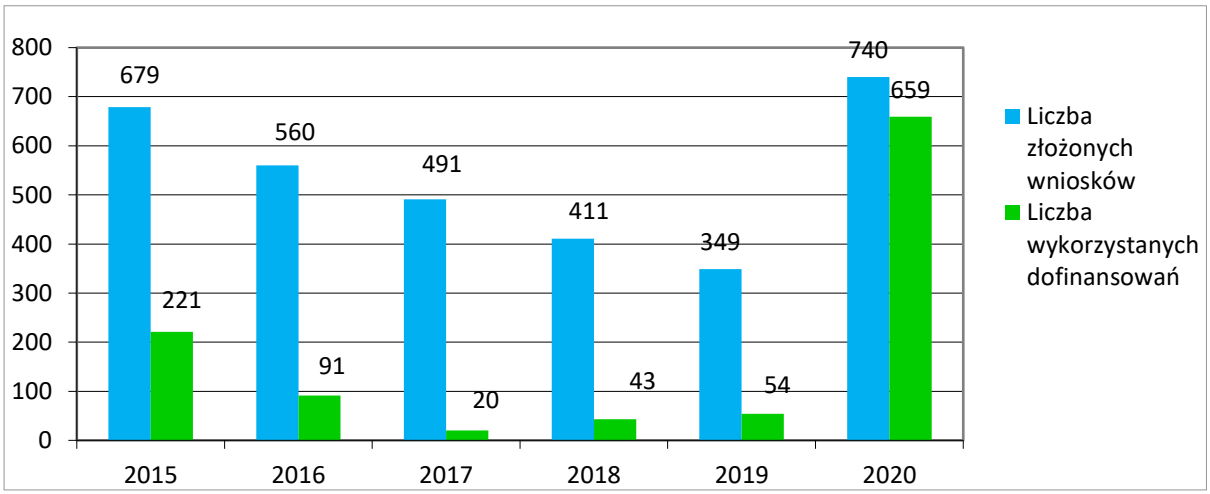

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych

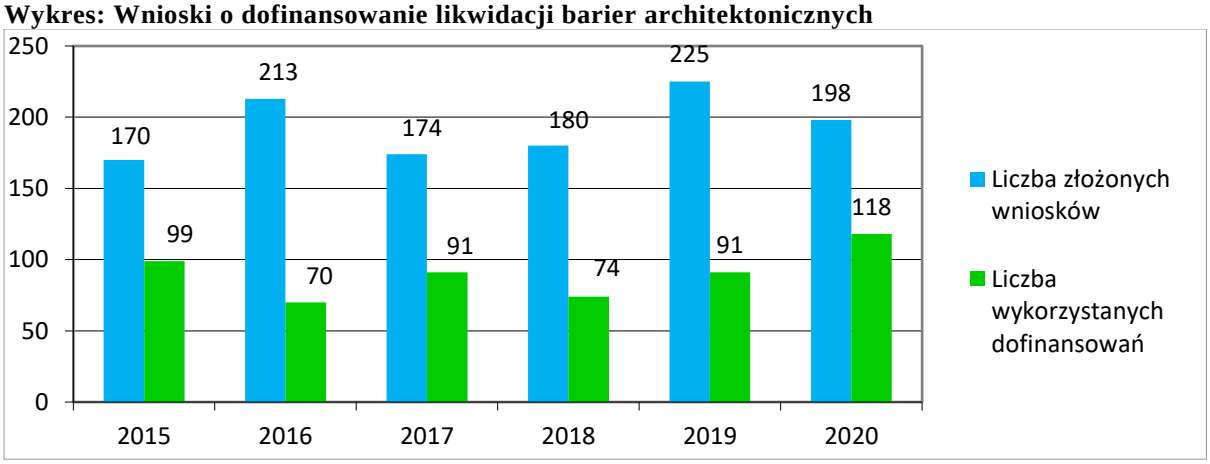

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych

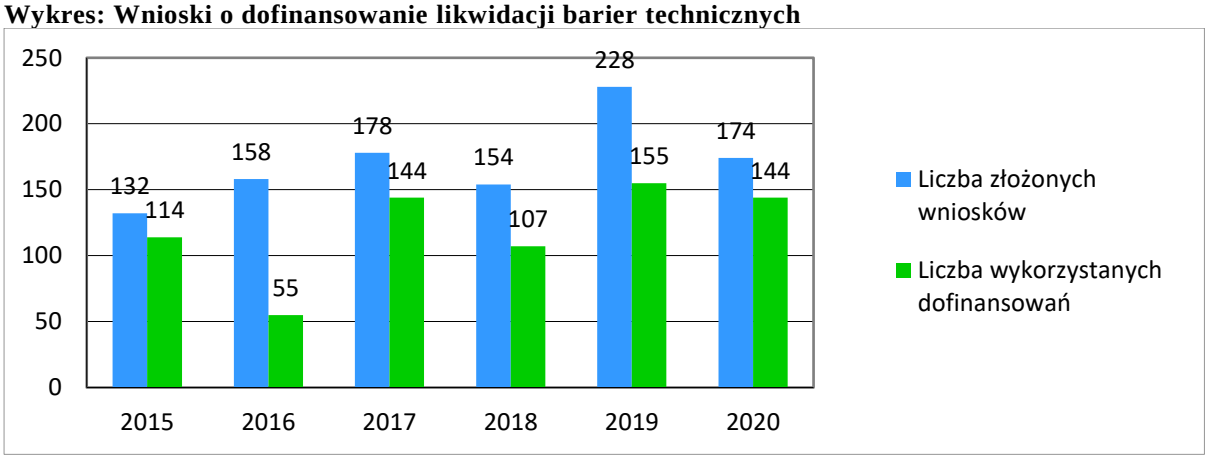

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

rok	likwidacja barier architektonicznych	likwidacja barier w komunikowaniu się	likwidacja barier technicznych	razem
2015	1 306 195,00 zł	389 030,00 zł	470 944,00 zł	2 166 169,00 zł
2016	1 141 986,00 zł	224 151,00 zł	432 157,00 zł	1 798 294,00 zł
2017	1 289 425,00 zł	77 516,00 zł	639 425,00 zł	2 006 366,00 zł
2018	1 417 576,00 zł	75 556,00 zł	569 905,00 zł	2 063 037,00 zł
2019	1 327 235,86 zł	78 378,75 zł	594 385,39 zł	2 000 000,00 zł
2020	1 612 749,00 zł	1 284 485,00 zł	768 766,00 zł	3 666 000,00 zł

8.2.6.5 Wnioski

Dofinansowanie w zakresie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. W 2020 roku kwota wydatkowana na likwidację barier była prawie dwukrotnie wyższa niż w roku poprzednim (wzrost o 83%). W 2020 roku największy wzrost wydatkowanej kwoty dotyczył likwidacji barier w komunikowaniu się. Rezygnacje z przyznanych turnusów rehabilitacyjnych pozwoliły m.in. na zwiększenie limitu w w/w zadaniu. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można wnioskować, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania tej formy pomocy będzie systematycznie wzrastać.

8.2.7 Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym

8.2.7.1 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – w przypadku osoby samotnej;
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym oraz zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu danego sprzętu.

Wysokość dofinansowania wynosiła do 80% kosztów zakupu sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Minimum 20% kosztów ponosił sam zainteresowany.

MOPS proponując wnioskodawcy kwotę dofinansowania, uwzględniał średnie ceny rynkowe sprzętu, będącego w powszechnej sprzedaży. Dofinansowanie nie mogło obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

8.2.7.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.7.1.2 Kadra

Zadanie realizował pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który w ramach 1 etatu zajmuje się również dofinansowaniem do przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych (po 0,5 etatu).

8.2.7.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

W 2020 r. złożono 351 wniosków. Dofinansowanie otrzymało 280 osób, w tym 266 to dorosłe osoby niepełnosprawne, a 14 dzieci i młodzież. W ramach dofinansowania do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny – instytucje złożone zostały 4 wnioski z czego 2 uzyskały dofinansowanie.

Osoby z niepełnosprawnością w ramach zadania otrzymały między innymi dofinansowanie do zakupu: łóżek rehabilitacyjnych wraz z wyposażeniem, rowerów rehabilitacyjnych, rotorów, urządzenia typu orbitrek, mat masujących, drobnego sprzętu do wykonywania ćwiczeń i rehabilitacji w warunkach domowych (poduszki, linki, taśmy, kliny, piłki rehabilitacyjne itp.).

Wykres: Wnioski o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

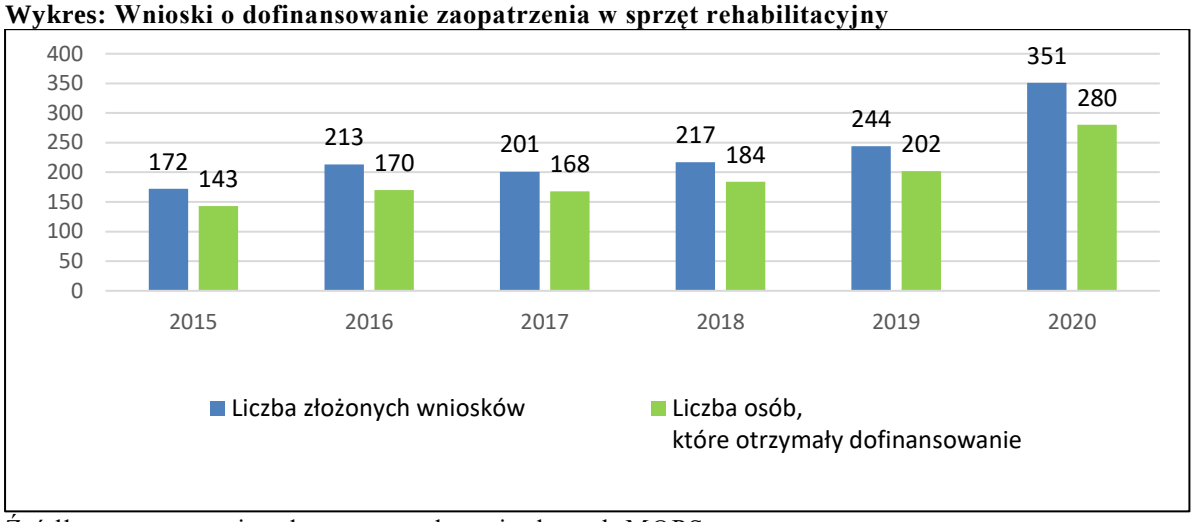

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.2.7.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

- w roku 2015: 314 298 zł;
- w roku 2016: 332 247 zł;
- w roku 2017: 287 098 zł;
- w roku 2018: 379 390 zł;
- w roku 2019: 350 000 zł;
- w roku 2020: 585 830 zł.

Łączna kwota dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny wyniosła 591 850,28 zł w tym 585,830,00 zł przeznaczono na dofinansowania dla osób indywidualnych. Średnia wartość dofinansowania wynosiła 2 092,00 zł na osobę z niepełnosprawnością.

8.2.7.1.5 Wnioski

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. W 2020 roku kwota wydatkowana na zadanie jest wyższa o ponad 235 tys. w porównaniu z rokiem 2019, co stanowi 67% wzrost. W związku z stanem pandemii oraz zamknięciem ośrodków wsparcia, zainteresowanie rehabilitacją prowadzoną w warunkach domowych wzrosło, co obrazuje zwiększona liczba złożonych wniosków. Biorąc pod uwagę występujące procesy demograficzne zauważa się, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny systematycznie wzrasta.

8.2.7.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika

Zadanie realizowane jest od kwietnia 2012 roku. W roku 2020 dofinansowanie otrzymała jedna osoba (w roku 2015 dofinansowanie otrzymało 5 osób, w latach 2016–2017 po 3 osoby, w roku 2018 – 2 osoby, w roku 2019 – 4 osoby). Dofinansowanie dotyczyło usług tłumacza języka migowego, które było świadczone przez tłumacza posiadającego wpis do rejestru Wojewody. Stawka w 2020 roku za godzinę usługi wyniosła 65 zł.

8.2.7.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.7.2.2 Kadra

Zadanie realizował pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach etatu obsługującego również inne zadania tj. sport, kulturę, rekreacje i turystykę oraz aktywny samorząd.

8.2.7.2.3 Nakłady finansowe

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:
- w roku 2015: 34 892 zł;
- w roku 2016: 21 995 zł;
- w roku 2017: 12 797 zł;
- w roku 2018: 6 175 zł;
- w roku 2019: 9 945 zł;
- w roku 2020: 390 zł.
-

8.2.7.2.4 Wnioski

Analiza danych wskazuje, iż w latach 2015-2018, wydatkowana kwota na zadanie malała z każdym rokiem. W roku 2019 nieznacznie wzrosła wysokość dofinansowania w porównaniu do roku poprzedniego. W 2020 roku z usług tłumacza języka migowego skorzystała 1 osoba na kwotę 390 zł.

8.2.7.3 Program „Aktywny Samorząd”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2020 r. kontynuował realizację pilotażowego programu pn. „Aktywny Samorząd”, finansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez:
- przygotowanie beneficjentów programu z zaburzeniami ruchu, słuchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych, umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego,
- przygotowanie beneficjentów programu do aktywizacji społecznej, zawodowej lub wsparcie w utrzymaniu zatrudnienia poprzez likwidację lub ograniczenie barier w poruszaniu się oraz barier transportowych,
- umożliwianie beneficjentom programu aktywizacji zawodowej poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie,

- poprawa szans beneficjentów programu w rywalizacji o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższanie kwalifikacji.

Do dnia 31 grudnia 2020 r. MOPS zawarł 542 umów na łączną kwotę 2 337 686,00 zł w następujących zadaniach:

- pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu – 12 umów na kwotę 49 889,00 zł,
- pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kat. B – 11 umów na kwotę 20 822,00 zł,
- pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania – 111 umowy na kwotę 778 353,00 zł,
- dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania – 14 umów na kwotę 28 998,00 zł,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu – 2 umowy na kwotę 2 700,00 zł,
- pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym – 11 umów na kwotę 178 015,00 zł,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym – 2 umów na kwotę 4 894,00 zł,
- pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości – 9 umów na kwotę 173 100,00 zł,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne – 2 umowy na kwotę 8 994,00 zł
- pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego jakości – 13 umów na kwotę 84 741,00 zł,
- opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem) – 43 umowy na kwotę 111 399,00 zł,
- uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym – 312 umów na kwotę 895 781,00 zł.

Wykonanie zadania na dzień 31.12.2020 r., tj. wydatkowanie środków w związku z podpisanymi wyżej umowami kształtowało się następująco:

L.p.	Zadanie	Kwota wydatkowana	Liczba osób objętych wsparciem
1.	pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu	49 878,19 zł	12
2.	pomoc w uzyskaniu prawa jazdy	16 247,00 zł	11
3.	pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania	746 330,05 zł	111
4.	dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania	26 998,00 zł	13
5.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu	2 200,50 zł	2
6.	pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	178 015,00 zł	11
7.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	4 887,10 zł	2
8.	pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości	173 100,00 zł	9
9.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości	8 994,00 zł	2

10.	pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego	84 553,50 zl	13
11.	opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem)	39 808,66 zł	43
12.	uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym	600 862,21 zł	255
SUMA		**1 931 874,21 zł**	**484***

Ostateczne rozliczenie Programu „Aktywny Samorząd" nastąpi po zakończeniu programu tj. do 15.04.2021 r.
*w ramach 484 dofinansowań wsparcia udzielono 471 osobom

W 2020 r. złożono łącznie 685 wniosków. Dofinansowanie otrzymały 471 osoby niepełnosprawne w ramach programu, w tym 255 niepełnosprawnych studentów. Na realizację programu „Aktywny Samorząd" wydatkowano łącznie 1 931 874,21 zł.[72]

8.2.7.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.7.3.2 Kadra

Zadanie realizuje 3 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (w ramach 3 etatów).

8.2.7.3.3 Nakłady finansowe

Na realizację programu „Aktywny Samorząd" MOPS wykorzystał dotację PFRON w następujących wysokościach:

- w 2015 r.:1 705 704 zł;
- w 2016 r.: 2 408 005 zł;
- w 2017 r.: 1 974 917 zł;
- w 2018 r.: 1 923 297 zł;
- w 2019 r.: 2 698 281 zł;
- w 2020 r.: 1 931 874,21 zł (stan na 31.12.2020 r.).

8.2.7.3.4 Wnioski

Program Aktywny Samorząd realizowany jest od 2012 roku. Realizacja programu „Aktywny Samorząd" przyczynia się do ograniczania skutków niepełnosprawności poprzez aktywizację osób niepełnosprawnych. Konsekwentnie prowadzi do zmniejszenia się liczby osób, które z powodu wielu barier mają trudności: z pozyskaniem pracy, osiągnięciem życiowej samodzielności oraz z dostępem do edukacji.

Co roku najliczniejsze grono beneficjentów ma Moduł II programu tj. dofinansowanie do uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym. W 2020 roku znaczącą grupę w ramach Modułu I programu stanowiły osoby z dysfunkcją wzroku i słuchu, które skorzystały z dofinansowania do zakupu sprzętu elektronicznego, jego elementów oraz oprogramowania.

8.2.7.4 Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych

W 2020 roku podpisano 36 umów na dofinansowanie ze środków PFRON przedsięwzięć organizowanych przez organizacje pozarządowe, ale głównie z powodu pandemii tylko 26

[72] Wykonanie na dzień 31.12.2020 r. Ostateczne zakończenie programu 15.04.2021 r.

z nich zrealizowano. W dofinansowanych przedsięwzięciach wzięło udział 1 339 niepełnosprawnych osób i ich opiekunów.

Wnioski na realizację powyższych przedsięwzięć zostały złożone w MOPS do 30 listopada 2019 roku.

Natomiast na realizację zadania w 2020 r. organizacje pozarządowe złożyły 37 wniosków, które będą realizowane w 2021 roku.

8.2.7.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.7.4.2 Kadra

Zadanie realizuje jeden pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach etatu obsługującego również inne zadania tj. usługi tłumacza języka migowego, oraz aktywny samorząd.

8.2.7.4.3 Nakłady finansowe

Wysokość środków finansowych PFRON przeznaczonych na dofinansowanie wynosiła:

- w roku 2015: 185 760 zł;
- w roku 2016: 196 853 zł,
- w roku 2017: 173 581 zł,
- w roku 2018: 137 881 zł,
- w roku 2019: 134 000 zł;
- w roku 2020: 81 513 zł.

8.2.7.4.4 Wnioski

Analiza danych wskazuje na zmniejszenie od roku 2016 wysokości dofinansowania do realizacji zadania jakim jest dofinansowanie wydarzeń z zakresu sportu, kultury i rekreacji osób niepełnosprawnych. W roku 2020 zmniejszenie spowodowane było stanem epidemii.

8.2.7.5 Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”

W 2020 roku MOPS przystąpił do realizacji programu „Pomocy osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”.

Pomocą programu mogły zostać objęte osoby z niepełnosprawnością, które na skutek wystąpienia zagrożenia epidemicznego oraz stanu epidemii utraciły w okresie od 9 marca 2020 r. do 16 listopada 2020 r. możliwość korzystania (przez okres co najmniej pięciu kolejno następujących dni roboczych) z opieki świadczonej w placówkach rehabilitacyjnych.

W 2020 roku zostało złożonych 2 739 wniosków w ramach programu Moduł III. Zostało wypłacone 2 420 świadczeń dla 1 341 osób z niepełnosprawnościami, na łączną kwotę 3 151 500,00[73] zł. Każda poszkodowana osoba spełniająca wymogi formalne otrzymała świadczenie w ramach zadania, wynoszące co najmniej 500 zł do 2 500 zł.

Duża różnica między liczbą złożonych wniosków, a liczbą osób objętych dofinansowaniem wynika z faktu, że jedna osoba z niepełnosprawnością ubiegała się o dofinansowanie dwa razy (w związku z wydłużeniem okresu trwania programu z 3 do 5 miesięcy).

[73] Wykonanie na dzień 31.12.2020 r. Ostateczne zakończenie programu 28.02.2021 r.

8.2.7.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.7.5.2 Kadra

Program realizowało dziesięciu pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.2.7.5.3 Nakłady finansowe

Wysokość środków finansowych PFRON przeznaczonych na dofinansowanie wynosiła:
- w roku 2019: 25 100 zł;
- w roku 2020: 3 151 500 zł – stan na 31.12.2020 r.

8.2.7.5.4 Wnioski

W 2020 roku w związku ze stanem epidemii program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu" został rozszerzony o moduł związany z chorobami zakaźnymi (w tym chorobą COVID-19). Wzrost liczby adresatów programu spowodował, iż na realizację zadania w 2020 roku została wydatkowana kwota powyżej 3 mln zł. Beneficjenci programu otrzymali dofinansowanie do kosztów związanych z zapewnieniem opieki w warunkach domowych.

8.2.7.6 System Obsługi Wsparcia

Za pośrednictwem systemu obsługi wsparcia (SOW) w 2020 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej przyjmował wnioski o dofinansowanie ze środków PFRON do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, a także w ramach programu „Aktywny Samorząd" oraz „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi".

SOW to platforma, za pomocą której osoby z niepełnosprawnością mogą elektronicznie składać wnioski o wsparcie finansowane ze środków PFRON. Realizatorem tego wsparcia są jednostki samorządu terytorialnego.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków, poprzez złożenie wniosku do MOPS, z możliwości tej skorzystało 1 629 osób z niepełnosprawnością, składając wnioski o dofinansowanie w formie elektronicznej przy pomocy podpisu elektronicznego lub profilu zaufanego na platformie ePUAP.

Pracownicy MOPS zaangażowani w prace związane z obsługą systemu, brali udział w różnego rodzaju szkoleniach, spotkaniach konsultacyjnych, przesyłając szereg uwag do PFRON dotyczących prawidłowego działania systemu.

9 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi

9.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów są trudności w pełnym wykonywaniu funkcji przez rodziny z dziećmi. Zadaniem pracowników socjalnych jest wspieranie rodziny dla wzmocnienia lub odzyskania jej zdolności prawidłowego realizowania funkcji rodziny zapewniających prawidłowy rozwój jej członków, w szczególności dzieci oraz tworzenie sprzyjających ku temu warunków. W 2020 roku odnotowano 175 pozytywnych rezultatów oddziaływań pracowników socjalnych podejmowanych w obszarze podniesienia kompetencji rodzicielskich.

9.2 Usługa „Pomoc w domu”

Usługa „Pomoc w domu” dedykowana jest opiekunom osób z orzeczonym znacznym stopniem niepełnosprawności oraz rodzinom, w których wychowywane jest dziecko z niepełnosprawnością charakteryzującą się wskazaniami dotyczącymi konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Realizacja usługi wynika z Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”, a jej celem, obok udzielania wsparcia rodzicom i opiekunom osób z niepełnosprawnością w realizacji codziennych obowiązków domowych, jest aktywizacja osób bezrobotnych wykonujących usługę w ramach prac społecznie użytecznych. W 2020 r. usługa była realizowana w 3 rodzinach przez 3 uczestników Klubu Integracji Społecznej w ramach prac społecznie użytecznych, w łącznym wymiarze 255 godzin.

9.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

9.2.2 Kadra

Osobami realizującymi usługę były 3 osoby bezrobotne wykonujące prace społecznie użyteczne, które ukończyły stosowne szkolenie organizowane w KIS.

9.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2017 r.: 891 zł. Koszt jednej godziny usługi wyniósł 8,10 zł. W 2017 roku usługa była realizowana przez 3 uczestników KIS MOPS w ramach prac społecznie użytecznych dla 3 rodzin. W 2017 roku zrealizowano 110 godzin usług. Podana wartość przedstawia łączny koszt wydatków poniesionych na realizacje usługi, w całości refundowanych przez GUP na podstawie Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4. uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;

- w 2018 r.: 5 033,30 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z 4 września 2017 roku dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2019 r.: 10 265,90 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2020 r.: 2 193,50 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wparcia dla rodzin „Za życiem.

9.2.4 Wnioski

Usługa „Pomoc w domu” poprzez ułatwianie radzenia sobie z codziennymi obowiązkami domowymi pełni uzupełniającą rolę oferty pomocowej. Na wymiar jej realizacji miał wpływ w 2020 roku miał wpływ stan epidemii i ryzyko narażenia osób z niepełnosprawnością na zakażenie koronawirusem SARS–CoV–2.

9.3 Usługa asystenta rodziny

Asystenci rodziny realizują zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Asystentura rodzinna stanowi cenną pomoc dla całej rodziny w procesie przezwyciężaniu trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Asystenci pomagają także tym rodzicom, którzy dążą do powrotu swoich dzieci pod ich bezpośrednią opiekę. Wspierają i koordynują różnorodne usługi dedykowane kobietom w ciąży, szczególnie w przypadku ciąży powikłanej, rodzinom dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie, nieodwracalne upośledzenie lub nieuleczalną chorobę zagrażającą ich zdrowiu i życiu, powstałe w prenatalnym okresie rozwoju dziecka albo w czasie porodu. W 2020 r. asystenturą rodzinną zostało objętych 585 rodzin przeżywających trudności opiekuńczo–wychowawcze i różnorodne kryzysy życia rodzinnego, w tym 5 rodzin skorzystało z tej formy pomocy w ramach ustawy „Za życiem”.

Realizacja usługi była współfinansowana w ramach projektu dofinansowanego ze środków europejskich pn. „Zawsze Rodzina” oraz Programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program Asystent rodziny 2020”. ,

W obszarze zapotrzebowanie na tę formę wsparcia obserwowalny jest na przestrzeni ostatnich trzech lat trend spadkowy, który obrazuje poniższy schemat:

Wykres: Liczba rodzin objętych usługą asystenta rodziny w latach 2016 – 2020

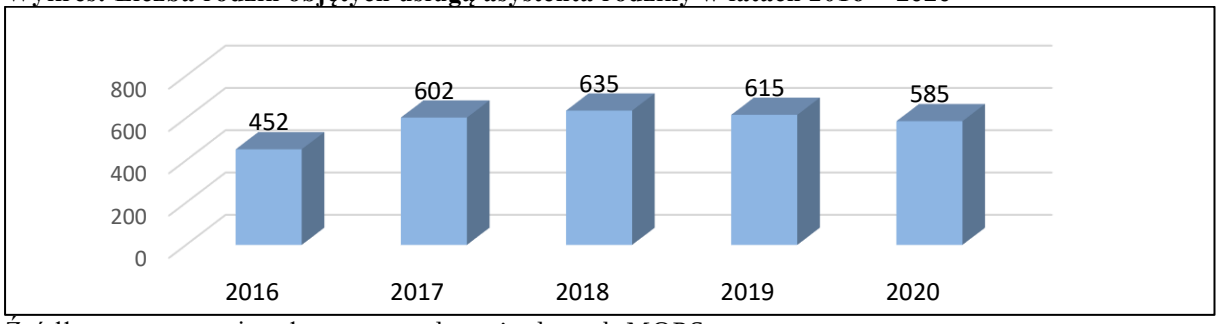

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ze względu na stan epidemii, asystenci rodziny wykorzystywali w pracy z rodzinami różne kanały komunikacyjne (np. rozmowy telefoniczne, video rozmowy, pocztę elektroniczną), poszukując rozwiązań umożliwiających skuteczną pomoc przy jednoczesnym minimalizowaniu ryzyka rozprzestrzeniania się koronawirusa SARS–CoV–2. Monitorując sytuację w rodzinach zwracali szczególną uwagę na dbałość o bezpieczeństwo zdrowotne członków rodzin, zwłaszcza dzieci, wprowadzając również elementy psychoedukacji pomagające rodzicom zrozumieć wpływ wprowadzonych ograniczeń na zachowanie dzieci/młodzieży i kształtować umiejętności odpowiedniego reagowania na nie, wspierania dziecka adekwatnie do etapu jego rozwoju. W 2020 r. w przypadku 127 rodzin usługa została zakończona ze względu na osiągniecie zakładanych celów.

9.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

9.3.2 Kadra

W celu zachowania ciągłości i stabilności w realizacji usługi, asystenci rodziny zatrudniani byli wyłącznie na podstawie umowy o pracę. W 2020 r. usługę świadczyło 31 asystentów.

9.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2015 roku ze środków budżetu państwa 197 049 zł oraz ze środków Gminy Miejskiej Kraków – 287 002 zł;
- w 2016 roku ze środków budżetu państwa 236 978,00 zł, ze środków Unii Europejskiej 125 395,42 zł (dodatkowo 1 021,77 zł–koszty biletów lub/i ryczałtu), ze środków Gminy Miejskiej Kraków 713 041,65 zł;
- w 2017 roku ze środków budżetu państwa 159 470,49 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki poza budżetowe) 323 375,87 zł, ze środków Unii Europejskiej 236 239,49 zł, ze środków Gminu Miejskiej Kraków 945 386,02 zł;
- w 2018 roku ze środków budżetu państwa 299 158,08 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki pozabudżetowe) 117 651,35 zł, ze środków Unii Europejskiej 189 461,47 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 272 893,08 zł;
- w 2019 roku łącznie 1 866 205,39, w tym dotacja MUW w ramach programu 422 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 400 706,75, ze środków Unii Europejskiej 43 498,64 zł;
- w 2020 roku łącznie 1 965 871,23 zł w tym. dotacja MUW w ramach programu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Program Asystent rodziny 2020” 37 586,28 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 772 048,60 zł , ze środków Unii Europejskiej 156 236,35 zł.

9.3.4 Wnioski

W 2020 roku obserwowalny jest spadek liczby rodzin korzystających z asystentury rodzinnej. Analizując dane uzyskane na przestrzeni lat 2018-2020 można zauważyć niewielką tendencję malejącą w obszarze liczby rodzin objętych usługą. To zjawisko może świadczyć zarówno o pozytywnym efekcie rozwijania kompleksowej oferty wsparcia dedykowanego rodzicom i dzieciom, szczególnie w wymiarze profilaktyki ukierunkowanej na zapobieganie kryzysom, różnorodnym trudnościom życia rodzinnego, jak i negatywnym wpływie stanu epidemii na diagnozowanie sytuacji opiekuńczo-wychowawczej i gotowość rodzin do

przyjęcia pomocy w formie asystentury rodzinnej. Omawiana tendencja wymaga zatem dalszej obserwacji oraz głębszej analizy, pozwalającej na poznanie faktycznych przyczyn spadku liczby rodzin objętych usługą i ewentualne wdrożenie niezbędnych usprawnień.

9.4 Placówki wsparcia dziennego

Zgodnie z założeniami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jedną z form wsparcia rodziny jest objęcie dziecka opieką w placówce wsparcia dziennego. Placówki prowadzone są w formie opiekuńczej, specjalistycznej oraz w formie pracy podwórkowej. Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie opiekuńczej zapewniają dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego m.in. poprzez zabawę, zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. Placówki prowadzone w formie specjalistycznej organizują również zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne, a także terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię. Z kolei placówki prowadzone w formie pracy podwórkowej realizują działania animacyjne i socjoterapeutyczne. Placówki wsparcia dziennego współpracują z rodzicami i opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi. Pobyt w placówkach wsparcia dziennego jest nieodpłatny i dobrowolny, poza sytuacjami, gdy dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd rodzinny[74].

Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze, a w okresie wakacyjnym i ferii zimowych organizują dla swoich wychowanków również wypoczynek, bardzo często w formie wyjazdów kolonijnych oraz obozów sportowych.

W 2020 roku, ze względu na ogłoszony stan epidemii, w okresie od 16 marca do 24 maja oraz od 2 września do 13 września zgodnie z decyzją Wojewody Małopolskiego oraz od 2 listopada do 31 grudnia 2020 roku na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów, działania prowadzone przez placówki wsparcia dziennego zostały czasowo zawieszone. W związku z powyższym placówki zapewniały wsparcie swoim wychowankom wyłącznie z wykorzystaniem metod i technik porozumienia się na odległość. We wskazanych okresach pracownicy placówek utrzymywali kontakt z dziećmi i rodzicami za pośrednictwem komunikatorów internetowych oraz rozmów telefonicznych. Prowadzono spotkania, warsztaty, zajęcia z wykorzystaniem narzędzi zdalnej komunikacji, mające zapewnić pomoc w nauce, rozwijanie zainteresowań, a także aktywizację wychowanków.

9.4.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2020 r. funkcjonowały 33 placówki, w których liczba miejsc wyniosła 2 023: 25 placówek w formie opiekuńczej zapewniających 955 miejsc, 5 w formie specjalistycznej zapewniających 950 miejsc oraz 3 w formie podwórkowej zapewniające 118 miejsc.

Tabela: Charakterystyka placówek wsparcia dziennego prowadzonych na zlecenie GMK

Lp.	Typ placówki	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Środki finansowe wydatkowane na realizację zadania
1.	Placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej	25	955	1 347	3 889 373,73 zł
2.	Placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej	5	950	1 099	4 680 522,77 zł
3.	Placówki wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej	3	118	456	638 266,54 zł
	Suma	**33**	**2 023**	**2 902**	**9 208 163,04 zł**

[74] Art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1–4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.).

Ponadto w 2020 roku, zgodnie z art. 19 i art. 20 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w oparciu o zezwolenie wydane przez Prezydenta Miasta Krakowa, prowadzonych było 19 placówek wsparcia dziennego. Jedna organizacja prowadziła 18 placówek wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej, zapewniających 270 miejsc (15 miejsc w każdej placówce). Również jedna organizacja prowadziła placówkę wsparcia dziennego w formie opiekuńczo–specjalistycznej, zapewniającą 30 miejsc.

9.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Śródmieście, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Parafia M.B. Częstochowskiej, Stowarzyszenie Siemacha, Parafia pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka", Fundacja „Mała Przystań", CPiES Parasol, Fundacja Nowe Centrum, Fundacja Ukryte Skrzydła, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych Pro Familia.

9.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2020 zaangażowanych było ponad 260 osób w organizacjach pozarządowych posiadających kwalifikacje, o których mowa w art. 25 – 27 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dodatkowo przy zapewnieniu opieki nad dziećmi oraz w wykonywaniu innych czynności w placówce pracę zatrudnionych pracowników wspierali wolontariusze.

9.4.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w 2020 skorzystały ze świadczeń oferowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej wynosi 2 446. Ponad 12% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin z problemem alkoholowym. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 6%. Adresatami działań realizowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie podwórkowej są dzieci i młodzież do 18 roku życia – osoby spędzające czas w przestrzeni publicznej (podwórko, ulica, środowisko wirtualne – Internet). Przyczyną takiego trybu życia są często problemy w rodzinie, tj. mieszkaniowe, uzależnienia, przemoc, bezrobocie, brak wsparcia ze strony rodziców czy opiekunów. Opisywana grupa dzieci i młodzieży często alienuje się z otoczenia, doświadcza problemów szkolnych, emocjonalnych, jest zagrożona uzależnieniami, wchodzi w konflikt z prawem. W 2020 r. placówki podwórkowe objęły swoimi działaniami 456 dzieci.

9.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego w ramach środków Gminy Miejskie Kraków wyniosły:

- w 2015 r.: 7 424 748 zł;
- w 2016 r.: 7 911 599 zł;
- w 2017 r.: 9 189 530 zł;
- w 2018 r.: 9 700 687 zł;

- w 2019 r.: 9 883 276,21 zł;
- w 2020 r.: 9 208 163,04 zł.

9.4.6 Wnioski

Infrastruktura jednostek realizujących zadania wspierania rodziny powinna być sukcesywnie rozbudowywana z uwzględnieniem potrzeb wynikających między innymi z faktu powstawania nowych osiedli, w rejonie których nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego. Istotne jest również zwiększanie liczby miejsc w placówkach wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej, mających na celu działania prewencyjno-profilaktyczne skierowane w szczególności do dzieci i młodzieży oraz rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych Mogą one stanowić istotny czynnik ograniczający występowanie wśród krakowskiej młodzieży postaw społecznie nieakceptowanych lub zagrażających marginalizacją społeczną. Jest to szczególnie istotne mając na uwadze, iż izolacja społeczna, jaka wynikała ze stanu epidemii może w dalszej perspektywie czasowej znacznie nasilić nie tylko zachowania aspołeczne, ale także pogłębić lęki, dysfunkcje i nierówności społeczne. Czynnikiem ograniczającym występowanie tego typu postaw mogą być działania prowadzone przez placówki w formie pracy podwórkowej. Funkcjonowanie takich placówek może spowodować, iż większa liczba młodzieży stanie się odbiorcami działań profilaktycznych, zapobiegających wykluczeniu społecznemu.

9.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi[75]. Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością przeznaczona jest dla rodzin zamieszkałych w Krakowie, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia.

Celem przyznania tej formy pomocy jest ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowe, epilepsję, choroby nowotworowe, obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego, achondroplazję oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są nie tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale przede wszystkim – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością świadczone mogą być przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, posiadające wykształcenie psychologa, pedagoga, logopedy, asystenta osoby niepełnosprawnej, terapeuty zajęciowego, pielęgniarki, pracownika socjalnego lub innego zawodu dającego wiedzę i umiejętności pozwalające świadczyć wymagane usługi. Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest zdiagnozowanymi potrzebami rodziny. Niejednokrotnie u jednej rodziny usługi świadczy więcej niż jedna osoba (np. psycholog oraz dodatkowo logopeda).

Zakres usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która ma zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób

[75] Art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugich. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone na terenie Gminy Miejskiej Kraków polegają w szczególności na:

- wspieraniu rodziny w uczeniu i rozwijaniu u dziecka niepełnosprawnego umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia (kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania; motywowanie do aktywności, leczenia, rehabilitacji; prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych; wspieranie w codziennych czynnościach życiowych),
- interwencji i pomocy w życiu w środowisku i rodzinie (pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych; ułatwianie rodzinie dostępu do edukacji i kultury; doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji; pomoc w załatwianiu spraw urzędowych; kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego),
- wspieraniu i treningu rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia (treningi dotyczące pielęgnacji dziecka, podawania leków, zachowania terminów badań; pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych).

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością mogą być również świadczone poprzez przejęcie czasowej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym w celu umożliwienia rodzicom załatwienia spraw związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, spraw urzędowych, zadbania o własne zdrowie, a także celem umożliwienia rodzicom odpoczynku. Osoba świadcząca specjalistyczne usługi opiekuńcze może również przejąć czasową opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością celem odprowadzenia bądź przyprowadzenia dziecka do/z przedszkola lub szkoły.

Za świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze rodzina ponosi odpłatność, której wysokość zależna jest od posiadanego dochodu. Szczegółowe zasady ustalania wysokości odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz tryb ich pobierania, a także zasady częściowego lub całkowitego zwolnienia z opłat określa Załącznik Nr 2 do uchwały Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r. W przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, w których dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 200% kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej, usługi świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabelę odpłatności zamieszczoną w ww. uchwale.

W 2020 roku zrealizowano 10 600,5 godzin usług, w tym:

- 5 969 godzin usług po stawce 24 zł za godzinę,
- 4 631,5 godzin usług po stawce 30 zł za godzinę.

9.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W okresie styczeń - czerwiec 2020 r. zadanie realizował Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża. Od lipca 2020 r. zadanie realizowane było przez MOPS.

9.5.2 Kadra

W okresie styczeń – czerwiec 2020 r., w bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością zaangażowanych w organizacjach pozarządowych było 44 opiekunów, 1 koordynator i 3 osoby obsługujące zadanie.

Od lipca 2020 r. do realizacji zadania przez MOPS zaangażowanych było 25 osób.

9.5.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. Pierwszym pełnym rokiem realizacji usług był rok 2010. Objęto wtedy pomocą 43 rodziny. W roku 2011 i 2012 z pomocy skorzystało 38 rodzin. W związku z podejmowanymi systematyczne działaniami zmierzającymi do zwiększenia liczby rodzin objętych wsparciem – w 2016 r. liczba rodzin zwiększyła się do 75. W roku 2017 roku pomocą objęto 93 rodziny. Liczba rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością objęta pomocą w formie specjalistycznych usług w 2018 roku wyniosła 91, a w 2019 roku objęto pomocą 84 rodziny. W 2020 r. z ww. pomocy skorzystało 58 rodzin.

Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi w latach 2015 – 2020

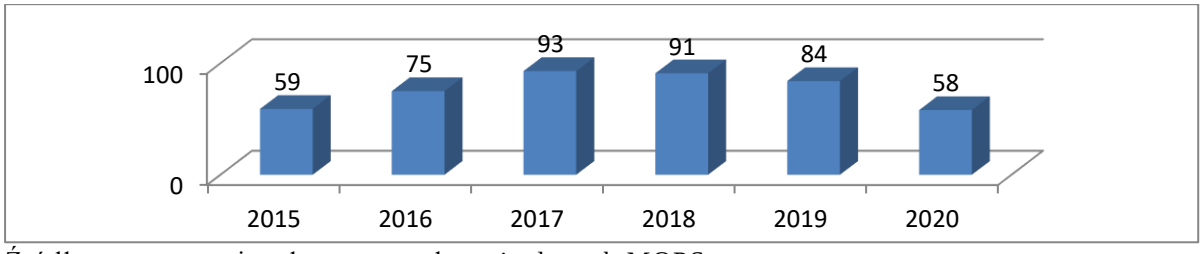

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z uwagi na ogłoszony stan epidemii wiele rodzin zawiesiło realizację specjalistycznych usług opiekuńczych w obawie o stan zdrowia członków rodziny, w szczególności będących pod ich opieką dzieci z niepełnosprawnościami. W momencie zawieszenia zajęć w szkole rodzice musieli przejąć opiekę pozostając z dziećmi w domu. Część rodzin zrezygnowała wówczas z pomocy przyznanej w formie specjalistycznych usług opiekuńczych, z uwagi na możliwość zapewnienia wsparcia we własnym zakresie. U pozostałych rodzin, gdzie stan epidemii wymusił konieczność przejścia rodziców na pracę zdalną, zapewnienie wsparcia było tym bardziej konieczne.

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością korzystają przed wszystkim rodziny pełne, wśród których dominują małżeństwa 48%. W grupie małżeństw najczęściej występują małżeństwa z dwojgiem dzieci 25%. Rodziny niepełne stanowią 38% wszystkich rodzin, w tym najliczniejsza grupa to matki z jednym dzieckiem 20% wszystkich rodzin. W porównaniu z rokiem 2019 zwiększyła się nieznacznie liczba rodzin niepełnych, a zmniejszyła się liczba małżeństw.

Wykres: Liczba rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi według typu rodziny

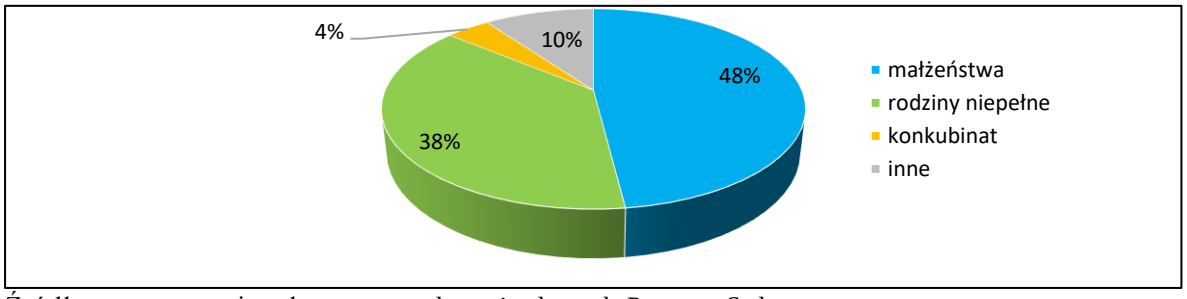

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 71% świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim. Rodziny

korzystające z pomocy uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania co stanowi 63%. Dla 30% rodzin głównym źródłem utrzymania jest dochód ze stałej pracy najemnej.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi

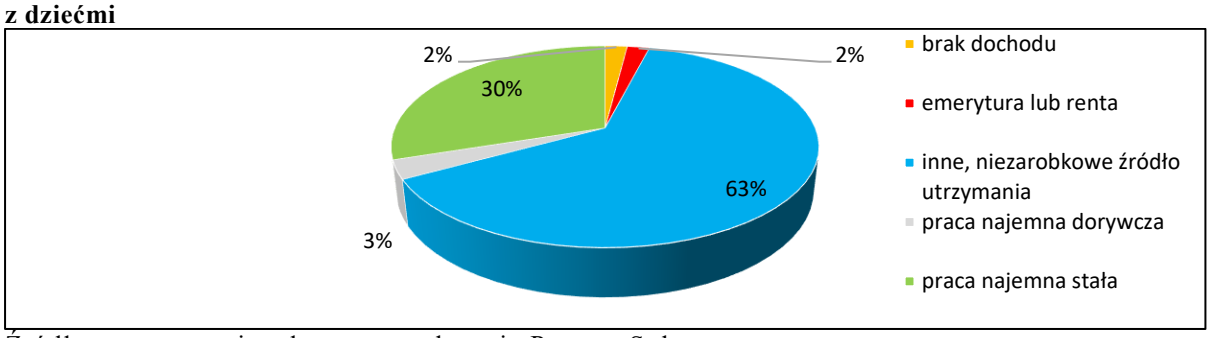

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Najwięcej tj. 65% rodzin będących beneficjentami specjalistycznych usług dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością uzyskuje dochód na osobę w rodzinie w przedziale od 0 –1 499 zł, natomiast 32% rodzin posiada dochód na osobę w rodzinie powyżej kwoty 1 500 zł.

Tabela: Dochód na osobę w rodzinach objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (w zł)

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	liczba rodzin
0–1499 zł	65%
1500–2999 zł	32%
3000 zł i powyżej	3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

9.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2015 r.: 312 312 zł;
- w 2016 r.: 302 082 zł;
- w 2017 r.: 378 597 zł;
- w 2018 r.: 508 838 zł;
- w 2019 r. : 457 210 zł;
- w 2020 r. : 275 092,26 zł.

9.5.5 Wnioski

Świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze wpływają znacząco na poprawę jakości życia dzieci niepełnosprawnych w rodzinach. Pozwalają na kształtowanie pozytywnych relacji pomiędzy członkami rodziny, odciążają rodziców/opiekunów dzieci z niepełnosprawnością, zwiększają samodzielność dzieci i pobudzają do aktywności, ponadto usprawniając funkcjonowanie w otoczeniu społecznym.

Mając świadomość wielkości grupy osób w Krakowie potencjalnie uprawnionych do otrzymania tej formy pomocy oraz tymczasowe zawieszenie realizacji usług przez rodziny

dotychczas korzystające z tej formy pomocy z uwagi na stan epidemii, można wnioskować, że w perspektywie czasu będzie zachodzić konieczność zwiększania zakresu świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

9.6 Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością

Realizacja zadania polegającego na świadczeniu usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością obejmuje w szczególności:

1) sprawowanie opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością na czas nieobecności rodzica, obejmujące:
   a) wykonywanie czynności opiekuńczych, tj. pomoc dziecku w skorzystaniu z posiłku, toalecie, przemieszczaniu się w obrębie miejsca zamieszkania, pomoc dziecku w dotarciu do podmiotów realizujących na jego rzecz działania w zakresie zdrowotnym, rehabilitacyjnym, edukacyjnym, opiekuńczym, aktywizującym, itp.,
   b) towarzyszenie dziecku w kontaktach z rówieśnikami,
   c) towarzyszenie dziecku w trakcie zajęć edukacyjnych, rehabilitacyjnych w zastępstwie rodzica, który w tym czasie realizuje własne potrzeby zdrowotne, zawodowe, edukacyjne lub podejmuje sprawy urzędowe;
2) pomoc dziecku w nauce i/lub przyswojeniu podstawowych umiejętności życiowych i społecznych;
3) towarzyszenie rodzicowi w czynnościach opiekuńczych, w kontaktach ze służbą zdrowia, czy też innymi podmiotami istotnymi dla rozwoju dziecka, o ile stan dziecka wymaga pomocy rodzica i drugiej osoby, lub rodzic jest w sytuacji zdrowotnej uzasadniającej pomoc osoby trzeciej;
4) udzielanie informacji rodzicom w zakresie pozyskiwania wiedzy o formach i podmiotach mogących udzielić pomocy dziecku, np. zajęciach specjalistycznych, ośrodkach świadczących pomoc, itp.;
5) udzielanie informacji rodzicom w zakresie możliwości samopomocy;
6) realizację działań na rzecz rodziny takich, jak np. reprezentowanie ich interesów w instytucjach, działania związane z uzyskaniem dostępu do usług, z których rodziny mogłyby dodatkowo skorzystać.

W 2020 r. ze wsparcia asystentów skorzystało 35 rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami. Usługa świadczona jest bezpłatnie.

9.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2020 r. zadanie realizowane było w okresie od stycznia do sierpnia przez Fundacje Instytutu Rozwoju Regionalnego, a w okresie od września do grudnia przez Fundację Sustinea. Podmioty wyłonione zostały w ramach otwartego konkursu ofert.

9.6.2 Kadra

Na stanowisku asystenta rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością w 2020 r. w okresie od stycznia do sierpnia Fundacja Instytutu Rozwoju Regionalnego zatrudniała 14 osób, w tym 11 z nich świadczyło usługę w oparciu o umowę zlecenie, natomiast pozostałe 3 osoby – w oparciu o umowę o pracę. W okresie od września do grudnia 2020 r. Fundacja Sustinea zatrudniała 13 osób, w tym 11 z nich świadczyło usługę w oparciu o umowę zlecenie, natomiast pozostałe 2 osoby – w oparciu o umowę wolontaryjną.

9.6.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania dotyczącego świadczenia usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością wydatkowano:

- w 2019 r.: 30 067,65 zł w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”, 130 377,08 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2020 r.: 168 081,13 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

9.6.4 Wnioski

Wsparcie jakie zapewniał asystent przynosi wymierne korzyści zarówno dla członków rodzin objętych wsparciem, jak i społeczności lokalnej. Odciążenie rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, daje bowiem możliwość wygospodarowania dodatkowych zasobów czasowych, a tym samym pozwala rodzicom na zwiększenie zakresu ich aktywności społecznej. Kształtowanie w rodzicach pozytywnych postaw aktywności społecznej pozwala z kolei na to, aby dzieci z niepełnosprawnościami objęte wsparciem asystenta miały większą możliwość budowania własnej przestrzeni poza środowiskiem rodzinnym (nowe hobby, wyjścia do kina, wyjazdy na wycieczki bez rodzica) oraz nabywania umiejętności niezbędnych w życiu codziennym (np. samodzielne zakupy, gotowanie).

Dzięki zwiększeniu aktywności społecznej rodzin dzieci z niepełnosprawnościami (poprzez wspólne wyjścia w miejsca użyteczności publicznej, udział w wydarzeniach masowych typu przedstawienia teatralne, czy seanse filmowe i wystawy), a co za tym idzie również wzroście stopnia partycypacji w aktywnościach społecznych (również samych dzieci z niepełnosprawnościami), wzrasta świadomość w zakresie niepełnosprawności i możliwości aktywnego współuczestniczenia osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczeństwa.

Dotychczasowe doświadczenia związane z realizacją usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością wskazują na potrzebę kontynuacji realizacji zadania. Jest to uzasadnione zarówno zainteresowaniem rodzin możliwością korzystania ze tej formy wsparcia, jak również dalszą potrzebą utrwalania pozytywnych wzorców i przełamywania barier w świadomości społecznej.

9.7 Rodzinna Piecza Zastępcza

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest MOPS.

Rodzinna piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców biologicznych. Jest to przejściowa forma opieki nad dzieckiem. W rodzinach zastępczych umieszcza się dzieci, których rodzice zostali trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich lub gdy władza ta została im ograniczona. W zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka umieszcza się szczególnie dzieci do 10 roku życia. Formy rodzinnej pieczy zastępczej to:

- rodziny zastępcze spokrewnione,
- rodziny zastępcze niezawodowe,

- zawodowe rodziny zastępcze w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego oraz typu specjalistycznego,
- rodzinne domy dziecka.

Tabela: Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowane przez MOPS w 2020 r.

Wybrane działania o charakterze indywidualnym		
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych objętych pomocą koordynatorów	316
	Liczba konsultacji ze specjalistami	2969
	Liczba wizyt u rodzin zastępczych	1243
	Liczba posiedzeń ds. oceny sytuacji dziecka	790
	Liczba pism do sądów rodzinnych w sprawie dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej	1410
	Liczba opracowanych planów i modyfikacji planów pomocy dziecku	556
	Liczba rodzin pomocowych	21
	Liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy	58
	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie indywidualne)	72
Zapewnienie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnienie badań psychologicznych osobom sprawującym pieczę	Liczba dzieci objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym/psychoterapią/usługą psychiatryczną	339
	Liczba rodzin objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	280
	Liczba porad psychologicznych	2208
	Liczba testów psychologicznych	69
	Liczba osób skierowanych do ośrodków poradnictwa i terapii	27
	Liczba rodzin, które skorzystały z pomocy prawnej w MOPS	57
Udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba indywidualnych planów usamodzielnienia oraz ich modyfikacji	55
	Liczba wizyt u wychowanków	53
	Liczba działań mających na celu motywowanie wychowanków do kontynuowania nauki	92
	Liczba działań mających na celu poprawę sytuacji mieszkaniowej	21
Kwalifikowanie kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych	52
Wybrane działania o charakterze grupowym		

Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	Liczba grup wsparcia/ liczba spotkań grup wsparcia	2/5
	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia	15
Szkolenia dla kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	136
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie grupowe)	38
Wybrane działania skierowane do społeczności lokalnej		
Nabór osób do sprawowania funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, promocja rodzinnej pieczy zastępczej	Akcje informacyjno – promocyjne	2
	Liczba rozpropagowanych ulotek	3275
	Liczba publikacji w lokalnych mediach, w komunikacji miejskiej oraz na stronie internetowej MOPS	17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.7.1 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem

Rodziny zastępcze spokrewnione, tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka, natomiast w rodzinach zastępczych niezawodowych opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem[76].

[76] Art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą Ośrodka w latach 2015 – 2020

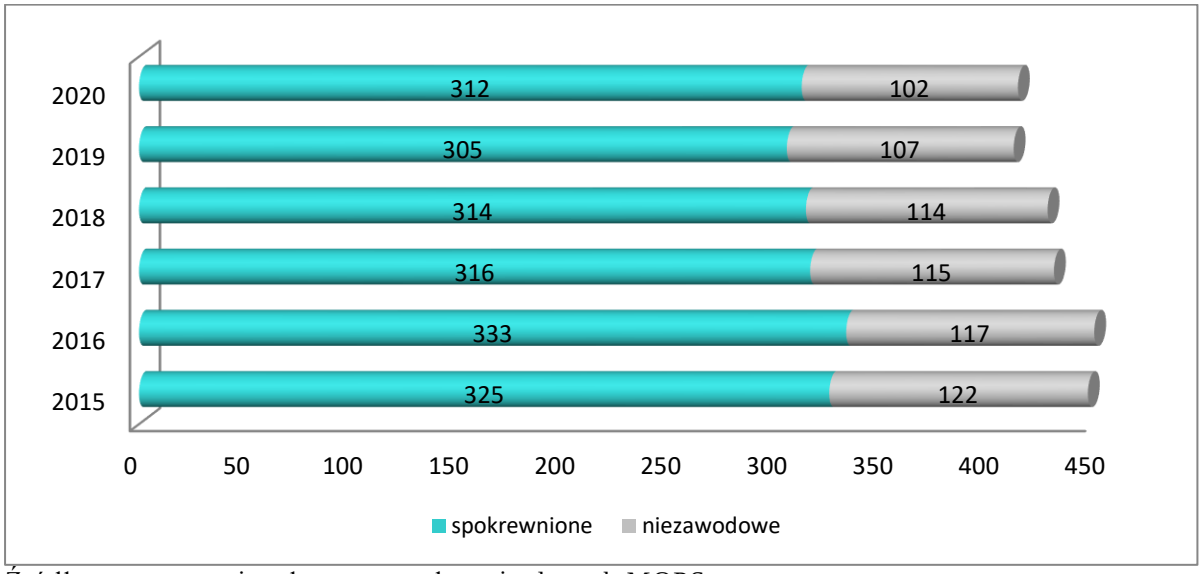

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2020 roku 510 (385 w spokrewnionych i 125 w niezawodowych) małoletnich dzieci i osób, które ukończyły pełnoletność przebywało pod opieką spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W 2020 roku 42 dzieci zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych, a 23 w rodzinach zastępczych niezawodowych. Na mocy obowiązujących przepisów dziecko może pozostawać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia lub do zakończenia nauki – nie dłużej niż do 25 roku życia. Powody opuszczenia przez dziecko rodziny zastępczej przed osiągnięciem pełnoletności to: powrót do rodziny biologicznej, umieszczenie w rodzinie adopcyjnej lub w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W okresie od 2011 r. do 2020 r. 34 rodziny zastępcze wyprowadziły się z Krakowa co było podyktowane poprawą warunków mieszkaniowych. W 2020 roku 1 rodzina zastępcza wyprowadziła się z Krakowa do powiatu ościennego.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2015 – 2020

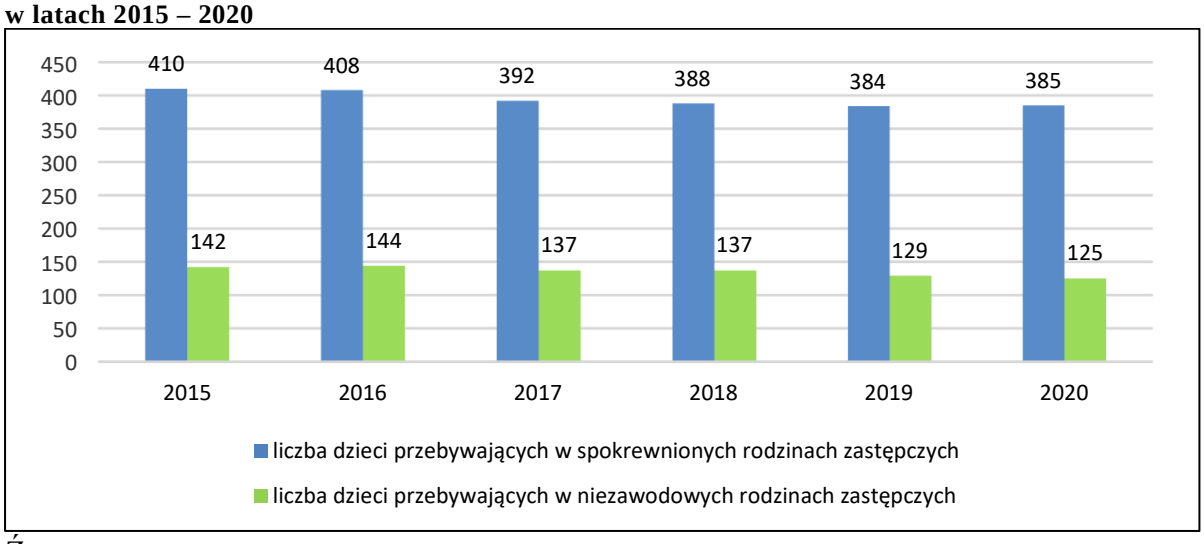

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2015 – 2020

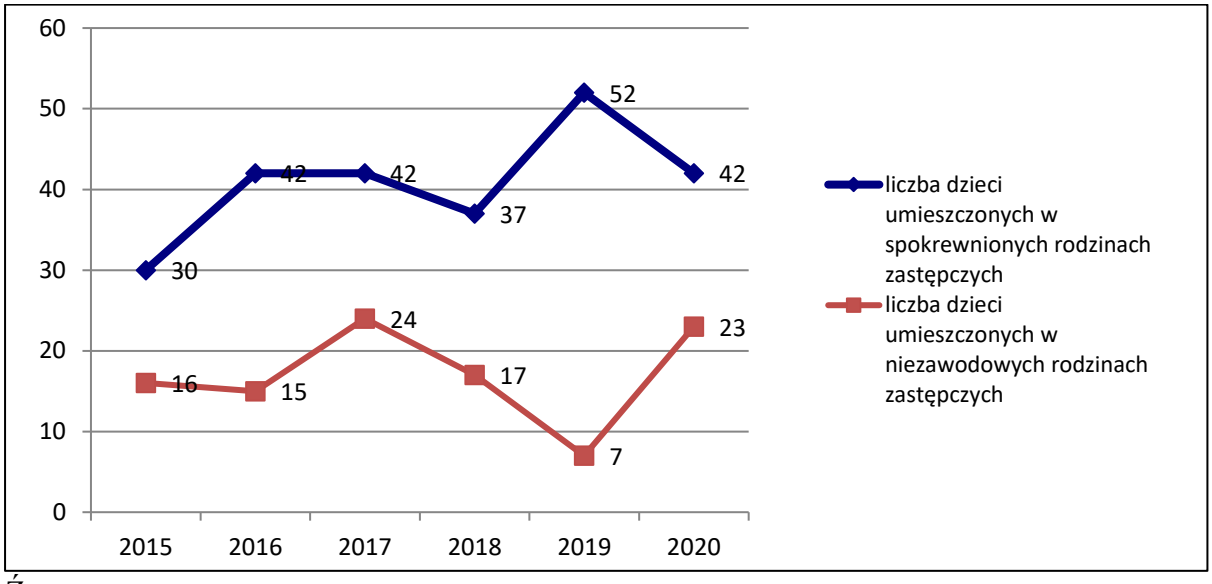

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie rodziny zastępcze objęte są wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który na mocy Zarządzenia z dnia 6 grudnia 2011 r. Nr 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa został wyznaczony na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

9.7.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

MOPS w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pieczy zastępczej realizował w 2020 r. umowy z:

- Fundacją Nowe Centrum o wsparcie realizacji zadania publicznego na prowadzenie Programu Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków,
- Krakowską Fundacją Psychoterapii i Rozwoju „Dom Terapii" w zakresie usług specjalistycznych - psychiatria oraz psychoterapia dla rodzin zastępczych.

Dodatkowo w 2020 r. w ramach wsparcia dla rodzin zastępczych nawiązana została współpraca z:

- Fundacją „Znaczenie" w realizacji projektu dla młodzieży „Szkoła usamodzielnienia",
- Fundacją Robinson Crusoe w ramach projektu „Wehikuł Usamodzielnienia",
- Fundacją Sarigato z projektem edukacyjnym – Szkoła 3.0,
- Fundacją Jacka i Piotra Michalskich w zakresie szkoleń dla rodzin zastępczych,
- Stowarzyszeniem Piękne Anioły, które odremontowało mieszkanie rodziny zastępczej,
- Fundacją Polki mogą wszystko – z programem profilaktyki wad wzroku u dzieci „Zobacz lepszą przyszłość",
- Fundacją Omenaa Mensah – w zakresie pozyskania sprzętu komputerowego dla rodzin zastępczych,
- Fundacją Ruperta Mayera Dzieło Pomocy Dzieciom w sprawie realizacji pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.

9.7.1.2 Kadra

W 2020 r. 34 pracowników MOPS (w ramach 33,35 etatów) realizowało zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, mające na celu zapewnienie warunków sprzyjających funkcjonowaniu istniejących i tworzeniu nowych rodzin zastępczych.

9.7.1.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z opracowań własnych MOPS wynika, że wiek wychowanków w rodzinach zastępczych spokrewnionych wg. stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. przedstawia się następująco: dzieci poniżej 13 roku życia stanowią 44% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych, 30% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a 26% dzieci w wieku 18 lat i powyżej. Wiek dzieci przebywających w rodzinach zastępczych niezawodowych kształtował się następująco: dzieci w wieku poniżej 13 roku życia stanowią 40% dzieci przebywających na dzień 31 grudnia 2020 r. w niezawodowych rodzinach zastępczych, 30% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a dzieci w wieku 18 lat i więcej stanowią 30%.

Tabela: Osoby pozostające w rodzinach zastępczych, a świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania w latach 2015 – 2020

Lata		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dzieci w rodzinach zastępczych –razem	Liczba dzieci	554	543	529	626	641	640
	Świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dzieci	4 603 131,65 zł	4 542 030,34 zł	4 441 390,59 zł	5 430 738,51zł	5 353247,56 zł	5 769 509,15 zł
Pełnoletni pozostający w dotychczaso –wych rodzinach zastępczych	Liczba osób pełnoletnich	132	165	163	116	135	124
	Świadczenia na pokrycie utrzymania osób pełnoletnich	968 252,46 zł	1 313 539,48 zł	1 286 336,81 zł	1 230 416,86 zł	1 025403,26 zł	1 123 317,66 zł
Osoby usamodzie– lniające się z rodzin zastępczych	Liczba osób usamodzie– lniających się	200	170	177	141	131	110
	Pomoc na kontynuowa– nie nauki	825 049,04 zł	727 159,24 zł	638 450,26 zł	569 622,94 zł	471 310,07 zł	358 306,76 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do 2016 roku corocznie wzrastał łączny koszt utrzymania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych, co wynikało ze zwiększenia liczby osób pozostających po osiągnięciu pełnoletności w dotychczasowych rodzinach zastępczych. Tendencja ta w roku 2017 uległa zahamowaniu i obserwowana jest również w kolejnych latach. W roku 2020 liczba pełnoletnich wychowanków pozostających w dotychczasowych rodzinach zastępczych zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres: Liczba osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2015 – 2020

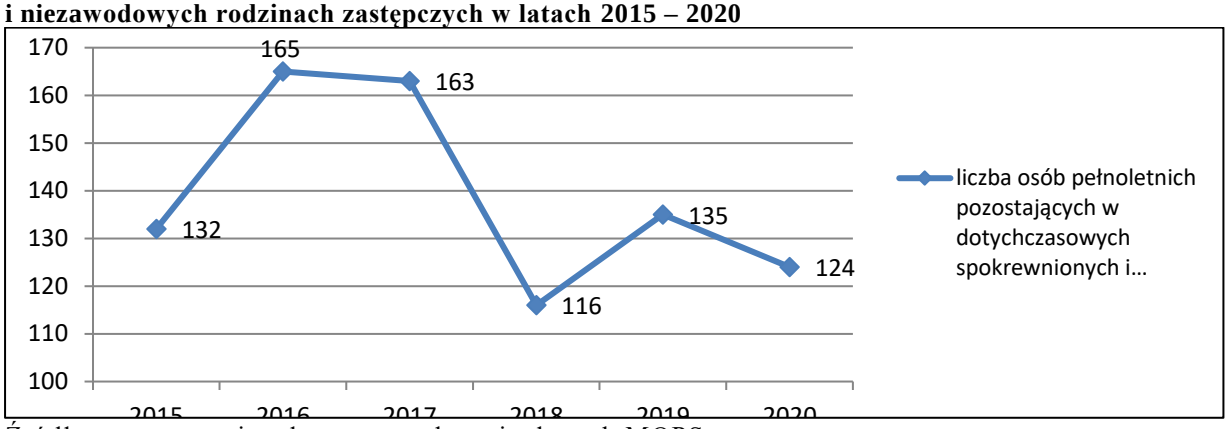

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.7.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2015 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 719 205 zł;
- w 2016 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 731 798,12 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 1 645 530,67 zł;
- w 2017 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 631 200,01zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 150 127,05 zł.
- w 2018 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 767 942 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 105 810 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry Start": 100 800 zł.
  Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:
  - świadczenie „Dobry start" dla dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych: 84.
  - świadczenie „Dobry start" dla dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych: 252.
- w 2019 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 474 431,50 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 001 262,50 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry Start": 96 300 zł.
  Przyznano:
  - świadczenie „Dobry start" dla 71 dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych;
  - świadczenie „Dobry start" dla 250 dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych.
- w 2020 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 567 768,53 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 038 081,78 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry Start": 98 700,00 zł.
  Przyznano:
  - świadczenie „Dobry start" dla 68 dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych;
  - świadczenie „Dobry start" dla 261 dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych.

Ponadto w ramach projektu pn. „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID–19" przekazano 190 sztuk sprzętu komputerowego o wartości 510 215,70 zł dla 336 rodzin zastępczych oraz do 2 rodzinnych domów dziecka.

9.7.1.5 Wnioski

Charakteryzując rodzinną pieczę zastępczą w zakresie rodzin spokrewnionych i niezawodowych należy przeanalizować wiele czynników. Jednym z nich jest aspekt związany z powodami umieszczenia dzieci w pieczy rodzinnej. Należy zaznaczyć, iż umieszczenie dziecka w pieczy rodzinnej nie wynika tylko z jednego powodu. Przyczyny mogą być trudne do jednoznacznego określenia, gdyż są ze sobą powiązane i wzajemnie się przenikają. Najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej jest bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych, dalej - uzależnienie rodziców oraz półsieroctwo i sieroctwo.

Kolejnym istotnym czynnikiem wartym omówienia są trudności występujące w związku ze sprawowaną opieką. Na podstawie danych własnych MOPS można stwierdzić, iż trudności uzależnione są od typu rodziny zastępczej. W rodzinach zastępczych spokrewnionych i niezawodowych występują głównie problemy wynikające z różnicy pokoleń, niepełnosprawności, kłopotów zdrowotnych, braku sił fizycznych i obniżonej sprawności psychicznej związanej ze starszym wiekiem. Innego rodzaju trudności mogą się pojawić, kiedy funkcję rodziny zastępczej pełni rodzeństwo. W tym przypadku różnica wieku jest często nieznaczna, opiekunowie są osobami bardzo młodymi, nie posiadającymi doświadczenia pozwalającego na bycie autorytetem dla młodszego rodzeństwa.

Mając na uwadze przedstawioną powyżej charakterystykę rodzinnych form pieczy zastępczej, można stwierdzić, iż w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz optymalnego zaspokojenia potrzeb dzieci, niezbędne jest funkcjonowanie systemu, który będzie udzielał wsparcia zarówno wychowankom, jak i osobom sprawującym pieczę.

9.7.2 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka

Rodziny zastępcze zawodowe, to rodziny niebędące krewnymi dziecka, z którymi została zawarta umowa o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej. W ramach rodzin zawodowych wyróżniamy:

- rodzinę zastępczą zawodową o charakterze długoterminowym
  W tego typu rodzinie umieszcza się dzieci na dłuższy czas nawet do osiągnięcia pełnoletności.
- rodzinę zastępczą zawodową specjalistyczną
  W ww. rodzinie umieszcza się w szczególności: dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, małoletnie matki z dziećmi.
- rodzinę zastępczą zawodową o charakterze pogotowia rodzinnego
  W tej formie dzieci przebywają do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego. Do pogotowia rodzinnego trafiają zwykle dzieci z interwencji z domu rodzinnego lub przywożone bezpośrednio ze szpitali.

Odrębną formą rodzinnej pieczy zastępczej są rodzinne domy dziecka, w których umieszcza się łącznie nie więcej niż 8 dzieci.

W Gminie Miejskiej Kraków wyróżniamy:
- rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze.

W roku 2020 w Krakowie funkcjonowało łącznie 39 zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.– 39), dysponujących 75 miejscami. Według stanu na ostatni dzień okresu sprawozdawczego przebywało w nich 70 dzieci, z tego 15 rodzin zapewniało miejsce dla 1 dziecka, 11 rodzin

– dla 2 dzieci, oraz 11 rodzin dla 3 dzieci, ponadto 1 rodzina pozostawała w gotowości do przyjęcia dziecka, 1 na zwolnieniu lekarskim spowodowanym ciążą. W roku 2020 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 99 dzieci.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2015 – 2020

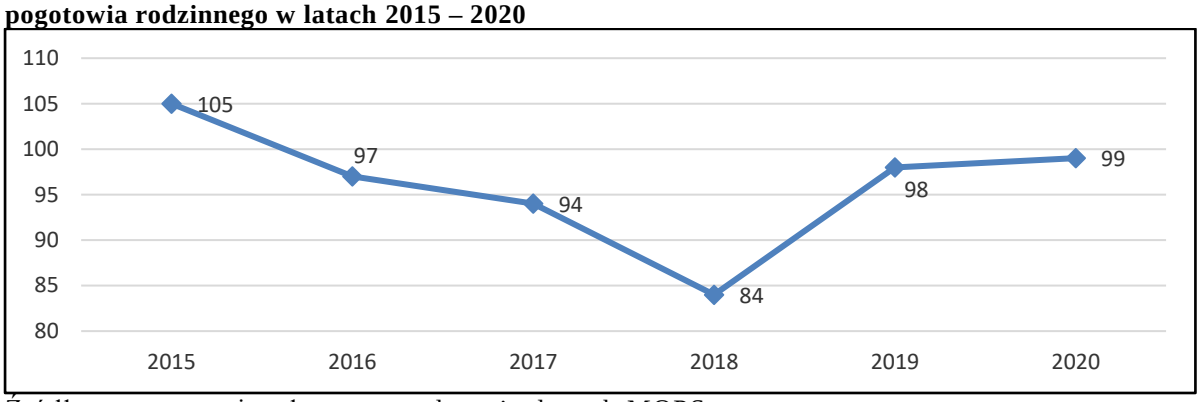

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- małoletnie matki z dziećmi[77].

W roku 2020 funkcjonowało 16 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych (stan na dzień 31 grudnia 2020 r.: 16 rodzin) zapewniających 23 miejsca. Spośród zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych 10 rodzin sprawuje opiekę nad 1 dzieckiem, 5 rodzin ma pod opieką 2 dzieci, natomiast 1 rodzina ma pod opieką 3 dzieci. W powyższej formie pieczy zastępczej przebywały dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagające szczególnej opieki i pielęgnacji (m. in. Dzieci zespołem Downa, Zespołem Alkoholowym Płodu). W roku 2020 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 25 dzieci.

W roku 2020 funkcjonowała 3 zawodowe rodziny zastępcze (stan na dzień 31 grudnia 2020 r.: 1 rodzina zapewaniająca opiekę dla 4 dzieci). W roku 2020 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 8 dzieci.

Rodzinny Dom Dziecka jest formą rodzinnej pieczy zastępczej, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. W powyższej formie sprawowana jest opieka nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osobami, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W roku 2020 funkcjonowały 3 rodzinne domy dziecka, w których przebywało łącznie 14 dzieci.

9.7.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie wsparcia dla rodzin zastępczych. Szczegółowe informacje znajdują się w podrozdziale 9.7.1.1.

[77]Art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

9.7.2.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w ramach Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej realizuje 34 pracowników zatrudnionych w MOPS. Przy czym wsparcie dla rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka realizowane jest przez 5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 1 pracownika organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz 2 psychologów. Dodatkowo do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zatrudnione były 4 osoby.

9.7.2.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. 72% dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych miało od 0-3 lat, natomiast 21% dzieci zawiera się w przedziale pomiędzy 4-6 lat, a 7% dzieci w przedziale 7-13 lat.

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego spowodowane jest głównie: pozostawieniem noworodka przez matkę w szpitalu, uzależnieniem rodziców od alkoholu, bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych skutkującą zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka, przemocą w rodzinie oraz ciężką i długotrwałą chorobą rodziców uniemożliwiającą sprawowanie opieki nad dzieckiem.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2020

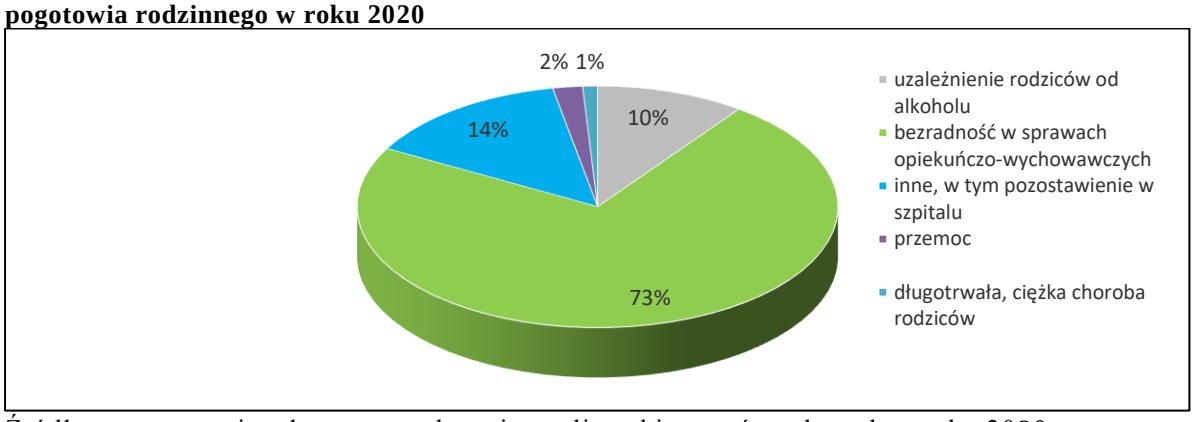

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2020

Wśród dzieci przebywających w dniu 31 grudnia 2020 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych 21% było w wieku od 0-3 lat, 9% było w wieku od 4-6 lat, 52% stanowiły dzieci w wieku 7-13 lat, 9% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 14-17 oraz 9% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 18 lat i powyżej.

9.7.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków wydatkowanych przez Gminę Miejską Kraków na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnego domu dziecka wyniosła łącznie:

- w roku 2015: 1 081 172 zł;
- w roku 2016: 1 294 741 zł w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków, w ramach dotacji z budżetu państwa: 294 569 zł, w tym w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 284 531,72 zł;
- w roku 2017: 1 145 461,21 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa:42 183,47 zł oraz w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 354 445,77 zł;

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 11 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 10 dzieci.

- w roku 2018: 1 785 696 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 39 366 zł, w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 377 977 zł oraz w ramach świadczenia „Dobry Strat": 3 300 zł.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 15 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 8 dzieci.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie dla 11 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.

- w roku 2019: 2 088 941 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 28 625,04 zł, w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 445 285,97 zł oraz w ramach świadczenia „Dobry Strat": 2 700 zł.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 130 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 18 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 10 dzieci.

Świadczenie „Dobry start" przyznano dla 9 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.

- w roku 2020: 2 485 378,40 zł w tym: w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 549 103,92 zł (nie uwzględniono wydatków na dzieci przebywające w rodzinie pomocowej nie będącej jednocześnie rodziną zawodową) oraz w ramach świadczenia „Dobry Strat": 5 100,00 zł.
- W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej dodatek wychowawczy został przyznany dla 132 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 24 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 14 dzieci.

Świadczenie „Dobry start" przyznano dla 17 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka.

9.7.2.5 Wnioski

Zgodnie z aktualnym stanem prawnym należy stwierdzić, iż ustawodawca zakłada rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w miejsce pieczy instytucjonalnej. Zgodnie z tym założeniem, wszystkie dzieci do 10 roku życia, które nie mogą pozostawać w rodzinach biologicznych winny być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Dlatego też konieczne jest prowadzenie ciągłych działań propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, a tym samym zwiększania ich liczby. W konsekwencji niniejszych działań można stwierdzić, że liczba zawodowych rodzin zastępczych stale rośnie. W 2020 roku podpisano umowę z 1 rodziną zastępczą zawodową dla 4 dzieci, 4 rodzinami zawodowymi pełniącymi funkcję pogotowia rodzinnego zapewniającymi opiekę 10 dzieciom (1 przekształcona w ciągu roku), 2 rodzinami zastępczymi specjalistycznymi dla 5 dzieci (1 przekształcona w ciągu roku).

9.8 Placówki opiekuńczo – wychowawcze

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, może zostać umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego,

- specjalistyczno – terapeutycznego.

Placówki opiekuńczo – wychowawcze zobowiązane są do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb w szczególności emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych[78].

9.8.1 Infrastruktura

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w Krakowie funkcjonowało łącznie 38 placówek opiekuńczo - wychowawczych, zapewniających 425 miejsc. 21 placówek prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, a 17 placówek funkcjonowało jako jednostki publiczne.

W roku 2020 krakowski system instytucjonalnej pieczy zastępczej tworzyły 44 placówki:

- 4 placówki typu interwencyjnego, zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki – do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2020 przebywało łącznie 102 dzieci;
- 22 placówki typu socjalizacyjnego, zapewniające opiekę łącznie 236 dzieciom;
- 8 placówek typu rodzinnego, w których w 2020 roku przebywało łącznie 56 dzieci;
- 10 placówek typu specjalistyczno – terapeutycznego zapewniających opiekę nad dziećmi o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności; wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. W placówkach tego typu w roku 2020 przebywało łącznie 130 dzieci.

W roku 2020 placówki opiekuńczo – wychowawcze łącznie zapewniły opiekę i wychowanie 524 dzieciom.

Zgodnie z założeniami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2020 r. poz. 821), w placówce opiekuńczo – wychowawczej nie powinno przebywać więcej niż 14 dzieci. W wyniku podejmowanych w latach 2015 – 2020 działań mających na celu dostosowanie placówek do obwiązujących przepisów standard liczby miejsc został osiągnięty w 36 placówkach na 38 placówek funkcjonujących w dniu 31.12.2020 r.

9.8.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2020 roku zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo – wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP Prowincja Krakowska, Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Zgromadzenie Zakonne Sług Jezusa, Towarzystwo „Nasz Dom", Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr św Jana Chrzciciela z siedziba w Krakowie, Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr św Jana Chrzciciela w Pasierbcu, Krakowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga", Stowarzyszenie „SIEMACHA", Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia", Fundacja Projekt ROZ, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Fundacja im. Św. Scholastyki, Fundacja Rodzina Plus, Fundacja im. Jacka i Piotra Michalskich.

[78] Art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 z późn zm.).

9.8.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania (praca z dzieckiem) na dzień 31 grudnia 2020 r. zaangażowane było 126 osób w organizacjach pozarządowych i 137 pracowników jednostek budżetowych.

9.8.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2020 liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej wynosi 524 i spadła w stosunku do roku 2019 o 43 osoby.

Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w latach 2015 – 2020, wg typów

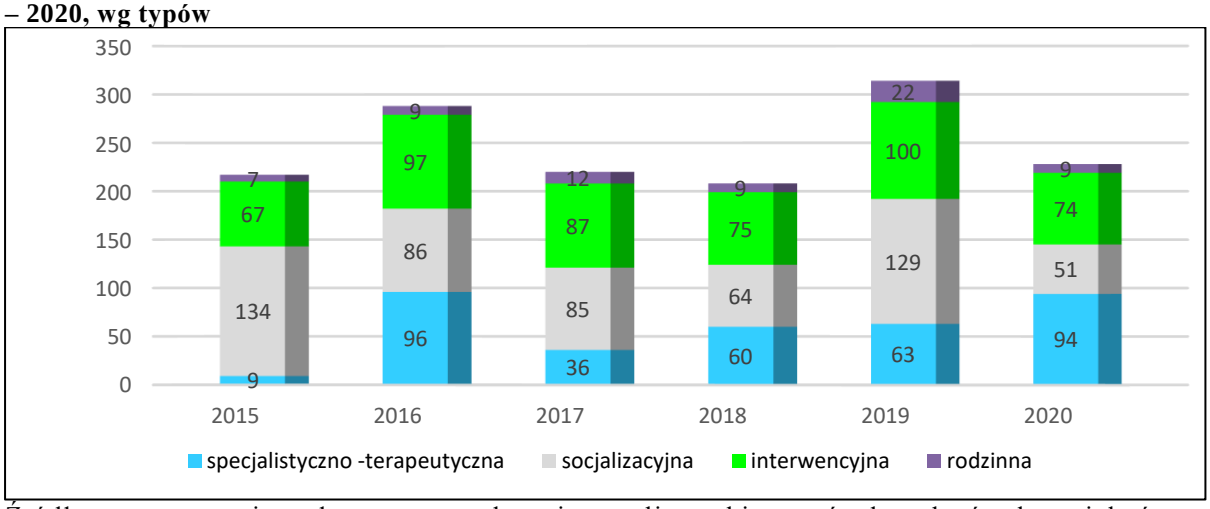

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Spośród wszystkich dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na dzień 31 grudnia 2020 r.: 54% stanowiły dzieci w wieku 14-17 lat, 31% w wieku 7-13 lat, 4% to dzieci w wieku 4-6 lat, 2% stanowią dzieci poniżej 3 roku życia, dzieci powyżej 18 lat stanowią prawie 9%.

Tabela: Wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na dzień 31 grudnia 2020 r.

Wyszczególnienie	w placówkach opiekuńczo – wychowawczych				
	ogółem	typu socjaliza–cyjnego	typu interwen–cyjnego	typu specjalistyczno–terapeutycznego	typu rodzinnego
Dzieci w pieczy zastępczej w wieku:	373	214	31	89	39
poniżej 1 roku	3	-	-	3	-
od 1 roku – 3 lat	5	-	-	5	-
4 –6 lat	15	4	-	5	6
7 – 13 lat	117	60	10	29	18
14 – 17 lat	200	129	21	37	13
18 – 24 lat	33	21	-	10	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn z powodu których małoletni przebywają w placówkach opiekuńczo – wychowawczych należy stwierdzić, że największą grupę 75% stanowią dzieci i młodzież z rodzin, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, skutkującą często nierealizowaniem obowiązku szkolnego. Kolejne pod względem liczebności są dzieci z rodzin z problemem alkoholowym (14%).

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo – wychowawczych w roku 2020

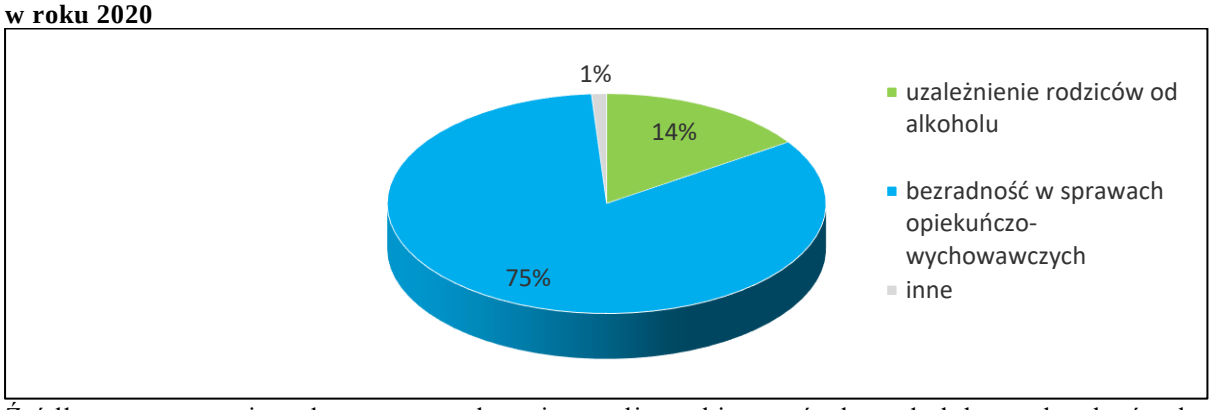

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo–wychowawczych wydanych w roku 2020

9.8.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo – wychowawczych wyniosły:

- w roku 2015: 26 316 029 zł w tym: w ramach środków GMK: 25 897 535 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 494 zł;
- w roku 2016: 26 036 136 zł, w tym: w ramach środków GMK: 25 640 762 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 395 374 zł;
- w roku 2017: 26 993 019 zł, w tym: w ramach środków GMK: 26 543 856 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 449 163 zł;
- w roku 2018: 30 314 104 zł, w tym: w ramach środków GMK: 29 895 714 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 390 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 44 wychowanków. Wypłacono 437 świadczeń na kwotę 208 375 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie „Dobry start" dla 289 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 86 700 zł.

- w roku 2019: 29 552 874,82 zł, z czego 15 190 591,44 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 331 wychowanków. Wypłacono 522 świadczeń na kwotę 250 327 zł. Przyznano świadczenie „Dobry start" dla 318 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 95 400 zł.
- w roku 2020: 30 434 450,85 zł, z czego 17 148 700,86 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych.
  W placówkach opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty objęto 48 wychowanków. Wypłacono 491 świadczeń na kwotę 229 897,09 zł.

W placówkach opiekuńczo – wychowawczych typu interwencyjnego, specjalistyczno–terpeutycznego oraz socjalizacyjnego pomocą w formie dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego objęto 443 wychowanków. Przyzanano 3 605 świadczeń na kwotę 1 709 574,49 zł.

Przyznano świadczenie „Dobry start" dla 315 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 94 500,00 zł.

Ponadto w roku 2020 placówki opiekuńczo – wychowawcze skorzystały z możliwości dofinansowania działań mających na celu niwelowanie skutków stanu epidemii i pozyskały środki zewnętrzne w ramach projektu pn. „Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Społeczny. Bezpieczny dom". Kwota dofinansowania wyniosła 159 578,13 zł oraz 23 936,87 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kraków, stanowiące wkład własny do projektu. Łącznie na przeciwdziałanie skutkom epidemii placówki opiekuńczo – wychowawcze przeznaczyły 236 201,72 zł.

9.8.6 Wnioski

Mając na uwadze założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, główne działania w zakresie zapewniania dzieciom i młodzieży opieki w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej powinny skupiać się na sukcesywnym zmniejszaniu liczby dzieci poniżej 10 roku życia umieszczanych w pieczy instytucjonalnej. Ponadto przekształcenia systemu powinny zostać ukierunkowane na zwiększanie liczby placówek typu specjalistyczno – terapeutycznego, aby możliwe było zapewnienie opieki i wychowania rosnącej liczbie dzieci, wykazujących szerokie spektrum zaburzeń.

9.9 Pomoc dla osób usamodzielnianych

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą, a także m.in. młodzieżowe ośrodki socjoterapii, młodzieżowe ośrodki wychowawcze lub zakłady poprawcze obejmuje się pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie. Osoby usamodzielniane wymagają pomocy w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, w szczególności w obszarze kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, sytuacji mieszkaniowej i bytowej (w tym uzyskania uprawnień do przysługujących świadczeń). Szczegółowe cele i działania służące ich realizacji, są określone w indywidualnym programie usamodzielnienia opracowywanym przez osobę usamodzielnianą, opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika socjalnego lub koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Działania prowadzone przez pracowników MOPS w obszarze edukacji i zdobycia kwalifikacji zawodowych przez osoby usamodzielniane to m.in. motywowanie do kontynuowania nauki, weryfikacja frekwencji na zajęciach szkolnych, osobiste rozmowy z pracownikami szkół (rzecznictwo), skierowanie do doradcy zawodowego lub na warsztaty autoprezentacji.

Pomoc w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej osób usamodzielnianych jest realizowana m.in. poprzez: pomoc w sporządzeniu wniosku o najem lokalu z zasobów gminy i zgromadzeniu wymaganej dokumentacji, pisma popierające wniosek do UMK, rzecznictwo w sprawach o spłatę zaległości mieszkaniowych, skierowanie po poradę prawną.

Jedną z form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych jest mieszkanie chronione. Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego, dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m. in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzysta średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych.

Osoby usamodzielniane otrzymują comiesięczną pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, która w przypadku osób usamodzielnianych na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest niezależna od dochodu osiąganego przez świadczeniobiorcę oraz pomoc na zagospodarowanie i – po zakończeniu nauki – pomoc na usamodzielnienie.

9.9.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2020 roku trzy mieszkania chronione dla 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych. Z tej formy pomocy w roku 2020 skorzystało 18 osób.

9.9.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej realizowana była we współpracy z Fundacją „Ukryte Skrzydła" oraz Krakowskim Stowarzyszeniem Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga".

9.9.3 Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizowali pracownicy MOPS. W realizację zadania w roku 2020 zaangażowanych było 4 pracowników (w ramach 4 etatów). W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym zaangażowany był personel zatrudniony w organizacjach pozarządowych (3 osoby zatrudnione).

9.9.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2020 udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem dla 250 wychowanków rodzin zastępczych oraz osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze, zakłady poprawcze oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Tabela: Usamodzielnianie wychowanków rodzin zastępczych i placówek

Lp.	Podstawa przyznawania pomocy	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2020 r.
1.	Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	232
2.	Na zasadach ustawy o pomocy społecznej (przepisy przejściowe z ustawy o wspieraniu rodziny)	0
3.	Ustawy o pomocy społecznej	18
Suma		250
	Miejsce pobytu osoby usamodzielnianej przed usamodzielnieniem	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2018 r.
1.	Rodziny zastępcze	110
2.	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	122
3.	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	16
4.	Specjalny ośrodek szkolno – wychowawczy	0
5.	Schronisko dla nieletnich i zakład poprawczy	0
6.	Zakłady poprawcze	2
Suma		250

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Wykres: Liczba osób usamodzielnionych w latach 2015 –2020 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków

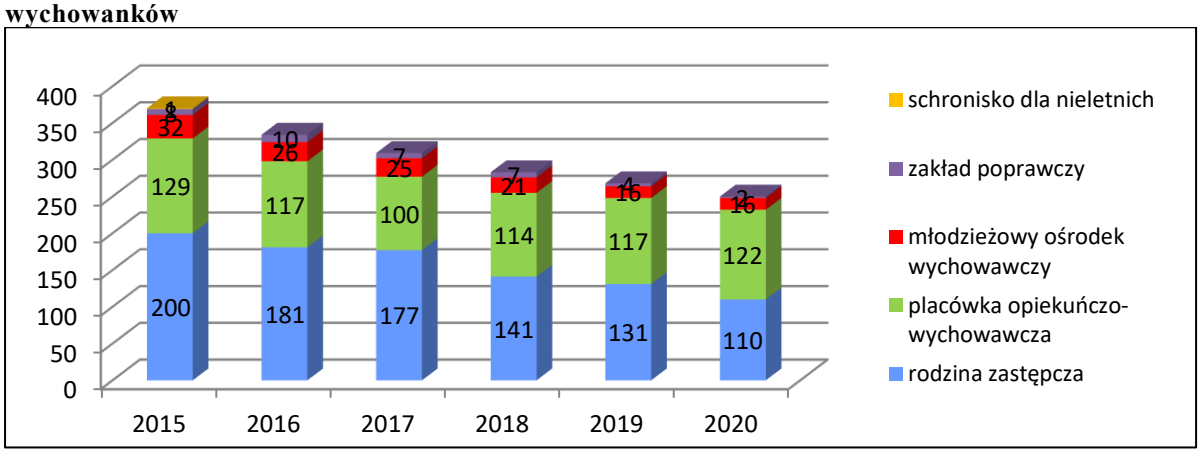

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby usamodzielniane to przede wszystkim wychowankowie placówek opiekuńczo – wychowawczych, którzy stanowią 49% ogółu oraz wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią 44% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie to osoby opuszczające młodzieżowe ośrodki wychowawcze i zakłady poprawcze.

Aspiracje edukacyjne osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych są znacznie wyższe niż opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz zakłady poprawcze – 34% wychowanków rodzin zastępczych kontynuuje naukę na studiach. Natomiast spośród osób, które opuściły instytucjonalne formy pieczy zastępczej zaledwie 15% jest słuchaczami wyższych uczelni. Żadna z osób opuszczające zakłady poprawcze i młodzieżowe ośrodki wychowawcze nie uczy się w uczelni wyższej, natomiast prawie 67% z nich uczy się w liceum. Należy jednocześnie zauważyć, że 13% osób opuszczających placówki opiekuńcze i 18% osób opuszczających rodziny zastępcze zaprzestało kontynuacji nauki.

Poziom edukacji, na którym kontynuują naukę osoby usamodzielniane jest zróżnicowany ze względu na formy pieczy zastępczej, w której osoby te przebywały – ilustruje to poniższy wykres.

Wykres: Kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające różne formy pieczy zastępcze

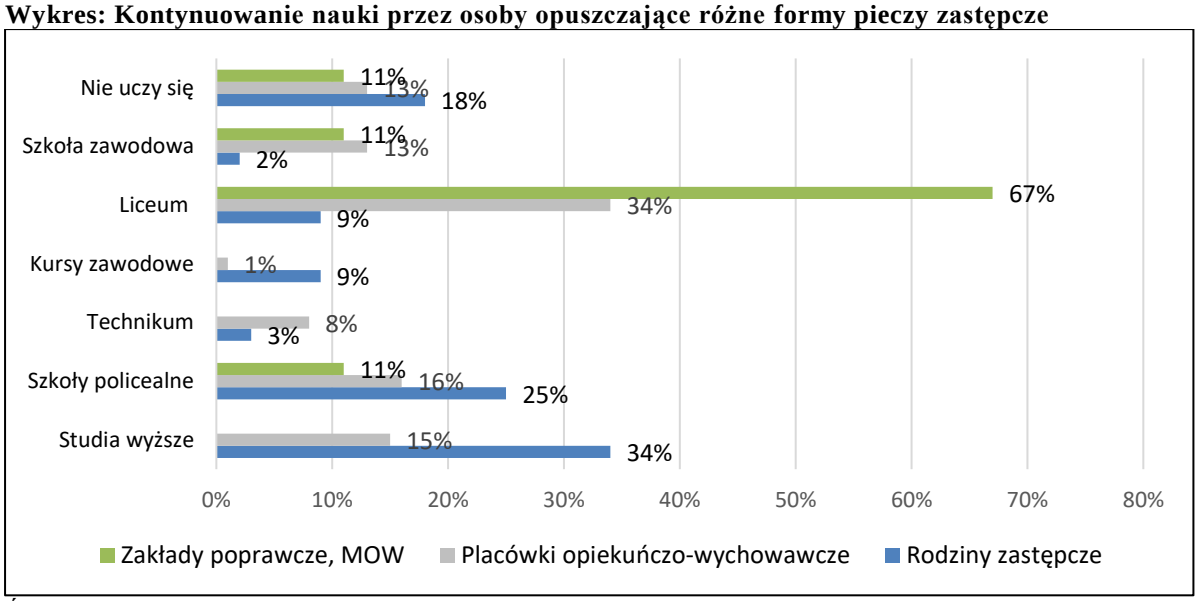

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Sytuacja osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej różni się również pod względem posiadanych przez te osoby zasobów mieszkaniowych. 30% wychowanków, którzy opuścili rodziny zastępcze ma uregulowaną sytuację mieszkaniową, to znaczy są najemcami lub właścicielami mieszkania lub figurują w umowie najmu jako osoby uprawnione do zamieszkiwania w lokalu. W takiej sytuacji jest 33% wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych. 25% opuszczających rodziny zastępcze wynajmuje lokal na wolnym rynku oraz 29% osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze jest w takiej samej sytuacji. 40% wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej mieszka nadal u rodziny, natomiast 27% wychowanków po opuszczeniu placówki opiekuńczo – wychowawczej zamieszkuje u rodzin biologicznych.

Spośród osób usamodzielnianych 5% wychowanków rodzin zastępczych i 11% osób opuszczających placówki mieszka w internacie, mieszkaniu chronionym, lokalu zajmowanym bez tytułu prawnego lub po wyroku eksmisyjnym.

Tabela: Sytuacja mieszkaniowa osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej

Sytuacja mieszkaniowa	Osoby, które opuściły placówki opiekuńczo – wychowawcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.	Osoby, które opuściły rodziny zastępcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.
Zamieszkiwanie u rodziny (biologicznej lub dotychczasowej rodziny zastępczej)	27%	40%
Wynajmowanie mieszkania /pokoju na wolnym rynku	29%	25%
Uregulowana sytuacja mieszkaniowa – posiadające własny lokal/zamieszkujące w lokalu, którego są najemcą	33%	30%
Inne w tym: Internat, bursa, lokal komunalny bez tytułu prawnego, lokal komunalny po wyroku eksmisyjnym	7%	1%
Przebywające w mieszkaniu chronionym	4%	4%

Źródło: opracowanie własne MOPS na podstawie danych za 2020 r. Dane dotyczą wychowanków, którzy po opuszczeniu pieczy zastępczej oraz MOW i zakładów poprawczych pozostają w kontakcie z pracownikami MOPS.

9.9.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków wynosiły:

- w 2015 roku łącznie 1 941 429,32 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 53 880,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 1 938429,32 zł, w ramach środków POKL: 3 000 zł;
- w 2016 roku łącznie 1 623 073,10 zł (w tym: 114 465,21 zł na funkcjonowanie i doposażenie mieszkań chronionych);
- w 2017 roku łącznie 1 566 489,13 zł (w tym: 88 400 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych–kwota przekazana podmiotom).
- w 2018 roku łącznie 1 546 995 zł (w tym: 125 820 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych–kwota przekazana podmiotom).

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start" z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:
– świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych: 20;
– świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych : 2. Wypłacono kwotę 6 600 zł.

- w 2019 roku łącznie 1 394 728 zł (w tym: 128 520 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).
  Przyznano: świadczenie „Dobry start" dla 36 usamodzielnianych wychowanków. Wypłacono kwotę 10 800 zł.
- w 2020 roku łącznie 1 421 178,08 zł (w tym: 128 199,51 zł wydatkowano na utrzymanie mieszkań chronionych).
  Przyznano: świadczenie „Dobry start" dla 33 usamodzielnianych wychowanków. Wypłacono kwotę 9 900 zł.

9.9.6 Wnioski

Analiza dotycząca sytuacji osób usamodzielnianych pozwala na wskazanie dwóch najważniejszych obszarów, w których osoby te wymagają wsparcia: jest to pomoc w uzyskaniu wykształcenia i kwalifikacji pozwalających na podjęcie pracy zawodowej oraz w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

9.10 Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi

9.10.1 Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!"

Szczegółowe informacje na temat realizacji projektu znajdują się w rozdziale 14 „Działania w ramach projektu „Rodzicu nie jesteś sam!".

9.10.2 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Wskazana forma pomocy została opisana w podrozdziale 12.2.3. „Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku".

Należy podkreślić, że szczególną grupą odbiorców programu dożywiania są dzieci i młodzież[79]. Udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie posiłku wyniósł 57,5% w skali roku (3 356 osób). Dzieci do 7 r.ż. stanowiły 19% świadczeniobiorców, natomiast odsetek uczniów w wieku od lat 7 do ukończenia szkoły ponadpodstawowej, w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wyniósł około 34%. W 2020 roku udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków był niższy niż w latach ubiegłych.

[79]Dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do ukończenia szkoły ponadpodstawowej stanowią 32% wszystkich osób korzystających z Programu.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków latach 2015 – 2020

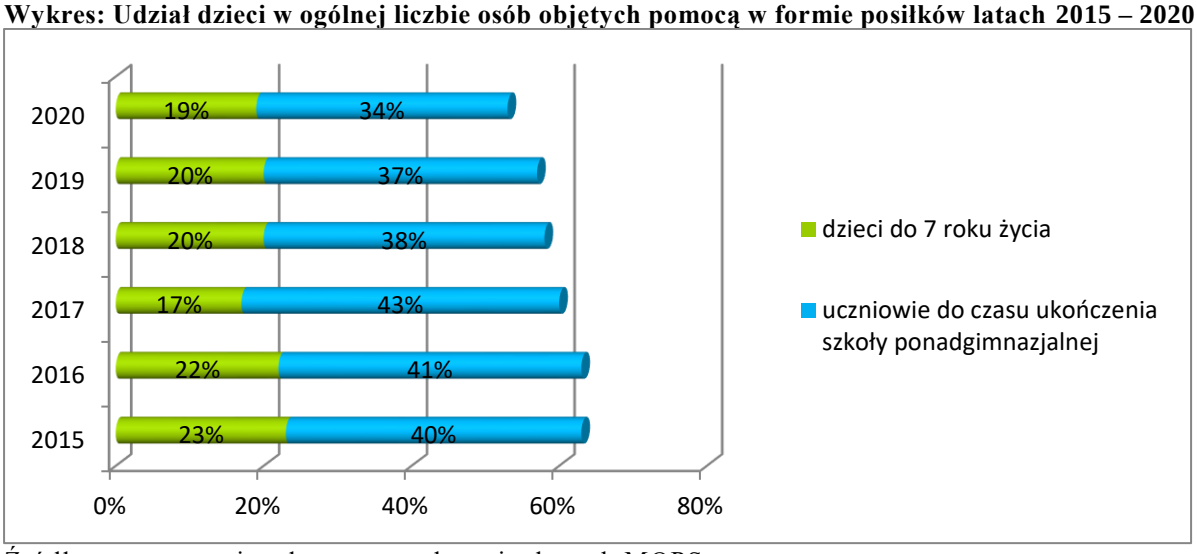

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie rozliczeniowym. W 2020 r. z posiłków przyznawanych na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 657 dzieci i uczniów.

9.10.2.1 Wnioski

Analiza danych dotyczących realizacji programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania za lata 2011 – 2020 wskazuje, że dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią znaczącą, bo blisko 60% grupę odbiorców programu. W 2020 r. ze względu na obowiązujący stan epidemii i ograniczenia w funkcjonowaniu m.in. placówek oświatowych i opiekuńczych oraz gastronomicznych z posiłków skorzystała mniejsza liczba osób. W przypadku dzieci i uczniów za okres, w którym nie funkcjonowały stołówki szkolne lub dziecko nie mogło skorzystać z posiłków wypłacane były zasiłki celowe na zakup posiłku lub żywności.

9.10.3 Kluby Rodziców

W 2020 roku w ramach Programów Aktywności Lokalnej MOPS funkcjonowały dwa Kluby Rodziców – jeden przy ul. Dąbrówki 7/4 oraz drugi, funkcjonujący do marca 2020 r. przy ul. Jaremy 1, a następnie przeniesiony na os. Na Skarpie 35. Celem działań Klubów było wzmocnienie więzi i kształtowanie pozytywnych relacji rodziców i dzieci oraz podnoszenie kompetencji rodzicielskich. Kluby tworzyły otwartą i przyjazną przestrzeń dla rodziców, którzy szukali możliwości wymiany doświadczeń i zdobycia nowych umiejętności, bazując na wiedzy innych rodziców bądź specjalistów działających w ramach Klubu.

W 2020 roku zrealizowano 159,5 godzin zajęć podczas 77 spotkań, w których wzięło udział 59 dzieci oraz 200 rodziców. Oferta Klubu Rodziców obejmowała: masaż Shantala, cykl

warsztatów edukacyjnych dla rodziców, cykl warsztatów z pozytywnej dyscypliny, warsztaty z pierwszej pomocy, cykl spotkań z położną. Z uwagi na stan epidemii większość zajęć była prowadzona w systemie online.

Środki finansowe przeznaczone na realizację działań w ramach Klubów wyniosły w 2020 roku 19 879,10 zł.

9.10.4 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

W 2020 r. MOPS realizował zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zgodnie z Uchwałą Nr LVIII/1238/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2016 r. poz. 7695). Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

O stypendium szkolne w Gminie Miejskiej Kraków może ubiegać się uczeń spełniający łącznie poniższe warunki:

- miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie ucznia nie jest większa niż kwota, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej,
- miejscem zamieszkania ucznia jest Gmina Miejska Kraków.

Stypendium szkolne może być udzielane uczniom w formie:

- całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych, w tym wyrównawczych, wykraczających poza zajęcia realizowane w szkole w ramach planu nauczania, a także udziału w zajęciach edukacyjnych realizowanych poza szkołą,
- pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w tym m.in. zakupu podręczników,
- całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów związanych z pobieraniem nauki poza miejscem zamieszkania,
- świadczenia pieniężnego, jeżeli organ przyznający stypendium uzna, że udzielenie stypendium w formach wymienionych powyżej nie jest możliwe lub celowe.

Miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie ucznia, wynikająca z art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej, uprawniająca do ubiegania się o stypendium szkolne w 2020 r. nie mogła być wyższa niż 528 zł.

Stypendium szkolne wypłacane było w terminach do dnia 30 czerwca – za okres od stycznia do czerwca 2020 r. oraz do dnia 31 grudnia – za okres od września do grudnia 2020 r.

W 2020 r. wypłacono łącznie 1235 świadczeń w formie stypendiów szkolnych.

W roku szkolnym 2019/2020 rozpatrzono 935 wniosków o przyznanie świadczenia. W okresie od stycznia do czerwca 2020 r. z pomocy w formie stypendium szkolnego skorzystało 560 uczniów, w tym:

- 380 uczniów szkół podstawowych,
- 177 uczniów szkół ponadgimnazjalnych,
- 3 uczniów szkoły innego typu.

W roku szkolnym 2020/2021 rozpatrzono 809 wniosków o przyznanie świadczenia. W okresie od września do grudnia 2020 r. z pomocy w formie stypendium szkolnego skorzystało 675 uczniów, w tym:

- 442 uczniów szkół podstawowych,
- 232 uczniów szkół ponadgimnazjalnych,
- 1 uczeń szkoły innego typu.

Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono stypendia szkolne w I semestrze roku szkolnego 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021

I semestr roku szkolnego	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2014/2015	1 202	551	413	1	2 167
2015/2016	1 160	530	396	2	2 088
2016/2017	922	442	346	0	1 710
2017/2018	940	210	293	3	1 446
2018/2019	783	66	223	1	1 073
2019/2020	564	0	243	12	819
2020/2021	442	0	232	1	675

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z zebranych danych wynika, że w 2020 r. (I semestr roku szkolnego 2020/2021) nastąpił spadek liczby uczniów, którym wypłacono świadczenie w formie stypendium szkolnego, w stosunku do lat ubiegłych. Największą grupę osób objętych tą formą wsparcia w 2020 r. stanowili uczniowie szkół podstawowych (65% ogólnej liczby uczniów).

Tabela: Liczba stypendiów szkolnych wg kategorii szkół

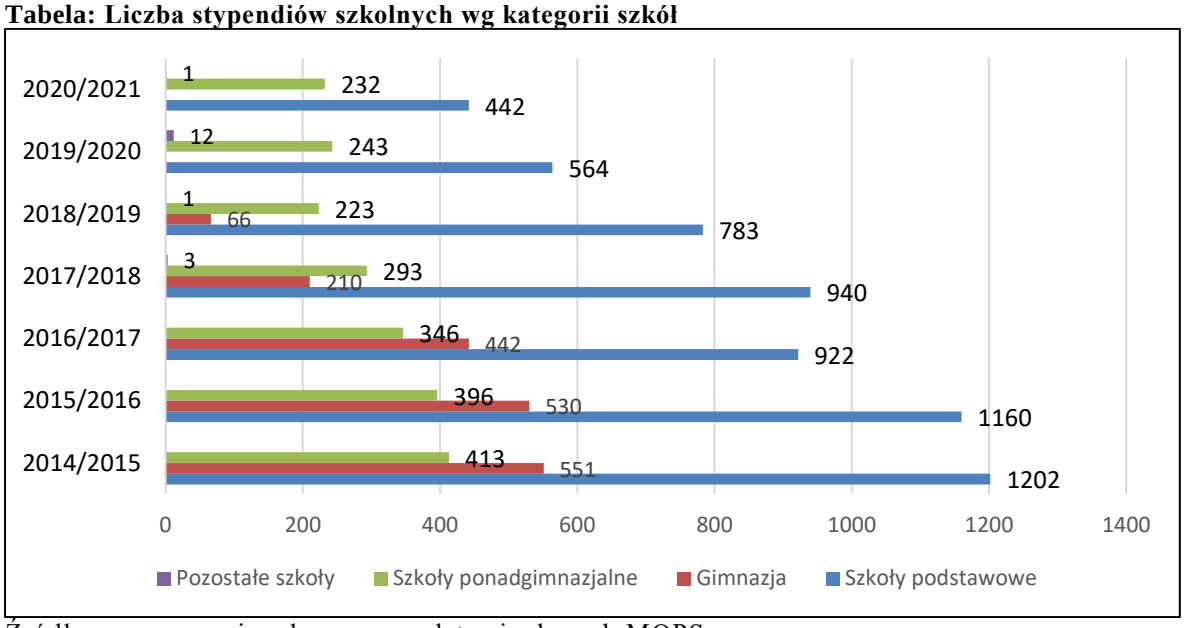

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Drugim ze świadczeń w formie pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów jest zasiłek szkolny. Może on zostać przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego, tj. zdarzenia nagłego, nieprzewidywalnego, niezależnego od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia. O zasiłek szkolny można ubiegać się w terminie nie dłuższym niż dwa miesiące od wystąpienia zdarzenia losowego uzasadniającego przyznanie świadczenia. Zasiłek szkolny może być przyznany w formie świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z procesem edukacyjnym lub w formie pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, raz lub kilka razy w roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego.

W 2020 r. wypłacono łącznie 43 świadczenia w postaci zasiłku szkolnego. Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego, przedstawia poniższa tabela oraz poniższy wykres.

Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w latach 2015 – 2020

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2015	24	17	22	2	65
2016	37	29	22	0	88
2017	36	19	22	0	78
2018	38	5	12	0	55
2019	49	2	15	0	66
2020	23	0	20	0	43

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2020 r. w stosunku do 2019 r. liczba osób objętych pomocą spadła o 35%. Szczegółowy podział przyznanych zasiłków w podziale na poszczególne rodzaje szkół znajduje się na poniższym wykresie.

Tabela: Rozkład liczby zasiłków szkolnych wg kategorii szkół

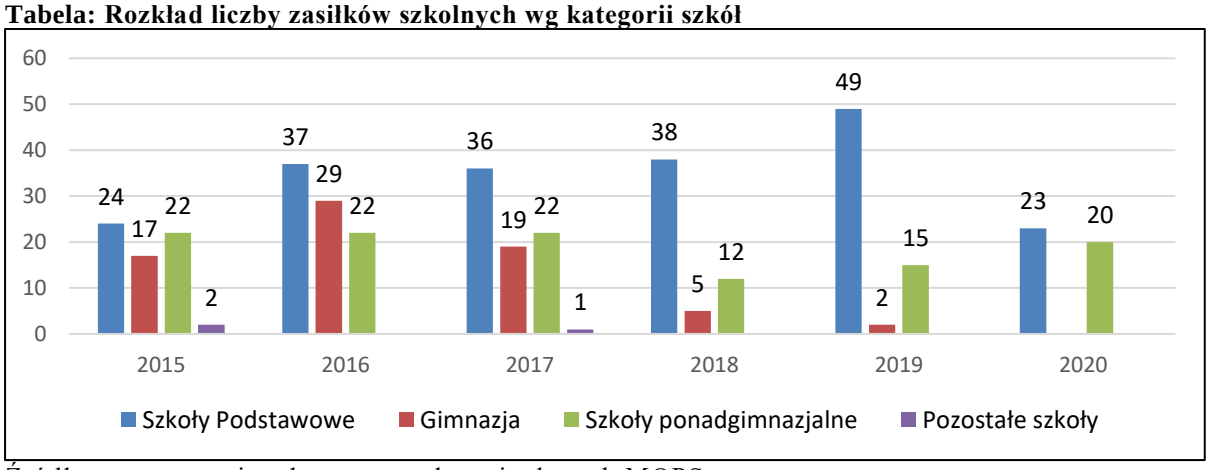

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.10.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

9.10.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

9.10.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- 2015 r.: 2 644 034 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 550 328,47 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 093 705, 53 zł;
- 2016 r.: 2 379 212,22 zł; w tym ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 531 697,73 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 847 514,49 zł;
- 2017 r.: 2 079 141,21 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 424 510,21 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 654 631 zł;
- 2018 r.: 1 637 949,69 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 336 460,00 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 301 489,69 zł;

- 2019 r.: 1 304 171,61 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 275 667,81 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 028 503,80 zł;
- 2020 r.: 946 786,20 zł w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 200 784,65 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 746 001,55 zł.

9.10.4.4 Wnioski

Dokonując analizy ilości wypłaconych świadczeń w postaci stypendium szkolnego w ostatnich latach wnioskować można, iż tendencja spadkowa może utrzymać się w kolejnych latach. Może być to powiązane ze zmieniającą się sytuacją społeczną, na którą wpływ mają takie czynniki, jak np. zmiana poziomu życia rodzin z dziećmi po uzyskaniu świadczenia wychowawczego, wprowadzenie jednorazowego świadczenia „300+". Jednakże wpływ na ewentualne zmniejszenia lub zwiększenia może mieć również sytuacja na rynku pracy związana ze stanem epidemii.

Zakres udzielanej pomocy w kolejnych latach w formie zasiłku szkolnego jest również trudny do oszacowania. Wynika to z faktu uwarunkowania wypłaty świadczenia wystąpieniem zdarzenia losowego, co jest niemożliwe do przewidzenia.

9.10.5 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020 – 2022

W ramach Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w 2020 r. udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników oraz materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych do kształcenia ogólnego, w tym do kształcenia specjalnego lub do kształcenia w zawodach wyłącznie dla uczniów niepełnosprawnych, którzy posiadali orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczali w roku szkolnym 2019/2020 do szkół ponadpodstawowych.

Wnioski o przyznanie pomocy na zakup podręczników i materiałów składane były w szkołach przez rodziców, opiekunów prawnych ucznia lub pełnoletnich uczniów. Po weryfikacji wniosków, Dyrektorzy szkół przekazali do MOPS listy uczniów zakwalifikowanych do objęcia pomocą w ramach programu. Na podstawie tych list MOPS przekazał środki finansowe szkołom z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń. W przypadku szkół prowadzonych przez inne podmioty niż GMK wypłaty pomocy dokonywał, na podstawie posiadanego pełnomocnictwa PMK, bezpośrednio MOPS. W ramach programu uczniowie mogli ubiegać się o dofinansowanie wahające się w zależności od typu szkoły i typu niepełnosprawności pomiędzy 225,00 zł a 445,00 zł. Ostateczna kwota dofinansowania była uzależniona od przedłożonych dokumentów potwierdzających poniesione wydatki za zakup podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych.

Pomoc finansową w ramach programu przyznano łącznie dla 704 uczniów uczęszczających do 58 szkół na terenie Krakowa.

Tabela: Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu rządowego „Wyprawka szkolna" w latach 2015 – 2020

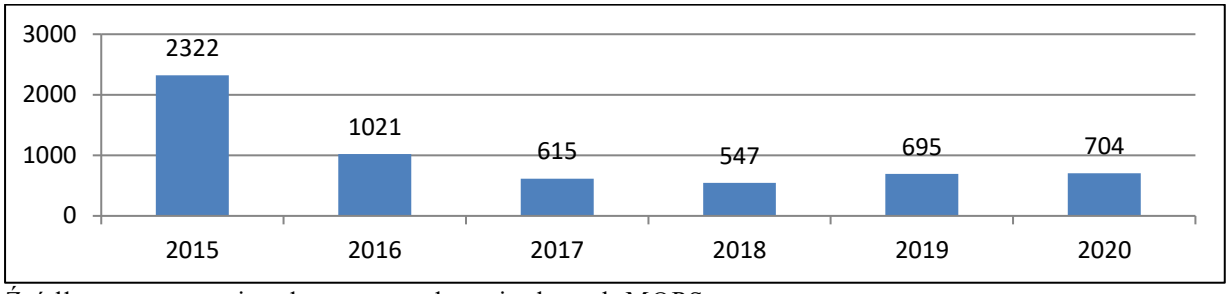

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Liczba świadczeń w stosunku do roku ubiegłego utrzymała się na podobnym poziomie. Jest to związane z określeniem podobnej grupy uczniów, którzy byli uprawnieni do otrzymania pomocy w ramach Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w 2020 r. udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników oraz materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych, podobnie jak w roku ubiegłym, udzielana pomoc w ramach programu dotyczyła wyłącznie uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Tabela: Przyczyny udzielenia świadczenia w latach 2015 – 2020

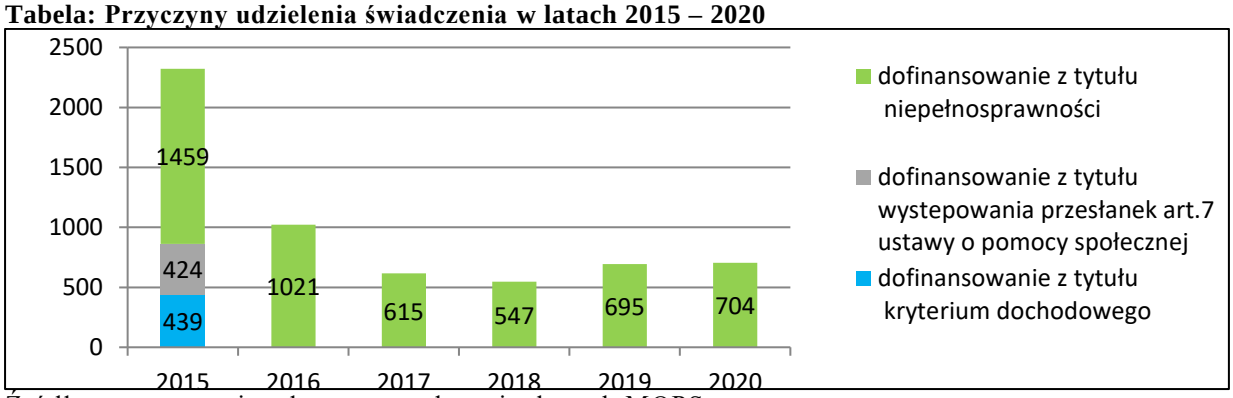

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.10.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

9.10.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

9.10.5.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację programu przeznaczono w ramach środków z budżetu państwa:
– w 2015 r. kwotę: 552 835 zł;
– w 2016 r. kwotę: 262 483 zł;
– w 2017 r. kwotę: 149 517 zł;
– w 2018 r. kwotę: 132 868 zł;
– w 2019 r. kwotę: 195 355,19 zł;
– w 2020 r. kwotę: 201 376,93 zł.

9.10.5.4 Wnioski

Pomoc na zakup podręczników oraz materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych dla uczniów realizowana jest w oparciu o program rządowy. W 2020 r. możliwość otrzymania pomocy na dofinansowanie podręczników i materiałów edukacyjnych mieli wyłącznie uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający do szkół ponadpodstawowych. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2020 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020 – 2022 (Dz. U z 2020 r., poz.1227),w następnych latach pomoc w zakresie Rządowego programu pomocy uczniom – „Wyprawka szkolna" będzie dotyczyła nadal wyłącznie dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczają do szkół ponadpodstawowych.

10 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie przeciwdziałania przemocy

10.1 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane w oparciu o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz formularzy „Niebieska Karta", a także w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2014 – 2020 został przyjęty uchwałą Nr CXII/1732/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r. W realizację Programu zaangażowani zostali członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz przedstawiciele instytucji reprezentowanych w Zespole.

Funkcjonujący od 2011 roku Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zajmuje się realizacją działań zarówno na poziomie ogólnomiejskim – Zespół Strategiczny, jak i na poziomie dzielnic – dziewięć Zespołów ds. działań lokalnych, których obszar działania pokrywa się z rejonami poszczególnych Filii MOPS.

W przypadku sytuacji podejrzenia, że osoba doświadcza przemocy w rodzinie, przedstawiciel jednej z pięciu instytucji, tj. policji, pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia lub komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, zobowiązanych do realizacji procedury „Niebieskie Karty", wszczyna procedurę. Jest to początek bezpośredniej pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą, która ma na celu przerwanie przemocy w rodzinie oraz udzielenie stosownej pomocy członkom danej rodziny. Działania te realizują członkowie grup roboczych, w skład których wchodzą przedstawiciele instytucji będący w bezpośrednim kontakcie z rodziną, m.in. przedstawiciele MOPS, policji, oświaty, ochrony zdrowia, a także kuratorzy i psycholodzy.

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2020 roku odbywała się poprzez:

- zapewnienie wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie,
- prowadzenie grup wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- udzielanie poradnictwa psychologicznego i prawnego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- podejmowanie działań informacyjno – edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- prowadzenie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- organizację szkoleń oraz superwizji dla pracowników instytucji zobowiązanych do przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Miejskiej Kraków.

Osoby dotknięte przemocą w rodzinie miały możliwość korzystania z dostępnych na terenie Krakowa form wsparcia, terapii i poradnictwa.

W stosunku do osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie podejmowane oddziaływania polegały m.in. na wizytach pracowników socjalnych w miejscu zamieszkania rodziny, motywowaniu osób stosujących przemoc w rodzinie do zmiany zachowania wobec najbliższych oraz do uczestnictwa w spotkaniach grupy korekcyjno–edukacyjnej. W sytuacjach przemocy w rodzinie, gdzie dochodziło do zachowań noszących znamiona przestępstwa, składane były zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Rodzinom, w których wystąpił problem przemocy, udzielono również pomocy finansowej i rzeczowej. W 2020 roku MOPS na podstawie decyzji administracyjnych przyznał pomoc dla 299 rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty" *(Interwencja kryzysowa zob. podrozdział 5.2)*.

10.1.1 Infrastruktura

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków w zakresie realizacji przez MOPS odbywa się we własnych zasobach lokalowych Ośrodka.

10.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z instytucjami działającymi na terenie Krakowa oraz z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty".

10.1.3 Kadra

Pracownicy MOPS oraz instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa.

10.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

Formularze Niebieska Karta – A po wszczęciu procedury przez uprawnione do tego instytucje (policja, jednostki pomocy społecznej, oświata, ochrona zdrowia, komisja rozwiązywania problemów alkoholowych) są przekazywane do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W Gminie Miejskiej Kraków osobami upoważnionymi przez Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego . Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakresie przyjmowania formularzy Niebieska Karta – A są Przewodniczący Zespołów ds. działań lokalnych. Procedurę wszczyna się już w sytuacji powzięcia podejrzenia o zaistnieniu przemocy w rodzinie, a następnie działania realizują członkowie grup roboczych powoływanych w przypadku poszczególnych sytuacji przemocy w rodzinie. W pierwszych latach od wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty" (2013 – 2015) skala wszczynanych procedur corocznie zwiększała się. W ostatnich latach (2016 – 2020) zauważamy spadek liczby wszczynanych procedur, co obrazują poniższe dane: 2013 r. – 697 wszczętych procedur Niebieskie Karty, 2014 r. – 883, 2015 r. – 940, 2016 r. – 880, 2017 r. – 850, 2018 r. – 831, 2019 r. – 809, 2020 r. – 732 Niebieskie Karty.

W związku z zaistnieniem podejrzenia przemocy w rodzinie oraz realizacją procedury Niebieskie Karty, w 2020 r. pomocą objęto 978 rodzin, w tym 2 853 osoby.

Część z rodzin, w których doszło do zaistnienia przemocy, oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2020 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową z uwagi na występowanie zjawiska przemocy w rodzinie dla 88 rodzin, natomiast spośród rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty" pomoc otrzymywało 299 rodzin.

Wykres: Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie w latach 2015 – 2020

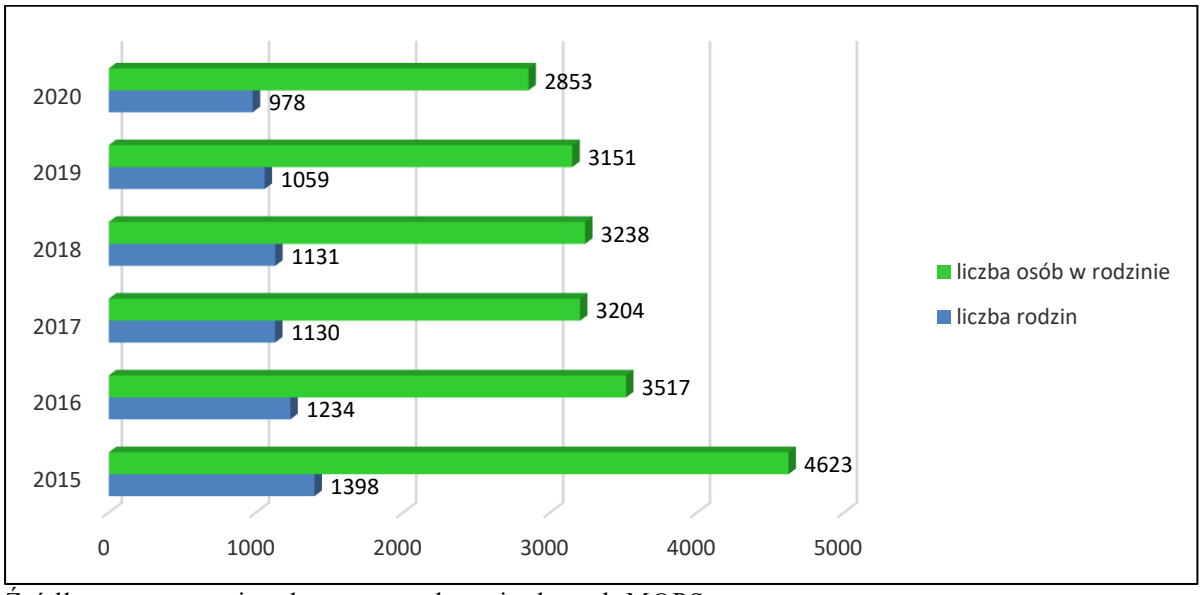

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2020 roku pracownicy socjalni wszczęli 278 procedur „Niebieskie Karty", a z innych instytucji zobowiązanych do wszczęcia procedury do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wpłynęło 454 „Niebieskich Kart" w tym: 404 – Policja, 27 – oświata, 217 – ochrona zdrowia, 6 – Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, co w łącznej liczbie stanowi 732 „Niebieskich Kart".

W 2020 r. realizowane było 1 078 procedur „Niebieskie Karty" obejmujących procedury wszczęte w 2019 r. oraz kontynuowane z lat poprzednich. Zakończono realizację 720 „Niebieskich Kart".

Poniższy wykres obrazuje liczbę wszczętych „Niebieskich Kart", w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2020 roku i w latach ubiegłych.

Wykres: Porównanie liczby wszczętych „Niebieskich Kart" z lat 2015 – 2020

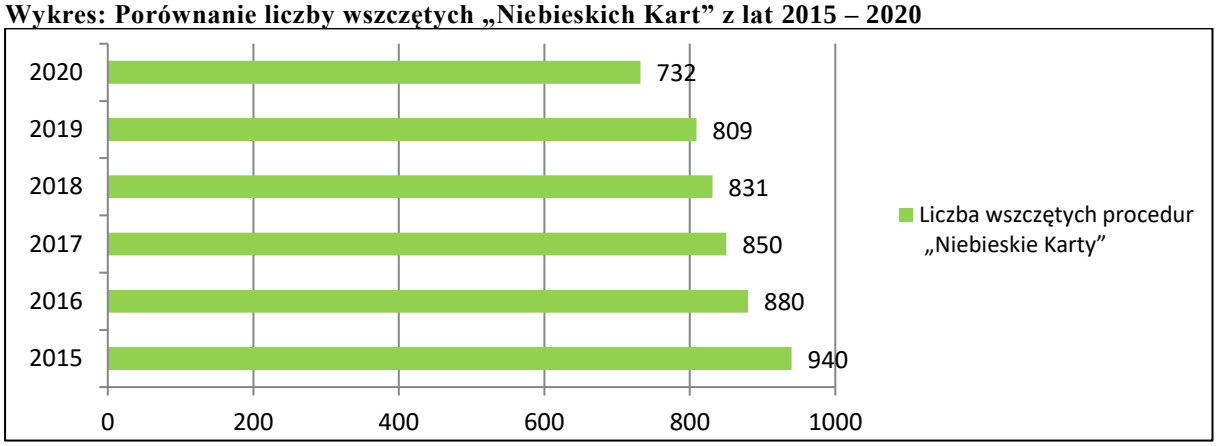

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2020 r. powołano 724 nowe grupy robocze. Natomiast łączna liczba grup roboczych realizujących swoje działania w 2020 r. wyniosła 1 160, w tym 436 grup roboczych powołanych w roku poprzednim. Członkowie grup roboczych spotykali się 3 173 razy na posiedzeniach w ramach procedury „Niebieskie Karty".

Wykres: Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań w latach 2015 – 2020

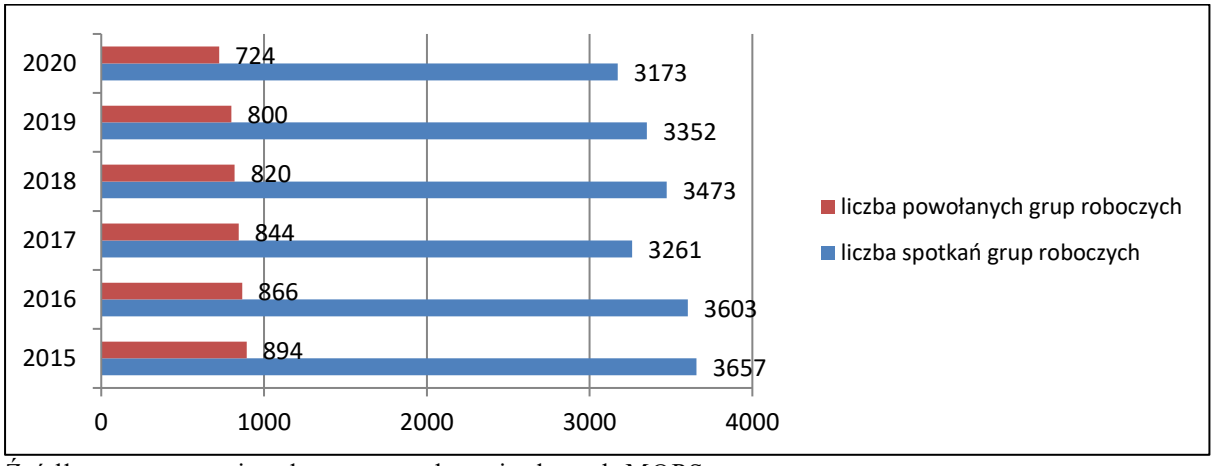

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

10.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w 2015 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w wys. 12 678 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2015 roku wyniósł 1 278 805zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 266 127 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków, 12 678 zł – dotacja MUW.
- w 2016 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w wys. 20 975,58 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2016 roku wyniósł 1 224 658,52 zł w tym: 1 136 682,94 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 20 975,58 zł–dotacja z budżetu Wojewody na realizację programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie), dotacja Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektu „Aktywnie przeciw przemocy II" w wys. 37 000 zł, środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 30 000 zł.
- w 2017 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 232 017,41 zł, które stanowią: 1 210 964,91 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 73 747,20 zł. Ponadto z budżetu Wojewody na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR została przyznana dotacja w wys. 21 052,50 zł (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie).
- w 2018 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 172 022,33 zł, w tym: 58 149,91 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno–edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR z budżetu Wojewody została przyznana

dotacja w wys. 22 828,24 zł (od 1 stycznia 2016r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie) oraz sfinansowana została superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno – edukacyjną w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na kwotę 3 000 zł;

- w 2019 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 276 155,49 zł. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR z budżetu Wojewody została przyznana dotacja w wys. 16 920 zł (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie), natomiast ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków sfinansowana została superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno – edukacyjną jak również wynagrodzenie dla współprowadzącego oddziaływania, łącznie wyniosło to 28310,42 zł.
- w 2020 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 852 880,30 zł, w tym: 46 745,70 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno–edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR z budżetu Wojewody została przyznana dotacja w wys. 18 989,34 zł. Część kosztów realizacji programu w tym superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno – edukacyjną została zrealizowana ze środków w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na kwotę 20 470 zł.

10.1.6 Wnioski

Na podstawie realizacji Programu i danych zbieranych w latach 2010 – 2012 w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, obserwowaliśmy coroczny wzrost liczby rodzin objętych pomocą w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W latach 2013 – 2015 obserwowaliśmy podobny poziom liczbowy w zakresie osób objętych pomocą w ramach procedury „Niebieskie Karty" (wszystkie rodziny, w których wszczęta jest procedura „Niebieskie Karty" stają się uczestnikami programu).

2020 rok jest kolejnym, kiedy zaobserwowano spadek liczby wszczętych procedur w stosunku do roku poprzedniego, a w 2020 roku liczba wszczynanych Niebieskich Kart była mniejsza niż w 2014 roku.

Skala ujawnianych sytuacji przemocy w rodzinie oraz zakres realizowanych działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wymaga zaangażowania instytucji przeciwdziałających przemocy w rodzinie, w tym MOPS, który pełni rolę organizacyjno – techniczną w odniesieniu do prac Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie oraz prac grup roboczych. W zakresie bezpośredniej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą swoje zadania realizują pracownicy MOPS powołani do grup roboczych.

Infrastrukturę służącą zapewnieniu specjalistycznej pomocy oraz schronienia dla osób doświadczających przemocy i pomocy udzielanej w toku realizacji procedury „Niebieskie Karty" należy ocenić jako wystarczającą wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy jest sukcesywnie rozszerzany w odniesieniu do diagnozowanego poziomu potrzeb.

10.2 Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia

Od 1 grudnia 2018 r. w miejsce dotychczas prowadzonego Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą, os. Krakowiaków 46 został uruchomiony Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Krakowie.

Ośrodek jest całodobową placówką udzielającą specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, w tym zapewnia 25 miejsc schronienia na okres do 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia w uzasadnionych przypadkach. W Ośrodku zapewniona jest pomoc psychologiczna, prawna, pedagogiczna oraz pomoc pracownika socjalnego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. Prowadzone są grupy wsparcia, grupy terapeutyczne, wsparcie grupowe dla dzieci, a także terapia indywidualna ukierunkowana na wsparcie osoby doświadczającej przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie.

Do Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie mogą zgłaszać się osoby doświadczające przemocy z terenu całego kraju. Nie jest wymagane skierowanie, nie są w tym zakresie wydawane decyzje administracyjne. Pomoc jest udzielana bezpłatnie. Zadanie jest finansowane z budżetu Państwa. Prowadzenie Ośrodka przez podmiot niepubliczny zlecone zostało po przeprowadzonym otwartym konkursie ofert, w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r.

10.2.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

Tabela: Liczba miejsc w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia

Nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2018*	liczba miejsc 2019**	liczba miejsc 2020**
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia os. Krakowiaków 46	25	25	25

*****Od 1 grudnia 2018 r. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie

****** wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

10.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie był prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

10.2.3 Kadra

W realizację zadania w 2020 roku zaangażowane były 4 osoby.

10.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia

W roku 2020 Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia udzielił schronienia 63 osobom, w tym 36 dorosłym i 27 dzieciom. Z pomocy w formie ambulatoryjnej skorzystało 218 osób.

Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (do 30 listopada 2018 r. w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą) w latach 2015 – 2020

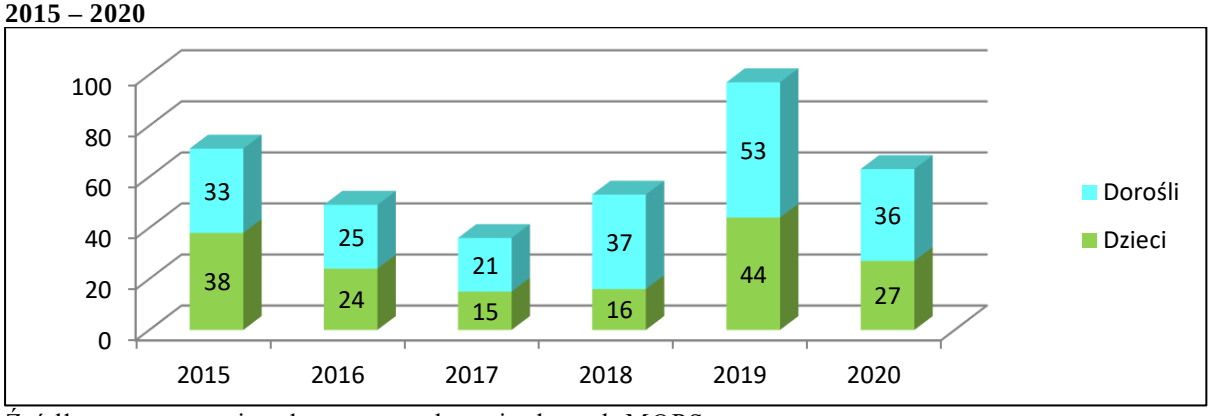

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

10.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w 2019 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynosiła łącznie 420 000 zł;
- w 2020 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynosiła łącznie 490 000 zł.

10.2.6 Wnioski

Zakres udzielanego wsparcia i liczba miejsc schronienia w SOW jest wystarczająca do zaspokojenia potrzeb mieszkańców GMK w zakresie pomocy specjalistycznej i udzielenia schronienia w sytuacji przemocy w rodzinie.

10.3 Mieszkania chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi

W 2020 r. zadanie pod nazwą mieszkania chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi realizuje MOPS. Mieszkanie chronione jest przeznaczone w szczególności dla osób opuszczających Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia, które po wykorzystaniu trzymiesięcznego okresu schronienia w ramach interwencji kryzysowej potrzebują dalszego wsparcia, pomocy i wzmocnienia w powrocie do funkcjonowania w środowisku bez przemocy.

10.3.1 Infrastruktura

W lipcu uruchomione zostało nowe mieszkanie chronione, dysponujące 9 miejscami. Łącznie w Gminie Miejskiej Kraków funkcjonują 4 mieszkania chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi zapewniające 29 miejsc.

10.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Mieszkania chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi w 2020 r. były prowadzone przez pracowników MOPS.

10.3.3 Kadra

W realizacje zadania w 2020 r. zaangażowani byli pracownicy MOPS.:

10.3.4 Osoby i rodziny korzystające z mieszkań chronionych treningowych dla kobiet i kobiet z dziećmi

Z pomocy w tej formie w roku 2020 skorzystało 36 osób, w tym16 osób dorosłych i 20 dzieci

10.3.5 Nakłady finansowe

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi wydatkowano:

- w 2019 r.: 150 000 zł na okres styczeń – październik 2019 roku, koszt realizacji zadania przez okres listopad – grudzień 2019 roku wyniósł 15 258,90 zł;
- w 2020 r.: 158 335,99 zł.

10.3.6 Wnioski

Prowadzone mieszkania chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi umożliwiają osobom, które potrzebują wsparcia oraz konieczności zapewnienia schronienia, w tym kobietom uprzednio korzystającym ze schronienia w ramach interwencji kryzysowej oraz w SOW, podjęcie próby usamodzielnienia w wychodzeniu z trudnej sytuacji. Obecnie zapewniona liczba 29 miejsc w mieszkaniach chronionych jest wystarczająca i zabezpiecza potrzeby mieszkańców GMK w tym zakresie. Zasadna jest dalsza realizacja zadania w obecnym zakresie.

11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym

11.1 Bezrobocie w Krakowie

W 2020 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 15 713 osób. Osoby z prawem do zasiłku dla bezrobotnych stanowiły 16,6% ogółu bezrobotnych. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Krakowie wynosiła na dzień 31 grudnia 2020 r. – 3,1%, dla Małopolski – 5,3%, dla Polski – 6,2%[80].

W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych w Krakowie wzrosła o 5 814 osób. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zwiększyła się o 58,7%. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic.

Wyraźny wzrost osób bezrobotnych w 2020 r. miał związek z licznymi ograniczeniami w wielu sferach życia związanymi ze stanem epidemii.

Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec w latach 2015– 2020 roku

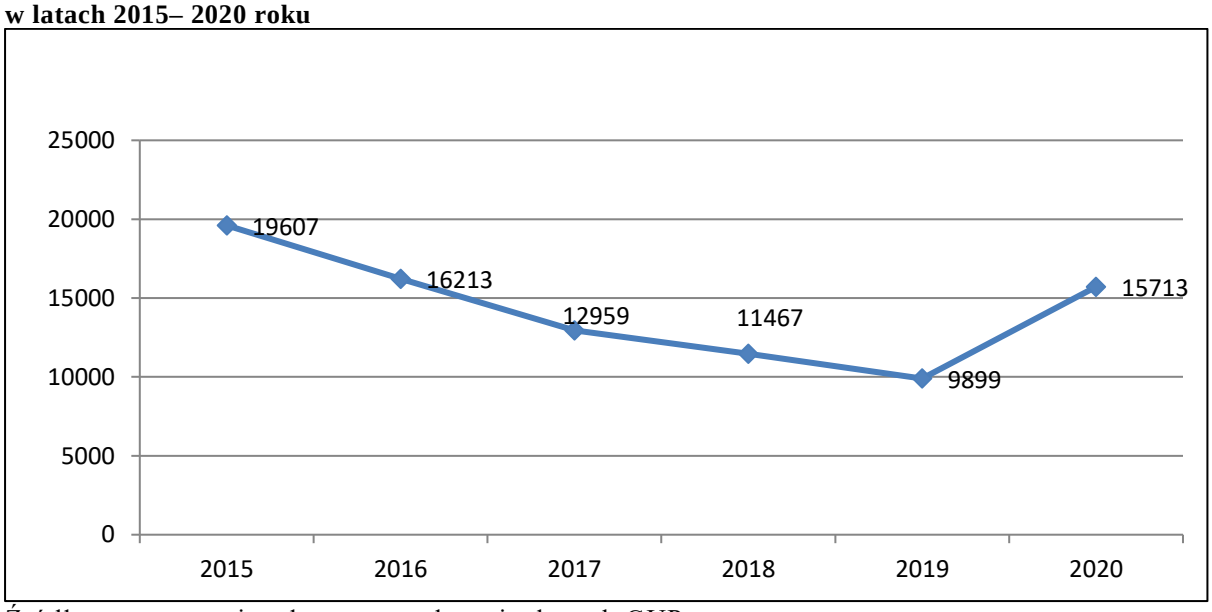

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Biorąc pod uwagę strukturę osób bezrobotnych wg wieku należy stwierdzić, że w ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwałe. W roku 2 000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili – 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już – 13%, a w roku 2020 – 18%. Największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku 35-44 lat, w stosunku do ogółu bezrobotnych to 27%. W ujęciu rocznym nie odnotowano wyraźnych zmian w strukturze wieku bezrobotnych w porównaniu do roku 2019.

[80] https://wupkrakow.praca.gov.pl/regionalna-mapa-bezrobocia1

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2020 – procentowy udział kategorii wiekowych

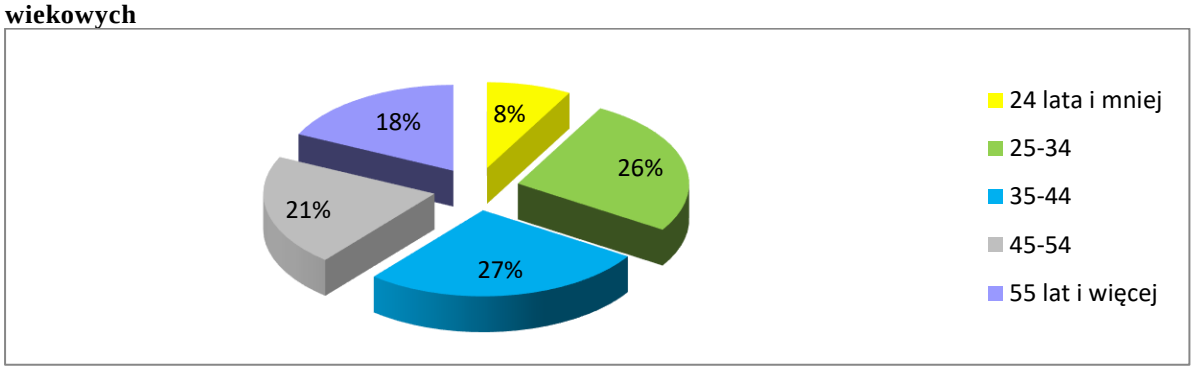

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2015 –2020

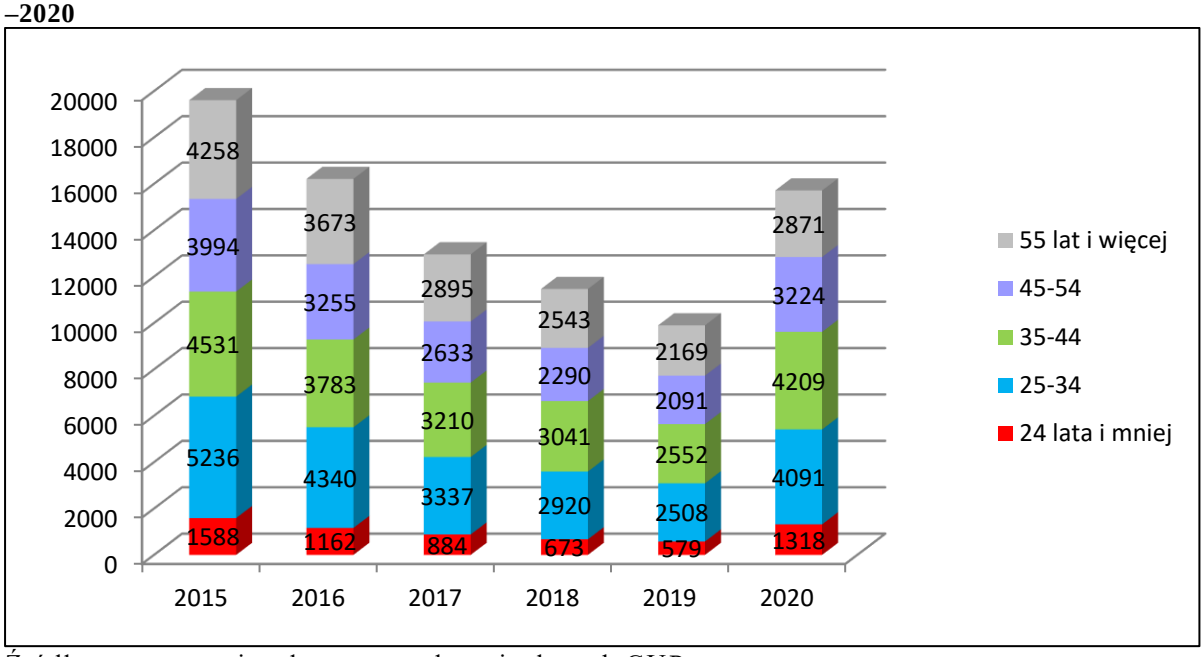

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Znaczącym zmianom podlega struktura osób bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2 000 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (łącznie 56,7%). Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym 23,7% i policealnym oraz średnim zawodowym 23,8%.

W 2020 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym stanowiły w sumie 48% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym. W porównaniu do roku 2019 nieznacznie wzrosła liczba bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym/podstawowym i poniżej o 3% , a obniżyła się o 3% liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia

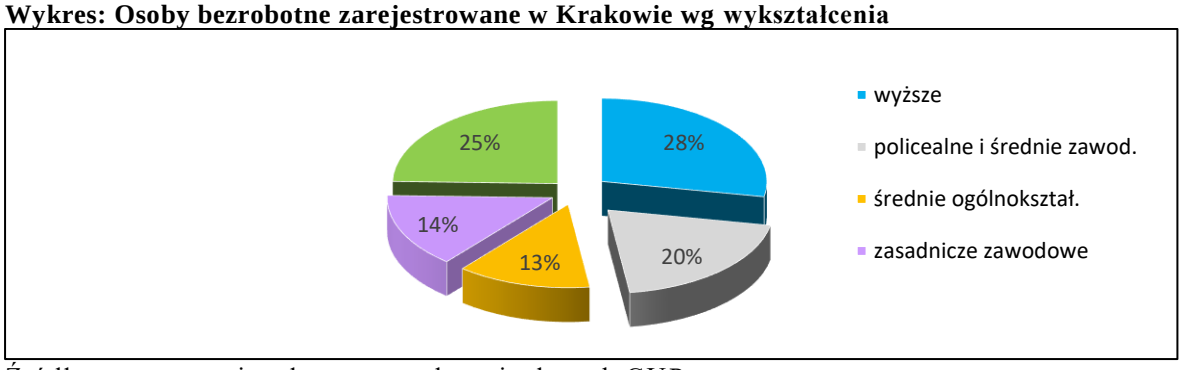

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Z uwagi na długość pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę w 2020 roku stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres 6-12 miesięcy – 4 053 osób, tj. prawie 26% wszystkich bezrobotnych.

Dla zobrazowania struktury osób bezrobotnych należy także dodać charakterystykę osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczają się: osoby do 30 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia, osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia oraz osoby niepełnosprawne. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i dla społeczeństwa.

Wśród osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy największy odsetek stanowią: osoby do 30 roku życia osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia.

Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na ryku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2015 – 2020

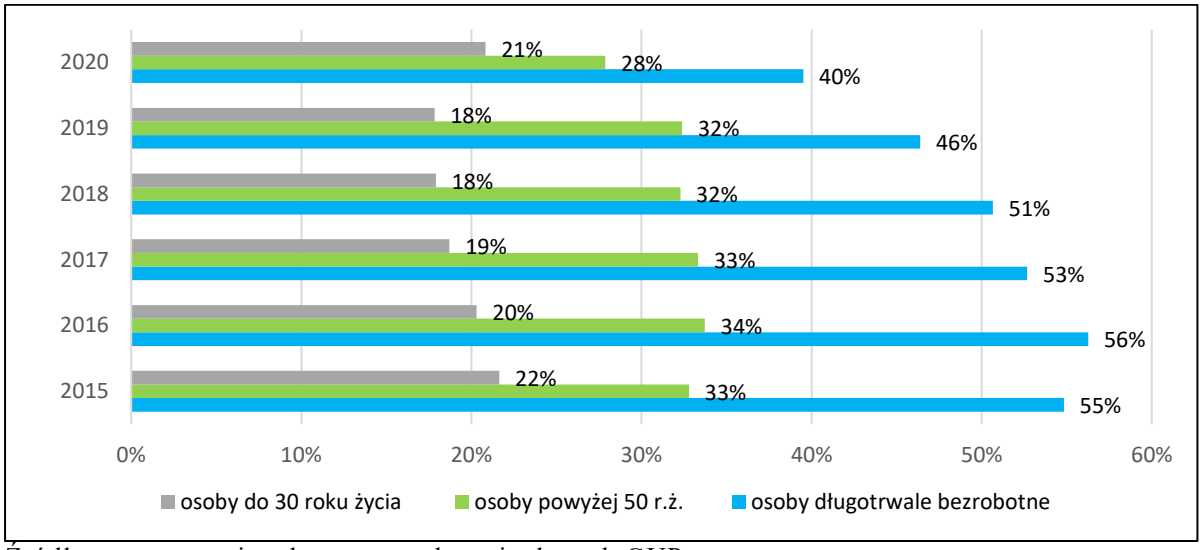

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Jak wskazuje powyższy wykres, poza osobami długotrwale bezrobotnymi, duży odsetek bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50 roku życia. Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, szczególnie te będące już w wieku produkcyjnym niemobilnym, mają najmniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia. Jedną z przyczyn przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwale bezrobotnych jest także brak kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego lub wykształcenia średniego. Z danych GUP wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2020 r. 40% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, natomiast osoby powyżej 50 roku życia – 28%.

Z uwagi na długość pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę w 2020 roku stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres 6-12 miesięcy – 4 053 osób, tj. prawie 26% wszystkich bezrobotnych. Ze względu na długość stażu pracy, dominowali bezrobotni ze stażem pracy 1-5 lat – 23% ogółu bezrobotnych.

Wśród osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy należy zwrócić uwagę na grupę osób z niepełnosprawnością. Kategorię bezrobotnych niepełnosprawnych opisano w podrozdziale 8.1: Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa. Grupa ta wymaga szczególnej uwagi – bezrobotni z niepełnosprawnością bardzo silnie odczuwają trudności związane z pozyskaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy.

11.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych

11.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia.

11.2.2 Zatrudnienie socjalne

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym MOPS, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r.o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:

1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
2) uzależnionych od alkoholu,
3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających,
4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

MOPS realizuje zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym, w ramach klubów integracji społecznej oraz centrów integracji społecznej.

11.2.2.1 Kluby Integracji Społecznej

Klub Integracji Społecznej może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową. W ramach klubu można organizować w szczególności:
1) działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej;
2) prace społecznie użyteczne;
3) roboty publiczne;
4) poradnictwo prawne;
5) działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych;
6) staże, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

11.2.2.1.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2020 roku funkcjonował:

- Klub Integracji Społecznej będący w strukturze organizacyjnej MOPS,
- Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością, finansowany ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

11.2.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością prowadzony był przez Fundację Sustinae.

11.2.2.1.3 Kadra

W KIS działającym w strukturze MOPS w 2020 r. zadania na rzecz mieszkańców Miasta Krakowa realizowało 26 pracowników. W KIS dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością zadania realizowało 15 pracowników (w tym umowy o pracę, umowy zlecenie, umowy o świadczenie usług, wolontariat).

11.2.2.1.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2020 r. w zajęciach KIS uczestniczyły 462 osoby, ponad połowę uczestników stanowili mężczyźni – 60% .
W przypadku KIS działającego w strukturze MOPS liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2020 roku zmniejszyła się w stosunku do 2019 roku o 6%.

Wykres: Liczba uczestników KIS

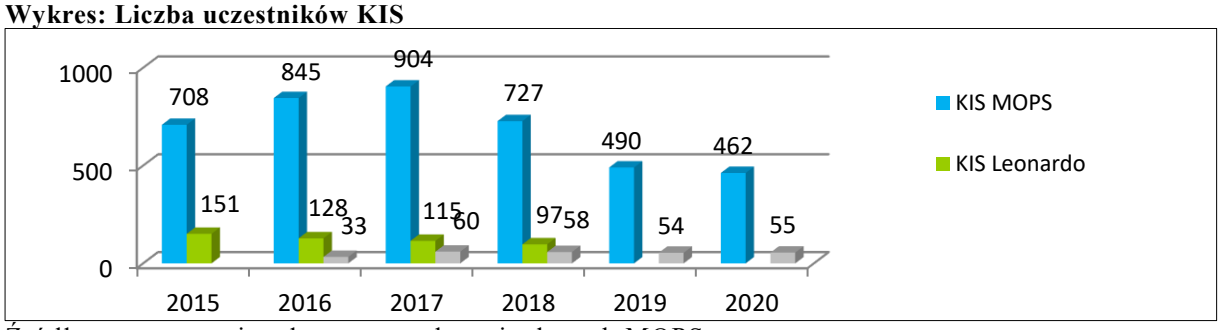

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W wyniku udzielonego wsparcia zatrudnienie podjęło łącznie 63 (14%) ogółu osób uczestniczących w KIS w 2020 r.

KIS realizował następujące zadania:

1. Reintegracja społeczna, której celem jest odbudowa i podtrzymanie u uczestnika KIS umiejętności udziału w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu. Reintegracja społeczna realizowana była poprzez:
   - Wsparcie i poradnictwo indywidualne: warunkiem uczestnictwa w KIS jest realizacja zawartego kontraktu socjalnego. Wszyscy uczestnicy byli objęci wsparciem indywidualnym pracowników socjalnych KIS oraz poradnictwem specjalistycznym, w ramach którego psycholog, prawnik i terapeuta uzależnień udzielili 962 porad. W związku ze stanem epidemii od 10 marca 2020 r. wsparcie było realizowane głównie w formie zdalnej.
   - Wsparcie grupowe: w okresie od 1 stycznia do 10 marca 2020 r. zajęcia prowadzone były w formie grup edukacyjnych, grup wsparcia i grup samopomocy oraz warsztatów. Łączna liczba spotkań we wskazanym okresie wyniosła 194. W związku ze stanem epidemii od 10 marca 2020 r. wsparcie grupowe zostało zawieszone do odwołania.
2. Reintegracja zawodowa, której celem jest odbudowa i podtrzymanie u osoby uczestniczącej w KIS zdolności do świadczenia pracy na rynku pracy. Reintegracja zawodowa realizowana była poprzez:
   - Doradztwo zawodowe – ze wsparcia doradcy zawodowego skorzystały 83 osoby (udzielono łącznie 410 porad).
   - Organizację Grup Wsparcia Integracji Zawodowej (25 spotkań) oraz warsztatów grupowych (4 warsztaty prowadzone przez doradców zawodowych).
   - Organizację działań o charakterze zatrudnieniowym:

Prace społecznie użyteczne – wykonywano prace m.in. gospodarcze, biurowe, opiekuńcze, porządkowe. W ramach prac społecznie użytecznych w KIS MOPS w 2020 roku pracę wykonywało 202 osoby. Liczba ta w porównaniu do roku 2019 zmalała o ponad 14%. Prace społecznie użyteczne są to prace wykonywane przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w 2020 r. w pierwszym półroczu w kwocie 8,50 zł natomiast w drugim półroczu w kwocie 8,70 zł za godzinę, z czego 60 % świadczenia refundowane jest z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia. W 2020 r. prace społecznie użyteczne realizowane były łącznie w 42 podmiotach, w tym m.in.: w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach, przedszkolach oraz stowarzyszeniach (m.in. Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Bank Żywności, Graal, Gaudium et Spes, TKKF).

Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2015 – 2020

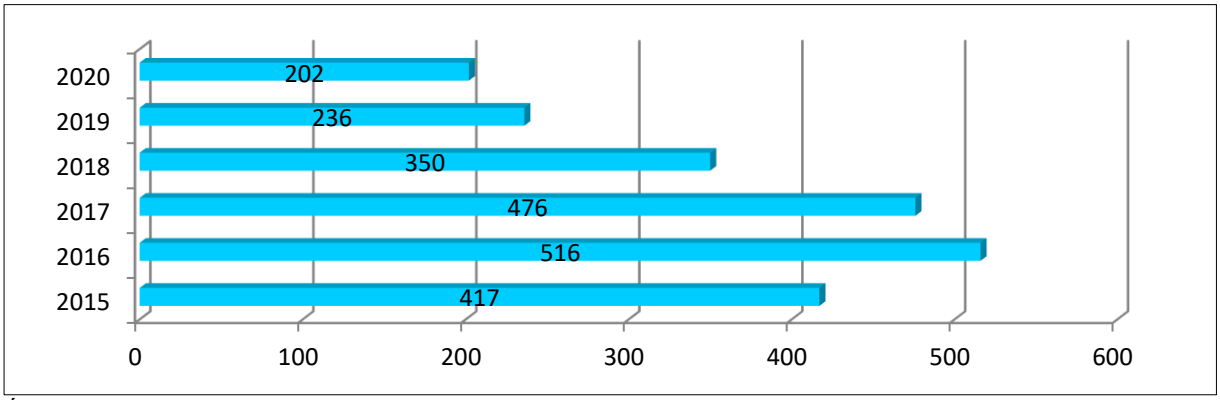

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach realizowanych działań w KIS uczestnicy mieli możliwość udziału w następujących programach i projektach:

1. Program Oddłużenie

Program realizowany jest poprzez wsparcie indywidualne i grupowe świadczone przez pracowników KIS ukierunkowane na reintegrację społeczną i zawodową. Uczestnicy otrzymują możliwość wykonywania prostych prac na terenie nieruchomości fortecznych, dzięki którym z zarobionych pieniędzy i pozyskanych świadczeń spłacają istniejące zobowiązania wobec Zarządu Budynków Komunalnych.

W 2020 r. w programie uczestniczyło 15 osób zadłużonych. Kwota spłaconego na rzecz gminy zadłużenia wyniosła 50 784,16 zł, w tym 3 490,25 zł spłacone przez wykonujących prace społecznie użyteczne oraz 47 293,91 zł spłacone przez osoby, które pracowały w ramach umowy o pracę.

Dla Gminy Miejskiej Kraków realizacja Programu, poza efektami ekonomicznymi, przynosi efekty społeczne w postaci zmiany postaw osób zadłużonych, które stają się aktywne w dążeniu do poprawy swojej sytuacji. Osobom kończącym udział w programie przekazywane są oferty pracy na wolnym rynku.

2. Usługa „Pomoc w domu"

Usługa realizowana w ramach programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem". W 2020 r. w ramach w/w programu z usług realizowanych w ramach prac społecznie użytecznych skorzystały łącznie 3 rodziny z dziećmi do lat 18. Łącznie pracę „Pomoc w domu" wykonywało 3 uczestników KIS, którzy wypracowali łącznie 255 godzin usług.
Łączna wysokość kosztów poniesionych na realizację usługi to 2 193, 50 zł *(szerzej zob. podrozdział 9.2).*

3. Realizacja programu „Złota Rączka"

Program „Złota Rączka" realizowany jest od 18 czerwca 2018 r. Celem Programu jest zapewnienie nieodpłatnej pomocy seniorom w drobnych domowych naprawach. Program dedykowany jest osobom w wieku powyżej 60 roku życia, w pierwszej kolejności samotnym i niepełnosprawnym, prowadzącym jednoosobowe gospodarstwo domowe, zamieszkującym na terenie Krakowa.

Zakres pomocy obejmuje drobne naprawy. Prace realizowane są wyłącznie w lokalu zamieszkiwanym przez osobę ubiegającą się o pomoc. Materiały potrzebne do wykonania prac (np. uszczelki, nowe zawiasy/zamki, farbę) zapewnia osoba ubiegająca się o pomoc. Narzędzia do wykonania prac zapewnia MOPS. W szczególnych przypadkach osoby skierowane do wykonania ww. usług towarzyszą seniorom w zakupie niezbędnych materiałów.

W 2020 r. z usług skorzystało 243 seniorów, wykonano łącznie 1 008 usług, w tym 173 usługi elektryczne (m.in. wymiana żarówek, wyłączników, naprawa lamp), 285 usług

hydraulicznych (m.in. wymiana uszczelek w przeciekających kranach, udrożnienie odpływów), 159 usług ślusarskich (m.in. montaż i wymiana zamków, zawiasów), 117 usług stolarskich (m.in. naprawa zepsutych krzeseł), 14 usług malarskich (m.in. podmalowanie małych powierzchni z zaszpachlowaniem drobnych ubytków), 260 innych usług (m.in. wymiana karniszy, powieszenie obrazów, uszczelnianie okien i drzwi, wieszanie półek).

Prace wykonywały dwie osoby zatrudnione w ramach umowy zlecenia, wypracowując łącznie 1 898 godzin.

4. Projekt „Kooperacje 3D–model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin"

Projekt realizowany w formule partnerskiej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Celem projektu było zwiększenie kooperacji oraz poprawa współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a podmiotami innych sektorów istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa.

W 2020 r. w ramach projektu objęto wsparciem 5 uczestników, przeprowadzono 7 spotkań Zadaniowych Zespołów Kooperacyjnych, podczas których analizowano sytuację społeczno – zawodową wybranych uczestników, omawiano sposoby udzielenia im pomocy. Ponadto w ramach projektu odbyły się warsztaty edukacyjne dla pracowników KIS oraz pracowników instytucji partnerskich.

5. Projekt „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie"

Projekt realizowany jest przez MOPS od 1 maja 2019 r., współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt kierowany jest do osób zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków, które ukończyły 15 lat, a ich wiodącymi problemami są bezdomność, niepełnosprawność, bezrobocie, trudności wychowawcze, zaburzenia psychiczne lub uzależnienia.

KIS w ramach projektu realizuje usługi o charakterze zawodowym, tj. poradnictwo zawodowe – pomoc w odnalezieniu właściwej ścieżki zawodowej; kursy kompetencyjne; opieka trenera zatrudnienia wspieranego w aktywizacji zawodowej, adaptacji na stanowisku pracy oraz w kontaktach z pracodawcą; zatrudnienie subsydiowane.

W roku 2020 w ramach zatrudnienia subsydiowanego pracę realizowało 47 osób na stanowiskach: robotnik, sprzątaczka, opiekun, pomoc biurowa. 6 osób ukończyło kursy kompetencyjne (4 osoby kurs komputerowy, 2 osoby kurs obsługi wózków widłowych) *(szerzej zob. rozdział nr 18).*

6. Program profilaktyczny dla uczestników Klubu Integracji Społecznej „KIS U 2020"

Program realizowany był od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 r., dofinansowany kwotą 200 000 zł w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

W myśl przepisów ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, odbiorcami działań realizowanych przez KIS są osoby wykluczone społecznie, w tym bezrobotne, uzależnione od alkoholu, narkotyków i innych środków psychoaktywnych. W stosunku do tych osób KIS prowadził działania informacyjno – edukacyjne oraz profilaktyczne dotyczące problematyki uzależnień, zaś w stosunku do osób, których bezpośrednio dotyczy problem uzależnienia podejmowane były działania mające na celu pomoc w rozwiązaniu tego problemu oraz ich reintegrację społeczną i zawodową. Celem realizowanych działań było umożliwienie uczestnikom nabycia umiejętności pełnienia ról społecznych i zawodowych oraz samodzielnego świadczenia pracy na wolnym rynku z równoczesnym radzeniem sobie z problemem uzależnienia.

Wsparciem objęto 378 uczestników KIS. Terapeuta uzależnień oraz doradca zawodowy KIS udzielili 363 porad, pracownicy realizujący zadania na zasadach trenera zatrudnienia wspieranego udzielili 308,5 godzin wsparcia indywidualnego, pracownicy socjalni KIS udzielili 3 607 godzin wsparcia indywidualnego oraz 53 godzin wsparcia grupowego.

W zajęciach Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością w 2020 r. wzięło udział 55 uczestników, spośród których 4 osoby podjęły zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością zapewnia uczestnikom możliwość skorzystania ze wsparcia w postaci usługi pracy socjalnej, doradztwa zawodowego, poradnictwa prawnego, treningów umiejętności psychospołecznych i zawodowych, szkoleń zawodowych i budujących kompetencje uczestnika oraz staży. W ramach staży organizowanych przez KIS pokrywane są koszty dojazdów, ubezpieczenia, badań lekarskich i stypendium stażowego. W okresie stanu epidemii Fundacja zapewniła uczestnikom możliwość korzystania ze wsparcia w formie zdalnej.

11.2.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością w ramach projektu współfinansowanego ze środków unijnych pn. „Bariery zamieniamy na szanse" wydatkowano:

- w 2016 roku: 129 291,56 zł;
- w 2017 roku : 352 393,11 zł;
- w 2018 roku: 418 140,24 zł;
  w 2019 roku: 106 532,71 zł.

Na realizację powyższego zadania w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków przeznaczono w 2019 r. 229 727,24zł.

Na działalność Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością wydatkowano w 2020 r. – 359 844,37 zł.

11.2.2.2 Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej

Centra Integracji Społecznej realizują zadania związane z reintegracją zawodową i społeczną poprzez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych, dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu,
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych,
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą,
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Ze względu na stan epidemii działalność CIS była okresowo zawieszona decyzją Wojewody Małopolskiego.

11.2.2.2.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2020 roku funkcjonowało:

- Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków,
- Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy.

11.2.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym Centrum Integracji Społecznej w 2020 roku była Galicyjska Fundacja „Wsparcie, Integracja, Rozwój", a Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością były prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

11.2.2.2.3 Kadra

W realizację zadania związanego z realizacją zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej zaangażowanych było:

- w Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków: 22 pracowników CIS (w tym 2 zatrudnione na umowę o pracę, 20 zatrudnionych na umowę zlecenie);
- w Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością zadanie realizowało 7 osób (ok. 3 etaty) oraz współpracujący wolontariusze.

11.2.2.2.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze wsparcia Centrum Integracji Społecznej prowadzonego przez Galicyjską Fundację „Wsparcie, Integracja, Rozwój" w 2020 r. skorzystało 118 osób, spośród których 11 podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

W 2020 r. w zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością uczestniczyło 17 osób, z których 4 podjęły zatrudnienie.

Wykres: Liczba uczestników CIS w latach 2015-2020

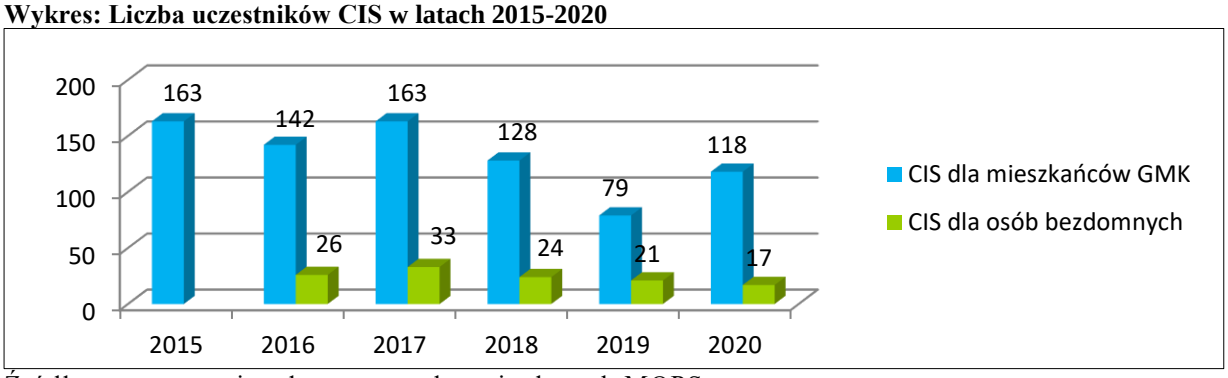

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Przedstawione powyżej dane wskazują na to, że od 2017 r. do 2019 r. liczba uczestników Centrów Integracji Społecznej systematycznie spadała. W roku 2020 odnotowano wzrost o 35%.

CIS dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków oferuje wsparcie uczestników w ramach:

- reintegracji społecznej obejmującej zajęcia indywidualne i grupowe prowadzone przez pracownika socjalnego, psychologa i doradcę zawodowego,
- reintegracji zawodowej obejmującej zajęcia praktyczne przygotowujące do podjęcia pracy, które odbywają się u pracodawców współpracujących z CIS, np. w domach pomocy społecznej, MPO, hotelach i innych podmiotach, które zadeklarowały chęć współpracy – w ramach zajęć praktycznych uczestnicy mają możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych poprzez udział w warsztatach takich, jak np. remontowo–porządkowy, pielęgnacji terenów zielonych, opiekuńczo – porządkowy, administracyjno – biurowy.

W 2020 r. CIS zagwarantował również dodatkowe formy wsparcia obejmujące:

- konsultacje indywidualne z radcą prawnym,
- konsultacje indywidualne z doradcą finansowym,
- spotkanie z przedstawicielami Komendy Miejskiej Policji Wydział Prewencji w Krakowie.

Tabela: Liczba porad udzielonych uczestnikom CIS w roku 2020

Konsultacje, w tym:	Liczba godzin konsultacji
psychologiczne	668,5
socjalne	501
zawodowe	583,5
suma	**1753**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Centrum Integracji Społecznej prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio zapewnia 10 miejsc dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy. W ramach zadania prowadzone są usługi z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej. Celem podejmowanych działań jest odbudowanie i podtrzymanie u uczestników Centrum zdolności do samodzielnego funkcjonowania na rynku pracy m.in. poprzez przyuczenie do wykonywania zawodu, podwyższanie kwalifikacji oraz prowadzenie zajęć praktycznych u pracodawców. Uczestnicy realizujący Indywidualne Programy Zatrudnienia Socjalnego 4 razy w tygodniu biorą udział w zajęciach reintegracji zawodowej realizowanych w zakładach pracy współpracujących z CIS oraz raz w tygodniu w zajęciach reintegracji społecznej realizowanych bezpośrednio w siedzibie CIS. Ze względu na stan epidemii działalność CIS była okresowo zawieszona, zgodnie z decyzją Wojewody Małopolskiego co spowodowało mniejszą niż zakładano liczbę konsultacji i spotkań z uczestnikami.

W ciągu roku 2020 z uczestnikami CIS zrealizowano 394 godziny konsultacji indywidualnych, w tym:

- 147 konsultacji socjalnych,
- 221 konsultacji zawodowych,
- 26 konsultacji psychologicznych,

W ramach zajęć reintegracji społecznej zrealizowano 154 spotkania grupowe, które łącznie trwały 280 godzin.

11.2.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków przeznaczonych na sfinansowanie zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej wyniosła:

- w roku 2015: 616 000 zł, w tym 291 217,07 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2016: 748 400 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017 r.: 721 195,26 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2018: 464 925,94 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2019: przekazano dotację w kwocie 508 955,00 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2020: przekazano dotację w kwocie 496 625,00 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

Na realizację zadania na prowadzenie Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych prowadzonego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z dotacji wydatkowano:

- w 2016 r.: 61 845,87 zł;
- w 2017 r.: 187 143,96 zł;
- w 2018 r.: 164 405,20 zł;
- w 2019 r.: 53 945,90 zł.

Natomiast na kontynuację zadania w postaci Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością w 2020 roku z dotacji wydatkowano 46 580,00 zł (roczny koszt to 53 430 zł, w tym 6 850 zł za grudzień 2019 r. wypłacone w styczniu 2020 r.).

Na realizację zadania związanego z prowadzeniem CIS dla osób bezdomnych w 2020 roku ze środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano dotację w wysokości 88 744,09 zł.

11.2.2.3 Wnioski

Obserwacja zadań realizowanych przez Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków, jak i Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością, wskazuje na zmieniający się profil trudności uczestników korzystających ze wsparcia. Aktualnie, w wielu wypadkach, dominującym problemem nie jest samo bezrobocie, lecz będące jego przyczyną inne problemy (np. zdrowotne, uzależnienia, wiek przedemerytalny), które stanowią poważną barierę w zakresie możliwości podjęcia zatrudnienia. W 2020 r. dodatkowym negatywnym czynnikiem wpływającym na sposób funkcjonowania uczestników był fakt pojawienia się stanu epidemii. Spowodował on powstanie nowego rodzaju trudności w zakresie radzenia sobie uczestników z codziennymi problemami, w tym poszerzającą się izolacją społeczną. Sytuacja ta stanowi nowe wyzwanie dla pracowników KIS i CIS.

Aktualne okoliczności utwierdzają zasadność dalszego funkcjonowania KIS i CIS, które swoim uczestnikom pomagają nie tylko przetrwać obecną, trudną sytuację, ale i wspierają ich w radzeniu sobie z pogłębiającymi się problemami zmieniających się warunków społeczno – gospodarczych.

W przypadku osób bezdomnych analiza wskazuje, że mając na uwadze niski poziom bezrobocia i łatwość znalezienia zatrudnienia w okresie ostatnich kilku lat, a z drugiej strony pojawiające się problemy zdrowotne, szczególnie u osób bezdomnych powyżej 45 roku życia, które uniemożliwiają aktywność zawodową, zmniejsza się liczba chętnych do udziału w CIS. W związku z tym od 1 maja 2019 roku zlecono kontynuację usługi, ale w mniejszym zakresie, tj. CIS dla osób bezdomnych na 10 zamiast 20 miejsc. Analizując przebieg rekrutacji i podpisywania nowych IPZS w ciągu roku 2020 uznać należy, że taka liczba miejsc jest wystarczająca, a na zwalniające się w Centrum miejsca są na bieżąco zajmowane przez kandydatów przygotowywanych wcześniej w ramach Centrum do podjęcia zajęć. Śladem ubiegłych lat, celem na 2021 rok jest utrzymanie na wysokim poziomie standardu realizowanych usług.

12 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach

12.1 Ubóstwo

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno – ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Więcej informacji na temat ubóstwa można znaleźć w podrozdziale 3.4: „Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych".

Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr XLIII/768/16 z dnia 11 maja 2016 r. został ustanowiony Program Aktywnego Ograniczania Ubóstwa w Gminie Miejskiej Kraków na lata 2016 – 2020. Celem programu jest skuteczne aktywne zmniejszenie zakresu i skali ubóstwa przez:

- włączenie społeczne osób, rodzin i środowisk doświadczających ubóstwa;
- ograniczenie zasięgu i głębokości ubóstwa.

Działania realizowane w ramach Programu:

- utrzymanie zróżnicowanych form wsparcia pozamaterialnego o charakterze aktywizacji wspieranej, podnoszących kompetencje pełnionych ról;
- kształtowanie wzorców współpracy obywatelskiej przez umożliwienie włączenia się w udzielanie pomocy przez osoby prywatne (wolontariat) i organizacje (akcje socjalne);
- wprowadzenie nowych usług aktywizacji wspieranej w dziedzinie wspieranie rodziny oraz w dziedzinie reintegracja społeczna i zawodowa;
- podnoszenie skuteczności wsparcia przez pracę socjalną, ukierunkowaną na wzmacnianie potencjału osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem ich uprawnień, zasobów i możliwości.
- zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rozumianego jako dostęp do świadczeń pomocy społecznej w celu umożliwienia zaspokojenia przez osoby i rodziny podstawowych potrzeb bytowych z uwzględnieniem współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej;
- poszerzanie zakresu udzielanego wsparcia przez zlecanie w trybie konkursów ofert realizacji zadań organizacjom pozarządowym, w tym zadań nakierowanych na zmniejszenie problemu niedożywienia przez dystrybucję żywności w ramach Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej FEAD;
- zwiększenie skali pomocy w zakresie dożywiania – zwiększenie wymiaru udzielanej pomocy w formie zasiłków na zakup żywności (urealnienie stawki dziennej);
- zwiększenie skuteczności pomocy materialnej w formie świadczeń o charakterze wyrównującym dochód do kryteriów ustawowych – zwiększenie nakładów finansowych na realizację zasiłku okresowego w części finansowanej przez Gminę.

  Dla potrzeb niniejszego opracowania w części tej omówiono wyłącznie pomoc w formie świadczeń finansowych i w naturze.

12.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach

12.2.1 Zasiłek okresowy

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem obligatoryjnym i podstawowym narzędziem pomocy społecznej ograniczającym zakres i głębokość ubóstwa.

.

12.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

12.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Na liczbę gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samotnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego wpływa przede wszystkim wysokość kryteriów dochodowych obowiązujących w danym roku kalendarzowym, a następnie pozostałe czynniki wpływu jak np. sytuacja na rynku pracy. W 2020 r. nastąpił wzrost liczby rodzin objętych pomocą w stosunku do roku 2019 r. Wpływ na to, może mieć sytuacja na rynku pracy związana z obostrzeniami wprowadzonymi w związku z stanem epidemii.

W roku 2020 liczba gospodarstw domowych wymagających wparcia z powodu ubóstwa wzrosła o 3,9% w stosunku do roku 2019. Wartość ta jest jednak niższa niż w latach 2010 – 2018, a w stosunku do roku 2018 r. jest niższa o 6,9 %.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono zasiłek okresowy w latach 2015 – 2020

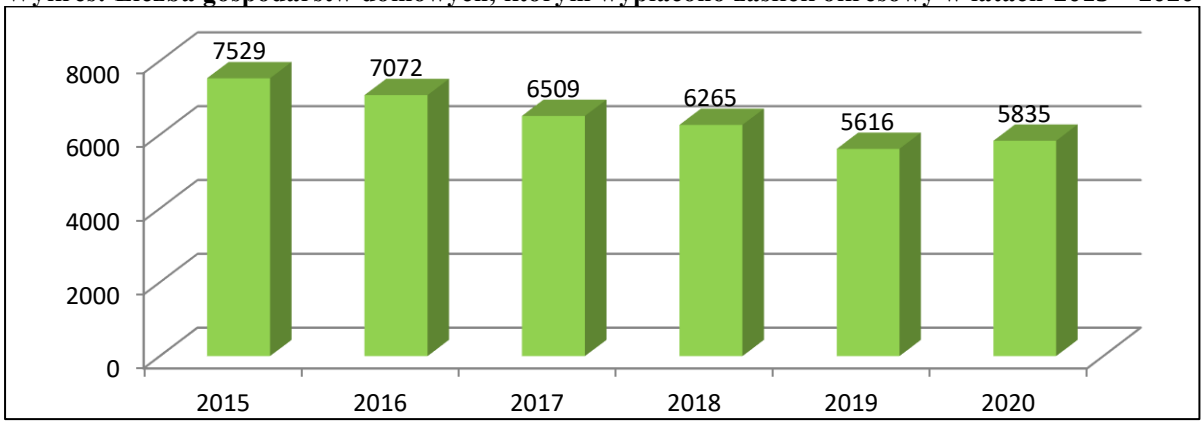

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analiza powodów przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego do roku 2013 wskazywała tendencję wzrostową liczby gospodarstw domowych, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem bezrobocia (z 2 819 w 2009 r. do 4 320 w 2013 r.).

Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy i zmniejszenia stopy bezrobocia, liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z tego tytułu spadła o 57,6% (z 4 320 w 2013 r. do 1834 w 2019 r.). Tendencja ta nie utrzymała się w 2020 r. gdzie nastąpił wzrost liczby rodzin otrzymujących zasiłek okresowy z powodu bezrobocia w stosunku do 2019 r o 24 %. (z 1834 do 2278). Liczba ta wzrosła to poziomu zbliżonego do poziomu z 2018 r.

Analiza wykazuje również 55% spadek liczby gospodarstw otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności – z 3 322 w 2009 r. do 1 855 w roku 2020. przy jednoczesnym stałym wzroście liczby gospodarstw, którym przyznano pomoc z powodu długotrwałej choroby z 901 w roku 2009 do 2 094 w roku 2020 (przyrost o 132 %). Podkreślić jednak należy, że w przypadku zasiłku okresowego przyznanego z powodu długotrwałej choroby w roku 2020 r. poziom osób otrzymujących świadczenie jest na poziomie zbliżonym do poziomu (43 rodzin więcej) z 2019 r.

Znikoma jest liczba gospodarstw, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (w latach 2009 – 2020 od 1 do 22 osób rocznie).

Liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z innych powodów utrzymuje się na zbliżonym poziomie (w latach 2009 – 2020 wynosiła od 797 do 1 117).

Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedno gospodarstwo domowe mogło otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych powodów.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy

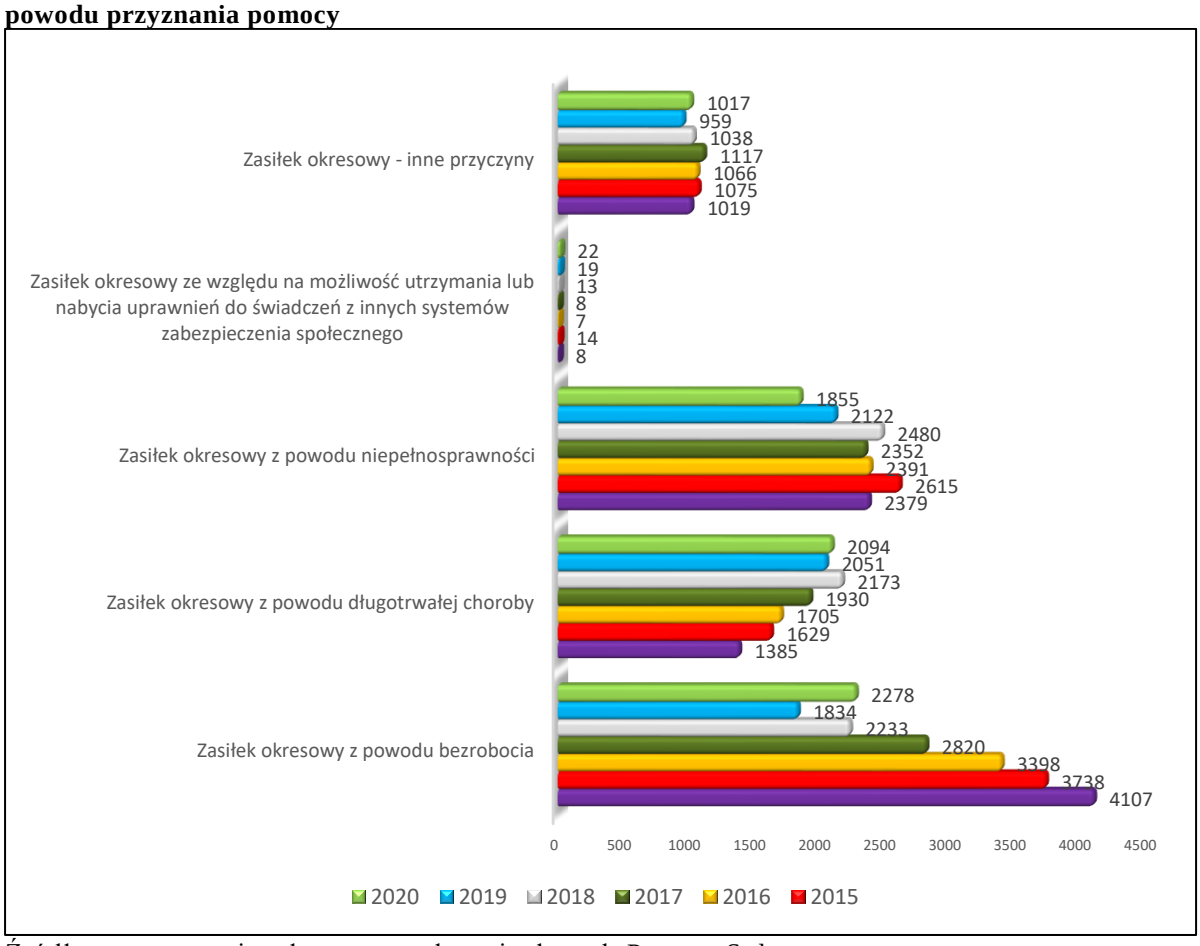

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W 2020 roku spośród podmiotów decyzji (5 740 osób), którym przyznano zasiłek okresowy 55% stanowili mężczyźni.

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
Wiek			
0–24	4,5%	1,6%	2,9%
25–34	19,8%	6,9%	12,7%
35–44	28,2%	16,7%	21,8%
45–59	36,9%	39,9%	**38,6%**
60–64	5,9%	24,1%	16,0%
65 i więcej	4,7%	10,8%	8,0%
Wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	5,3%	5,8%	5,6%
gimnazjalne i poniżej	27,3%	28,6%	28,0%
zasadnicze zawodowe	25,4%	38,4%	**32,6%**
średnie ogólne i zawodowe	31,1%	21,2%	25,7%
policealne	2,5%	0,6%	1,4%
wyższe	8,4%	5,4%	6,7%
Stan cywilny			
panna/kawaler	38,5%	48,6%	**44,1%**
konkubina/konkubent	0,7%	0,2%	0,4%
rozwiedziona/rozwiedziony	24,7%	32,0%	28,7%
separowana/separowany	2,1%	2,2%	2,1%
wdowa/wdowiec	6,2%	3,3%	4,7%
zamężna/żonaty	27,8%	13,7%	20,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców tj. 38,6%, zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w tym wieku stanowią 36,9%, natomiast mężczyźni 39,9%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 32,6% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 28% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi 25,7%.

Pod względem stanu cywilnego zarówno wśród kobiet i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego, kobiet 38,5%, a mężczyzn 48,6%.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

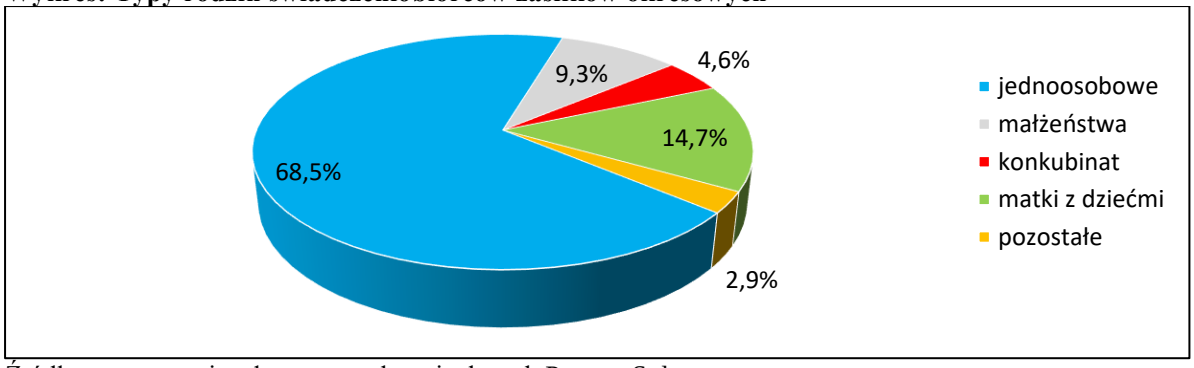

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków okresowych to w przeważającej części gospodarstwa jednoosobowe – 68,5%. Wśród rodzin korzystających z tych zasiłków małżeństwa stanowią 9,3%, a rodziny matek wychowujących dzieci 14,7% .

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

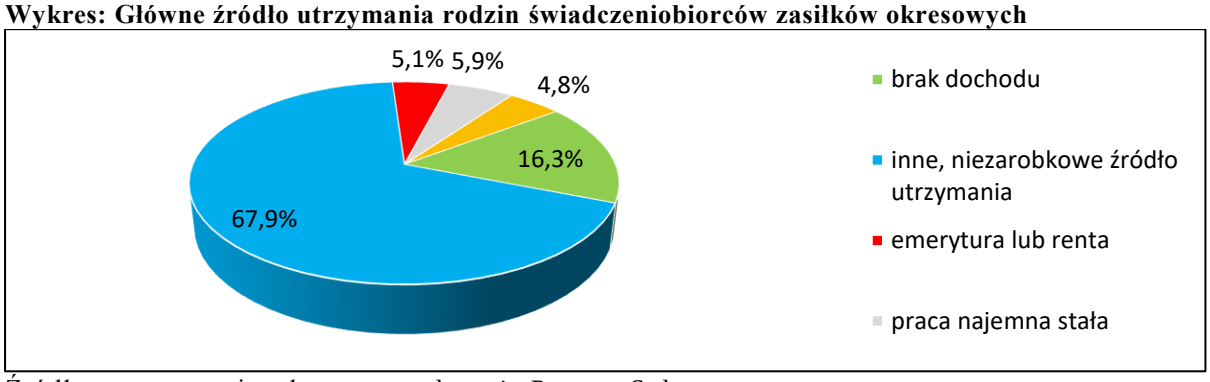

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 67,9%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	
Bez dochodu*	16%
1–499	21,5%
500 i powyżej	**62,5%**

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

37,5% gospodarstw domowych nie wykazuje żadnych dochodów lub ich dochód nie przekracza 499 zł. 62,5% osiąga dochód powyżej 500 i powyżej.

Głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków okresowych są kolejno: długotrwała lub ciężka choroba bezrobocie, alkoholizm, bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych, bezdomność, niepełnosprawność. Zaznaczyć należy, że w jednej rodzinie występuje zwykle kilka powodów trudnej sytuacji.

12.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zgodnie z art. 147 pkt. 7 ustawy o pomocy społecznej, gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w art. 38 ust. 3 ustawy, to jest w wysokości 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, a w przypadku rodziny – między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. Ponieważ finansowanie pozostałej części zasiłku leży w gestii gminy, w celu zapewnienia pełnej skuteczności udzielania pomocy w tej formie, która zgodnie z celem ustawodawcy ma wyrównywać dochody do kryterium dochodowego, konieczne jest współfinansowanie pozostałej części zasiłku.

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:

- 2015 r. – 11 861 261 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 763 957 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 198 zł;
- 2016 r. – 13 877 353 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 715 342 zł.

Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 200 zł;
- 2017 r. – 12 906 811 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 9 321 855 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł;
- 2018 r. – 12 507 739,01 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 460 696,16 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł;
- 2019 r. – 12 285 129,31, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 256 021,99 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 196 zł;
- 2020 r. – 13 583 296,96 zł w tym w części finansowanej z budżetu państwa 9 361 787,61 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 213 zł.

12.2.1.5 Wnioski

Liczba rodzin objętych świadczeniem w formie zasiłku okresowego w danym roku jest w głównej mierze wypadkową:
- obowiązujących wysokości kryteriów dochodowych (art. 8 ustawy o pomocy społecznej),
- dynamiki zmian stopy bezrobocia (w tym okresowych przypływów i odpływów osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy),
- dynamiki zmian uprawnień do świadczenia z powodów innych niż bezrobocie (głównie spadku liczby osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności oraz wzrostu liczby osób długotrwale lub ciężko chorych),
- dynamiki zmian dochodów gospodarstw domowych związanej ze zmianami przepisów prawa np. wprowadzeniem nowych świadczeń (np. świadczenie wychowawcze) i regulacji (np. podniesienie wysokości minimalnego wynagrodzenia, obniżenie wieku emerytalnego).

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać:
- stopa bezrobocia i warunki na rynku pracy wynikające ze stanu epidemii,
- zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. W ostatnich latach systematycznie wzrasta liczba zasiłków przyznawanych z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby.

Tendencje dotyczące kosztów zasiłków okresowych:
- Wzrost nakładów finansowych w części finansowanej z budżetu państwa na realizację zadania w związku z planowaną waloryzacją kryteriów dochodowych oraz przewidywanym wzrostem stopy bezrobocia,
- największy jednostkowy koszt świadczenia w części obligatoryjnej dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia – w 2020 r. średnia wysokość świadczenia z tego tytułu wynosiła ok. 344 zł (średnio 2 osoby w 1 rodzinie). Kolejno średnia wysokość zasiłku, którego powodem przyznania były:
  - inne problemy określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej w tym bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, przemoc w rodzinie, alkoholizm i bezdomność wynosiła ok. 303 zł (średnio 2,4 os./rodzinę),
  - długotrwała lub ciężka choroba wynosiła ok. 240 zł (średnio 1,4 os./rodzinę),
  - niepełnosprawność wynosiła ok. 69 zł (średnio 1,3 os./rodzinę).

Z uwagi na skalę udzielanej pomocy, przede wszystkim dynamiczne zmiany w zakresie liczby gospodarstw domowych z problemem bezrobocia, znacząco wpływają na ogólną roczną kwotę przyznanych świadczeń.

Ponieważ łączny udział kosztów Gminy w całkowitym koszcie zasiłków okresowych w poprzednich latach ulegał marginalizacji a tym samym spadała skuteczność pomocy, aby zapewnić osobom i rodzinom objętym tym świadczeniem skuteczniejsze wsparcie polegające na wyrównywaniu wysokości dochodu do kryterium dochodowego pomocy społecznej, zwiększono poziom nakładów finansowych (z 522 785 zł w 2015 r. do 4 221 509,35 zł w 2020 r.).

12.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Wypłacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, m.in. na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 701 zł, natomiast dla osoby w rodzinie wynosi 528 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi[81].

12.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi[82].

12.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

12.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy[83]

W ostatnich latach nastąpił spadek gospodarstw domowych otrzymujących zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy. W roku 2020 nastąpił wzrost liczby rodzin objętych pomocą w stosunku do roku 2019 o 5,3 % (z 7021 do 7397). Poziom ten jest też wyższy niż ten odnotowany w 2018 r.

[81] Art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).

[82] Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).

[83] Prezentowane dane nie obejmują informacji o Lokalnym Programie Osłonowym dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych, który został opisany w podrozdziale. 12.2.5.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono świadczenie w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego w latach 2015 – 2020

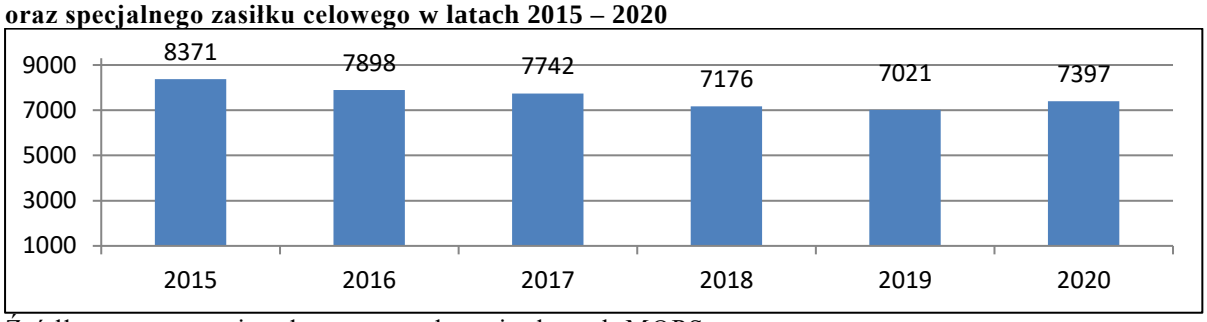

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując cele, na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2015 – 2020 najwięcej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na opłaty mieszkaniowe – media. Znaczna część osób korzystała również z pomocy finansowej na czynsz, odzież i obuwie. Należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła w ciągu roku otrzymać każdy rodzaj zasiłku.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia pomocy w latach 2015 – 2020

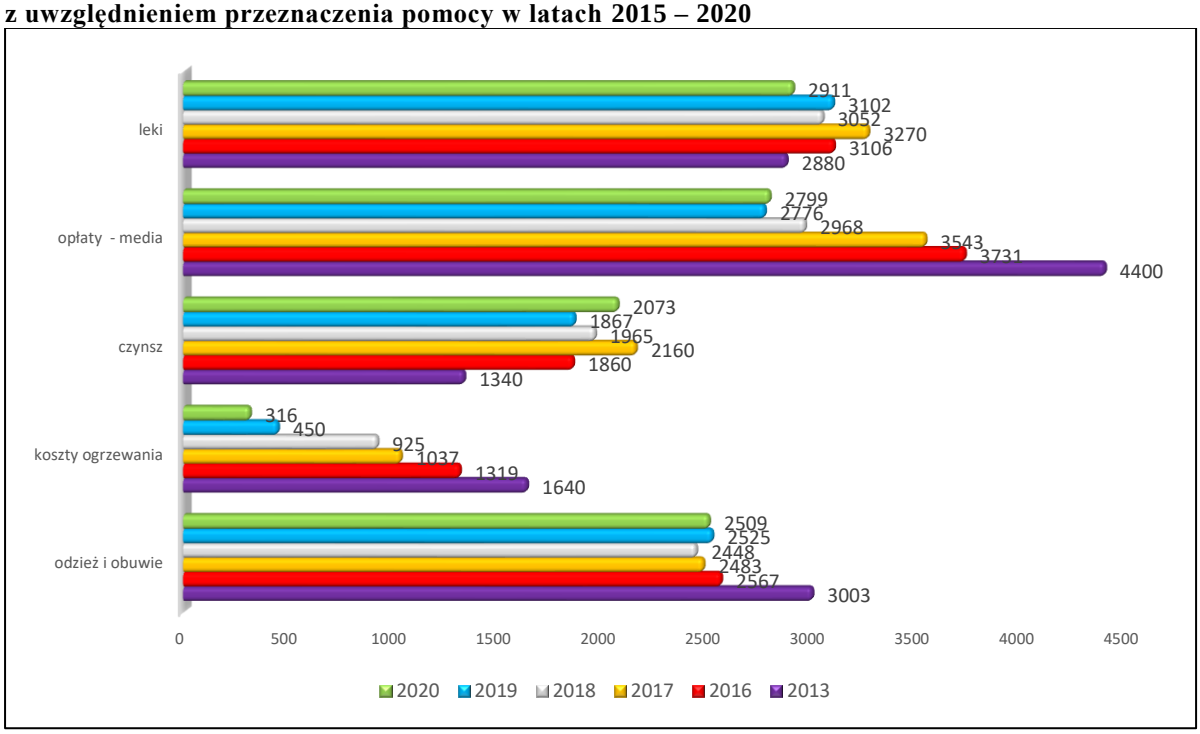

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2020 r. spośród podmiotów decyzji, którym przyznano pomoc w formie zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego kobiety i mężczyźni stanowili podobny procent odbiorców tych świadczeń.

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	2,6%	1,3%	2%
25–34	14,3%	5,1%	9,8%

35–44	22,6%	13,4%	18,1%
45–59	30,1%	38,1%	**34,0%**
60–64	10,9%	24,1%	17,4%
65 i więcej	19,5%	18,0%	18,7%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	6,7%	6,8%	6,8%
gimnazjalne i poniżej	25,2%	27,5%	26,3%
zasadnicze zawodowe	24,2%	37,3%	**30,6%**
średnie ogólne i zawodowe	33,0%	22,6%	27,9%
policealne	1,9%	0,4%	1,1%
wyższe	9,0%	5,4%	7,3%
stan cywilny			
panna/kawaler	33,5%	46,3%	**39,7%**
konkubina/konkubent	0,5%	0,2%	0,3%
rozwiedziona/rozwiedziony	25,2%	32,6%	28,9%
separowana/separowany	2,2%	2,1%	2,2%
wdowa/wdowiec	13,7%	3,7%	8,8%
zamężna/żonaty	24,9%	15,1%	20,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców 34%, reprezentują osoby w wieku między 45-59 rokiem życia. Kobiety wieku 45-59 lat stanowią 30,1%, natomiast mężczyźni 38,1%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców najwięcej jest osób z wykształceniem: zasadniczym zawodowym – 30,6%, oraz średnim ogólnym lub zawodowym – 27,9%.

Pod względem stanu cywilnego, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego: panien – 33,5%, kawalerów – 46,3%.

W porównaniu z rokiem 2019 cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

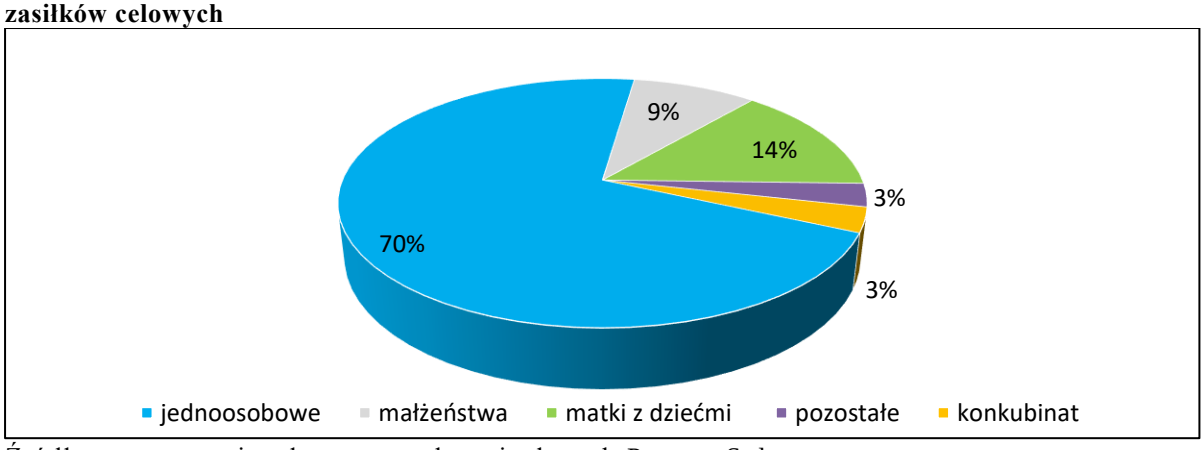

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych 70% stanowią gospodarstwa jednoosobowe. Wśród rodzin największą grupę reprezentują matki samotnie wychowujący dzieci – 14% oraz małżeństwa – 9%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

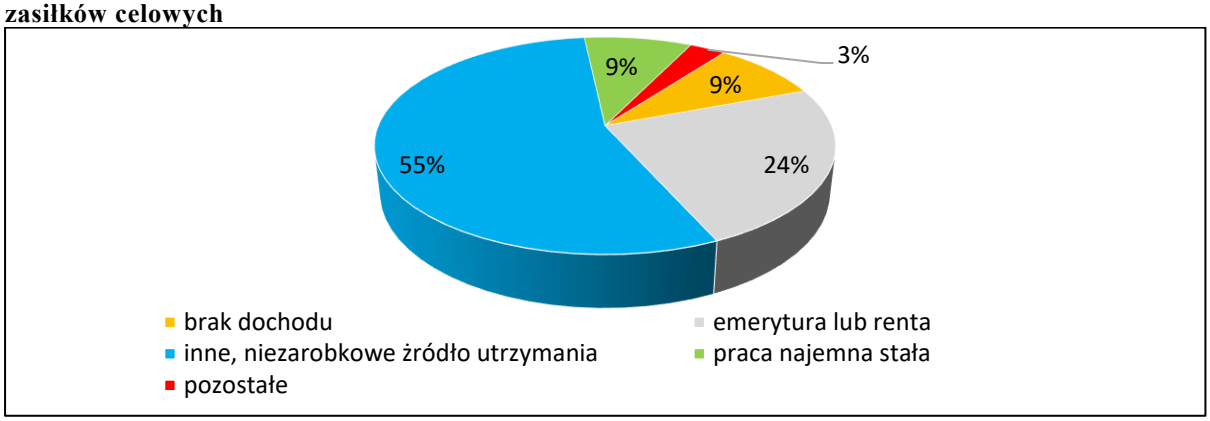

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych najczęściej osiągają głownie dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania 55% lub świadczeń emerytalno – rentowych 24%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu*	8,4%
1–499	15,1%
500 i powyżej	**76,6%**

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 76% gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych osiąga dochód na osobę w rodzinie przekraczający kwotę 500 zł. Ponad 8% to gospodarstwa bez własnego dochodu.

Do najistotniejszych problemów występujących w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych niepełnosprawność. Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może równocześnie występować kilka problemów.

12.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano kwotę:

- w 2015 r. – 6 440 182 zł;
- w 2016 r. – 6 414 364 zł;
- w 2017 r. – 7 229 341 zł;
- w 2018 r. – 6 678 781 zł;
- w 2019 r. – 7 014 800 zł;
- w 2020 r. – 7 110 206,71 zł.

12.2.2.5 Wnioski

W roku 2020 wypłacono około 13 tys. świadczeń z przeznaczeniem na dofinansowanie do uregulowania opłat mieszkaniowych (mediów), około 11,8 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu leków i leczenia, około 11,2 tys. świadczeń na zaspokojenie innych potrzeb (np. zakup środków czystości), około 9,7 tys. świadczeń na dofinansowanie do czynszu, około 4,5 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu odzieży i obuwia oraz około 0,6 tys. świadczeń na dofinansowanie do ogrzewania.

Szacuje się, że w 2021 roku w ogólnej skali udzielanej pomocy największy udział będą miały, jak dotychczas, wydatki związane z utrzymaniem mieszkania, to jest opłatami za czynsz i media.

Zauważyć należy, że 36% gospodarstw domowych korzystających z tej formy pomocy jest nią objęta z powodu ubóstwa, a więc są to rodziny o szczególnie trudnej sytuacji bytowej. Udzielanie świadczeń w formie zasiłków celowych specjalnych umożliwia natomiast pomoc finansową tej grupie odbiorców, która pomimo przekroczenia kryteriów dochodowych znajduje się w trudnej sytuacji życiowej wynikającej z braku możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb z powodu ograniczeń związanych najczęściej z niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą i bezrobociem w rodzinie.

12.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku[84]. Zadanie to jest realizowane na podstawie Uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania (tekst jedn. Uchwała Nr XCI/2393/17 z dn. 20.12.2017). Uchwała Rady Miasta Krakowa powstała z uwzględnieniem Uchwały Nr 221 Rady Ministrów z 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania" na lata 2014 – 2020. 15 października 2018 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu" na lata 2019 – 2023, który od 1 stycznia 2019 r. zastąpił dotychczas obowiązujący wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania". Zakres pomocy przewidziany w krakowskim programie osłonowym, który został uchwalony jako jeden z pierwszych w Polsce jest szerszy, niż przewiduje to program rządowy.

Uchwała Rady Ministrów dopuszcza udzielenie pomocy w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, jeżeli dochód na osobę nie przekracza kwoty 150% kryterium dochodowego tj. dla osoby samotnie gospodarującej 951 zł, a w przypadku rodzin kwoty 771 zł.

Gmina Miejska Kraków, na podstawie Uchwały Rady Miasta Krakowa, zwiększyła dostępność do pomocy w formie posiłków poprzez podniesienie odpowiednio górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia. Osoby i rodziny, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekraczał 150%, a jednocześnie nie przekraczał 200% kryterium dochodowego, tj. odpowiednio kwoty 1 268 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 1 028 zł dla osoby w rodzinie, otrzymywały pomoc w formie posiłku za odpłatnością w wysokości 25% kosztu posiłku. W przypadku uczniów, korzystających ze zbiorowego żywienia w szkole, kryterium dochodowe uprawniające do nieodpłatnych posiłków zostało podniesione do 200% (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 268 zł, a dla osoby w rodzinie 1 028 zł). Natomiast uczniowie, których dochód lub dochód na osobę

[84]Art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).

w rodzinie był wyższy niż 200%, lecz nie przekraczał 250% kryterium, (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 585 zł, a dla osoby w rodzinie 1 285 zł), mogli zostać objęci pomocą w formie posiłku pod warunkiem zwrotu 50% kosztów świadczenia.

Ponadto na podstawie § 8 uchwały RMK, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu, wyrażało chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola mógł udzielić pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka o udzieleniu pomocy. Pomoc przyznawana była bez konieczności ustalania sytuacji materialnej rodziny ucznia.

Program osłonowy dotyczący udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania, z uwagi na skalę realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym.

Gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia, MOPS udzielał pomocy finansowej w formie zasiłku na zakup żywności lub posiłku poza programem osłonowym. Pomocą objęto 2 430 gospodarstw domowych na łączną kwotę 674 107,28 zł, średnia roczna wartość pomocy na gospodarstwo wyniosła 277 zł.

12.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

12.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2020 w stosunku do 2019 liczba osób objętych pomocą w ramach programu (z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów, którą scharakteryzowano w *pod*rozdziale 9.10.2 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku) utrzymała się na analogicznym poziomie[85]. Wzrosła liczba osób otrzymujących pomoc finansową w formie zasiłku celowego na żywność, natomiast spadła liczba osób objętych pomocą w formie posiłku.

Obserwując tendencje w zakresie liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania można zauważyć, że od 2014 r. ma miejsce cykliczny spadek beneficjentów programu. Spadek liczebności osób objętych pomocą można powiązać z poprawą sytuacji mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków m. in. zmniejszeniem stopy bezrobocia, wzrostem uzyskiwanych dochodów, a także od 2016 r. wprowadzeniem Programu Rodzina 500 plus. W 2020 r. nie odnotowano kolejnego spadku, co może wiązać się ze stanem epidemii i związanymi z nią utrudnieniami w życiu społecznym i gospodarce.

[85] Osoby objęte pomocą w ramach Programu z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do ukończenia szkoły ponadpodstawowej stanowią 67% wszystkich osób korzystających z Programu.

Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej[86] (liczby nie sumują się) w latach 2015– 2020

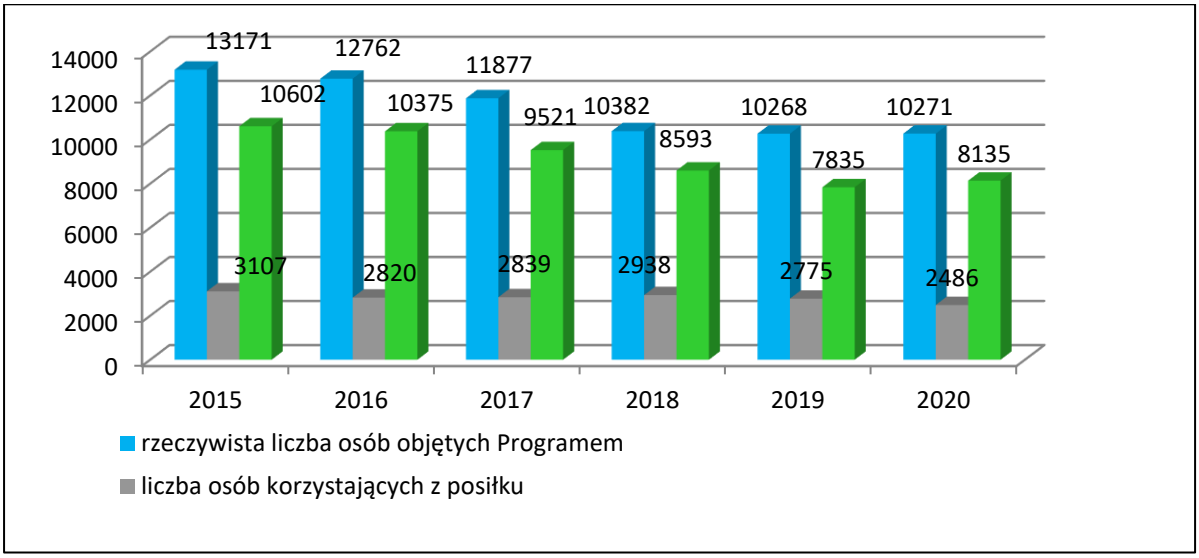

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2020 r. struktura populacji ze względu na płeć wykazuje na przewagę mężczyzn – 53% w stosunku do kobiet – 47% objętych pomocą w formie dożywiania.

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

Cechy demograficzno – społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	**kobieta**	**mężczyzna**	**ogółem**
wiek			
18–24	7,3%	5,4%	6,3%
25–34	16,8%	9,5%	12,9%
35–44	22,7%	19,0%	20,8%
45–59	28,9%	35,2%	**32,2%**
60–64	9,1%	19,1%	14,4%
65 i więcej	15,2%	11,8%	13,4%
stan cywilny			
panna/kawaler	36,1%	46,2%	**41,5%**
konkubina/konkubent	0,7%	0,8%	0,7%
rozwiedziona/rozwiedziony	22,1%	25,8%	24,1%
separowana/separowany	1,7%	1,6%	1,6%
wdowa/wdowiec	11,2%	3,1%	6,9%
zamężna/żonaty	28,2%	22,5%	25,2%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	6,5%	7,1%	6,8%
podstawowe i poniżej	28,1%	29,6%	28,9%
zasadnicze zawodowe	24,3%	36,1%	**30,6%**
średnie ogólne i zawodowe	30,8%	21,5%	25,8%

[86] Źródło: Pomost Std.

policealne	2,1%	0,6%	1,3%
wyższe	8,2%	5,1%	6,6%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	33,4%	32,6%	33,0%
bierny zawodowo	50,7%	55,3%	**53,2%**
pracujący	15,9%	12,1%	13,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania największą grupę odbiorców, tj. ponad 32% stanowią osoby w wieku między 45-59 lat. W przedziale wiekowym 45-59 lat kobiety stanowią 28,9%, natomiast mężczyźni 35,2%. Wysoki jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18-44 lat, które stanowią 40% ogółu. Ponad 30% badanej populacji legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wykształcenie podstawowe lub poniżej posiada 28,9% świadczeniobiorców. Uwzględniając stan cywilny, wśród kobiet panny stanowią 36,1%, natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim 28,2%. Z kolei w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach programu są kawalerowie – 46,2% oraz osoby pozostające w związku małżeńskim – 22,5%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach programu 53,2% to osoby bierne zawodowo. Jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet (50,7%) jak i do mężczyzn (55,3%). Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie tj. około 33% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniej liczną grupę stanowią osoby pracujące – około 14%.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w zakresie dożywiania, osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 73% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 14% oraz małżeństwa stanowiące 8% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko, natomiast w przypadku małżeństw z dziećmi najwięcej jest rodziców z dwojgiem lub z trojgiem dzieci.

Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

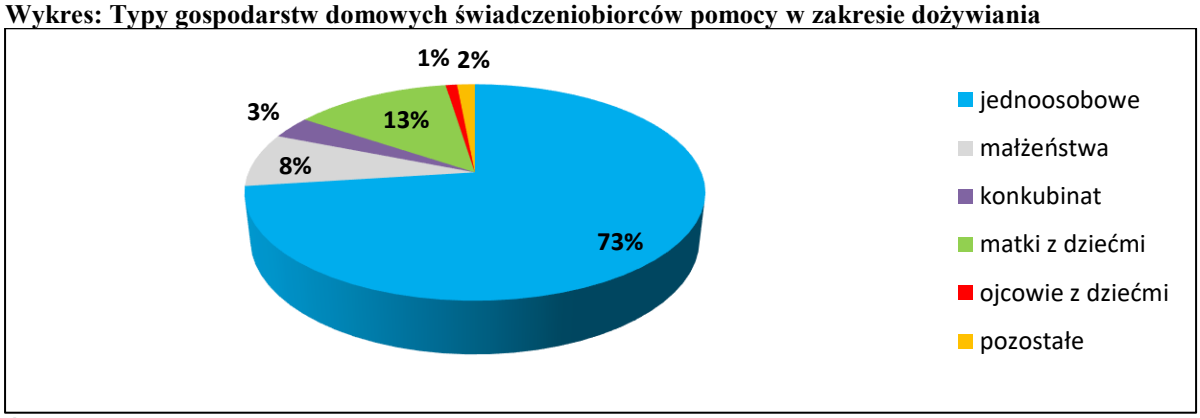

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 58,8%. Rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty lub emerytury stanowią 20,7% ogółu. Osoby bez dochodu stanowią 11%. Dla 5,7% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny

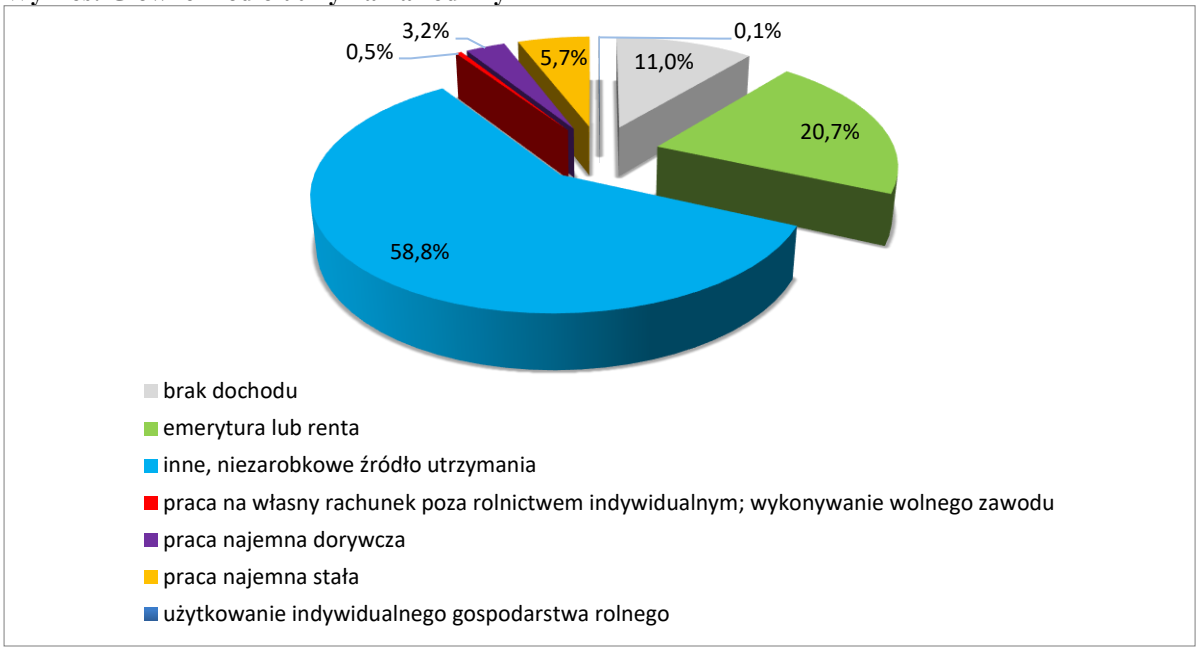

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących dochód w przedziale 501 zł – 1 000 zł ponad 41% oraz z rodzin z dochodem z przedziału od 1 zł – 500 zł 26,8%, osoby bez dochodu stanowią 10,8% ogólnej liczby świadczeniobiorców tej formy pomocy. W stosunku do roku 2019 nastąpił wzrost liczby rodzin z dochodem powyżej 500 zł, a spadek liczby rodzin bez dochodu oraz z dochodem poniżej 500 zł.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
brak dochodu*	10,8%
1 – 500	26,8%
501 – 1 000	**51,5%**
1 001 i więcej	10,9%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach programu należą długotrwała lub ciężka choroba (65%), ubóstwo (48%), niepełnosprawność (41%) oraz bezrobocie (34%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może wstępować jednocześnie kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	48%
Długotrwała lub ciężka choroba	**65%**
Niepełnosprawność	41%
Bezrobocie	34%

Bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	14%
Uzależnienia	9%
Bezdomność	12%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

12.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady poniesione na realizację Programu dożywiania w latach 2015–2019 przedstawia poniższa tabela:

Rok	Pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku	Pomoc w formie posiłku	Łączna wartość udzielonej pomocy		
			Środki własne gminy	Dotacja budżetu państwa	Razem
2015	13 647 794 zł	8 607 918 zł	10 479 022 zł	11 776 690 zł	22 255 712 zł
2016	14 318 663 zł	8 428 348 zł	10 295 011 zł	12 452 000 zł	22 747 011 zł
2017	15 482 108 zł	8 109 885 zł	10 842 993 zł	12 749 000 zł	23 591 993 zł
2018	14 341 816 zł	8 168 387 zł	10 560 203 zł	11 950 000 zł	22 510 203 zł
2019	14 446 676 zł	8 076 829 zł	10 523 505 zł	12 000 000 zł	22 523 505 zł
2020	16 878 548 zł	5 371 411 zł	10 209 959 zł	12 040 000 zł	22 249 959 zł

Ponadto w 2020 r. wydatkowano kwotę 674 107,28 zł na pomoc poza programem osłonowym. Pomoc ta realizowana była w postaci zasiłków celowych przyznawanych gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia.

12.2.3.5 Wnioski

Dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest w znacznej mierze od wysokości środków pozyskiwanych z budżetu państwa.

Pomoc jest udzielana na podstawie uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania powstałej z uwzględnieniem uchwały nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania" na lata 2014 – 2020. 15 października 2018 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu" na lata 2019 – 2023, który od 1 stycznia 2019 r. zastąpił dotychczas obowiązujący wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania".

Rok 2020, był szczególny ze względu na stan epidemii, co miało również wpływ na realizację programu dożywiania. Ze względu na ograniczenia w funkcjonowaniu placówek oświatowych i opiekuńczych oraz gastronomicznych z posiłków skorzystała mniejsza liczba osób. W przypadku dzieci i uczniów za okres, w którym nie funkcjonowały stołówki szkolne lub dziecko nie mogło skorzystać z posiłków wypłacane były zasiłki celowe na zakup posiłku lub żywności. Stąd też zmianie uległa struktura wydatków na realizację programu wzrosły wydatki na pomoc w postaci zasiłków celowych na zakup posiłku lub żywności, natomiast

znacznie niższe były wydatki na pomoc w formie posiłku. Liczba osób objętych pomocą w postaci dożywiania nieznacznie wzrosła w stosunku do roku 2019.

12.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej

W 2020 r. MOPS współpracował z Bankiem Żywności, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej oraz Caritas Archidiecezji Krakowskiej. Organizacje dystrybuowały żywność w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014 – 2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD). Zgodnie z wytycznymi Instytucji Zarządzającej (MRPiPS) ośrodek kwalifikował osoby i rodziny do uzyskania pomocy biorąc pod uwagę ich sytuację osobistą, a w szczególności posiadany dochód. Pomoc żywnościowa w ramach FEAD przyczyniła się do poszerzenia zakresu wsparcia dla osób i rodzin znajdujących w trudnej sytuacji finansowej.

Rodziny otrzymywały cyklicznie paczki żywnościowe. Ponadto osoby uczestniczyły w różnego typu warsztatach kulinarno – żywieniowych dotyczących edukacji ekonomicznej i przeciwdziałania marnowaniu żywności. W okresie od stycznia do września 2020 r. realizowany był Podprogram 2019, natomiast rozpoczęcie realizacji Podprogramu 2020 zostało opóźnione i przesunięte na styczeń 2021 roku. W drugim półroczu 2020 r. podmioty dystrybuujące żywność przekazywały głównie artykuły spożywcze z krótkim terminem przydatności do spożycia oraz żywność pozyskaną od darczyńców.

Łącznie w 2020 r. Bank Żywności i Polski Komitet Pomocy Społecznej przekazał 1 003 639,70 kg żywności do blisko 11 000 osób.(W związku z realizacją zadania przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej poza zawartymi umowami, w powyższych danych nie została uwzględniona ilość przekazanej żywności oraz liczba osób objętych pomocą przez tę organizację).

12.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na dystrybucji żywności dla potrzebujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w 2020 r., na podstawie zawartych umów z GMK, było realizowane przez: Bank Żywności w Krakowie i Polski Komitet Pomocy Społeczny. Caritas Archidiecezji Krakowskiej, poza zawartymi umowami, również udzielał wsparcia w formie paczek żywnościowych w ramach realizowanego w 2020 r. - Podprogramu 2019 oraz w postaci żywności, z krótkim terminem przydatności szczególnie dla osób objętych kwarantanną.

12.2.4.2 Kadra

Łącznie w realizację zadania polegającego na redystrybucji żywności oraz zadania polegającego na dostarczaniu żywności do miejsca zamieszkania było zaangażowanych łącznie 21 osób (w ramach 8 etatów), w tym wolontariusze. Bank Żywności przy realizacji zadań w 2020 r. nawiązał współpracę z 3 wolontariuszami, natomiast Polski Komitet Pomocy Społecznej z 6.

12.2.4.3 Nakłady finansowe na realizacje zadnia

- w roku 2015: 120 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2016: 150 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2018: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;

- w roku 2019: 154 388,89 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków (przekazane środki 157 000 zł, ale nastąpił zwrot niewykorzystanych środków przez PKPS w wysokości 2 611,11 zł);
- w roku 2020: 153 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków. Na realizację zadania dotyczącego redystrybucji żywności, natomiast na zadanie polegające na dostarczaniu żywności dodatkowo przekazała 5 000 zł.

12.2.5 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2020 r. kontynuował realizację Lokalnego Programu Osłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Pomoc w ramach Programu przyznawana jest począwszy od 1 stycznia 2014 r., początkowo w oparciu o przepisy uchwały NR XC/1354/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r., a następnie od dnia 14 sierpnia 2015 r. na podstawie uchwały NR XVIII/317/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 czerwca 2015 r. przyjmującej Lokalny Program Osłonowy w nowym brzmieniu. Realizacja Programu stanowi także wypełnienie zadań wynikających z uchwały w sprawie kierunków działania dla Prezydenta Miasta Krakowa w celu poprawy stanu jakości powietrza (uchwała Nr LXXXIII/1274/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 września 2013 r., z późn. zm., która przewiduje m.in. przygotowanie i realizację socjalnego pakietu osłonowego dla osób, które zakaz palenia węglem może dotknąć finansowo). Realizacja Lokalnego Programu Osłonowego, zgodnie z treścią obowiązującej uchwały Rady Miasta Krakowa, została przewidziana do 2022 r.

W ramach lokalnego programu osłonowego na podstawie decyzji administracyjnej przyznaje się świadczenie pieniężne w postaci zasiłku celowego, określające wysokość pomocy i sposób jej realizacji. Pomoc przyznawana jest na dany rok kalendarzowy. W trakcie postępowania administracyjnego ustala się sytuację osoby i rodziny na podstawie wniosku i załączanych do niego, bądź pozyskiwanych w toku postępowania, dokumentów. Dopuszczalna jest kontrola w lokalu, dokonywana przez Wydział ds. Jakości Powietrza, celem ustalenia braku czynnych kotłowni i palenisk węglowych. Jedną z przesłanek do uzyskania pomocy w ramach powyższego programu jest kryterium dochodowe, które w przypadku osoby samotnie gospodarującej nie może przekroczyć 200% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004r ustawy o pomocy społecznej (1402 zł netto), a w przypadku rodziny 200% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 3 ustawy o pomocy społecznej (1056 zł netto). Wskazane kryterium dochodowe obowiązuje od dnia 13 czerwca 2020 r i ustalone zostało uchwałą NR XL/1027/20 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 maja 2020 r. zmieniającą uchwałę Nr XVIII/317/15 w sprawie lokalnego programu pomocy społecznej w postaci Lokalnego Programu Osłonowego (uprzednio obowiązujące kryterium dochodowe wynosiło odpowiednio 500% kryterium dochodowego w przypadku osoby samotnie gospodarującej, a w przypadku rodziny 450%).

O pomoc mogą ubiegać się osoby i rodziny, które nie wcześniej niż przed dniem 14 września 2011 r. i nie później niż 10 października 2019 r. (w okresie obowiązywania Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa /PONE/) dokonały trwałej zmiany systemu ogrzewania z ogrzewania opartego na paliwie stałym na ogrzewanie gazowe, elektryczne, olejowe (lekki olej opałowy), bądź polegające na podłączeniu do miejskiej sieci ciepłowniczej. Beneficjenci programu muszą wykazać zobowiązanie do regulowania opłat na rzecz dostawcy energii cieplnej służącej ogrzaniu lokalu oraz faktycznie zamieszkiwać w lokalu przed i po dokonaniu trwałej zmiany systemu ogrzewania.

12.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

12.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2020 roku do MOPS wpłynęły 2183 wnioski o przyznanie pomocy w ramach programu. Świadczenie wypłacono 2088 rodzinom na łączną kwotę 3 144 500 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy dla jednego gospodarstwa domowego wyniosła 1 505,99 zł.

Wykres: Liczba rodzin oraz łączna kwota wypłaconych świadczeń w latach 2015 – 2020

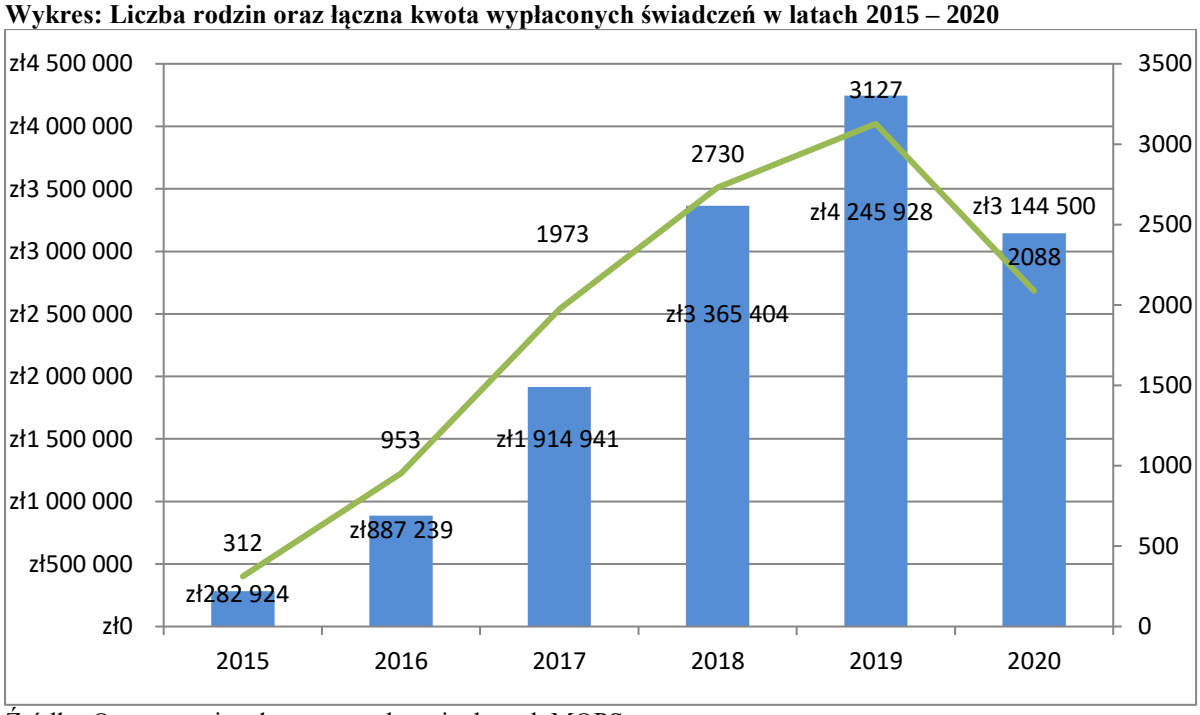

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w ramach lokalnego programu osłonowego wykorzystano próbę 414 osób[87], które były podmiotami decyzji, a ich świadczenie zostało zrealizowane w 2020 roku. Osoby te należą do klientów pomocy społecznej. U pozostałych świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego nie były przeprowadzane wywiady środowiskowe, stąd brak szczegółowych informacji o ich cechach demograficzno – społecznych.

Wśród świadczeniobiorców będących klientami Ośrodka 55% stanowiły kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Cechy demograficzno – społeczne świadczeniobiorców programu osłonowego	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 24	0,3%	0,0%	0,2%

[87] Źródło: Pomost Std.

25–34	5,3%	3,7%	4,6%
35–44	14,9%	11,3%	13,3%
45–59	26,8%	26,9%	26,8%
60– 64	16,7%	28,5%	22,0%
65 i więcej	36,0%	29,6%	**33,1%**
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	27,2%	28,0%	27,5%
zasadnicze zawodowe	28,5%	38,7%	**33,1%**
średnie ogólne i zawodowe	27,2%	21,5%	24,6%
policealne	1,8%	0,0%	1,0%
wyższe	7,5%	5,4%	6,5%
nieustalony poziom wykształcenia	7,8%	6,4%	7,3%
stan cywilny			
panna/kawaler	25,9%	44,6%	**34,3%**
rozwiedziona/rozwiedziony	14,9%	18,3%	16,4%
separowana/separowany	0,9%	2,2%	1,5%
wdowiec/wdowa	27,6%	7,5%	18,6%
zamężna/żonaty	30,7%	27,4%	29,2%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	15,4%	22,0%	18,4%
bierni zawodowo	66,6%	64,5%	**65,7%**
pracujący	18,0%	13,5%	15,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy świadczeniobiorców należą osoby w wieku 65 i więcej lat 33,1% oraz osoby w wieku 45-59 lat 26,8%. Osoby korzystające ze świadczenia w ramach lokalnego programu osłonowego to przede wszystkim panny i kawalerowie – 34,3% oraz będące w związkach małżeńskich 29,2%. W populacji świadczeniobiorców największą grupę tworzą osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym 33,1% oraz osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 27,5%. Prawie 66% świadczeniobiorców to osoby bierne zawodowo. Większość osób korzystających z pomocy w ramach programu to osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe 63% oraz pozostające w związkach małżeńskich 18%.

Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

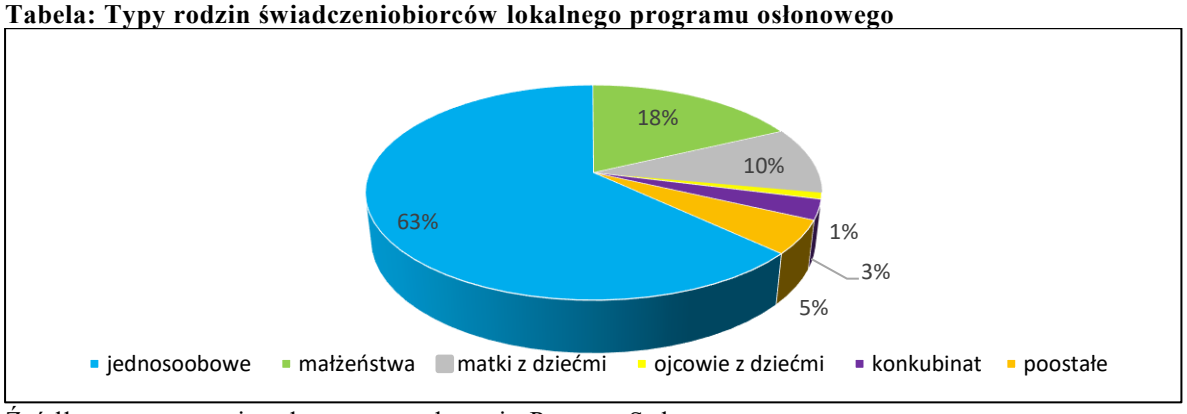

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Głównym źródłem utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego jest emerytura lub renta – 45% oraz inne, niezarobkowe źródło utrzymania.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

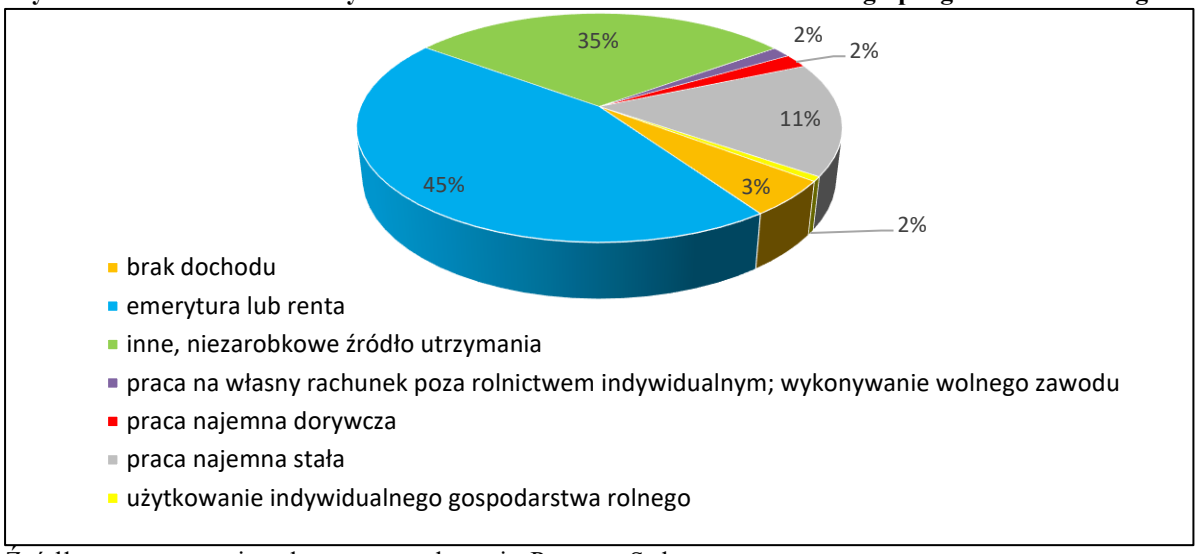

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Ponad 83% osób korzystających z programu osiąga dochód 500 zł i powyżej. Do najczęstszych problemów występujących wśród świadczeniobiorców LPO należała długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Tabela: Wysokość dochodu osób (w zł)

0*	3%
1–499	14%
500 i powyżej	**83%**

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej
Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach lokalnego programu osłonowego dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych wypłacono świadczenie rodzinom na łączną kwotę:

- w roku 2015: 282 924 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 907 zł;
- w roku 2016: 887 239 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 930 zł;
- w roku 2017: 1 914 941 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 971 zł;
- w roku 2018: 3 635 404 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 1 332 zł;
- w roku 2019: 4 245 928,45 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 1 358 zł;
- w roku 2020: 3 144 500 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 1 505,99 zł.

12.2.5.5 Wnioski

Realizacja Lokalnego Programu Osłonowego będzie kontynuowana. Zgodnie z treścią obowiązującej uchwały Rady Miasta Krakowa realizacja Programu została przewidziana do 2022 r. Zapewnianie możliwości otrzymania wsparcia finansowego w ponoszeniu zwiększonych kosztów grzewczych związanych z trwałą zmianą systemu ogrzewania, wpisuje się w działania mające na celu poprawę stanu jakości powietrza na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

13 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezdomnym

13.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania[88].

Stan bezdomności to proces, na który składają się zarówno czynniki obiektywne tj. niezależne od woli człowieka, jak czynniki subiektywne – tj. współtworzone przez daną osobę. Proces ten rozłożony jest w czasie, a jego dynamika jest uzależniona od indywidualnych cech osoby i jej losów. Trzeba jednak zauważyć, że rzadko jedna przyczyna wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Najczęściej przyczyny przeplatają się i wzajemnie warunkują[89].

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pt. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategie przeciwdziałania. Osoby bezdomne" na bezdomność mają wpływ „…takie czynniki jak: trudna sytuacja mieszkaniowa, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji (np. po powrocie z zakładu karnego, opuszczeniu domu dziecka, po powrocie ze szpitala psychiatrycznego) połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Do krytycznych sytuacji życiowych, które mogą wpływać na sytuację zagrożenia bezdomnością, zaliczyć należy również rozpad rodziny i patologie życia rodzinnego (często związane z przemocą domową)"[90].

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, do najczęściej wymienianych przyczyn bezdomności należało: „wypędzenie" z mieszkania przez rodzinę lub współlokatorów (19,3%), wymeldowanie decyzją administracyjną (15%), pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy (11,5%), eksmisja (11%) i bezrobocie (9%)[91]. Analizując przyczyny bezdomności należy zwrócić uwagę, że badanie NSP objęło wyłącznie osoby zaliczone do bezdomnych „bez dachu nad głową"[92]. Spośród ankietowanych 31% nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o przyczynę bezdomności. Może to świadczyć o niechęci udzielania na to pytanie odpowiedzi lub niemożności uzyskania przez ankietera tej informacji od respondentów, niż o braku występowania takich przesłanek.

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju,

[88] Art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.).
[89] *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.
[90] „*Wykluczenie społeczne w Małopolsce-strategie przeciwdziałania. Osoby bezdomne"*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013 r.
[91] *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.
[92] Kategoria ta obejmuje osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłoby zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne. Do kategorii tej należą przede wszystkim osoby, które wieczór i noc w krytycznym momencie spisu spędzają poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo. Miejsca przebywania tych osób to: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ulice, plaże, bunkry, lasy i parki, miejsca na cmentarzach, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, strychy, śmietniki, ziemianki, wagony i bocznice kolejowe, ogrzewalnie, itd.

bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencję osób bezdomnych.

W nocy z 13 na 14 lutego 2019 r. przeprowadzono po raz piąty ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych, którego realizacja koordynowana była przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Badania liczby osób bezdomnych odbywają się co dwa lata. Informacje zbierane podczas badań są danymi szacunkowymi. Na podstawie opublikowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej *„Sprawozdania z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2018"* oraz wyników „*Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (13/14 lutego 2019 r.)",* w momencie realizacji badania – zdiagnozowano 30 330 osób bezdomnych, w tym 24 323 (80,2%) osoby przebywały w placówkach instytucjonalnych, a 6 007 (19,8%) osób przebywało poza nimi. Spośród wszystkich bezdomnych osób aż 82,1% stanowili mężczyźni, 14,6% kobiety oraz 3,3% dzieci. W porównaniu do danych z Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego 2017 r. liczba osób bezdomnych spadła o ponad 9%, tj. o 3 078 osób mniej.

W województwie małopolskim przebywały 1 893 osoby bezdomne (spadek o 7,84% w porównaniu z badaniem z 2017 r.), w tym 1 468 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych (spadek o 9%), a 425 osób przebywało poza placówkami instytucjonalnymi (spadek o 5%). Spośród 1 893 bezdomnych osób 86,8% stanowili mężczyźni (1 632 osób, spadek o 7%), 13,1% kobiety (236 osób, spadek o 15%) oraz 1,3% dzieci (25 osób, wzrost o 4%). Dzieci przebywały przede wszystkim w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz w schroniskach dla osób bezdomnych.

Z badań w 2019 roku wynika, że najwięcej osób bezdomnych przebywa w województwie; mazowieckim (4 278 osób), śląskim (4 255 osoby) i pomorskim (3 014 osób). Najmniej w województwie podlaskim (646 osoby), świętokrzyskim (794 osoby) oraz lubuskim (812 osób). We wszystkich województwach można zaobserwować spadek liczby osób bezdomnych, jedynie w województwie świętokrzyskim jest ich nieznacznie więcej w porównaniu do poprzedniej edycji badania (wzrost o 32 osoby).

Jako główną przyczynę swojej sytuacji życiowej osoby bezdomne podają konflikt rodzinny – 32,2%, zaraz po nim wskazywano uzależnienie – niespełna 28%. W dalszej kolejności znalazły się: eksmisja, wymeldowanie – 26,3%, a następnie rozpad związku – 18,4%.

Z przeprowadzonego w lutym 2019 roku badania liczby osób bezdomnych wynika, że w Krakowie w ciągu jednej nocy przebywały 1 062 osoby bezdomne: 171 kobiet, 873 mężczyzn oraz 18 dzieci. Wśród krakowskich bezdomnych 769 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, 293 osoby znajdowały się poza placówkami instytucjonalnymi, z czego 171 w miejscach niemieszkalnych (klatki schodowe, dworce PKP i PKS, altany śmietnikowe, piwnice itp.) Z przeprowadzonego badania wynika, że w porównaniu z rokiem 2017 nastąpił spadek ogólnej liczby osób bezdomnych przebywających na terenie Krakowa o 11,2% (w latach 2013–2015 odnotowano wzrost o 16%, a 2015–2017 wzrost o 13%).

W 2019 roku w porównaniu z rokiem 2017 odnotowano spadek liczby osób przebywających z placówkach o 15,77% (2013 r. – 767 osób, 2015 r. – 882 osób, 2017 r. – 913 osób, 2019 r. – 769 osób). Pomimo spadku ogólnej liczby osób bezdomnych przebywających na terenie Krakowa, nastąpił wzrost liczby osób przebywających poza placówkami instytucjonalnymi (o 10 osób względem 2017 roku).

Na tej podstawie szacuje się, że w ciągu roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2,3 tysięcy osób w skali roku (narastająco), a jednorazowo (w danym dniu) przebywa w Krakowie ok. 1,3 tys. osób bezdomnych, w tym ok. 700 – 800 osób zamieszkuje w różnego rodzaju placówkach noclegowych.

W roku 2020 MOPS objął pomocą 1870 gospodarstw domowych osób bezdomnych (1 934 osoby), w tym ze świadczeń skorzystało 1690 rodzin (1750 osób w rodzinach). Natomiast 180

rodzin (184 osoby) skorzystały z pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej lub innych zadań pracownika socjalnego określonych w art. 119 ustawy o pomocy społecznej.

Głównymi miejscami pobytu osób bezdomnych są miejsca zakwaterowania przeznaczone dla osób bezdomnych tj. schroniska, noclegownie, ogrzewalnie, mieszkania chronione. Natomiast w przestrzeni publicznej osoby bezdomne zazwyczaj przebywają na klatkach schodowych, w altanach działkowych i śmietnikowych, barakach, pustostanach, węzłach ciepłowniczych i aktualnie bardzo rzadko na dworcach. Ze względu na zmienne warunki atmosferyczne oraz prowizoryczność schronienia „w terenie", osoby bezdomne często zmieniają swoje miejsca pobytu. Z drugiej strony istnieje grupa osób bezdomnych zamieszkująca altany działkowe, które mają charakter domów i nie jest zainteresowana zmianą miejsca zamieszkania. Ponadto ustalono, że osoby bezdomne nie skupiają się w jednej części Miasta lub Dzielnicy Krakowa, choć zauważono, że osoby bezdomne funkcjonujące w przestrzeni publicznej, w ciągu dnia przebywają w centrum Krakowa.

Jak wynika z definicji bezdomności, głównym problemem jest brak odpowiedniego miejsca noclegowego. Poza tym, z powodu braku dostępu do lokalu mieszkalnego osoby bezdomne mają niezaspokojone potrzeby higieniczne, nie mają możliwości przygotowania i spożywania posiłków, przechowywania rzeczy osobistych i odzieży. Ponadto ich funkcjonowanie w przestrzeni publicznej, nadużywanie alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, nieodpowiednie odżywianie powodują, że osoby te często zapadają na różnego rodzaju choroby: infekcje, choroby skórne i zakaźne.

Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa UMK (stan na dzień 31 grudnia 2020 r.) na pomoc mieszkaniową oczekuje 126 rodzin – wstępnie zakwalifikowanych. Na propozycję zawarcia umowy najmu gminnego lokalu mieszkalnego w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową oczekuje 225 rodzin.

W 2020 r. kwalifikowanie osób do pomocy mieszkaniowej odbyło się w trybie uchwały Nr XXX/794/19 RMK z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków oraz tymczasowych pomieszczeń. Zgodnie z powołaną uchwałą, osoby starające się o pomoc mieszkaniową uprawnione są do ubiegania się o zawarcie umowy najmu socjalnego lokalu w przypadku braku tytułu prawnego do lokalu oraz udokumentowania faktu osiągania niskich dochodów. Osoby wnioskujące o pomoc mieszkaniową maja również udokumentować fakt posiadania „centrum życiowego" w Krakowie, czyli faktycznie zamieszkiwania na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

Spośród próby 1 553 osób bezdomnych[93] objętych pomocą społeczną w 2020 r., pod względem płci dominują mężczyźni, których jest ponad 78%. Ze względu na zmienną niezależną jaką jest płeć nie zaobserwowano żadnych znaczących różnic w zbiorowości osób bezdomnych w latach 2015 – 2020.

Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć w latach 2015 – 2020

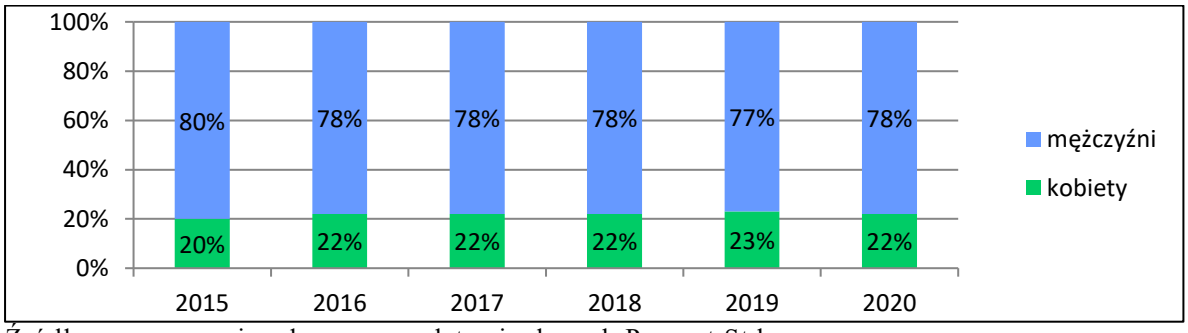

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

[93] Źródło: Pomost Std.

Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Ponad 69% to osoby w wieku powyżej 45 lat, a w śród mężczyzn ponad 73%. Fakt ten jest o tyle istotny, że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze staną się osoby w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia. Zauważono również zmniejszenie liczby dzieci doświadczających bezdomności (2015 r. – 5%, w 2019 r. – 3%, 2020 r. – 2,7%).

Tabela: Cechy demograficzno – społeczne osób bezdomnych w Krakowie

Cechy demograficzno – społeczne osób bezdomnych w Krakowie	**kobiety**	**mężczyźni**	**ogółem**
wiek			
0–17	5,8%	1,7%	2,7%
18–25	3,9%	1,3%	1,9%
26–35	16,6%	5,6%	8,0%
36–45	19,9%	17,8%	18,2%
46–55	21,4%	22,3%	22,1%
56–65	19,6%	35,0%	**31,6%**
66 i więcej	12,8%	16,3%	15,5%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	38,2%	32,3%	33,7%
zasadnicze zawodowe	26,1%	41,8%	**38,3%**
średnie ogólne i zawodowe	27,9%	19,2%	21,1%
policealne	1,5%	0,3%	0,6%
wyższe	4,2%	3,9%	3,9%
nieustalony poziom wykształcenia	2,1%	2,5%	2,4%
stan cywilny			
panna/kawaler	43,0%	44,0%	**43,9%**
rozwiedziona/rozwiedziony	30,3%	39,6%	37,6%
separowana/separowany	0,3%	1,5%	1,2%
wdowiec/wdowa	11,0%	4,3%	5,7%
zamężna/żonaty	15,4%	10,4%	11,5%
konkubinat	0,0%	0,2%	0,1%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	32,0%	25,5%	26,9%
bierni zawodowo	60,3%	69,8%	**67,8%**
pracujący	7,7%	4,7%	5,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wykres: Wiek osób bezdomnych w latach 2015 – 2020

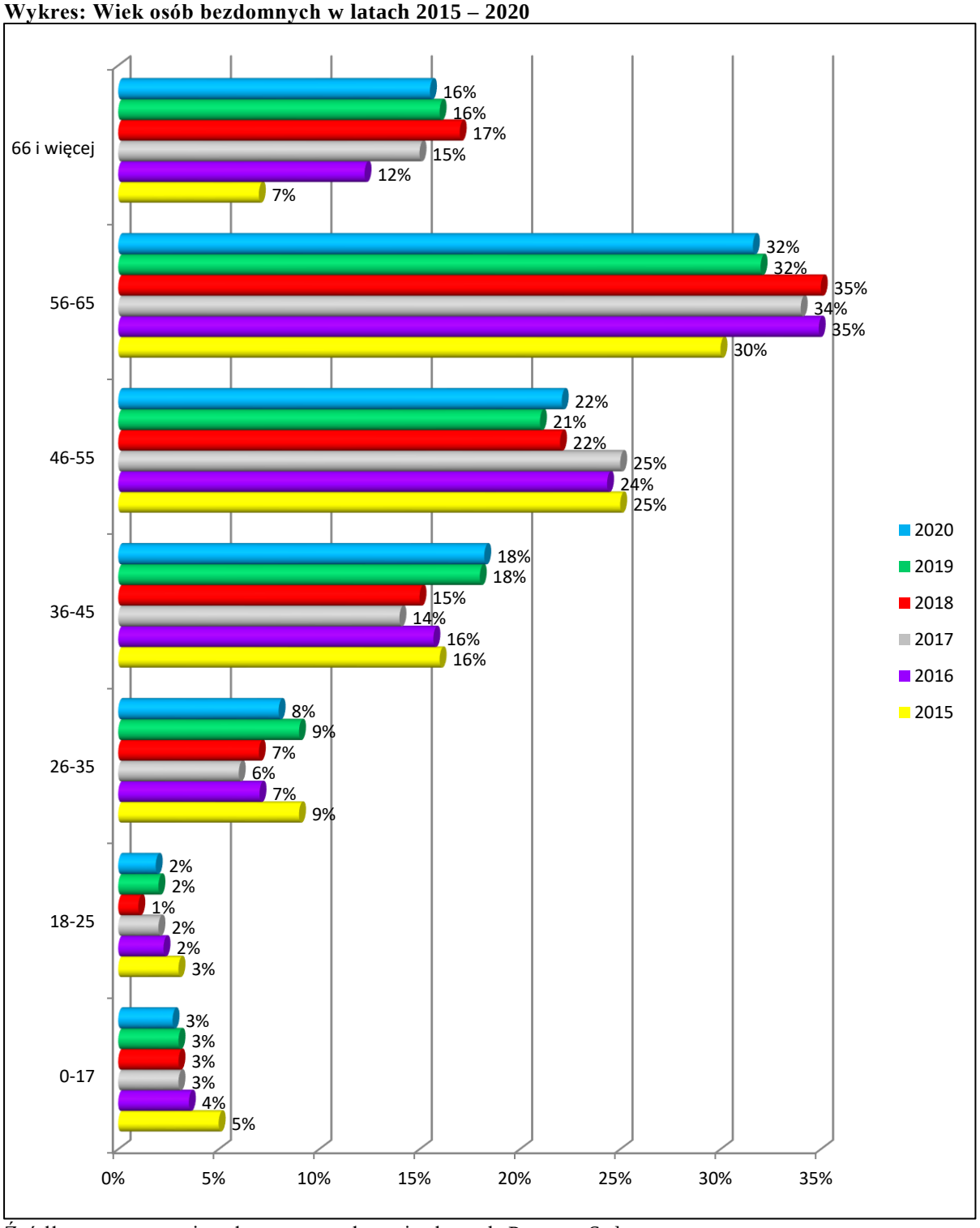

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią 43% ogółu bezdomnych kobiet, rozwiedzione 30,3%, zamężne 15,4%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najwięcej jest kawalerów 44% oraz osób po rozwodzie 39,6% . Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni na lat 2015 – 2020 wartości te są podobne.

Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe reprezentowane przez 70% populacji. W 2020 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych w latach 2015 – 2020

wykształcenie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
nieustalony poziom wykształcenia	3,5%	3%	4%	4%	5%	2%
gimnazjalne i poniżej	28,5%	34%	35%	34%	33%	34%
zasadnicze zawodowe	34,8%	39%	38%	38%	36%	**38%**
średnie ogólne i zawodowe	16,8%	20%	19%	20%	21%	21%
policealne	0,3%	0%	0%	1%	1%	1%
wyższe	4,3%	4%	3%	3%	4%	4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie można zauważyć wzrost osób bezdomnych chorych przewlekle od 2015 r. Osoby chore i przewlekle chore w 2020 roku stanowiły 78% osób bezdomnych.

Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych w latach 2015– 2020

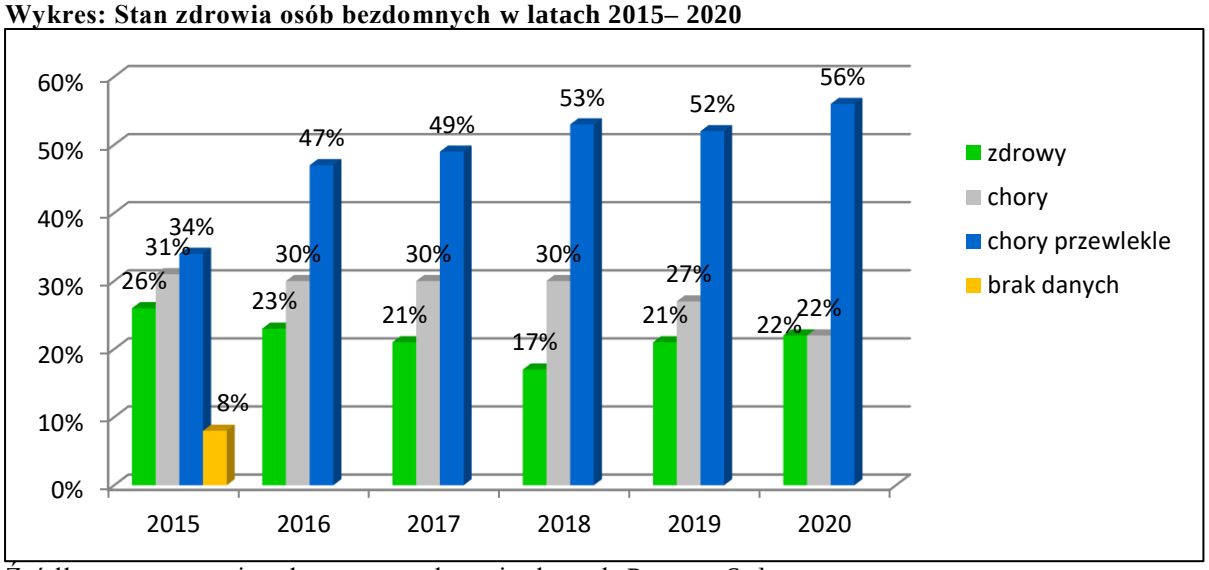

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Prezentując stan zdrowia osób bezdomnych warto zwrócić uwagę, na utrzymujący się od kilku lat wysoki procent osób niepełnosprawnych posiadających orzeczoną niepełnosprawność (wśród bezdomnych niepełnosprawnych) bądź przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez inny organ. Widoczne są w tym obszarze funkcjonowania osób bezdomnych pozytywne efekty prowadzonej pracy socjalnej – motywowania do zmiany własnej sytuacji życiowej, poprzez coraz pełniejsze korzystanie przez osoby bezdomne z przysługujących im uprawnień i dążenie do uregulowania swojej sytuacji zdrowotnej. Tym samym w przyszłości może zwiększać się liczba osób bezdomnych uprawnionych do świadczeń finansowych z pomocy społecznej.

Tabela: Niepełnosprawność osób bezdomnych w latach 2015 – 2020

Osoby niepełnosprawne wśród bezdomnych	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	34,10%	45,63%	43,42%	44,25%	38,9%	37,8%
w tym osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności	92,02%	84,39%	80,82%	81,15%	86,8%	88,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest

generalnie bardzo mały, w 2020 roku wyniósł 5%. Najliczniejszą grupą osób bezdomnych są osoby bierne zawodowo, stanowili oni w latach 2015 – 2020 średnio 67% ogółu.

Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy w latach 2015 – 2020

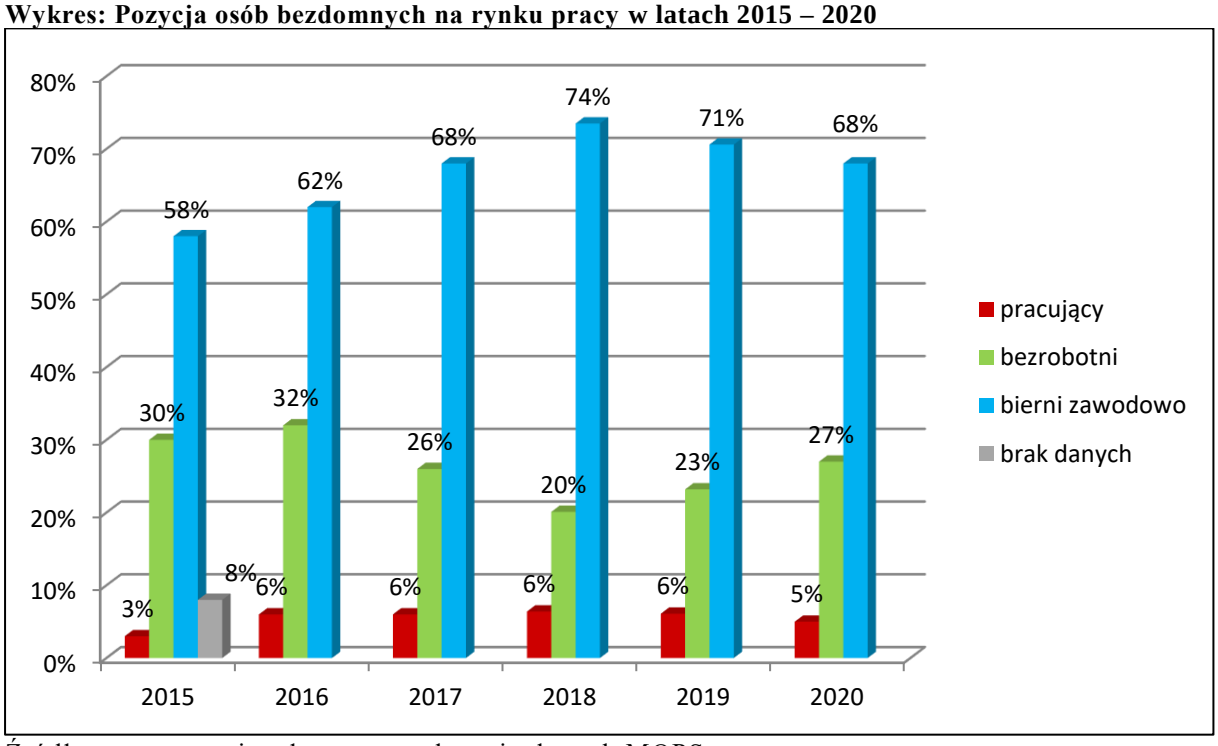

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby bezdomne to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (88%). Osoby bezdomne zazwyczaj nie posiadają własnego źródła dochodu, zatem utrzymują się głownie z pomocy społecznej.

W przypadku posiadania jakiegokolwiek dochodu, zauważano, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania – 57% oraz pozostające bez własnego źródła dochodu – 24%. W porównaniu do roku 2019 zwiększyła się liczba osób bezdomnych utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł utrzymania a pomniejszyła liczba osób pozostająca bez dochodu.

Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych w latach 2015 – 2020

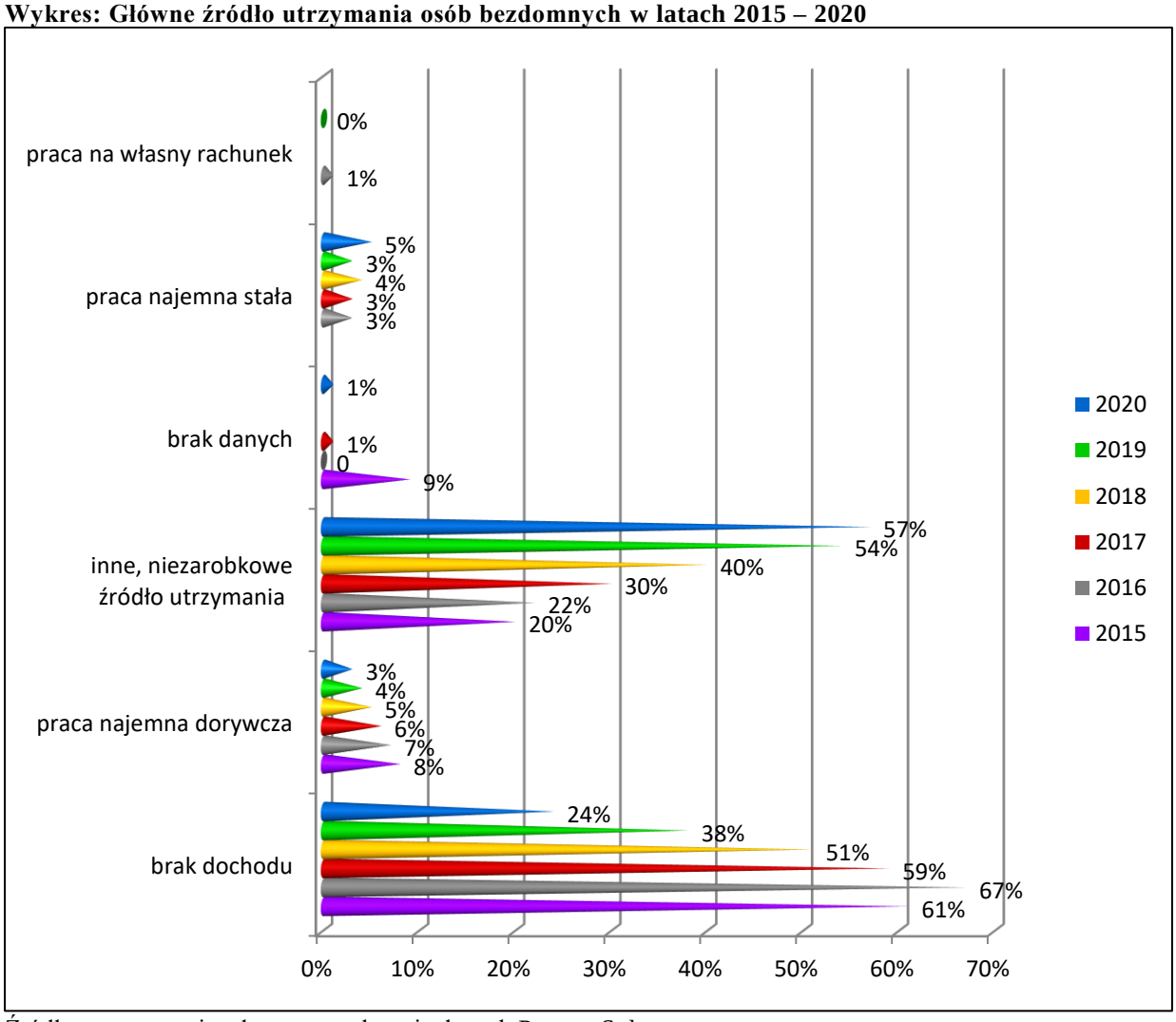

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

13.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

13.2.1 Zapewnienie usług związanych z zabezpieczaniem schronienia i noclegu osobom bezdomnym

Udzielenie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi lub w formie ogrzewalni[94].

13.2.1.1 Infrastruktura

Pomoc w formie schronienia realizowana jako zadanie z zakresu pomocy społecznej

Gmina Miejska Kraków w roku 2020 zlecała podmiotom niepublicznym prowadzenie 3 placówek zapewniających tymczasowe schronienie dla osób bezdomnych:

1) ***Schronisko dla Bezdomnych Kobiet oraz Schronisko z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c w Krakowie*** – do 31 marca 2020 r. prowadzone było jako schronisko dla osób bezdomnych zapewniające wsparcie

[94] Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48a ust. 1 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.) .

pozbawionym schronienia kobietom i kobietom z dziećmi powyżej 7 roku życia, zapewniające 55 miejsc. Od 1 kwietnia 2020 r. placówka jest prowadzona jako schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. Schronisko dysponuje 50 miejscami, w tym 44 miejscami schroniskowymi i 6 miejscami z usługami opiekuńczymi. W 2020 r. z placówki przy ul. Sołtysowskiej skorzystało 101 osób. Na funkcjonowanie placówki w roku 2020 wydatkowano dotację w wysokości 850 000 zł.

2) ***Dom Matki i Dziecka – Schronisko dla kobiet z dziećmi przy ul. Żywieckiej 16 w Krakowie*** – prowadzony był do 31 marca 2020 r. Placówka zapewniała 60 miejsc (w tym 40 miejsc było w dyspozycji MOPS) dla pozbawionych schronienia matek z dziećmi do lat 10 oraz dla kobiet w ciąży. W okresie od 1 stycznia do 31 marca 2020 r. z pomocy skorzystały 22 osoby (10 kobiet i 12 dzieci). Dotacja wydatkowana na bieżącą działalność placówki w 2020 r. wyniosła 111 000 zł.
3) ***Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a w Krakowie*** – przeznaczone dla pełnoletnich mężczyzn, bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia. Placówka zapewnia 180 miejsc, w tym 100 miejsc w części noclegowej i 80 miejsc w części schroniskowej, z czego dla 50 osób świadczone są usługi opiekuńcze. W 2020 r. z pomocy schroniska skorzystały 182 osoby, a z noclegowni 450 osób. W sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej, placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W roku 2020 r. placówka udzieliła 5 723 dodatkowych osobonoclegów w ramach schroniska oraz 2 371 w ramach noclegowni. W placówce realizowany jest Program wspierania osób uzależnionych, finansowany w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii. W ramach Programu w 2020 r. pomocą objęto 237 osób bezdomnych z problemem alkoholowym. Na bieżącą działalność placówki w roku 2020 wydatkowano dotację w wysokości 1 629 468 zł.

Dodatkowo Gmina Miejska Kraków zawarła umowę z organizacją pozarządową z siedzibą w Warszawie na zapewnienie 3 miejsc w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (schronisko „Betsaida" w Jankowicach) oraz 2 miejsc schroniskowych (w schronisku dla osób bezdomnych „Przemienienia Pańskiego” w Jankowicach) poza Gminą Miejską Kraków dla osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania jest Gmina. W 2020 r. z miejsc w ww. schroniskach skorzystały 3 osoby, w tym 2 osoby skorzystały z miejsc z usługami opiekuńczymi. Łączne koszty ich pobytu wyniosły 44 552,16 zł.

W okresie zimowym na terenie GMK funkcjonowały 2 ogrzewalnie dla osób bezdomnych wykazujących wysoki poziom wykluczenia społecznego oraz niską motywację do zmiany swojej sytuacji, a także miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet:

1. Ogrzewalnia przy Miejskim Centrum Profilaktyki Uzależnień, ul. Rozrywki 1 zapewniająca 20 miejsc. Ogrzewalnia funkcjonowała od 1 stycznia 2020r. do 31 marca 2020 r., oraz od 1 października 2020 r. do 31 grudnia 2020 r.
2. Ogrzewalnia dla osób Bezdomnych prowadzona przez MOPS. Placówka przy ul. Wielickiej 44b funkcjonowała do 30 maja 2020 r. Ze względu na zły stan techniczny budynku, na kolejny sezon zimowy placówka została przeniesiona do nowej lokalizacji i od 8 grudnia 2020 r. rozpoczęła działalność przy ul. Księcia Józefa 52 w Krakowie. Ogrzewalnia zapewnia tymczasowe schronienie bezdomnym mężczyznom, bez względu na ostatnie miejsce stałego zameldowania, niewymagającym pomocy medycznej, zdolnym do samoobsługi. W placówce mogą przebywać osoby znajdujące się pod wpływem alkoholu. Ogrzewalnia jest otwarta codziennie w godzinach od 18:00 do 08:00. W budynku przy ul. Wielickiej 44b ogrzewalnia zapewniała 50 miejsc,

natomiast w nowej lokalizacji zapewnia 40 miejsc. W okresie występowania niskich temperatur uruchamiano dodatkowe interwencyjne miejsca. Każdy mieszkaniec otrzymuje ciepły napój, możliwość wykonania zabiegów higienicznych oraz drobnych opatrunków w razie potrzeby. W szczególnych przypadkach istnieje możliwość wyprania lub wymiany odzieży. Dzieło Pomocy św. Ojca Pio codziennie dostarcza nieodpłatnie ciepłą zupę. W 2020 r. ogrzewalnia zapewniła schronienie 455 osobom bezdomnym. Koszty prowadzenia placówki w 2020 r. wyniosły 370 329,02 zł.

3. Miejsca Interwencyjnego Schronienia dla Kobiet w okresach niskich temperatur. W ramach zadań z zakresu interwencji kryzysowej w lokalizacji na os. Krakowiaków 46, prowadzonych jest 10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet na czas niskich temperatur. W 2020 r. łącznie z tej formy pomocy skorzystały 32 osoby.

Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK w ramach w ramach pomocy społecznej

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych latach					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dom Matki i Dziecka ul. Żywiecka 16	45	45	40	40	40	40*
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	200	200	180	180	180	180
Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	53	53	55	55	55	55/50**
Schronisko dla osób bezdomnych–starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4	12	12	16	16	16	0
Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi „Betsaida" Jankowice 38B, Ożarów oraz Schronisko dla osób bezdomnych "Przemienienia Pańskiego" Jankowice 38, Ożarów	0	0	0	0	0	5
suma	310	310	291	291	291	275/270

* Dom Matki i Dziecka w Krakowie – Schronisko dla kobiet z dziećmi funkcjonowało do 31.03.2020 r.

**Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c funkcjonowało do 31.03.2020r. zapewniając 55 miejsc, a od 1.04.2020 r. zostało przekształcone w Schronisko z usługami opiekuńczymi dla bezdomnych kobiet zapewniające 50 miejsc.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w formie schronienia realizowana w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy bezdomnym

Gmina Miejska Kraków wspiera organizacje pozarządowe, które w ramach działalności charytatywnej prowadzą placówki zapewniające noclegi osobom bezdomnym. W ramach tej działalności w 2020 r. funkcjonowały 4 placówki wspierające osoby bezdomne, które udzieliły schronienia 419 osobom. Wsparcie w łącznej wysokości 532 000 zł otrzymały:

1) ***Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza" przy ul. Nowogródzkiej 8 w Krakowie*** – ośrodek całodobowego pobytu, zapewniający 35 miejsc noclegowych. W 2020 r. placówka udzieliła schronienia 67 osobom bezdomnym. Na funkcjonowanie placówki w 2020 r. wydatkowano dotację w wysokości 92 400 zł.
2) ***Dom Św. Brata Alberta przy ul. Saskiej 9 a w Krakowie*** – placówka w formie mieszkania wspomaganego, zapewniająca schronienie dla 47 bezdomnych mężczyzn wychodzących z bezdomności. W 2020 r. placówka udzieliła schronienia 54 osobom bezdomnym. Na funkcjonowanie placówki w roku 2020 wydatkowano dotację w wysokości 37 600 zł.
3) ***Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Malborskiej 64 b w Krakowie*** – placówka zapewnia 62 miejsca noclegowe. W 2020 r. placówka udzieliła schronienia 75 bezdomnym kobietom. Na funkcjonowanie placówki w roku 2020

wydatkowano dotację w wysokości 192 000 zł.

4) ***Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6 w Krakowie*** – placówka zapewnia 80 miejsc noclegowych, w tym 10 miejsc dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych, niewymagających opieki oraz 6 miejsc dla przyjęć prewencyjnych – do dyspozycji dyżuru nocnego policji, straży miejskiej i pogotowia ratunkowego. W 2020 r. placówka udzieliła schronienia 223 bezdomnym mężczyznom. Na funkcjonowanie placówki w 2020 wydatkowano dotację w wysokości 210 000 zł.

Dodatkowo prowadzona była Świetlica Dzienna dla Osób Bezdomnych przebywających na terenie Krakowa. Świetlica prowadzona była przez organizację pozarządową w terminie od 13 stycznia do 11 kwietnia 2020 r. w placówce przy ul. Warszawskiej 8 w Krakowie. W ramach zadania osoby bezdomne otrzymały pomoc w postaci dziennego schronienia, pomoc z zakresu świadczeń pielęgniarskich, dostęp do ciepłych napojów, a także miały możliwość wymiany zniszczonej odzieży i wykonania zabiegów higienicznych. Dodatkowo użytkownicy świetlicy byli edukowani z zakresu profilaktyki uzależnień. Od 16 marca do 11 kwietnia 2020 r., ze względu na stan epidemii, nie było możliwości przebywania wewnątrz świetlicy. W ramach realizacji zadania wydawany był prowiant oraz ciepłe napoje, a także zapewniono dostęp do usług pielęgniarskich. W 2020 r. ze świetlicy skorzystały 74 osoby. Na funkcjonowanie placówki w 2020 r. wydatkowano dotację w wysokości 10 000 zł.

Świadczona była również pomoc interwencyjna dla przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 r. Gmina Miejska Kraków po raz drugi realizowała zadanie polegające na zapewnieniu pomocy interwencyjnej osobom bezdomnym należącym do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację. Zadanie zlecone zostało organizacji pozarządowej, która w 2020 r. objęła wsparciem 25 beneficjentów. Odbiorcy, poza uzyskaniem schronienia, mieli możliwość skorzystania z indywidualnych i grupowych spotkań z psychologiem oraz ze wsparcia psychospołecznego (np. w zakresie poszukiwania zatrudnienia, pozyskania lokalu socjalnego, świadomej nauki dbania o kondycję psychofizyczną). Udzielona pomoc specjalistyczna ukierunkowana była na wyjście z bezdomności, odzyskanie równowagi życiowej i powrót do samodzielnego funkcjonowania w środowisku społecznym. W 2020 r. na realizację zadania wydatkowano dotację w kwocie 96 000 zł.

Tabela: Placówki zlecone przez GMK w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym w latach 2015 – 2020

Placówka	Liczba miejsc w 2015 r.	Liczba miejsc w 2016 r.	Liczba miejsc w 2017 r.	Liczba miejsc w 2018 r.	Liczba miejsc w 2019 r.	Liczba miejsc w 2020 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza" ul. Nowogródzka 8	30	35	35	35	35	35
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	48	47	47	47	47	47
Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6 (w 2015 roku działająca w okresie 15.01–7.04.2015 r.)	40	0	0	0	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, od 1 lipca 2012 r. do 30 czerwca 2015 r.	58	0	0	0	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 4 i 6, od 1 lipca 2015 r.	80	80	80	80	80	80
Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet ul. Malborska 64 b	55	62	62	62	62	62

Schronisko dla 20 bezdomnych mężczyzn, ul. Nad Fosą 32 (zadanie realizowane od dnia 1 lutego do 31 marca 2016 r.)	0	20	0	0	0	0
Świetlica Dzienna dla Osób Bezdomnych (zadanie realizowane od 13 stycznia do 11 kwietnia 2020 r.)	0	0	0	30	20	20
Schronienie dla osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację – Fundacja „Głos Serca", os. Wandy 18/U5 (zadanie realizowane od 1 listopada 2019 r.)	0	0	0	0	12	12
suma	253*	244	224	254	256	256

*Ogólna liczba miejsc noclegowych nie stanowi sumy miejsc we wszystkich placówkach, ponieważ w niektórych placówkach następowało przekształcenie i zmiana liczby miejsc w ciągu roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

13.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym realizowane były przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej oraz Polski Komitet Pomocy Społecznej – Małopolski Zarząd Wojewódzki.

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegającej na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnych podmiotami prowadzącymi placówki było: Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem", Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny w Krakowie, Fundacja „Głos Serca". Świetlicę prowadził Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

Dodatkowo w 2020 r. Gmina Miejska Kraków zawarła umowę ze Stowarzyszeniem Wspólnota Chleb Życia z siedzibą w Warszawie na zapewnienie 3 miejsc w schronisku z usługami opiekuńczymi oraz 2 miejsc schroniskowych poza Gminą dla osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania jest Gmina Miejska Kraków.

Ogrzewalnia dla osób bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b i ul. Księcia Józefa 52 prowadzona było przez MOPS. Ogrzewalnia przy ul. Rozrywki 1 prowadzona była przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień.

Miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur. w okresie styczeń – marzec były prowadzone przez MOPS. Natomiast przez okres listopad – grudzień 2020 r. zadanie realizowane było przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej w trybie artykułu 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

13.2.1.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych w 2020 roku zaangażowanych było około 32 pracowników (w ramach ok. 21 etatów) zatrudnionych na umowę o pracę, ok. 30 pracowników zatrudnionych na umowy cywilnoprawne, a także wolontariusze i praktykanci. W realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnym w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowanych było około 43 pracowników (w ramach ok. 24 etatów) w tym 38 wolontariuszy. Dodatkowo zadanie pn. „Pomoc interwencyjna dla przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację" realizowane było przez 3 pracowników (1 – samozatrudnienie, 1 – umowa zlecenie, 1 – wolontariusz).

Do pracy w Ogrzewalni przy ul. Wielickiej zaangażowanych było 15 osób (w ramach ok. 6 etatów). W miejscach interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich

temperatur, w okresie styczeń-marzec zadania realizowane były przez 6 osób, a w okresie listopad – grudzień przez 5 osób.

Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach wspierania działalności charytatywnej świadczyli pracownicy socjalni MOPS, natomiast w ośrodkach wsparcia funkcjonujących w ramach zlecania zadań z zakresu pomocy społecznej praca socjalna i wsparcie było prowadzone głównie przez pracowników socjalnych zatrudnionych w placówkach przy współudziale innych specjalistów (np. pedagog, psycholog, terapeuta ds. uzależnień, prawnik). Pracownicy socjalni MOPS odpowiadali za przyznanie świadczeń i skierowanie do osób/rodzin bezdomnych odpowiednich usług z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej.

13.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2020 z pomocy w formie schronienia (placówki z zakresu pomocy społecznej ogrzewalnia, noclegownie, schroniska) skorzystały 1033 osób. W przypadku Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a w sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W roku 2020 placówka udzieliła łącznie 10 465 dodatkowych osobonoclegów. Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystały w ciągu roku łącznie 444 osoby oraz 74 osób ze świetlicy. Danych osób korzystających ze schronienia w ramach pomocy społecznej i działalności charytatywnej nie można sumować, ponieważ mogą z nich korzystać te same osoby.

Analiza liczby osób korzystających ze wsparcia w palcówkach prowadzonych z zakresu pomocy społecznej wskazuje, że po okresowym spadku liczby kobiet z dziećmi korzystających ze schronisk ponownie nastąpił powrót tej grupy podopiecznych do placówek udzielających schronienia. Programy wsparcia rodzin, niskie bezrobocie spowodowało, że kobiety z dziećmi do połowy 2020 roku częściej korzystały z możliwości wynajmu lokali mieszkalnych. Rozwijający się od II kwartału 2020 r. stan epidemii w Polsce i na świecie spowodowała kryzys w niektórych sektorach gospodarki (gastronomia, hotelarstwo, handel) co przyczyniło się do ponownego wzrostu bezrobocia.

Ponadto osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne częściej korzystają z pomocy w formie schronienia i ich okresy pobytu są dłuższe. Zauważano zwiększenie zapotrzebowania na schronienie w formie całodobowego pobytu, w tym wraz z usługami opiekuńczymi.

W placówkach niskoprogowych dla mężczyzn liczba osób zależy w dużej mierze od warunków atmosferycznych. W 2020 r. Ogrzewalnia zapewniła schronienie 455 osobom bezdomnym. Osoby bezdomne chętnie też korzystają z miejsc dziennego pobytu (74 osoby).

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK w ramach pomocy społecznej w latach 2015 – 2020

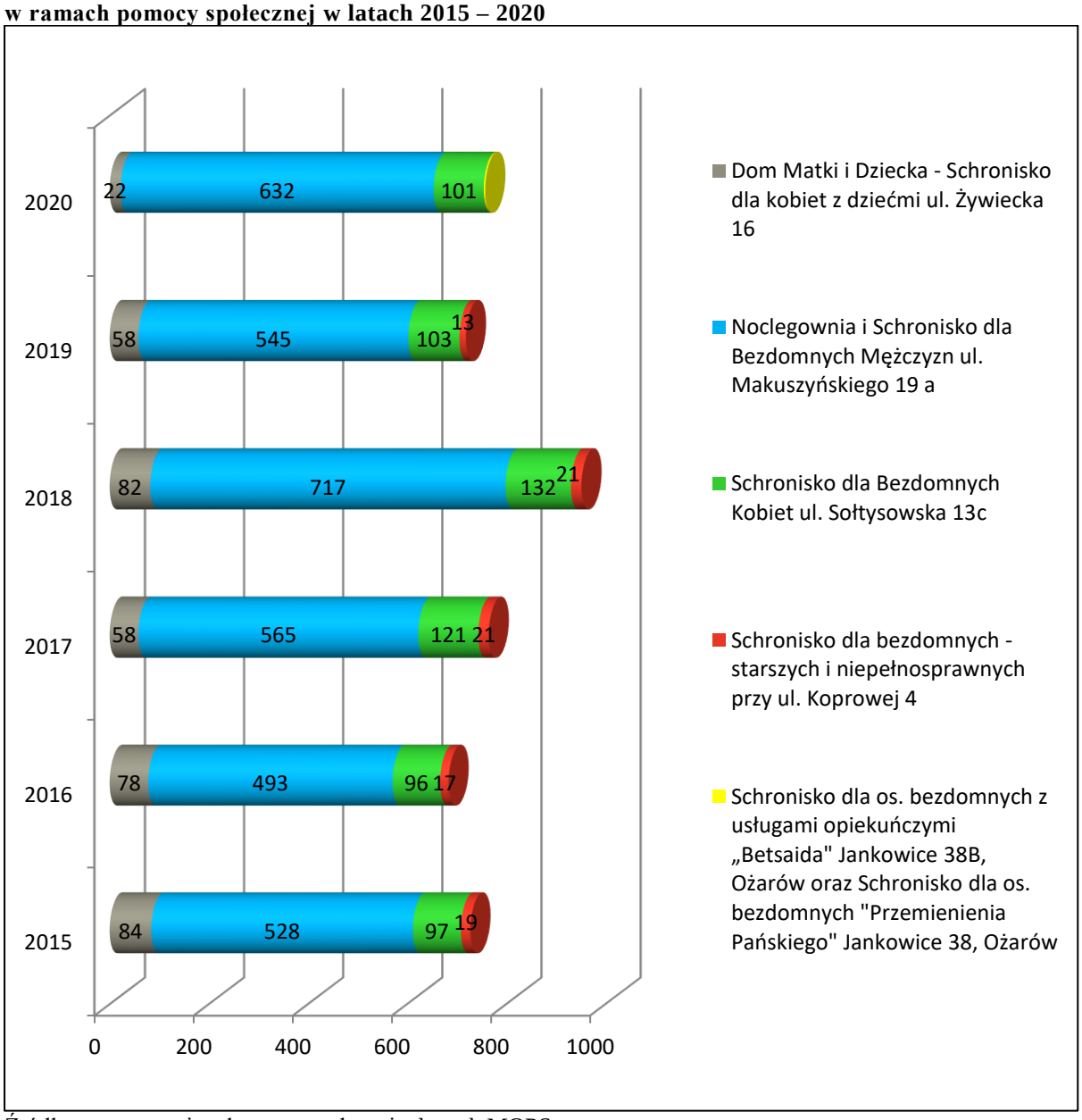

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z noclegowni i schronisk prowadzonych na zlecenie GMK korzysta podobna liczba osób, co wskazuje, że liczba dotowanych miejsc jest w pełni wykorzystywana.

Od kilku lat obserwuje się spadek liczby osób korzystających ze schronienia w ramach działalności charytatywnej. Jedną z przyczyn takiego stanu jest to, że z tej formy pomocy korzystają osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne, a ich okresy pobytu są dłuższe. Z pomocy korzysta też zdecydowanie mniejsza liczba kobiet, ponieważ w okresie stanu epidemii Przytulisko przy ul. Malborskiej 64b, nie przyjmowało nowych osób.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach w ramach działalności charytatywnej prowadzonych na zlecenie GMK w latach 2015 – 2020

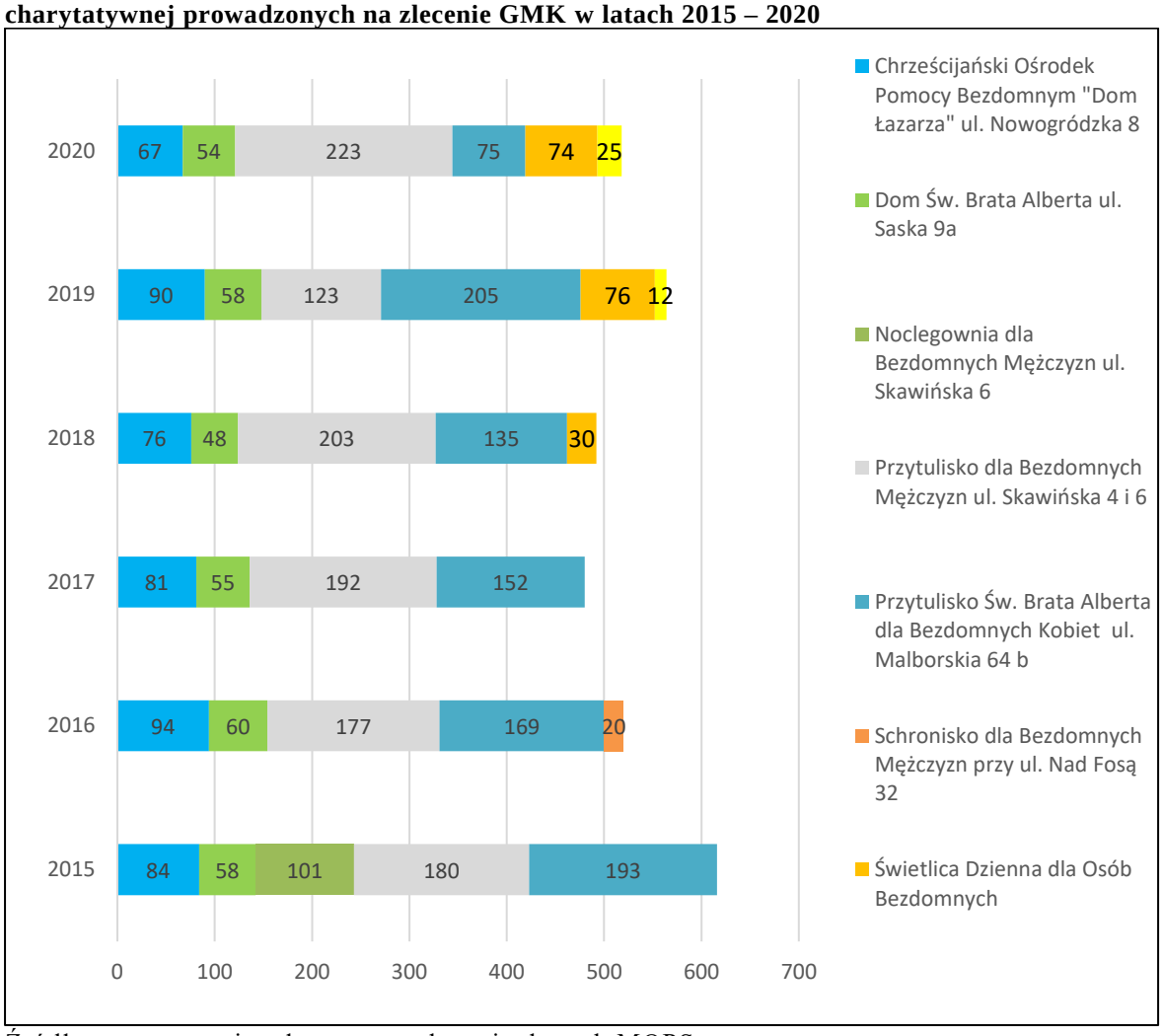

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2020 roku do MOPS wpłynęło 9 wniosków (dotyczących łącznie 12 osób) w sprawie wskazania noclegowni, schroniska lub innej placówki, zapewniającej miejsce noclegowe dla dłużników, wobec których została orzeczona eksmisja bez prawa do lokalu socjalnego. Spośród eksmitowanych żadna osoba nie skorzystała z miejsca w proponowanych placówkach, jednakże może to być spowodowane faktem, iż ze względu na pandemie nie wykonano wyroku eksmisyjnego. W 2020 roku z pomocy Ośrodka korzystały 4 osoby eksmitowane w roku poprzednim.

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale 13.1 „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa" na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców.

Z analizy 674[95] osób, które otrzymały świadczenie w formie schroniska i noclegowni, jeśli w ich przypadku został przeprowadzony wywiad środowiskowy wynika, że ponad 86% to mężczyźni. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym powyżej 60 lat (36%) oraz 50-59 lat (24%). Osoby bezdomne korzystające z tej formy pomocy to przede wszystkim kawalerowie i panny – 46% oraz osoby po rozwodach – 37%. Prawie 95%

[95] Źródło: Pomost Std

prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Najwięcej osób posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe – 37% oraz gimnazjalne i poniżej – 36%.

13.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania z zakresu prowadzenia placówek (powierzenie i wspieranie realizacji zadania) udzielających schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2015 r.: 1 774 281,30 zł;
- w 2016 r.: 1 980 337,12 zł;
- w 2017 r.: 2 660 174,10 zł;
- w 2018 r.: 2 929 522,00 zł;
- w 2019 r.: 2 830 384,00 zł;
- W 2020 r.: 2 635 020,16 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2015 r.: 372 900 zł;
- w 2016 r.: 468 700 zł;
- w 2017 r.: 460 200 zł;
- w 2018 r.: 470 200 zł;
- w 2019 r.: 513 800 zł.
- w 2020 r. : 638 000 zł

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na prowadzenie Ogrzewalni:

- w 2019 r. wyniosła: 303 985,40 zł;
- w 2020 r. wyniosła: 370 329,02 zł.

Ze środków Gminy Miejskiej Kraków na realizację zadania miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur przeznaczono:

- w 2019 r.: 7 993,55 zł (styczeń – październik 2019 r.), koszt realizacji zadania przez miesiąc listopad – grudzień 2019 r. wyniósł 4 801,81 zł.;
- w 2020 r : 38 433,78 zł ,w okresie listopad – grudzień koszt 8 500 zł.

13.2.1.6 Wnioski

Analiza danych dotyczących populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakresu świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia, wraz z liczbą osób korzystających, a także mając na uwadze wprowadzone standardy, określone w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni, wskazuje na deficyty w zakresie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc noclegowych.

Zauważono (już od 2013 r.), że większość osób bezdomnych chętnie korzysta z pomocy w formie schronienia, przebywa w placówkach dłużej i systematycznie (we wszystkie dni tygodnia) oraz że występuje mniejsza rotacja w placówkach. Przyczyną takiej sytuacji jest to, że z pomocy korzysta więcej osób starszych, chorych, które mają trudności ze znalezieniem własnego mieszkania na wolnym rynku. Sytuacja ta powoduje, że okresowo, nawet w okresie letnim, są problemy z zabezpieczeniem schronienia, w szczególności dla mężczyzn w formie całodobowego pobytu, wraz z usługami opiekuńczymi. W związku z tym uruchamia się miejsca interwencyjne w placówkach świadczących pomoc w formie tymczasowego schronienia.

Baza placówek zapewniających schronienie całodobowe zmniejszyła się w wyniku likwidacji z dniem 31 marca 2019 r. Schroniska dla osób bezdomnych, starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4 oraz z dniem 31 marca 2020 r. Domu Matki i Dziecka – Schroniska dla Kobiet z Dziećmi. Jednocześnie przeprowadzone przekształcenia placówek oraz wykonane remonty poprawiają jakość miejsc noclegowych. Schronisko z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13 c spełnia wymagania wyznaczonych standardów obiektu oraz usług określonych w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni. W 2019 roku w budynku Noclegowni i Schroniska przy ul. Makuszyńskiego 19a zakończono montaż windy oraz przeprowadzono kolejne prace modernizacyjno – remontowe przygotowujące budynek do spełniania standardów 3 typów schronienia dla osób bezdomnych, tj. noclegowni, schroniska oraz schroniska z usługami opiekuńczymi, które ma zostać uruchomione od 1 lipca 2021 r.

Podsumowując, aktualnie istotne jest kontynuowanie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc w ogrzewalniach i noclegowniach dla osób bezdomnych oraz zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc i pomocy dla osób starszych i chorych w ośrodkach wsparcia – schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. W związku z tym od 1 kwietnia 2020 roku Schronisko dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c zostało przekształcone w Schronisko z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet, a od 1 lipca 2021 r. planowane jest uruchomienie schroniska z usługami opiekuńczymi dla osób bezdomnych wraz z miejscami schroniskowymi w ramach placówki przy ul. Makuszyńskiego 19a.

System placówek dla osób bezdomnych uzupełniają mieszkania chronione, o czym mowa w podrozdziale 13.2.2.

Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują dodatkowo miejsca pomocy dla osób bezdomnych, finansowane ze źródeł innych niż budżet Gminy. Stanowią one istotne uzupełnienie oferty wsparcia dla osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i ubóstwem oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

13.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym przedstawiono w podrozdziale 7.2.2: Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Dla osób bezdomnych funkcjonują mieszkania chronione treningowe. Adresatami tej formy wsparcia są osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, zameldowane ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych treningowych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu chronionym treningowym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

13.2.2.1 Infrastruktura

W 2020 roku w Krakowie funkcjonowało 6 mieszkań chronionych treningowych zapewniających 27 miejsc dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn i 5 miejsc dla bezdomnych kobiet, posiadających ostatnie miejsce zameldowania na pobyt stały na terenie Krakowa. 3 mieszkania chronione (dla 16 bezdomnych mężczyzn) prowadzone były przez organizację pozarządową, a 3 kolejne (w tym 2 dla bezdomnych

mężczyzn z łączną liczbą 11 miejsc oraz 1 dla 5 bezdomnych kobiet) prowadzone były przez MOPS.

Tabela: Mieszkania chronione dla osób bezdomnych w latach 2015 – 2020

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mieszkania chronione dla bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością mężczyzn	11	16	16	16	16	16
Mieszkania chronione dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”	–	16	16	16	0	0
Mieszkania chronione treningowe dla bezdomnych kobiet i mężczyzn prowadzone przez MOPS	–	–	–	–	16	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

13.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

3 mieszkania chronione treningowe dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

13.2.2.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań chronionych treningowych dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn zaangażowane były 3 osoby (ok. 1,45 etatu), oraz 3 wolontariuszy (ok 0,1 etatu).

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu 3 mieszkań chronionych treningowych dla bezdomnych kobiet i mężczyzn przez MOPS zaangażowane były 2 osoby (0,75 etatu).

13.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale 13.1„Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa”, gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

W latach 2010 – 2015 z jedenastu miejsc w mieszkaniach chronionych korzystało średniorocznie 15 bezdomnych mężczyzn. W roku 2016 z 16 miejsc w ramach mieszkań chronionych skorzystało 25 osób, natomiast w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z 16 miejsc skorzystało 15 osób. W 2017 roku z 32 miejsc w mieszkaniach chronionych skorzystało łącznie 40 osób (34 bezdomnych mężczyzn oraz 6 kobiet), w tym ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 20 osób, w tym 6 kobiet. W 2018 roku z miejsc w mieszkaniach chronionych treningowych skorzystały łącznie 42 osoby (37 bezdomnych mężczyzn oraz 5 kobiet), w tym w ramach projektu „Bariery zmieniamy na szanse” 17 osób (5 nowych oraz 12 kontynuujących uczestników projektu), w tym 5 kobiet. W 2019 roku z mieszkań chronionych treningowych skorzystały łącznie 44 osoby (8 kobiet i 36 mężczyzn), w tym w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 15 osób

kontynuujących udział w projekcie z 2018 roku (4 kobiety i 11 mężczyzn). W 2020 roku z mieszkań chronionych treningowych skorzystało łącznie 39 osób (5 kobiet i 34 mężczyzn).

13.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób, prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wynosiła:

- w roku 2015: 74 400 zł, w tym 26 000 zł na uruchomienie i wyposażenie nowego mieszkania chronionego;
- w roku 2016: 92 277 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" 24 975 zł;
- w roku 2017: 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" 86 400 zł;
- w roku 2018: 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" 86 400 zł;
- w roku 2019: 90 800 zł przekazanych w formie dotacji na prowadzenie 3 mieszkań chronionych, 28 800 zł przekazanych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" oraz 62 988,60 zł środków własnych na prowadzenie 3 mieszkań chronionych treningowych przez MOPS;

Na realizację zadania w 2020 r. Gmina Miejska Kraków wydatkowała środki własne w wysokości 93 145,81 zł, natomiast organizacja pozarządowa wydatkowała 98 000 zł z dotacji przekazanej przez Gminę Miejską Kraków.

W latach 2012 – 2015 miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił około 370 zł. W 2016 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł około 413 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 430 zł (nie uwzględniając kosztów wyposażenia mieszkań).

W 2017 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

W 2018 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

W 2019 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 473 zł, 450 zł w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" i 492 zł w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS.

W 2020 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 510 zł, a w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS 485zł.

13.2.2.6 Wnioski

Analiza potrzeb osób bezdomnych w Krakowie wskazuje na konieczność uruchamiania i prowadzenia usługi wspierającej ich w wychodzeniu z bezdomności. Aktualnie funkcjonuje 6 mieszkań chronionych treningowych, które przygotowują osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością do samodzielnego życia. Mieszkanie chronione treningowe to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się, zatem systematycznie zwiększa się liczba miejsc w mieszkaniach chronionych. Planuje się uruchamianie kolejnych mieszkań chronionych, o charakterze wspierającym oraz współpracę z organizacjami, które prowadzą mieszkania wspomagane, readaptacyjne w ramach własnej działalności lub działalności charytatywnej, dofinansowywanej przez gminę.

13.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu

W 2020 r. pracownicy socjalni przeprowadzili 285 dyżurów w terenie, których celem było prowadzenie indywidualnej pracy socjalnej z osobami bezdomnymi, diagnozowanie nowych miejsc pobytu i nawiązywanie kontaktów z osobami bezdomnymi, które nie zostały jeszcze objęte pracą socjalną i udzielenie im informacji lub poradnictwa (nawiązano kontakt ze 150 osobami bezdomnymi). W trakcie wszystkich dyżurów nawiązano 773 kontakty.

Istotnym elementem pracy pracowników socjalnych pracujących metodą streetwork były interwencje w sprawie przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków osób bezdomnych, podejmowane w odpowiedzi na zgłoszenia osób prywatnych, firm i instytucji. W 2020 roku pracownicy socjalni podjęli 220 interwencji. Streetworkerzy współpracowali z różnymi podmiotami, instytucjami działającymi na polu pomocy osobom bezdomnym, m.in. ze Strażą Miejską, Policją oraz Strażą Ochrony Kolei. W okresie zimowym podejmowano działania, których celem było zmniejszenie ryzyka zamarznięcia osób bezdomnych. Łącznie zrealizowano 43 wspólne dyżury terenowe.

13.2.3.1 Organizacje pozarządowe

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

13.2.3.2 Kadra

W MOPS zatrudnionych było w 2020 r. 3 pracowników socjalnych – streetworkerów.

13.2.3.3 Wnioski

Realizowanie pracy socjalnej metodą streetworkingu pozwala na dotarcie i udzielenie odpowiednej pomocy osobom najbardziej wykluczonych społecznie, które odmawiają lub nie potrafią skorzystać z pomocy. Ważnym elementem pracy streetworkerów jest również współpraca ze Strażą Miejska i Policją oraz Służbą Ochrony Kolei. Zatem zasadne jest kontunuowanie tego typu wsparcia dla osób bezdomnych.

13.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej polega na indywidulanym, dostosowanym do zdiagnozowanych potrzeb, wsparciu osoby bezdomnej w procesie pokonywania kryzysu bezdomności. Asystent towarzyszy osobie w jej codziennym życiu, motywuje do zmiany, wspiera. Zakres usługi asystenta osoby bezdomnej obejmuje, jedną lub więcej z niżej wymienionych form wsparcia: pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, wsparcie w zakresie poprawy sytuacji finansowej (regulowanie zadłużeń, wyjaśnienie spraw alimentacyjnych), pomoc w aktywizacji zawodowej, wsparcie w próbie odbudowania więzi z najbliższymi; pomoc w dbaniu o zdrowie (doradztwo w kwestiach higieny, motywowanie do leczenia i rehabilitacji, uzyskania stopnia niepełnosprawności lub niezdolności do pracy); motywowanie do podejmowania leczenia uzależnień oraz wyrwania w abstynencji, naukę przestrzegania norm społecznych, dbania o siebie, higienę osobistą oraz miejsce aktualnego pobytu. Współpraca osoby w kryzysie bezdomności oraz wspierającego ją w tym asystenta prowadzić ma do podjęcia przez osobę bezdomną samodzielnego życia.

13.2.4.1 Infrastruktura

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej była realizowana na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządową w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni

Społecznie". Założono, że usługą objętych zostanie 35 osób w okresie trwania projektu (średnio 15 osób rocznie), wymiar wsparcia wynosi: 150 godzin średniomiesięcznie, a przewidywany okres świadczenia wsparcia dla jednej osoby wynosi średnio 12 miesięcy. W 2020 roku z usługi AOB w ramach w/w projektu skorzystały łącznie 24 osoby bezdomne.

Równocześnie usługa Asystenta Osoby Bezdomnej była realizowana przez MOPS. Wsparciem objęto 32 osób bezdomnych.

13.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej była realizowana na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej oraz w ramach działalności MOPS przez pracowników MOPS.

13.2.4.3 Kadra

W 2020 r. Usługę Asystenta Osoby Bezdomnej realizowała w ramach zadania zleconego 1 osoba – 1 338,27 godziny, natomiast w ramach działalności MOPS 3 osoby (w ramach 1 etatu).

13.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania:

- w 2016 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 20 250 zł;
- w 2017 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 57 600 zł;
- w 2018 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 59 400 zł;
- w 2019 roku z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse" wydatkowano 20 400 zł, a w ramach projektu „Aktywni zawodowo – aktywni społecznie" wydatkowano 23 610,28 zł;
- w 2020 roku w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie" wydatkowano 48 177,72 zł.

13.2.4.5 Wnioski

W celu poszerzenia usług wspierających osoby bezdomne w 2016 roku Ośrodek zlecił realizację nowych zadań publicznych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse": świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej oraz centrum integracji społecznej dla osób bezdomnych (*szerzej o CIS dla osób bezdomnych zob. podrozdział 11.2.2.2).* Oba zadania uzupełniają ofertę pomocową dla osób bezdomnych w Krakowie. W ciągu 3 lat trwania projektu zauważono, że wsparcie asystenta osoby bezdomnej stanowi istotne uzupełnienie sytemu wsparcia osób bezdomnych i zasadne jest kontunuowanie i rozwój tej usługi. W związku z tym od 1 maja 2019 r. usługa jest realizowana jako zadanie zlecone w ramach projektu „Aktywni zawodowo – Aktywni Społecznie" oraz w ramach zadań własnych MOPS.

13.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku

W ramach wsparcia realizacji zadania z zakresu działalności charytatywnej, polegającego na prowadzeniu kuchni w zasobach lokalowych oferenta na terenie Gminy Miejskiej Kraków, w 2020 r. Gmina dofinansowywała 5 kuchni, wydających około 990 posiłków dziennie. W 2020 r. liczba osób, które skorzystały z tego typu pomocy wyniosła 3 588 osób, przy czym liczba ta może być zaniżona. Większość kuchni, aby ograniczyć czas kontaktu z klientami, a co za tym idzie zminimalizować ryzyko zakażenia koronawirusem SARS–CoV–2,

zrezygnowała czasowo z prowadzenia ewidencji osób korzystających z posiłku. Notowano jedynie liczbę wydawanych porcji. Łączna liczba wydanych posiłków w 2020 r. wyniosła 278 327.

Tabela: Liczba posiłków wydawanych w kuchniach w latach 2015 – 2020

Dane liczbowe z podziałem na lata	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba osób korzystających z posiłków	3 835	4 344	4 445	4 777	4 746	3 588*
Liczba wydanych posiłków	354 500	328 443	334 359	257 394	247 266	278 327

*Liczba może być zaniżona. Ze względu na ograniczenie czasu kontaktu z klientami podczas trwania stanu epidemii w części kuchni zawieszono czasowo prowadzenie ewidencjo osób, a notowano jedynie liczbę wydanych porcji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

13.2.5.1 Infrastruktura

W roku 2020 realizacja zadania odbywała się w ramach wspierania działalności charytatywnej i obejmowała 5 kuchni:

Nazwa placówki	Liczba osób korzystających zgodnie z ofertą
Kuchnia św. Brata Alberta – Caritas ul. Dietla 48	ok. 530 osób dziennie
Kuchnia dla Ubogich Zgromadzenie Braci Albertynów ul. Skawińska 6	ok. 150 osób dziennie
Kuchnia im. Św. Brata Alberta Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta ul. Reformacka 3	ok. 100 osób dziennie
Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego Pl. Prezydenta Edwarda Raczyńskiego 1	ok. 40 osób dziennie
Kuchnia – Fundacja Po Pierwsze Człowiek ul. Woronicza 3B	ok. 130 osób dziennie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest też realizowana również przez inne podmioty i organizacje, które nie były dofinansowane przez GMK np. kuchnie przyparafialne lub kuchnie prowadzone przez zgromadzenia zakonne.

13.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez następujące podmioty: Fundacja „Po Pierwsze Człowiek", Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego, Zgromadzenie Braci Albertynów, Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta, Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

13.2.5.3 Kadra

Za zasoby kadrowe odpowiedzialne są podmioty prowadzące kuchnie. Do działań w zakresie prowadzenia kuchni są również angażowani wolontariusze. Zgodnie z wymaganiami kadra ma obowiązek posiadać odpowiednie kwalifikacje oraz badania wymagane przepisami. W realizację zadania zaangażowanych było 61 osób (ok. 16 etatów), w tym 51 wolontariuszy (ok. 11 etatów).

13.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie Gmina Miejska Kraków przekazała na realizację zadania:

- w 2015 r.: 150 000 zł;
- w 2016 r.: 150 000 zł;
- w 2017 r.: 150 000 zł;
- w 2018 r.: 190 620 zł;
- w 2019 r.: 197 500 zł;
- w 2020 r. : 187 520 zł.

13.2.5.5 Wnioski

Z posiłków w kuchniach społecznych prowadzonych przez ww. organizacje korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również rodziny, osoby bezrobotne oraz inne, które wymagają takiej formy pomocy. Rodzaje wydawanych posiłków są zróżnicowane w zależności od podmiotu prowadzącego kuchnię. Posiłki wydawane przez kuchnie stanowią uzupełnienie świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. w formie jednego gorącego posiłku.

13.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych

Zapewnienie dostępu do usług higienicznych oraz możliwości wyprania i wymiany odzieży realizowane jest przez dwie organizacje: Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4 oraz od 1 grudnia 2020 r. przez Zgromadzenie Braci Albertynów przy ul. Skawińskiej 4.

W ramach zadań funkcjonują łaźnie, pralnie oraz magazyny odzieży. Działania obejmują możliwość wykąpania się, wyprania ubrań lub zmiany odzieży, a także strzyżenie, golenie, oraz w razie konieczności odwszawianie i wspomaganie leczenia przeciw świerzbowego.

Tabela: Liczba zabiegów w łaźni w latach 2015 – 2020:

Dane liczbowe z podziałem na lata	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba zabiegów higienicznych	6 555	6 525	7 400	6 896	7062	4714
Liczba usług w formie pralni	3 486	3 300	3 448	2 987	3124	1580
Liczba usług wymiany odzieży	6 548	6 112	8 641	7 067	6610	4340

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

13.2.6.1 Infrastruktura

Od 1 marca 2014 r. funkcjonuje łaźnia dla osób bezdomnych w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4. 1 grudnia 2020 r. została uruchomiona druga łaźnia przy ul. Skawińskiej 4.

13.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio oraz Zgromadzenie Braci Albertynów w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

13.2.6.3 Kadra

W 2020 r. w realizację powyższego zadania zaangażowanych było 13 osób (ok. 4,5 etatu) w tym 10 wolontariuszy (ok. 1,5 etatu).

13.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania pn. „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej" wynosiła:

- w roku 2015: 36 000 zł;
- w roku 2016: 40 000 zł;
- w roku 2017: 40 000 zł;
- w roku 2018: 55 000 zł;
- w roku 2019: 55 000 zł;
- w roku 2020: 59 583 zł.

13.2.6.5 Wnioski

W ramach działalności łaźni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej mają możliwość dokonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży. Z usług samej łaźni prowadzonej przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio korzystało średnio 25 osób dziennie, Zgromadzenia Braci Albertynów średnio 16 osób dziennie. Osoby bezdomne chętnie korzystają również z pralni i magazynu odzieżowego. Realizacja tego typu działalności daje możliwość podniesienia higieny osób bezdomnych i obniżenia zagrożenia schorzeniami wynikającymi z niskiego poziomu higieny.

13.2.7 Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych

Gmina dofinansowywała działalność charytatywną w formie Przychodni dla Osób Bezdomnych oraz Punktu Wydawania Leków, w ramach której udzielana jest doraźna pomoc przedmedyczna, pomoc lekarska i wydawanie leków. Lekarze w przychodni przyjmowali pacjentów z objawami chorób ostrych, przewlekłych, w tym również zakaźnych. Poprzez udzielenie pomocy przedmedycznej i lekarskiej udało się również zapobiec niebezpiecznym powikłaniom, szczególnie w przypadku przewlekłych schorzeń dermatologicznych. Wszystkie te działania przyczyniły się także do uświadomienia zasad profilaktyki i higieny osobistej.

Drugim zadaniem dofinansowanym przez Gminę w tej dziedzinie jest działalność Fundacji Przystań Medyczna, polegająca na zapewnieniu pomocy medycznej i przedmedycznej w formie dyżurów, osobom bezdomnym przebywającym w przestrzeni publicznej Gminy Miejskiej Kraków, a także w placówkach dla osób bezdomnych , tj. w Schronisku i Noclegowni dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz Schronisku dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c. Ze względu na rozprzestrzenianie się koronawirusa SARS–CoV–2 od dnia 16 marca 2020 r. zrezygnowano z organizacji dyżurów terenowych w formie stacjonarnej przy skwerze im. Andrzeja Wajdy na krakowskich Plantach, a zastąpiono je dyżurami w formie patroli karetką wokół krakowskich Plant oraz w miejscach przebywania osób bezdomnych w przestrzeni publicznej.

Tabela: Liczba konsultacji lekarskich, opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarskich oraz wydanych leków i materiałów opatrunkowych w latach 2015 – 2020

Dane liczbowe z podziałem na lata	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba konsultacji lekarskich	2 034	2 694	2 126	2 873	4 737	5 109
Liczba opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarskich	1 733	2 196	2 124	2 417	3 611	4 925
Liczba wydanych leków i materiałów opatrunkowych	7 492	11 066	7 585	9 535	9 824	9 940

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

13.2.7.1 Infrastruktura

Przychodnia dla Osób Bezdomnych prowadzona była przez Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei. Przychodnia znajduje się przy ul. Smoleńsk 4, a Apteka Darów na os. Dywizjonu 303, paw. 1.

Dyżury lekarskie zapewnione przez Fundację „Przystań Medyczna" odbywały się 2 razy w tygodniu na krakowskich Plantach przy Skwerze im. Andrzeja Wajdy, raz w tygodniu na terenie placówki Schroniska i Noclegowni dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz raz/dwa razy w miesiącu na terenie Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c.

13.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadania były realizowane przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei oraz Fundację Przystań Medyczna w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

13.2.7.3 Kadra

W 2020 r. w realizację powyższych zadań zaangażowane było 59 osób (ok. 6 etatów) w tym 49 wolontariuszy (ok. 2 etaty).

13.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność charytatywną polegającą na świadczeniu pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków wynosiła:

- w roku 2015: 150 000 zł;
- w roku 2016: 160 000 zł;
- w roku 2017: 170 000 zł;
- w roku 2018: 250 666,66 zł;
- w roku 2019: 320 000 zł;
- w roku 2020: 365 000 zł.

13.2.7.5 Wnioski

Realizacja zadania publicznego obejmującego świadczenie pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków zabezpiecza potrzeby osób bezdomnych i ubogich w zakresie uzyskania doraźnej pomocy i poprawy zdrowia, a także jest formą profilaktyki przenoszenia chorób zakaźnych. Pozwala również zaopatrzyć osoby bezdomne w niezbędne leki oraz

materiały medyczne. Z pomocy w tej formie korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również inne osoby, które z różnych przyczyn nie mają możliwości skorzystania z publicznej służby zdrowia. Przychodnia współpracuje z łaźnią prowadzoną w tym samym budynku. Uzupełnieniem tej formy były konsultacje lekarskie i pielęgniarskie dla osób bezdomnych, przebywających w przestrzeni publicznej Miasta Krakowa oraz w placówkach, które mają trudności w skorzystaniu z pomocy świadczonej przez podmioty lecznicze.

Realizacja zadania na dotychczasowym poziomie jest wystarczająca, ponieważ zgodnie z przepisami, w tym ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, większość osób jest objęta ubezpieczeniem zdrowotnym i ma prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia. Istotne jest zapewnienie doraźnej pomocy medycznej i pielęgniarskiej osobom, które mają ograniczony dostęp w ramach opieki zdrowotnej.

13.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych

W roku 2020 roku Caritas Archidiecezji Krakowskiej realizował zadanie publiczne z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

Ponadto na terenie GMK, bez wsparcia finansowego Gminy, inne organizacje przygotowywały spotkania wigilijne i oraz paczki świąteczne dla osób bezdomnych.

13.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane cyklicznie przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W 2020 ze względu na stan epidemii wydarzenie nie mogło się odbyć w tradycyjnej formie wieczerzy wigilijnej i w związku z tym adresatom zadania wydano 900 paczek świątecznych w siedzibie Starej Zajezdni Kraków by DeSilva przy ul. Św. Wawrzyńca 12 w Krakowie, a w kuchni przy ul. Dietla wydawano gorącą zupę grzybową.

13.2.8.2 Kadra

W realizację powyższego zadania zaangażowanych było 7 osób (ok. 1,75 etatu) oraz przeszło 100 wolontariuszy m.in. z harcerstwa i OHP (ze względu na charakter zadania nie ma możliwości dokładnego określenia wymiaru etatów).

13.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w 2015 roku: 10 000 zł;
- w 2016 roku: 10 000 zł;
- w 2017 roku: 30 000 zł;
- w 2018 roku: 30 000 zł;
- w 2019 roku: 30 000 zł;
- w 2020 roku: 30 000 zł.

13.2.8.4 Wnioski

Celem zadania jest reintegracja społeczna osób bezdomnych i samotnych poprzez uczestnictwo w Wigilii Świąt Bożego Narodzenia w dniu 24 grudnia oraz zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych – pożywienia.

Uczestnikami zadania były osoby bezdomne, samotne przebywające i mieszkające na terenie Krakowa. Realizacja zadania przyczynia się do odbudowywania oraz wzmocnienia umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych, dlatego zasadne jest jego kontynuowanie.

13.2.9 Streetbus dla osób bezdomnych

Od 7 grudnia 2020 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków uruchomiono nową usługę skierowaną do osób bezdomnych, mającą na celu zapewnienie doraźnej pomocy żywieniowej, dostępu do ciepłych napojów oraz możliwości wymiany odzieży. Autobus każdego dnia pokonywał trasę wzdłuż drugiej obwodnicy miasta Krakowa w godzinach 20:00-23:00, zatrzymując się na 3 ustalonych przystankach, na których osoby bezdomne i ubogie mogły otrzymać suchy prowiant w postaci kanapek, ciepłą kawę lub herbatę oraz zaopatrzenie w odzież, koce i inne przedmioty pomocne w przetrwaniu okresu zimowego jak np. termos. Podczas postoju możliwe również było ogrzanie się wewnątrz autobusu. W 2020 r. w ramach usługi wydano 674 pakietów żywnościowych. W ramach usługi zapewniony był również wieczorny dowóz do ogrzewalni i poranny przewóz z ogrzewalni.

13.2.9.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane przez MOPS, w autobusie wynajętym w trybie zamówienia publicznego od prywatnej firmy transportowej. Dostawcą pakietu żywnościowego jest również prywatna firma cateringowa, której oferta została wybrana w przetargu.

13.2.9.2 Kadra

W realizację powyższego zadania było zatrudnionych przez MOPS 8 osób (ok. 2 etaty) na umowy zlecenia, a także wolontariusze oraz kierowcy autobusu.

13.2.9.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania Streetbus w 2020 roku wyniosła 68 285,06 zł.

13.2.9.4 Wnioski

Streetbus jest formą zapewnienia osobom bezdomnym oraz ubogim przebywającym w przestrzeni publicznej ciepłego napoju i pomocy żywnościowej w autobusie poruszającym się na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a także umożliwia transport osób do i z ogrzewalni**.**

14 Działania w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014 – 2020 MOPS realizował projekt pn. „Rodzicu, nie jesteś sam!”. Łączna wartość projektu w okresie od 1 października 2017 r. do 30 września 2020 r.wynosiła 1 113 999,60 zł, w tym 1 045 660,60 zł stanowiła wartość dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

Celem projektu było zaadaptowanie i wdrożenie rozwiązań w zakresie wsparcia młodych rodzin do prawidłowego wypełniania roli opiekuńczo–wychowawczej po urodzeniu dziecka. Tworzony w projecie model działania wykorzystywał doświadczenia partnera z Frankfurtu nad Menem.

Projekt obejmował wdrożenie modelu wczesnej, kompleksowej i interdyscyplinarnej opieki nad rodzicami z dzieckiem oraz edukację w kierunku propagowania właściwych postaw zdrowotnych, zmiany postawy wobec badań profilaktycznych z biernej na czynną, kontroli stanu zdrowia matki po porodzie i zdrowia dziecka w okresie niemowlęcym, pozyskiwania wiedzy na temat dostępności do świadczeń zdrowotnych przysługujących dziecku w przypadku niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej, a także pomocy w realizacji wymaganych procedur prawnych czy organizacyjnych.

W formie raportu z realizacji zadania zebrano materiał z fazy testowania modelu, przeprowadzonej w 5 krakowskich szpitalach. Zorganizowano seminarium szkoleniowe dla przedstawicieli instytucji wdrażających model, podczas którego omawiano osiągnięte rezultaty.

Na podstawie opracowań teoretycznych oraz uzyskanych w fazie testowej wyników, konsultowanych podczas międzynarodowego seminarium pn. „Doświadczenia z realizacji projektu „Rodzicu nie jesteś sam!” – model pracy z rodziną na wczesnym etapie” przygotowano publikację „Rekomendacje”, która zawiera m.in. wskazówki i wytyczne (rekomendacje) dla instytucji, które wdrożą i będą stosować zaadoptowane rozwiązanie w zakresie wsparcia rodzin dotkniętych bądź zagrożonych niepełnosprawnością. Zostały opisane warunki niezbędne do długotrwałego korzystania z przygotowanego rozwiązania, opracowane wymagania konieczne do wdrożenia – czas, nakład pracy, kadry, wymagania prawne, organizacyjne i techniczne. Wskazano również elementy, które mogą utrudnić wdrożenie i korzystanie z modelu. Ujęto kwestie dotyczące równości szans i dostępności projektu dla osób z niepełnosprawnościami.

14.1 Organizacje współrealizujące projekt

Projekt realizowany był w partnerstwie z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego (partner krajowy) oraz Urzędem ds. Socjalnych i Młodzieży we Frankfurcie nad Menem (partner ponadnarodowy).

W ramach projektu w proces wsparcia zaangażowane zostały niżej wymienione krakowskie szpitale, w których funkcjonują oddziały ginekologiczno–położnicze, tj.:

1) Szpital Specjalistyczny im. Stefana Żeromskiego SPZOZ w Krakowie,
2) Szpital Miejski Specjalistyczny im. Gabriela Narutowicza w Krakowie,
3) Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie sp. z o.o.,
4) Szpital Uniwersytecki w Krakowie,
5) Centrum Medyczne UJASTEK Sp. z o.o.

14.2 Kadra

W ramach kosztów bezpośrednich do projektu „Rodzicu, nie jesteś sam” zaangażowani zostali następujący pracownicy:

– z ramienia MOPS: pracownik socjalny, asystent rodziny, doradca zawodowy, psycholog;

- z ramienia Centrum Medycznego UJASTEK Sp. z o.o.: dietetyk, pielęgniarka pediatryczna;
- z ramienia Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego: „przewodniczka", pracownik Punktu Konsultacyjnego – specjalista ds. wsparcia rodzin, pracownika infolinii;
- z ramienia szpitali: konsultanci ds. wczesnej pomocy rodzinie.

14.3 Beneficjenci projektu

Adresatami wsparcia były kobiety w ciąży, rodzice dzieci w wieku 0-3 lat, a w szczególności rodziny, w których występowały dysfunkcje wpływające na prawidłowe funkcjonowanie rodziny w podziale na trzy następujące grupy docelowe:

- rodzice dziecka w wieku 0-3 lat,
- rodzice dziecka z niepełnosprawnością w wieku 0-3 lat,
- kobiety w ciąży fizjologicznej i powikłanej przebywające na oddziałach ginekologiczno – położniczych.

14.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!"

- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu przez MOPS w 2017 r. wyniosła 48 683,23 zł, z czego cała kwota pochodziła z dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu przez MOPS w 2018 r. wyniosła 219 211,42 zł, z czego kwota 154 211,42 zł to środki w ramach dofinansowania z Unii Europejskiej oraz kwota 65 000 zł wkładu własnego.
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu przez MOPS w 2019 r. wyniosła 99 216,43 zł, z czego cała kwota pochodziła z dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2020 r. wyniosła 29 155,43 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 16 872,12 zł, na zadania realizowane przez Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK wydatkowano 10 483,31 zł, a na zadania realizowane przez partnera projektu (Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego) wydatkowano 1 800 zł.

14.5 Wnioski

Oferowane dotychczas wsparcie dla rodzin z małym dzieckiem na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest w znacznej mierze łączone z działaniami podejmowanymi w sytuacjach wystąpienia trudności wpływających na funkcjonowanie rodziny lub zaburzeniami w zakresie realizacji jej funkcji, ma charakter naprawczy. Wykonana analiza funkcjonującego systemu wsparcia wykazała konieczność podjęcia działań o charakterze zapobiegawczym w ramach wczesnej pomocy z wykorzystaniem struktury sieciowej instytucji funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Z tego powodu wypracowany w ramach projektu model wsparcia, którego wdrożenie oparte jest na zasadach wczesnej pomocy i ma charakter profilaktyczny. Uruchomienie wsparcia w tym zakresie na terenie GMK zostało zaplanowane na rok 2021, niemniej jednak jego rozpoczęcie uzależnia się rozwoju sytuacji epidemicznej w kraju.

15 Działania w ramach projektu „W sile wieku”

Z dniem 28 lutego 2020 r. zakończył się 3–letni okres realizacji projektu „W sile wieku”. W celu podniesienia jakości i dostępności usług opiekuńczych, w dzielnicach Krakowa uruchomiono 4 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne (w tym jeden prowadzony przez organizację pozarządową) oraz 1 Klub Samopomocy – Specjalistyczny, zapewniające łącznie 100 miejsc.

W ramach projektu wsparciem objęto 3 grupy docelowe:

- mieszkańców Krakowa, którzy ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagali opieki lub wsparcia w związku z trudnościami w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego,
- osoby niesamodzielne po przebytym udarze, cierpiące na chorobę Alzheimera oraz zespoły otępienne, które ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagali specjalistycznej opieki, terapii lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego,
- opiekunów faktycznych osób niesamodzielnych – osoby pełnoletnie opiekujące się osobą niesamodzielną, nie będące opiekunami zawodowymi i nie pobierające wynagrodzenia z tytułu opieki nad osobą niesamodzielną, najczęściej członkowie rodziny.

W ramach realizowanego wsparcia beneficjentów objęto usługami opiekuńczo – pielęgnacyjnymi (dwa posiłki dziennie, pomoc w podstawowych czynnościach życiowych, dowóz z miejsca zamieszkania do i z placówki), usługami aktywizująco – usprawniającymi (terapie zajęciowe, organizacja czasu wolnego, udział w wyjściach rekreacyjno – turystycznych) oraz usługami wspomagającymi (edukacja, informacja, poradnictwo). Wszystkie kluby otwarte były od poniedziałku do piątku w godzinach od 7:00 do 17:00. Udział w projekcie był całkowicie bezpłatny.

W okresie od 1 stycznia do 28 lutego 2020 r. wsparciem zostało objętych łącznie 98 uczestników.

Od dnia 29 lutego 2020 r., rozpoczęła się realizacja efektu trwałości Projektu. Zgodnie z zapisami zawartej umowy o dofinansowanie, Gmina jest zobowiązana do utrzymania osiągniętych rezultatów w zakresie utworzonych miejsc przez okres 3 lat. Tym samym uruchomione w ramach projektu Kluby Samopomocy kontynuowały funkcjonowanie z zachowaniem dotychczas prowadzonego standardu usług.

Z uwagi na sytuację epidemiczną w okresie 16 marca 2020 r. do 26 listopada 2020 r., zgodnie z decyzjami Wojewody całkowicie wstrzymywano działalność w ośrodkach wsparcia. W okresach działalności z uwagi na reżim sanitarny wprowadzony został limit osób, które jednocześnie mogły przebywać w ośrodku. Tym samym funkcjonowanie placówek było znacznie utrudnione. Do dnia 31 grudnia 2020 r. z usług w klubach skorzystało 79 osób.

15.1 Infrastruktura

W ramach projektu funkcjonowały:

1. Klub Samopomocy – Specjalistyczny, os. Krakowiaków 2 – przeznaczony dla osób po przebytym udarze mózgu, cierpiących na Alzheimera lub inne choroby otępienne – zapewniający 20 miejsc,
2. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Okulickiego 51/279 – zapewniający 20 miejsc,
3. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Gdańska 5 – zapewniający 20 miejsc,
4. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Grzegórzecka 19/1 – 2 – zapewniający 20 miejsc,

5. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Bronowicka 19/5 – zapewniający 20 miejsc.

Lokale, w których prowadzone były kluby, spełniały standardy określone w *„Rekomendacjach do prowadzenia placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób starszych na terenie Małopolski”* stanowiącymi załącznik Nr 13 do Regulaminu konkursu nr RPMP.09.02.02-IP.01-12-011/16, w ramach którego realizowano Projekt. Lokale wyposażono w sprzęt niezbędny do funkcjonowania oraz prowadzenia zajęć z beneficjentami.

15.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zgodnie z założeniami projektu, prowadzenie jednego z klubów zostało powierzone organizacji pozarządowej – Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

15.3 Kadra

Pracownicy MOPS – 30 osób (w ramach 26,6 etatu) oraz organizacji pozarządowej realizującej zadania w ramach projektu – 7 osób (w ramach 5,75 etatu).

15.4 Beneficjenci projektu

Projekt adresowany był do mieszkańców Krakowa, spośród których wyróżniono 3 grupy Beneficjentów. Pierwszą grupę stanowiły osoby którzy ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagały opieki lub wsparcia w związku z trudnościami w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, w tym osoby, w przypadku których osiągnięcie wieku emerytalnego skutkowało wycofaniem się z życia i ograniczeniem dotychczasowej aktywności.

Kolejną grupę odbiorców stanowiły osoby niesamodzielne po przebytym udarze, cierpiące na chorobę Alzheimera oraz zespoły otępienne, które ze względu na podeszły wiek (60+) oraz powyższe schorzenia wymagały specjalistycznej opieki, terapii lub wsparcia w związku z problemami w samodzielnym wykonywaniu co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego.

Ostatnią grupą beneficjentów stanowili opiekunowie faktyczni osób niesamodzielnych – osoby pełnoletnie opiekujące się osobą niesamodzielną, z zastrzeżeniem, iż nie mogli to być opiekunowie zawodowi pobierający wynagrodzenia z tytułu opieki nad osobą niesamodzielną. Powyższa grupa była najczęściej rekrutowana spośród członków rodziny.

W okresie od 1 stycznia 2020 r. do 28 lutego 2020 r. udzielono wsparcia 98 uczestnikom – w tym 20 w ramach Klubu Specjalistycznego i 78 w ramach Klubów Aktywizacyjnych. Ponadto z usług świadczonych w ramach Projektu skorzystało 11 opiekunów faktycznych.

Przez cały okres realizacji Projektu wsparciem zostało objętych łącznie 228 mieszkańców Krakowa – w tym 172 osoby w ramach Klubów Aktywizacyjnych oraz 57 osób w ramach Klubu Specjalistycznego (1 Beneficjent był Uczestnikiem obu typów Klubów) oraz 66 opiekunów faktycznych.

Projekt zakładał, iż dla każdego uczestnika z pierwszej i drugiej grupy beneficjentów będzie opracowywany Indywidualny Planu Działania, w którym określano działania krótkoterminowe i długoterminowe, modyfikowane w zależności od zmieniającej się sytuacji. W okresie od 1 stycznia 2020 r. do 28 lutego 2020 r. opracowano 6 Indywidualnych Planów Działania dla nowych uczestników Klubów. Określone w Planach podlegały ocenie nie rzadziej niż co pół roku. W roku 2020 z uwagi na zakończenie realizacji projektu sporządzono 122 takich ocen. Wskaźnikiem realizacji założeń projektu była liczba osób, które osiągnęły i utrzymały optymalny poziom samodzielności i aktywności. Na dzień zakończenia realizacji działań liczba takich osób wynosiła 102 osoby.

15.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku”

Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu w 2020 r. wyniosła 586 277,51 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS – 500 803,07 zł, w tym ze środków własnych – 44 452,97 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 85 474,44 zł. Całkowita wartość zrealizowanego projektu w okresie od 1 marca 2017 r. do 28 lutego 2020 r. wyniosła 9 444 322,79 zł, z czego 7 216 131,19 zł na zadania realizowane przez MOPS, w tym ze środków własnych 689 626,02 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym 1 538 565,58 zł. Rozliczono 99,93% otrzymanego dofinansowania.

15.6 Efekt trwałości projektu „W sile wieku”

Zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie oraz umową zawartą na realizację projektu „W sile wieku” Gmina Miejska Kraków jest zobowiązana do realizacji trwałości projektu co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu. Od dnia 29 lutego 2020 r. rozpoczęła się realizacja efektu trwałości projektu. Tym samym uruchomione w ramach projektu Kluby Samopomocy – 4 Kluby Aktywizacyjne oraz 1 Klub Specjalistyczny – kontynuowały funkcjonowanie z zachowaniem dotychczas prowadzonego standardu usług oraz liczby miejsc.

Z uwagi na stan epidemii w okresie 16 marca 2020 r. do 26 listopada 2020 r., zgodnie z decyzjami Wojewody całkowicie wstrzymywano działalność w ośrodkach wsparcia. W okresach działalności z uwagi na reżim sanitarny wprowadzony został limit osób, które jednocześnie mogły przebywać w ośrodku. Tym samym funkcjonowanie placówek było znacznie utrudnione. Do dnia 31 grudnia 2020r. z usług w Klubach skorzystało 79 osób.

15.7 Nakłady finansowe na realizację efektu trwałości projektu

Łączna kwota środków wydatkowanych przez MOPS na realizację efektu trwałości projektu wyniosła 1 692 301,54 zł.

15.8 Wnioski

Mając na uwadze doświadczenia okresie realizacji można stwierdzić, iż prowadzenie ośrodków zapewniających wsparcie dla osób starszych w środowisku stanowi odpowiedź na potrzeby tej grupy mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zmiany demograficzne powodują, iż w społeczeństwie stale zwiększa się liczba osób, które z uwagi na wiek oraz procesy chorobowe związane ze starzeniem się mają trudność w pełnym uczestnictwie w życiu społecznym. Wskazane czynniki sprawiają, iż wykluczeniem i marginalizacją jest objęta duża grupa mieszkańców Krakowa. Funkcjonowanie placówek, które adresują działania do osób starszych pozwala zatem na zwiększenie i podtrzymanie ich aktywności społecznej, co ma istotny wpływ na opóźnienie skutków starzenia się. Tym samym zwiększa szanse na pozostawanie seniora jak najdłużej w dotychczasowym środowisku i może przesunąć lub wykluczyć konieczność objęcia opieką stacjonarną.

Ponadto zauważalne jest zapotrzebowanie na dzienne ośrodki, mogące zapewnić specjalistyczną opiekę i wsparcie osobom cierpiącym na schorzenia związane ze starzeniem się – w tym przede wszystkim po przebytym udarze, cierpiącym na chorobę Alzheimera lub inne zespoły otępienne. Zasadnym wydaje się zatem dalsze podejmowanie działań w celu uruchamiania kolejnych ośrodków, adresowanych do starszych mieszkańców Krakowa, które poprzez zapewnienie usług w społeczności lokalnej pozwolą na utrzymanie ich w dotychczasowym środowisku. Tego typu ośrodki ułatwiają również funkcjonowanie rodzinom, które borykają się z trudnościami w zapewnieniu opieki chorym seniorom przy jednoczesnym utrzymaniu aktywności zawodowej.

16 Działania w ramach projektu „W sile wieku 2”

W dniu 25 maja 2020 r. z Małopolskim Centrum Przedsiębiorczości została zawarta umowa o dofinansowanie projektu „W sile wieku 2”, który zakładał uruchomienie i prowadzenie w okresie od 1 lipca 2020 r. do 30 czerwca 2023 r., w budynku przy ul. Naczelnej 12A, Klubu Samopomocy – Specjalistycznego, zapewniającego 18 miejsc dla osób z chorobą Alzheimera, zespołami otępiennymi oraz po udarach. Całkowita wartość projektu wynosi 3 899 615,50 zł, w tym wkład własny Gminy Miejskiej Kraków w wysokości 283 502,16 zł.

Podobnie jak w przypadku projektu „W sile wieku”, beneficjenci są objęci 3 rodzajami usług: usługami opiekuńczo – pielęgnacyjnymi z uwzględnieniem posiłku oraz transportu uczestników z i do placówki, usługami aktywizująco – usprawniającymi realizowanymi poprzez zajęcia z terapii ruchowej, arteterapii, ergoterapii, terapii rozrywkowej i treningu pamięci oraz usługami wspomagającymi w postaci poradnictwa i edukacji świadczonymi przez specjalistów zatrudnionych w klubie. Świadczone są również usługi w postaci edukacji i poradnictwa dla opiekunów faktycznych seniorów korzystających z usług klubu.

16.1 Infrastruktura

Klub Samopomocy – Specjalistyczny zapewniający 18 miejsc uruchomiony został w budynku przy ul. Naczelnej 12A. Budynek spełnia standardy określone w *„Rekomendacjach do prowadzenia placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób starszych na terenie Małopolski”* stanowiącymi załącznik Nr 17 do Regulaminu konkursu nr RPMP.09.02.02-IP.01-12-016/19, w ramach którego realizowano Projekt. Lokale wyposażono w sprzęt niezbędny do funkcjonowania oraz prowadzenia zajęć z Beneficjentami zgodnie ze standardem. Ponadto w ramach pozyskanych środków został zakupiony samochód wyposażony w windę, umożliwiający przewóz osób niesamodzielnych poruszających się na wózku lub mających trudności w samodzielnym poruszaniu się.

16.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Projekt przewiduje zlecenie zadania prowadzenia warsztatów edukacyjnych dla opiekunów faktycznych. W roku 2020 r. postępowanie w tym zakresie nie zostało rozstrzygnięte i zadana organizacja pozarządowa nie uczestniczyła w realizacji zadania.

16.3 Kadra

Pracownicy Klubu Samopomocy – Specjalistycznego, ul. Naczelna 12A – 8 osób (w ramach 6,5 etatu).

16.4 Beneficjenci projektu

Placówka przeznaczona jest dla osób z chorobą Alzheimera, zespołami otępiennymi oraz po udarach. Zgodnie z założeniami projektu, klub świadczy również wsparcie dla opiekunów faktycznych seniorów korzystających z usług klubu w postaci edukacji i poradnictwa.

Pierwsi beneficjenci rozpoczęli udział w projekcie w dniu 16 września 2020 r. Z uwagi na sytuację spowodowaną stanem epidemii, w klubach wprowadzony został reżim sanitarny skutkujący zmniejszeniem liczby osób, które w jednym czasie mogły korzystać z usług świadczonych w placówce. Następnie, decyzją Wojewody, działalność ośrodków wsparcia została zawieszona od dnia 16 października do 26 listopada 2020 r. Aktualnie realizacja zadań w klubie odbywa się z wykorzystaniem metod i technik porozumiewania się na odległość oraz w formie alternatywnych sposobów realizacji zajęć, prowadzonych poza siedzibą ośrodka. Powyższe okoliczności znacznie utrudniły zarówno rekrutację uczestników do klubu, jak

i realizację założeń projektu. Do dnia 31 grudnia 2020 r. z oferty klubu skorzystało 7 uczestników.

16.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku 2”

Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu w 2020 r. w ramach wydatków bieżących wyniosła 391 890,16 zł, w tym 375 935,11 zł ze środków pochodzących z otrzymanego dofinansowania oraz 15 955,05 zł w ramach środków własnych. Wydatki na inwestycje w ramach projektu wyniosły 149 275 zł. W ramach środków inwestycyjnych został zakupiony specjalistyczny samochód przystosowany do transportu osób niepełnosprawnych.

17 Działania w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”

Projekt pn. „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi” współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej i skierowany do osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w tym: z niepełnosprawnością fizyczną i intelektualną, głuchoniewidomych, niewidomych z niepełnosprawnością fizyczną, chorujących psychicznie z niepełnosprawnością fizyczną, które ze względu na swoje ograniczenia wymagają pomocy w codziennym życiu.

Celem projektu jest opracowanie i przetestowanie jednego standardu funkcjonowania mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz stworzenie warunków, które takim osobom umożliwią niezależne funkcjonowanie w społeczności lokalnej. W ramach projektu świadczone są usługi o charakterze społecznym, opiekuńczo – wspierającym, zawodowym oraz pomoc psychologiczna.

Usługi w ramach projektu są realizowane w:

- mieszkaniu treningowym przy ul. Ludwisarzy 12, gdzie osoby w nim przebywające przygotowywane są, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia,
- mieszkaniach własnych osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Czas udziału w projekcie wynosi od 3 tygodni do 6 miesięcy z możliwością jego przedłużenia. Wsparciem obejmowane są również rodziny i opiekunowie osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, a oferowane im usługi są dopasowane do ich indywidualnych potrzeb.

17.1 Infrastruktura

Mieszkanie wspomagane funkcjonuje w budynku przy ul. Ludwisarzy 12. Zgodnie z wymogami projektu budynek jest pozbawiony barier architektonicznych. Warunki lokalowe umożliwiają zapewnienie pobytu dla maksymalnie 5 osób.

17.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Działania w ramach projektu nie są realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

17.3 Kadra

Pracownicy mieszkania wspomaganego – 5 osób (w ramach 4,25 etatu).

17.4 Beneficjenci projektu

Projekt skierowany jest do osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi w tym: z niepełnosprawnością fizyczną i intelektualną, głuchoniewidomych, niewidomych niepełnosprawnością fizyczną, chorujących psychicznie z niepełnosprawnością fizyczną, które ze względu na swoje ograniczenia wymagają pomocy w codziennym życiu. Wsparciem programu obejmowani są również rodziny i opiekunowie osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, a oferowane im usługi są dopasowane do ich indywidualnych potrzeb.

Pierwsi uczestnicy zostali objęci wsparciem w mieszkaniu przy ul. Ludwisarzy 12 w dniu 10 marca 2020 r. Do dnia 31 grudnia 2020 r. z usług w ramach mieszkania wspomaganego uruchomionego przy ul. Ludwisarzy 12 skorzystało 7 osób. Od rozpoczęcia realizacji projektu do dnia 31 grudnia 2020 r. łącznie ze wsparcia skorzystało 15 osób – 7 w ramach mieszkania wspomaganego oraz 8 w ramach mieszkań własnych.

Rekrutacja uczestników do projektu jak i funkcjonowanie mieszkania były utrudnione z uwagi na stan epidemii i wprowadzonymi ograniczeniami.

17.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”

Wysokość środków wydatkowanych na realizację projektu w 2020 r. wyniosła 358 792,75 zł. Projekt finansowany jest w całości ze środków zewnętrznych.

18 Działania w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020 MOPS realizuje w terminie od 1 maja 2019 r. do 30 kwietnia 2022 r. projekt pn. „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wartość dotacji ze środków Unii Europejskiej w latach 2019 – 2022 wyniesie 8 857 453,20 zł, co stanowi 85% wartości całego projektu. Całkowita wartość projektu to 10 420 533,18 zł.

Projekt skierowany jest do osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (oraz do ich otoczenia), które zamieszkują na terenie Gminy Miejskiej Kraków, ukończyły 15 lat, a ich wiodącymi problemami są bezdomność, niepełnosprawność, bezrobocie, utrudnienia w pełnieniu roli rodzica ze względu na zaburzenia psychiczne, niepełnosprawność intelektualną lub uzależnienia, niewystarczające kompetencje społeczne i/lub wychowawcze osób/rodzin, w tym rodzin biologicznych, zastępczych, wychowanków pieczy zastępczej.

Celem projektu jest poprawa funkcjonowania społecznego i przybliżenie do rynku pracy osób ze szczególnymi deficytami psychicznymi, społecznymi, zawodowymi, zamieszkałych w Krakowie. Wsparcie w ramach projektu udzielane jest na podstawie zindywidualizowanej diagnozy także w przypadku uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

Realizowane w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” usługi zlecono w 2019 r. w trybie konkursów ofert na realizację następujących zadań publicznych, które kontynuowane będą w latach 2021–2022:

- Świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej – zadanie realizowane przez organizację pozarządową od 1 maja 2019 r. do 30 kwietnia 2022 r. W ramach zadania w 2020 r. pomocą objęto 24 uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 48 177,72 zł.
- Świadczenie usługi indywidualnego treningu kompetencji i umiejętności społecznych dla osób niepełnosprawnych, z zakresu pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób – zadanie realizowane przez organizację pozarządową od 1 czerwca 2019 r. do 31 października 2020 r. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 225 948,48 zł. W 2020 r. ogłoszono nowy konkurs na realizację zadania, w wyniku którego realizację zadania od 1 listopada 2020 r. do 30 kwietnia 2022 r. powierzono organizacji pozarządowej. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 60 274,90 zł. W ramach zadania w 2020 r. pomocą objęto 63 uczestników projektu.
- Świadczenie specjalistycznych usług wspierania rodziny, w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej – zadanie realizowane przez organizację pozarządową od 1 sierpnia 2019 r. do 30 kwietnia 2022 r. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 378 000 zł. Ze względu na zwiększone potrzeby związane m.in. ze stanem epidemii w 2020 r. ogłoszono dodatkowy konkurs na realizację zadania. Umowę podpisano z organizacją pozarządową, która realizuje zadanie od 1 grudnia 2020 r. do 30 kwietnia 2022 r. Na realizację nowego zadania z dotacji wydatkowano 10 080 zł. W ramach zadania w 2020 r. pomocą objęto 71 uczestników projektu.
- Świadczenie usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia, tj. rodzinę, w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej – zadanie realizowane przez organizację pozarzadową od 1 września 2019 r. do 30

kwietnia 2022 r. W ramach zadania w 2020 r. pomocą objęto 165 uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 324 000 zł.

Ponadto realizowane są usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym, wdrażane z wykorzystaniem podmiotu wyspecjalizowanego w zakresie aktywizacji zawodowej – Klubu Integracji Społecznej będącego w strukturach MOPS. Zaplanowano usługi: doradztwa zawodowego, trenera zatrudnienia, kursy kwalifikacyjne (ECDL i wózek widłowy – łącznie 6 uczestników) oraz zatrudnienie subsydiowane realizowane od 1 maja 2019 r. do 30 kwietnia 2022 r. W ramach zadania w 2020 r. pomocą objęto 54 uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 750 098,12 zł.

18.1 Organizacje współrealizujące projekt

Większość usług oferowanych w projekcie została zlecona organizacjom pozarządowym w trybie konkursowym. Zgodnie z zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie: zlecono realizację usługi asystenta osoby bezdomnej (Caritas Archidiecezji Krakowskiej), indywidualnego treningu kompetencji i umiejętności społecznych dla niepełnosprawnych uczestników projektu (Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego), specjalistycznych usług wspierania rodziny (Towarzystwo Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu) oraz usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia, tj. rodzinę (Towarzystwo Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu).

18.2 Kadra

Pracownicy MOPS oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania w projekcie.

18.3 Beneficjenci projektu

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 r. wsparciem zostało objętych łącznie 431 uczestników z 5 grup:

- osoby bezdomne – 25 uczestników,
- osoby niepełnosprawne w wieku aktywności zawodowej, ze względu na stan zdrowia doświadczające ograniczeń w codziennej aktywności i samodzielności – 68 uczestników,
- osoby bez pracy – 62 uczestników,
- rodziny z dziećmi do 18 roku życia wymagające wsparcia w związku z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną lub uzależnieniami rodzica/ów – 78 uczestników,
- osoby/rodziny, w tym rodziny biologiczne i zastępcze, wychowankowie korzystający z pieczy zastępczej lub ją opuszczający – 198 uczestników.

18.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2019 r. wyniosła 1 317 381,11 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 1 040 573,28 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym wyniosła 305 488,08 zł.

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2020 r. wyniosła 3 621 699,83 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 2 575 218,73 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym wydatkowano 1 046 481,10 zł

18.5 Wnioski

Stan epidemii spowodował liczne utrudnienia w realizacji usług zaplanowanych w projekcie. Większość wsparcia odbywa się zdalnie, z wykorzystaniem telefonu lub specjalistycznych platform, pozostałe są realizowane w reżimie sanitarnym. Pomimo tego projekt jest realizowany zgodnie z założeniami.

19 Działania w ramach projektu „Zawsze Rodzina”

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 MOPS realizuje w terminie od 1 października 2020 r. do 30 czerwca 2023 r. projekt pn. „Zawsze rodzina”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt kierowany jest do dzieci i młodzieży oraz ich rodzin, zamieszkujących województwo małopolskie, dotkniętych kryzysem, zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo–wychowawczych, w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

Głównym założeniem projektu jest zwiększenie na obszarze Gminy Miejskiej Kraków dostępności do usług społecznych, które zapewniają specjalistyczne wsparcie dla powyższej grupy docelowej, a także wsparcie systemu pieczy zastępczej poprzez kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka, jak również doskonalenie osób już sprawujących pieczę zastępczą.

Działaniami projektu zostanie objętych łącznie do 1 885 uczestników, którzy zostaną podzieleni docelowo na cztery podgrupy:

- dzieci i młodzież do 18 roku życia oraz ich rodziny przeżywające trudności opiekuńczo
  –wychowawcze, którym zaoferowane zostaną usługi asystenta rodziny (328 rodzin, łącznie 1 148 uczestników),
- dzieci i młodzież do 18 roku życia z niepełnosprawnością oraz ich rodziny, które objęte zostaną specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla dzieci z niepełnosprawnością (120 rodzin, łącznie 420 uczestników),
- osoby pełniące funkcję rodzin zastępczych i prowadzące rodzinne domy dziecka, które otrzymają propozycję uczestnictwa w warsztatach doskonalenia umiejętności osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą (175 rodzin, łącznie 195 uczestników),
- kandydaci do pełnienia funkcji rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, którzy wezmą udział w szkoleniach dla kandydatów chcących sprawować rodzinną pieczę zastępczą (łącznie 120 uczestników).

Całkowita wartość projektu wynosi 7 733 550,71 zł, w tym:

- 7 171 321,57 zł – wartość dofinansowania ze środków publicznych przez Instytucję Pośredniczącą (stanowiących 92,73% wydatków kwalifikowanych projektu), w tym:
  - 6 573 518,10 zł – współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej (nieprzekraczające 85% wydatków kwalifikowanych projektu),
  - 597 803,47 zł – ze środków budżetu państwa (stanowiące 7,73% wydatków kwalifikowanych projektu),
- 562 229,14 zł – wartość wkładu własnego MOPS (stanowiącego 7,27% wydatków kwalifikowanych projektu).

19.1 Organizacje współrealizujące projekt

Specjalistyczne usługi dla rodzin z dzieckiem z zostały zlecone organizacji pozarządowej w trybie konkursowym. Zgodnie z zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie: ogłoszono konkurs na realizację specjalistycznych usług dla rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością”(konkurs rozstrzygnięty w 2021 r.).

W trybie zamówień publicznych będą ogłaszane zamówienia na szkolenia podnoszące kompetencje dla rodzin zastępczych .

19.2 Kadra

Pracownicy MOPS, organizacji pozarządowych realizujących zadania w projekcie.

19.3 Beneficjenci projektu

W okresie od 1 listopada do 31 grudnia 2020 r. wsparciem zostało objętych łącznie 369 uczestników (109 rodzin). Wszystkie osoby realizowały usługę asystenta rodziny i należały do pierwszej podgrupy projektu – dzieci i młodzież do 18 roku życia oraz ich rodziny przeżywające trudności opiekuńczo – wychowawcze.

19.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Zawsze Rodzina”

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2020 r. wyniosła 182 078,74 zł, z czego cała kwota była przeznaczona na zadania realizowane przez MOPS.

19.5 Wnioski

Realizację projektu rozpoczęto z opóźnieniem w stosunku do zakładanego harmonogramu. Umowę o dofinansowanie zawarto 23.09.2020 r., po czym przystąpiono do procesu rekrutacji przede wszystkim na usługi zaplanowane w ramach zadania 1. Ze względu na fakt, iż usługi te są realizowane z każdą z rodzin indywidualnie zakładano możliwość ich uruchomienia nawet w stanie epidemii. Znaczący wzrost zachorowań oraz poszerzenie skali obostrzeń spowodowały wolniejsze niż zakładano tempo wdrażania usług. Pomimo trudnej sytuacji związanej z nasileniem się pandemii nabór zarówno asystentów jak i rodzin był realizowany. Pierwsze rodziny skorzystały z usługi asystenta rodziny już w listopadzie 2020 r.

20 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie

MOPS działa na podstawie Statutu przyjętego uchwałą Nr LVII/1158/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 listopada 2016 r. oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego Zarządzeniem Nr 1409/2018 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 4 czerwca 2018 r. *(tekst wraz ze zmianami dostępny na stronie www.mops.krakow.pl).*

MOPS realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej,
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawy o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawy o systemie oświaty,
- ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawy o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem".

W 2020 r. wsparciem MOPS zostało objętych około 5% mieszkańców Krakowa. Z pomocy skorzystało 36 054[96] osób, w tym: 31 897[97] to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, 1 648 to uczniowie objęci pomocą materialną o charakterze socjalnym (stypendia, zasiłki szkolne, wyprawka szkolna), 5 670[98] to osoby, które skorzystały z indywidualnego dofinansowania w ramach zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W ramach prowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń w 2020 r. MOPS wydał 146 912[99] decyzji administracyjnych.

MOPS realizuje zadania w ramach działań własnych oraz koordynacji i nadzoru nad 55 placówkami publicznymi i 130 niepublicznymi (wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.). Placówki te to: domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dla osób starszych, kluby samopomocy, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione, placówki opiekuńczo–wychowawcze, placówki wsparcia dziennego, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodek interwencji kryzysowej, specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, schroniska, noclegownie i ogrzewalnie dla osób bezdomnych.

Zadania publiczne Gminy Miejskiej Kraków w sferach:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem,
- działalności charytatywnej

[96] Liczby nie sumują się, gdyż dana osoba mogła być objęta wsparciem w więcej niż jednej z wymienionych grup.
[97] Źródło: POMOST Std.
[98] Źródło: TYLDA.
[99] Źródło: SWP MOPS. Liczba nie zawiera świadczeń finansowanych ze środków PFRON.

mogą być zlecane przez Gminę Miejską Kraków do realizacji podmiotom niepublicznym (organizacjom pozarządowym i innym podmiotom określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Formy zlecania to: powierzenie realizacji zadania wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji oraz wspieranie realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, dotacje przekazywane realizatorom zadań ujęte mogą być wyłącznie w planie finansowym Urzędu Miasta i w związku z tym to Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK przekazuje je podmiotom niepublicznym. Natomiast Dyrektor MOPS, na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta Krakowa, ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań. Do zadań MOPS należy realizacja umów, w tym kontrola realizowanych przez podmioty niepubliczne zadań oraz ich rozliczanie.

20.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej było zatrudnionych 745 osób (bez uwzględnienia pracowników przebywających na urlopach wychowawczych i bezpłatnych), w tym w realizowanych projektach:

- 32 osoby na 28,10 etatu to personel projektu „W sile wieku", (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich dla 22 osób na 21 etatach);
- 5 osób na 4,25 etatu to personel projektu pn. „Sami – dzielni. Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi" (wynagrodzenie finansowane ze środków europejskich);
- 23 osoby na 12 etatach to personel projektu pn. „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie" (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich);
- 8 osób na 6,5 etatu to personel projektu pn. „W sile wieku 2"(wynagrodzenie finansowane ze środków europejskich, 0,5 etatu – wkład własny MOPS);
- 23 osoby (asystenci rodzin) na 9 etatach to personel projektu pn. „Zawsze rodzina" (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich).

Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych oraz osoby zatrudnione w ramach:

- zatrudnienia subsydiowanego (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich) 11 osób (uczestnicy projektu) na 11 etatach;
- programu oddłużanie – 5 osób na 5 etatach;

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie 52% stanowią pracownicy socjalni (bez uwzględnienia pracowników przebywających na urlopach wychowawczych i bezpłatnych). Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych.

Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk – stan na 31 grudnia danego roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM*					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem:	693	755	796	763	765	745
z tego: dyrektor	1	1	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	2	3	3	3	3	3
pracownicy socjalni ogółem	410	405	402	404	398	392
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	8	7	9	13	14	19

specjalista pracy socjalnej	93	102	99	95	93	100
starszy pracownik socjalny	145	146	135	132	140	136
pracownik socjalny	161	149	159	164	151	137 (w tym 5 aspirantów)
pracownicy socjalni świadczący pracę w środowisku w tym koordynatorzy rpz** oraz AR**	290	359	364 (314+20 +30)	363(310 +22+31)	364(317+ 19+28)	368(322+ 19+27)
pozostali pracownicy	280	346	340	355	367	349

*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urlopach wychowawczych i bezpłatnych
**koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej
** Asystenci Rodzin
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Na dzień 31.12.2020 r. wskaźnik zatrudnienia, o którym mowa w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wykazuje niedobór 3,6 pracowników socjalnych w przeliczeniu na pełne etaty (wskaźnik liczby pracowników na pełnych etatach na 2000 mieszkańców, wg liczby mieszkańców Krakowa z dnia 30.06.2020 r. źródło: GUS w Krakowie).

78,7% pracowników MOPS (w tym tych przebywających na urlopach wychowawczych i bezpłatnych) to osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, w tym 13,9% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Wykształceniem policealnym legitymuje się 14% ogółu pracowników. Wykształceniem średnim legitymuje się 5,9% pracowników, zawodowym 0,5% a podstawowym 0,8% (stan na 31.12.2020 r.). W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie stale obserwuje się proces doskonalenia zawodowego i tym samym stale wzrasta poziom wykształcenia pracowników Ośrodka. W stosunku do roku 2019 wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem wyższym wzrósł o 4,3% .

W MOPS zatrudnionych było 49 osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Przez cały rok wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosił ponad 6% w stosunku do ogółu zatrudnienia, co zwalania MOPS z ponoszenia obowiązku wpłat na rzecz PFRON.

W roku 2020 w MOPS 69 studentów krakowskich uczelni odbyło łącznie 2 240 godzin praktyk studenckich.

W 2020 r. pracownicy MOPS brali udział w 41 szkoleniach, warsztatach, spotkaniach, seminariach i konferencjach. Środki finansowe z przeznaczeniem na realizację szkoleń wyniosły 12 275 zł. Dodatkowo w MOPS przeprowadzono superwizje, w których uczestniczyło łącznie 19 asystentów rodziny. Na ten cel przeznaczono łącznie kwotę w wysokości 6 750 zł.

20.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2018 – 2020

2018

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące	**304 377 841 zł**
środki własne	228 442 965 zł
dotacja z budżetu państwa	69 524 882 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 409 994 zł
wydatki inwestycyjne	**29 695 359 zł**
środki własne	24 518 839 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	**334 073 200 zł**

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące, w tym:	**151 251 771 zł**
środki własne	130 296 429 zł
dotacja z budżetu państwa	20 707 628 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	247 714 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**13 495 107 zł**
środki własne	13 495 107 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	–
Suma	**164 746 878 zł**

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące, w tym:	**153 126 070 zł**
środki własne	98 146 536 zł
dotacja z budżetu państwa	48 817 254 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 162 280 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**16 200 252 zł**
środki własne	11 023 732 zł
dotacja z budżetu państwa	–

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	**169 326 322 zł**

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK)

	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
Łącznie, w tym:	**75 276 659,46 zł**
wydatki bieżące	**75 276 659,46 zł**
środki własne	60 520 469,63 zł
dotacja z budżetu państwa	12 383 134,03 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 373 055,80 zł

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31 grudnia 2018 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		566 430 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		**16 353 455 zł**
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	9 297 909 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 799 999 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystki osób niepełnosprawnych	137 881 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	3 048 454 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 063 037 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza–przewodnika	6 175 zł
Suma		**16 919 885 zł**

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

2019

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki pomocy społecznej	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
wydatki bieżące	**304 377 841 zł**
środki własne	228 442 965 zł
dotacja z budżetu państwa	69 524 882 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 409 994 zł
wydatki inwestycyjne	**29 695 359 zł**
środki własne	24 518 839 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	**334 073 200 zł**

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
wydatki bieżące, w tym:	**160 943 240 zł**
środki własne	139 854 236 zł
dotacja z budżetu państwa	20 817 654 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	271 350,00 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**8 380 025 zł**
środki własne	7 204 425 zł
dotacja z budżetu państwa	884 331,00 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	291 269,00
Suma	**169 323 265 zł**

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
wydatki bieżące, w tym:	**159 887 531 zł**
środki własne	105 557 497 zł
dotacja z budżetu państwa	50 142 223 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	4 187 811 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	**4 487 211 zł**
środki własne	4 470 943 zł
dotacja z budżetu państwa	9 058 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 210 zł
Suma	**164 374 742 zł**

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia)

	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
Łącznie, w tym:	**79 818353,66 zł**
wydatki bieżące	**79 818353,66 zł**
środki własne	63 276 850,71 zł
dotacja z budżetu państwa	14 838 366,38 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 703 136,57 zł

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		604 919,84 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		**17 678 371,45 zł**
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	10 138 284 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 849 462,45 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystki osób niepełnosprawnych	134 000 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	3 546 680 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 000 000 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	9 945 zł
Suma		**18 283 291,29 zł**

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

2020

Zadania GMK realizowane przez MOPS i publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2020 r.
wydatki bieżące	352 331 107 zł
środki własne	266 323 135 zł
dotacja z budżetu państwa	73 732 279 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	12 275 693 zł
wydatki inwestycyjne	11 804 591 zł
środki własne	5 909 826 zł
dotacja z budżetu państwa	5 509 222 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	385 543 zł
Suma	**364 135 698 zł**

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2020 r.
wydatki bieżące, w tym:	183 640 455 zł
środki własne	153 952 977 zł

dotacja z budżetu państwa	22 299 623 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 387 855 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	5 838 909 zł
środki własne	4 077 107 zł
*dotacja z budżetu państwa**	1 525 534 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	236 268 zł
Suma	**189 479 364 zł**

*Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych: 1 486 553 zł oraz Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa: 38 981 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2020 r.
wydatki bieżące, w tym:	168 690 652 zł
środki własne	112 370 158 zł
dotacja z budżetu państwa	51 432 656 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	4 887 838 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	5 965 682 zł
środki własne	1 832 719 zł
*dotacja z budżetu państwa**	3 983 688 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	149 275 zł
Suma	**174 656 334 zł**

*Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych

Zadania GMK, pozostające w kompetencjach MOPS, realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia)

	Wykonanie 31.12.2020 r.
Łącznie, w tym:	**76 626 234,35 zł**
wydatki bieżące	**76 626 234,35 zł**
środki własne	61 177 194,25 zł
dotacja z budżetu państwa	14 190 677,66 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 258 362,44 zł

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON	Wykonanie na 31.12.2020 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*	454 626,00 zł

Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		20 030 957,13 zł
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	11 482 882,00 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 349 161,14 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystki osób niepełnosprawnych	81 512,60 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	3 451 011,40 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	3 665 999,99 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	390,00 zł
Suma		20 485 583,13 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

W roku 2020 MOPS pozyskał następujące środki ze źródeł zewnętrznych:

- Program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Asystent Rodziny 2020" – pozyskano dofinansowanie w kwocie 37 586,28 zł na dofinansowanie usług asystenta rodziny.
- Program pn. „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych" edycja 2020 – pozyskano dofinansowanie w wysokości 388 875 zł ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.
- Program pn. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej" – wydatkowano środki w wysokości 259 073,30 zł ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.
- Program pn. „Wspieraj seniora" – pozyskano dofinansowanie w kwocie 262 000 zł.
- Projekt „Małopolska Tarcza Antykryzysowa, Moduł 1 Bezpieczny Dom PO WER" – pozyskano środki w wysokości 2 099 399 zł.
- Projekt „Małopolska Tarcza Antykryzysowa, Moduł 2 Bezpieczny Dom PO WER" – pozyskano środki w wysokości 6 239 575 zł.
- Projekt „Zapewnienie bezpieczeństwa i opieki pacjentom oraz bezpieczeństwa personelowi zakładów opiekuńczo–leczniczych, domów pomocy społecznej, zakładów pielęgnacyjno–opiekuńczych i hospicjów na czas COVID–19" – pozyskano środki w wysokości 777 935 zł.
- Projekt „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID–19" – pozyskano środki w wysokości 744 263 zł na zakup sprzętu komputerowego oraz środków ochrony osobistej.
- Projekt „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi" – pozyskano dofinansowanie w kwocie 1 050 000zł na przygotowanie miejsc do ewakuacji mieszkańców placówek całodobowych lub czasowego pobytu poza placówką opieki całodobowej oraz w kwocie 230 721 zł na zakup sprzętu umożliwiającego kontakt online mieszkańców/personelu placówek całodobowych z otoczeniem/rodziną.
- Projekt „W sile wieku 2" – całkowita wartość projektu wynosi 3 899 615,50 zł, w tym wkład własny Gminy Miejskiej Kraków w wysokości 283 502,16 zł.
- Projekt „Kooperacje 3D, Moduł 2, Kooperacje przeciw COVID – PO WER" – pozyskano dotację na zakup środków ochrony osobistej w kwocie 429 747 zł.

20.3 Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji.

Na koniec 2020 r. MOPS dysponował 86 lokalami i budynkami o łącznej powierzchni 24 784,59 m^2, w tym:

1) Lokal na os. Słonecznym 15 o łącznej powierzchni 189,85 m^2 – Środowiskowy Dom Samopomocy,
2) 15 lokali o łącznej powierzchni 1 665,46 m^2 (oraz część budynku na os. Krakowiaków) przeznaczone na mieszkania chronione, w tym:
   a) 6 mieszkań – os. Centrum D, os. Stalowe, os. Zielone, ul. Rostworowskiego oraz 2 mieszkania przy ul. W. Sławka – dla osób bezdomnych
   b) 3 mieszkania – os. Kolorowe, ul. Kobierzyńska, ul. Zygmunta Augusta – dla usamodzielniających się wychowanków
   c) 2 mieszkania – os. Krakowiaków, ul. Bardosa – dla kobiet i kobiet z dziećmi
   d) 2 mieszkania – ul. Kobierzyńska, ul. Rydygiera – dla osób w podeszłym wieku
   e) 3 mieszkania – os. Centrum C, ul. Borkowska, ul. Kobierzyńska – dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
3) Budynek przy ul. Ludwisarzy 12 o powierzchni 151,28 m^2 – mieszkanie wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi – zadanie realizowane przez MOPS od dnia 2.01.2020 r. w zakresie projektu pn.: „Sami – dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
4) Lokal przy ul. Borkowskiej 27 o powierzchni 114,99 m^2 – placówka wsparcia dziennego,
5) 5 budynków i 4 lokale, łączna powierzchnia lokali i budynków wynosi 1 920,45 m^2 – os. Willowe 19, ul. Borkowska 29/32–33, ul. Borkowska 29/44–45, ul. Cieślewskiego 11/17–18, ul. Cieślewskiego 11/3–4, ul. Deszczowa 5, ul. Kąpielowa 41, ul. Tyniecka 140A, ul. Koprowa 4 – placówki opiekuńczo–wychowawcze,
6) Lokal o powierzchni 53,93 m^2 – al. Pod Kopcem 10a – pomieszczenia, w których organizowane są spotkania małoletnich umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka z ich rodzicami biologicznymi,
7) Część budynku na os. Górali 19 o powierzchni 655,55 m^2 – Warsztaty Terapii Zajęciowej – użytkowanego wspólnie przez komórkę organizacyjną MOPS i WTZ,
8) Część budynku na os. Krakowiaków 46 o powierzchni 731,19 m^2, w którym realizowane są też dwa inne zadania pomocy społecznej – Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie,
9) Lokal na os. Krakowiaków 2 o powierzchni 210,03 m^2, wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania – Ośrodek terapii i poradnictwa,
10) Część budynku przy ul. Sołtysowskiej 13C, w którym realizowane jest również inne zadanie oraz budynek przy ul. Sołtysowskiej 13D o łącznej powierzchni 1 241,25 m^2 – Dom Pomocy Społecznej,
11) Budynek oraz części 3 kolejnych obiektów (w jednym realizowane są dwa zadania pomocy społecznej, w drugim znajduje się warsztat KIS, w trzecim – DPS) – łączna powierzchnia wynosi 2 992,52 m^2 – ul. Makuszyńskiego 19a, ul. Sołtysowska 13C, ul.

Księcia Józefa 52, os. Krakowiaków 46 – ośrodki, schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych,

12) 6 lokali – os. Krakowiaków 2, ul. Gdańska 5/1, ul. Grzegórzecka 19/1–2, ul. Okulickiego 51/279, ul. Bronowicka 19/5, ul. Naczelna 12A o łącznej powierzchni 832,11 m^2 – Kluby Samopomocy, skierowane do osób powyżej 60 roku życia, w tym 2 Kluby Samopomocy – Specjalistyczne dla osób po przebytym udarze mózgu lub chorobą Alzheimera lub z innymi zespołami otępiennymi (lokal na os. Krakowiaków 2 – wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania, w lokalu przy ul. Naczelnej 12A MOPS realizował od dnia 1.07.2020 r. projekt pn.: „W sile wieku 2", finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, zakończenie projektu do dnia 30.06.2023 r.) oraz 4 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne zapewniające dzienną opiekę i aktywizację w celu podtrzymania optymalnego stanu psychofizycznego,
13) 10 lokali o łącznej powierzchni 1 091,62 m^2 – os. Na Skarpie 35, ul. Brogi 26, ul. Dąbrówki 7/3, ul. Dąbrówki 7/4, ul. Jaremy 1, ul. Jeziorko 42e, ul. Kuczkowskiego 3/2u, ul. Morcinka 15, ul. Siemaszki 31, ul. Ugorek 1 – programy aktywności lokalnej,
14) 30 lokali o łącznej powierzchni użytkowej 9 062,08 m^2, w tym powierzchnia bez piwnic, składnic akt i magazynów 7 122,09 m^2, powierzchnia magazynów/składnic akt/piwnic: 1 939,99 m^2 – os. Górali 19, os. Krakowiaków 2, os. Krakowiaków 46, os. Słoneczne 15, os. Szkolne 15, os. Szkolne 34, os. Szkolne 35, os. Teatralne 24, ul. Józefińska 14, ul. Limanowskiego 13, ul. Limanowskiego 13/5, ul. Limanowskiego 13/6, ul. Mackiewicza 15, ul. Makuszyńskiego 19a, ul. Mazowiecka 21, ul. Mazowiecka 4–6, ul. Na Kozłówce 27, ul. Pana Tadeusza 6, ul. Piłsudskiego 29, ul. Praska 52, ul. Radzikowskiego 39, ul. Rakowicka 21/4, ul. Rzeźnicza 2, ul. Sikorki 19, ul. Ugorek 1, os. Teatralne 24, ul. Józefińska 14, os. Słoneczne 15, ul. Mostowa 4 – komórki organizacyjne MOPS, w trzech budynkach oprócz komórek organizacyjnych MOPS, warsztatu reintegracji zawodowej i społecznej oraz składnicy akt realizowanych jest jeszcze pięć zadań pomocy społecznej oraz w dwóch lokalach oprócz składnicy akt realizowane są dwa zadania pomocy społecznej,
15) Na 2 nieruchomościach gruntowych – ul. Ludwisarzy 4 i 6 – rozpoczęto inwestycję polegającą na rozbiórce 2 obiektów i budowie nowego budynku z przeznaczeniem na mieszkania chronione (kontynuacja zadania w 2021 r.)
16) Na 1 nieruchomości przy al. Modrzewiowej 25 rozpoczęto inwestycję polegającą na przebudowie i rozbudowie budynku ze zmianą sposobu użytkowania na Ośrodek Całodobowej Opieki Wytchnieniowej dla Rodziców i Opiekunów Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej wraz z budową kanalizacji opadowej (kontynuacja zadania w 2021 r.)
17) 4 zabudowane nieruchomości o łącznej powierzchni 3 223,38 m^2 – ul. Golikówka 125, ul. Księcia Józefa 52, ul. Widłakowa 58, ul. Tokarska 16 – budynki z przeznaczeniem do adaptacji i przekształcania na potrzeby zadań z zakresu pomocy społecznej powierzanych innym podmiotom do realizacji.

W ramach zadań inwestycyjnych podjęto następujące działania:

1) Przebudowa i rozbudowa obiektu przy al. Modrzewiowej 25 w Krakowie wraz z budową kanalizacji opadowej. W I etapie budowy dotyczącej przebudowy i rozbudowy budynku przy al. Modrzewiowej wykonano częściowe ocieplenie ścian zewnętrznych, izolację dachu, instalacje C.O, wod-kan., elektrycznej, p.poż, w nowym budynku. W istniejącym obiekcie wykonano nowe poszycie dachu oraz przyłącza kanalizacji sanitarnej i deszczowej do budynku. Zadanie uzyskało z Funduszu Inwestycji Lokalnych – środki z Budżetu Państwa. Łączny koszt inwestycji wyniósł 5 366 515,69 zł.
2) Modernizacja obiektów przy ul. Ludwisarzy oraz przy ul. Tokarskiej. W ramach zadania wykonano prace rozbiórkowe budynków przy ul. Ludwisarzy 4 i 6, zlikwidowane zostały przyłącza gazowe, wodne oraz przyłącze energetyczne, wykonano fundamenty wraz z izolacją i wylewką stanu zerowego budynku. Zadanie uzyskało dofinansowanie z Funduszu Inwestycji Lokalnych – środki z Budżetu Państwa. Kontynuacja robót budowlanych w 2021 r. Łączny koszt inwestycji wyniósł 199 287,78 zł.
3) Modernizacja budynku MOPS przy ul. Józefińskiej 14. W ramach inwestycji opracowano dokumentację projektową przebudowy i modernizacji budynku przy ul. Józefińskiej 14 w Krakowie wraz z budową instalacji fotowoltaiczej oraz złożono wniosek o wydanie decyzji o PNB. Łączny koszt inwestycji wyniósł 75 276,00 zł.
4) Dostawa i wymiana urządzenia dźwigowego w budynku Domu Pomocy Społecznej przy ul. Sołtysowska 13D. Łączny koszt inwestycji wyniósł 175 327,37 zł.

W ramach remontów bieżących wykonano remonty lokali i inne drobne roboty budowlane: w lokalu MOPS przy ul. Józefińskiej 14 – remont bieżący pomieszczenia magazynowego obejmujący: wymianę izolacji podposadzkowej, wymianę posadzki cementowej, wymianę instalacji elektrycznej wraz z osprzętem, montaż lamp typu LED, wymianę instalacji C.O. wraz z grzejnikami, naprawę tynków, malowanie, w lokalu Filii nr 4 os. Szkolne 34 – montaż dodatkowych wewnętrznych drzwi aluminiowych poprawiających bezpieczeństwo pracowników oraz w lokalu Punktu Aktywności Lokalnej przy ul. Jeziorko 42E – bieżąca konserwacja pomieszczeń – roboty malarskie. Ponadto wykonano remonty bieżące i inne prace budowlane w budynkach pozostających w użyczeniu i w trwałym zarządzie MOPS: 2 lokale w budynku przy ul. Cieślewskiego 11 (placówki opiekuńczo-wychowawcze) – przebudowa polegająca na wykonaniu przejścia pomiędzy lokalami, przy ul. Księcia Józefa 52 budynek „B" – remont bieżący obejmujący: wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę warstw izolacyjnych podposadzkowych, wymianę posadzek, wymianę wykładzin, wymianę instalacji elektrycznej wraz z osprzętem, montaż lamp typu LED, wymianę instalacji wod.-kan., wykonanie wentylacji, wykonanie nowych ścianek wewnętrznych w lekkiej technologii g-k., naprawę tynków, malowanie, wykonanie okładzin ściennych ceramicznych, montaż grzejników elektrycznych, montaż wyposażenia łazienek, wymianę rynien i daszków zewnętrznych, naprawę dachu, ul. Makuszyńskiego 19A – remont bieżący utwardzeń na terenie nieruchomości: wymiana kostki brukową i obrzeży na podjeździe oraz chodniku, przy ul. Koprowej 4 – remont instalacji wentylacji grawitacyjnej, przy ul. Bardosa 9 – remont łazienek.

Łączny koszt przeprowadzonych remontów wyniósł 647 701,47 zł. Dokonano również zakupu inwestycyjnego w postaci zakupu specjalistycznego samochodu służbowego z windą na kwotę 149 275,00 zł, w zakresie realizowanego przez MOPS projektu pn.: „W sile wieku 2", finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.